

***Güvenlik Bilimleri
Dergisi***

The Journal of Security Sciences

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Yıl 7* Sayı 2* ISSN 2147-2912

İMTİYAZ SAHİBİ

Hüseyin KURTOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanı*

BAŞ EDITÖR

Dr. Gökhan SARI, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

EDİTÖRLER

Doç.Dr. A.Serhat ERKMEN, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Engin AVCI, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KURULU

Doç.Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç.Dr. Gültekin YILDIZ, *Milli Savunma Üniversitesi*

Doç.Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç.Dr. Cenker Korhan DEMİR, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç.Dr. Aref FAKHRY, *Southampton Üniversitesi (İngiltere)*

Dr. Giovanni ERCOLANI, *Murcia Üniversitesi (İspanya)*

Dr. Tarık AK, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Mehmet KURUM, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

DÜZELTMENLER

Fatma Jale Gül ÇORUK, *Ankara Üniversitesi*

Fatma BURUNUCU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Erdem ÖZGÜR, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

İsmail FİDAN, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Her hakkı saklıdır. Güvenlik Bilimleri Dergisi yılda iki defa yayımlanan; yayın prensipleri, bağımsız, ön yargısız ve çift-kör hakemlik ilkelerine dayanan ulusal hakemli bir dergidir.

Yayın Kurulu, yayınladığı makalelerde, konu ile ilgili en yüksek etik ve bilimsel standartlarda olması ve ticari kaygı taşımaması şartını gözetmektedir.

Makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin veya Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nün görüşlerini ifade etmez.

Makaleler, Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne referans verilerek akademik amaçlarla kullanılabilir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez. Dergimiz "Açık erişimli" olup yayınlanan eserlerin tam metinlerine erişim ücretsiz olup, yazı dili Türkçe ve İngilizcedir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi; TR Dizin, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS), Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SOBİAD) ve Araştırmacı Bilimsel Yayın İndeksi veri tabanlarında taranmakta olup makalelere DOI numarası alınmaktadır.

BASKI

JSGA Basımevi/ANKARA

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Beytepe / ANKARA

Telefon:0312 464 74 74 Dâhili: 6900 / 6910 / 6970

Web: www.jsga.edu.tr/guvenlik_bilimleri_dergisi/index.html

E-posta: editorgbd@jandarma.gov.tr

THE JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Year 7* Issue 2* ISSN 2147-2912

LICENSEE

Hüseyin KURTOĞLU, *President of Gendarmerie and Coast Guard Academy*

CHIEF EDITOR

Gökhan SARI, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORS

Assoc.Prof. S.Ahmet ERKMEN, Ph.D. *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Engin AVCI, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORIAL BOARD

Assoc.Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc.Prof. Gültekin YILDIZ, Ph.D., *National Defense University*

Assoc.Prof.Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc.Prof. Cenker Korhan DEMİR, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Giovanni ERCOLANI, Ph.D., *Murcia University (Spain)*

Assoc.Prof. Aref FAKHRY, Ph.D., *Southampton University (England)*

Tarık AK, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Mehmet KURUM, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PROOFREADING

Fatma Jale Gül ÇORUK, *Ankara University*

Fatma BURUNUCU, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PUBLICATION COORDINATOR

Erdem ÖZGÜR, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

İsmail FİDAN, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

All rights reserved. The Journal of Security Sciences published twice a year; is a nationally peer-reviewed journal based on the principles of publishing, independent, unprejudiced and double-blind arbitration.

In its published articles, the Editorial Board observes the highest ethical and scientific standards in relation to the issue and the requirement not to bear commercial concern.

The opinions, arguments, thesis and thoughts within the articles are reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Gendarmerie and Coast Guard Academy or Security Sciences Institute.

Articles can be used for academic purposes with reference to The Journal of Security Sciences.

Articles sent to The Journal of Security Sciences will not be sent back.

Our journal is "Open Access" and access to full texts of the published works is free and the literary language is Turkish and English.

The Journal of Security Sciences is being searched in the database of TR Index, Academia Social Sciences Index (ASOS), Social Sciences Reference Index (SOBIAD) and Arastirmax Scientific Publication Index and DOI number is received to the articles.

PRINTED BY

GCGA Publishing House/ANKARA

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Gendarmerie and Coast Guard Academy Beytepe / ANKARA

Telephone: 0312 464 74 74 ext: 6900 / 6910 / 6970

Web: www.jsga.edu.tr/guvenlik_bilimleri_dergisi/index.html

E-mail: editorgbd@jandarma.gov.tr

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Danışma Kurulu	
Prof. Dr. Abdülkadir ÇEVİK, <i>Ankara Üniv.</i>	Prof. Dr. Nesrin HİSLİ ŞAHİN, <i>Başkent Üniv.</i>
Prof. Dr. Ahmet İNAM, <i>ODTÜ</i>	Prof. Dr. Nurettin GÜZ, <i>Gazi Üniv.</i>
Prof. Dr. Ali ÇAĞLAR Hacettepe Üniv.	Prof. Dr. Osman CELBİŞ, <i>İnönü Üniv.</i>
Prof. Dr. Ayla Sevim EROL, <i>Ankara Üniv.</i>	Prof. Dr. Recep AKDUR, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. Canan ATEŞ EKŞİ, <i>Gazi Üniv.</i>	Prof. Dr. Sadi ÇAYCI, <i>Başkent Üniv.</i>
Prof. Dr. Abdulkadir VAROĞLU, <i>Başkent Üniv.</i>	Prof. Dr. Salih CENGİZ, <i>İstanbul Üniv.</i>
Prof. Dr. Doğan KÖKDEMİR, <i>Başkent Üniv.</i>	Prof. Dr. S.Hami BAŞEREN, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. Feridun YENİSEY, <i>Bahçeşehir Üniv.</i>	Prof. Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. Gökhan KOÇER, <i>KATÜ</i>	Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN, <i>Gazi Üniv.</i>
Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA, <i>TOBB Üniv.</i>	Prof. Dr. Zehra DÖKMEN, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof.Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, <i>JSGA</i>	Prof.Dr. Lawrence SUSSKIND <i>Massachusetts Teknoloji Üniv. (ABD)</i>
Prof. Dr. Marco GERCKE, Director, Cybercrime Research Institute (İngiltere)	Doç. Dr. Özgür ÖZDAMAR, <i>Bilkent Üniv.</i>
Prof. Dr. M.Emin ÇAĞIRAN, <i>Gazi Üniv.</i>	Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, <i>TOBB</i>
Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN, <i>Yeditepe Üniv.</i>	Doç. Dr. Edalet HESENOV, <i>Adli Tıp Kurumu (Azerbaycan)</i>
Prof.Dr. Hakan KARAN, <i>Ankara Üniv.</i>	Doç.Dr.Ayça GELGEÇ BAKACAK, <i>Hacettepe Üniv.</i>
Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN, <i>Hacettepe Üniv.</i>	
Bu Sayının Hakemleri	
Prof.Dr. Mehmet GÖKÜŞ, <i>Selçuk Üniv.</i>	Doç.Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, <i>JSGA</i>
Prof.Dr. Ahmet Hamdi AYDIN, <i>KSÜ.</i>	Doç.Dr. Uğur GÜNGÖR, <i>Başkent Üniv.</i>
Prof.Dr. Atılhan NAKTİYOK, <i>Atatürk Üniv.</i>	Doç.Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU, <i>Hacettepe Üniv.</i>
Prof.Dr. Yeşim YASAK, <i>Karatekin Üniv.</i>	Doç.Dr. Mustafa POLAT, <i>MSÜ</i>
Prof.Dr. Abdulkadir ÇEVİK, <i>Ankara Üniv.</i>	Dr.Öğr. Üyesi Tekin AVANER, <i>JSGA</i>
Prof.Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN, <i>Gazi Üniv.</i>	Dr.Öğr. Üyesi Hasan Faruk USLU, <i>Atatürk Üniv.</i>
Prof.Dr. Alpaslan ÖZERDEM, <i>Coventry Üniv. (İngiltere)</i>	Dr. Tarık AK, <i>JSGA</i>
Prof.Dr. Ragıp Kutay KARACA, <i>Nişantaşı Üniv.</i>	Dr. Yunus Emre KARAMANOĞLU, <i>J.Gn.K.lığı</i>
Prof.Dr. Nejat BASIM, <i>Başkent Üniv.</i>	Dr. Orhan GERDAN
Doç.Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK, <i>Hacettepe Üniv.</i>	Dr. Yusuf ÖZER
Doç.Dr. Serhat Ahmet ERKMEN, <i>JSGA</i>	Cengiz KARAAĞAÇ, <i>(E) Hv. Plt. Kur. Alb.</i>
Doç.Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, <i>JSGA</i>	

Advisory Board	
Prof. Abdülkadir ÇEVİK, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Prof. Nesrin HİSLİ ŞAHİN, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>
Prof. Ahmet İNAM, Ph.D., <i>ODTÜ</i>	Prof. Nurettin GÜZ, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>
Prof. Ali ÇAĞLAR Hacettepe, Ph.D., <i>Univ.</i>	Prof. Osman CELBİŞ, Ph.D., <i>İnönü Univ.</i>
Prof. Ayla Sevim EROL, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Prof. Recep AKDUR, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. Canan ATEŞ EKŞİ, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>	Prof. Sadi ÇAYCI, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>
Prof. Abdulkadir VAROĞLU, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Prof. Salih CENGİZ, Ph.D., <i>İstanbul Univ.</i>
Prof. Doğan KÖKDEMİR, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Prof. S.Hami BAŞEREN, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. Feridun YENİSEY, Ph.D., <i>Bahçeşehir Univ.</i>	Prof. Şennur TUTAREL KIŞLAK, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. Gökhan KOÇER, Ph.D., <i>KATÜ</i>	Prof. Türel YILMAZ ŞAHİN, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>
Prof. Haldun YALÇINKAYA, Ph.D., <i>TOBB Univ.</i>	Prof. Zehra DÖKMEN, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, Ph.D., <i>GCGA</i>	Prof. Dr. Lawrence SUSSKIND, Ph.D., <i>Massachusetts Inst. of Technology (ABD)</i>
Prof. Marco GERCKE, Ph.D., <i>Director, Cybercrime Research Institute (England)</i>	Assoc. Prof. Özgür ÖZDAMAR, Ph.D., <i>Bilkent Univ.</i>
Prof. M.Emin ÇAĞIRAN, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>	Assoc. Prof. Nihat Ali ÖZCAN, Ph.D., <i>TOBB</i>
Prof. Mesut Hakkı CAŞIN, Ph.D., <i>Yeditepe Univ.</i>	Assoc. Prof. Edalet HESENOV, Ph.D., <i>Forensic Medicine Institute (Azerbaijan)</i>
Prof. Hakan KARAN, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Assoc. Prof. Ayça GELGEÇ BAKACAK, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>
Prof. Nevin GÜNGÖR ERGAN, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>	
Referees of this Number	
Prof. Mehmet GÖKÜŞ, Ph.D., <i>Selçuk Univ.</i>	Assoc. Prof. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Ahmet Hamdi AYDIN, Ph.D., <i>KSÜ</i>	Assoc. Prof. Uğur GÜNGÖR, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>
Prof. Atılhan NAKTİYOK, Ph.D., <i>Atatürk Univ.</i>	Assoc. Prof. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>
Prof. Yeşim YASAK, Ph.D., <i>Karatekin Univ.</i>	Assoc. Prof. Mustafa POLAT, Ph.D., <i>MSÜ</i>
Prof. Abdülkadir ÇEVİK, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Instructor Tekin AVANER, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Türel YILMAZ ŞAHİN, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>	Instructor Hasan Faruk USLU, Ph.D., <i>Atatürk Univ.</i>
Prof. Alpaslan ÖZERDEM, Ph.D., <i>Coventry Univ.</i>	Tarık AK, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Ragıp Kutay KARACA, Ph.D., <i>Nişantaşı Univ.</i>	Yunus Emre KARAMANOĞLU, Ph.D., <i>Gendarmerie General Command</i>
Prof. Nejat BASIM, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Orhan GERDAN, Ph.D.
Assoc. Prof. Ayça GELGEÇ BAKACAK, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>	Yusuf ÖZER, Ph.D.
Assoc. Prof. Serhat Ahmet ERKMEN, Ph.D., <i>GCGA</i>	Cengiz KARAAĞAÇ, (R) <i>Air Pilot Staff Colonel</i>
Assoc. Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D., <i>GCGA</i>	

İçindekiler

Editör'den

Türkiye Özel Güvenlik Sektörüne Dönük Yeni Bir Hizmet Stratejisi.....175-202

Menderes ALPKUTLU

Çatışma Yönetimi mi Yoksa Çatışma Çözümü mü?: Barış Müzakere Sürecine Teorik Olarak Yaklaşmak.....203-236

Fulya KÖKSOY

Stratejik Kültür Bağlamında Güvenlik Politikaları: Güney Kore ve Japonya Örnekleri.....237-261

Kahraman SÜVARİ

Libya İç Savaşı ve Kriz Yönetimi.....263-291

Burak GÜNEŞ

Keskin Nişancılık Sisteminin Gelişimi ve Harekât Ortamına Asimetrik Etkisi.....293-328

Haydar Onur ŞEHİTOĞLU, Ümit Mahir ŞAHİN

Trafik Güvenliği Bağlamında Dürtüsel Sürücülüğün Sürücü Öfke İfadesi ile İlişkisi.....329-354

Özgün ÖZKAN, İbrahim ÖZTÜRK, Bahar ÖZ

TSK'nın İHA Görüntülerini Sorun Yönetimi Bağlamında Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanması: Afrin Operasyonu Örneği.....355-390

Konur Alp DEMİR, Kurthan DEMİR

Makale Yazım Esasları.....391-399

Contents

Editor's Note

A New Service Strategy for Turkey's Private Security Sector...175-202

Menderes ALPKUTLU

**Conflict Management or Conflict Resolution?: The
Oretically Approach to The Peace Negotiation Process203-236**

Fulya KÖKSOY

**Security Policies In The Context Of Strategic Culture:
The Cases Of South Korea And Japan.....237-261**

Kahraman SÜVARİ

Civil War In Libya And Crisis Management263-291

Burak GÜNEŞ

**Sniper System's Progress And Asymmetric Effect On
Operational Environment293-328**

Haydar Onur ŞEHİTOĞLU, Ümit Mahir ŞAHİN

**The Relationship between Impulsive Driving and Driving
Anger Expression in Traffic Safety Context.....329-354**

Özgün ÖZKAN, İbrahim ÖZTÜRK, Bahar ÖZ

**Communication In The Context Of Issue Management:
The Case Of Afrin355-390**

Konur Alp DEMİR, Kurthan DEMİR

Publishing Principles.....391-399

EDİTÖR'DEN

Değerli “Güvenlik Bilimleri Dergisi” okuyucularımız,

Güvenlik, gerek konularına göre genişlemesi, gerekse öznelere göre derinleşmesiyle subjektif ve objektif olarak çok geniş bir alanı içine alan interdisipliner bir kavramdır. Diğer bir çok akademik disiplin ile yakın ilişki içindedir. Dolayısıyla alanda yapılan çalışmalarda bu çerçevede geniş bir alana yayılmaktadır. Bugün hala uluslararası ilişkiler bilim dalı altında yer bulmasına rağmen bireyden uzaya kadar kapsadığı alan itibariyle başlı başına ayrı bir bilim dalı olarak ele alınmasının gerektiği düşüncesindeyiz.

Tehdit-risk süreci içinde daha çok belirsizlik ve yönetilemezlik kavramları ile, tehdiye yönelik alınacak tedbirler ile ilişkili bir seyir izleyen güvenlik kavramı aslında emniyet kavramından farklıdır. Dolayısıyla güvenliğin ontolojik ve epistemolojik yönünün öne çıkarılacağı çalışmalara giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu kadar geniş bir yelpazede anlam bulan güvenlik çalışmalarına bu sayımızda **ALPKUTLU**'nun özel güvenlik konularını ele alındığı “Türkiye Özel Güvenlik Sektörüne Dönük Yeni Bir Hizmet Stratejisi” konulu çalışması ile başlamaya karar verdik. 434 katılımcı ve basın-yayın kanallarına yansıyan demeçlerden yararlanılarak hazırlanan çalışma ile özel güvenlik sorunsalı incelenmiş ve elde edilen bulgular çerçevesinde yeni bir özel güvenlik stratejisi önerilmektedir.

KÖKSOY ise “Çatışma Yönetimi mi Yoksa Çatışma Çözümü mü?: Barış Müzakere Sürecine Teorik Olarak Yaklaşmak” başlıklı makalesi ile uyuşmazlıkların Soğuk Savaş sonrasında giderek silahlı çatışmalara dönüştüğüne vurgu yaparak barış müzakere süreçlerinin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu çerçevede başarılı bir müzakerenin birçok çatışmayı önleme yönündeki başarılarından yola çıkarak alana katkısı olacak teorik bir çalışma yürütmüştür.

Uluslararası ilişkiler literatürüne Soğuk Savaş zamanında giren stratejik kültür kavramını Kore ve Japonya örnekleri üzerinden inceleyen **SÜVARİ**, makalesinde ülkelerin stratejik kültür unsurları bakımından benzerliklerinin ve farklılıkların ülkelerin güvenlik politikalarını etkilediğini ileri sürmektedir.

GÜNEŞ felsefi bir yaklaşımla başarılı devlet tanımlamasını, başarısız devlet kavramı üzerinden yapmaktadır. Bu çerçevede “Libya İç Savaşı ve Kriz Yönetimi” konulu makalesinde devlet otoritesinin yıkıldıktan sonra barışçıl yöntemlerin dahi istikrar kurmada yetersiz kaldığını ve bu sürecin başarılı devletlerin müdahalesine meşru zemin hazırladığını vurgulamaktadır.

Güvenliğin subjektif yönü kadar objektif yönü vardır. Fiili güvenlik olarak da düşünülebilecek güvenliğin bu yönünü **ŞEHİTOĞLU** ve **ŞAHİN** “Keskin Nişancılık Sisteminin Gelişimi ve Harekât Ortamına Asimetrik Etkisi” konulu makalesinde ele almıştır. Teknolojik gelişmeler ile senkronize edilmiş eğitim, görev ihtiyaçları ile uyumlu planlama ve öz kaynaklara dayalı yapılandırmanın özellikle caydırıcılık etkisine vurgu yapmaktadır.

Yeterince önemsenmeyen fakat yarattığı etki anlamında diğer bir çok güvenlik probleminden daha fazla can ve mal kaybına neden olan trafik konusunu **ÖZKAN**, **ÖZTÜRK** ve **ÖZ** tarafından “Trafik Güvenliği Bağlamında Dürtüsel Sürücülüğün Sürücü Öfke İfadesi ile İlişkisi” makalesinde ele almışlardır. Trafik ortamına özgü ölçümlerin kullanımı ile sürücü dürtüselliliğinin sürücü öfke ifadesi ile ilişkisinin tespit edilmeye çalışılması alanda yapılan ilk çalışmalardandır.

Özellikle son yıllarda teknolojinin çatışma alanlarına yansımalarının örneği olarak görmeye başladığımız İnsansız Hava Araçlarının (İHA) sosyal medya (Twitter) üzerinden siyasal iletişim aracı olarak kullanılması “TSK’nın İHA Görüntülerini Sorun Yönetimi Bağlamında Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanması: Afrin Operasyonu Örneği” konulu makalede **DEMİR** ve **DEMİR** tarafından ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analiz yöntemi ile yapılan çalışma alana farklı bir pencere getirmiştir.

Bu sayımızda kendi alanında önemli bir değişikliğe imza attığımızı düşünüyoruz. Dergimize ve makalelere artık okuyucular **karekod** üzerinden de ulaşabilmenin kolaylığına sahip olacaklar. Ayrıca APA sistemindeki güncelliğe uygun olarak yazım kurallarımızda da güncelleme yaptık. Bir diğer yenilik ise web sayfamızdan hizmete sunduğumuz “örnek makale formatı” ile makalenin dergiye hazırlanmasında yazma kolaylığı getirdiğimizi düşünüyoruz. Dergimize yönelik taleplerin giderek artması bizleri yürüdüğümüz yolda daha fazla cesaretlendirmekte ve daha güzel çalışmalara yöneltmektedir. Bu duygu ve düşüncelerimizin temel kaynağı, değerli okuyucu ve yazarların yoğun ilgisidir. Bu vesile ile başta siz değerli okuyucular olmak üzere, katkı sağlayan yazar, hakem, danışman, dergi çalışanlarına teşekkürü bir borç biliriz.

Saygılarımızla,

Dr. Gökhan SARI
Başeditör

FROM THE EDITOR

Dear readers of ‘‘Security Sciences Journal’’,

Security is an interdisciplinary concept that includes both a subjective and objective area with a wide range of subjects. It has close relationship with many other academic disciplines. Therefore, the studies carried out in the field also spread to a wide area. Although it still has a place under international relations science, we think that it should be considered as a separate science in terms of the area covered from the individual to the space.

In the threat-risk process, the concept of uncertainty and unmanageableness and the concept of security, which follows a course related to the measures to be taken, are in fact different from the concept of safety. Therefore, there is an increasing need for studies which will bring the ontological and epistemological aspects of security forward.

In this issue, we decided to start security studies ;which finds meaning in such a wide range ,with **ALPKUTLU**’s ‘‘A New Service Strategy for Turkey’s Private Security Sector’’ themed study that addressed the specific security issues. 434 participants and press-broadcasting channels are used to address the issue of special security problems, and a new special security strategy is proposed within the framework of the findings.

KOKSOY points to the necessity of peace negotiation processes by emphasizing that disputes turn into armed conflicts after the Cold War with his article titled ‘‘Conflict Management or Conflict Resolution?: Approaching the Peace Negotiation Process in a Theoretical Approach’’ In this context, he has conducted a theoretical study which will contribute to the field by taking the successes of successful negotiation in preventing many conflicts.

SÜVARI who examines the concept of strategic culture entering the time of the Cold War on the examples of Korea and Japan during the Cold War period argues that the similarities and differences in the countries' strategic cultural elements affect the security policies of the countries.

With philosophical approach, **GÜNEŞ** makes the definition of successful state through the concept of failed state. In this context, he emphasizes in his article ‘‘Libyan Civil War and Crisis Management’’ that even after the collapse of state authority, peaceful methods were insufficient to establish stability and this process provided a legitimate basis for the intervention of the successful states.

Safety has as much objective direction as the subjective aspect. **ŞEHİTOĞLU** and **ŞAHİN** discussed this aspect of security, which may be considered as actual security, in the article “The Development The Marksmanship System And Its Asymmetric Effect on Operational Environment”. The training; synchronized with technological developments, emphasizes the particular deterrence effect of structured planning and self-financing based on task requirements.

ÖZKAN, **ÖZTÜRK** and **ÖZ** discussed the traffic issue-not regarded sufficiently but - that caused the loss of life and property more than many other security problems in the sense of the effect it created. Trying to determine the relationship between the use of traffic-specific measurements and driver impulsivity with driver anger expression is one of the first studies in the field.

The use of Unmanned Aerial Vehicles (UAV) as a tool of political communication through social media (Twitter), which we have started to see as an example of the reflection of technology in conflict areas in recent years ‘TAF’s use of UAV videos as a tool of political communication in the context of problem management: It was handled by **DEMİR** and **DEMİR** in the article themed “Operation Afrin Sample”. The study conducted by the content analysis method of qualitative research methods has brought a different window to the field.

In this issue, we have made a significant change in its field. Anymore our journal and articles will have the ease of accessing readers through the **QR CODE**. We also updated our spelling rules in accordance with the current APA system. Another change is the “sample of article format” that we put into service on our website. The increasing demand for our magazine encourages us more on the way we are walking and lead us to better studies. The main source of our feelings and thoughts is the great interest of valuable readers and writers. We would like to take this opportunity to thank you, the valuable readers, the contributors, referees, consultants and journalists.

Best Regards,

Dr.Gökhan SARI
Editor-In-Chief

TÜRKİYE ÖZEL GÜVENLİK SEKTÖRÜNE DÖNÜK YENİ BİR HİZMET STRATEJİSİ*

Menderes ALPKUTLU**

Öz

Bu çalışma, güvenlik disiplinine ilişkin nitel bir konuyu içermektedir. Çalışmada, konuya ilişkin literatür birikimi, özel güvenlik bileşenleri (işveren-yönetici-özel güvenlik personeli) ile halktan oluşan 434 katılımcıyla gerçekleştirilmiş yarı yapılandırılmış mülakat verileri ve basın-yayın kanallarına yansıyan demeçlerden yararlanılmıştır. Sürecin amacı ve ilişkili hedefleri ise hizmetin içinde olduğu sorunlu bazı başlıklara tahsis edilmiştir. Bu başlıklar; sektörün iç güvenlikteki pozisyonu, sermaye ve ücret bağlamındaki algısı, reel olmayan istihdam ayrışması, teröre dönük rolü, eğitim çeşitliliği ile uygulamadaki uyumsuzluk, disiplin ve denetim yetersizliği, güvenlik felsefesiyle uyumsuz üniforma çeşitliliği ve negatif özel güvenlik imajı şeklide sıralanabilir. Sonuç olarak, bu çerçevede özel güvenlik sorunsalına dönük ortaya konulan tespitlerle yeni bir özel güvenlik stratejisinin kapısı aralanmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Özel Güvenlik, Özel Güvenlik Hizmeti.

A NEW SERVICE STRATEGY FOR TURKEY'S PRIVATE SECURITY SECTOR

Abstract

This study is about discipline of security. It includes an analysis of Turkey's private security service. In the study, security literature, a semi-structured interview datas and press-media reflected news have been used as a qualifying source. These sources consist of private security problems, complaints of private security components (officer-manager-employer) and citizen's attitudes. The purpose of the study is to share the origin point of problematic headers in the private security service. These heads are the role of the private security in internal security, capital and wage perception, non-professional employment approach, sector's ineffectiveness role against terrorism, variety of education and application variety, disciplinary issue and insufficiency of control system. As a consequencel, this text tries to develop a new strategic approach on private security sector in conjunction with these perspective and determinations.

Keywords: Security, Private Security, Private Security Service.

* Bu makale, "Türkiye'de Özel Güvenlik Politikasının Analizi" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Dr., Adıyaman Üniversitesi, SBMYO-Özel Güvenlik ve Koruma, malpkutlu@adiyaman.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4292-9136>

GİRİŞ

Güvenlik, oksijen kadar anlık ve bir o kadar da hayati öneme haiz bir ihtiyaçtır. Hatta denilebilir ki güvenlik, oksijen ihtiyacına ulaşılabilirlik düzeyinin bile kendisini içermektedir. Ne var ki güvenliğin bu öneminin anlaşılabilirlik düzeyi; ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve bireyden bireye farklılık arz et(miş)mektedir. Daha açık bir ifadeyle, kimi ülke ve vatandaşı, bu ihtiyacı, stratejik yönetim süreciyle geliştirdikleri performans ve ödüllendirici ön alıcı tedbirlerle giderirken, farklı kulvarda yer alan kimi ülke ise güvenliği; risk, tehdit ve tehlike vukuundan sonra meydana gelen ardıl gelişmeleri top(ar)layıcı yaklaşımla karşılayabilmektedir. Bu tutum değişkenliği, güvenlik boyutuyla gelişkin marka değeri olan hizmet olmanın da bir ölçütü olarak Türkiye özel güvenlik tedarik usulünde de tezahür etmektedir ki bunun anlaşılması önem arz etmektedir.

Bu bağlamda Türkiye’de de nicel bakımdan kapsamı fevkalade geniş olan bir özel güvenlik tablosu, nitelik bakımından ise içerisinde çok çeşitli sorunlar barındırdığı anlaşılmaktadır. Bunların temelinde ise hizmetin ruhuna yeterince uygun olmayan sektörel yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu farkındalığın bir yansıması olarak gelişen bu çalışma da uluslararası bir güvenlik yöntemine dönüşmüş olan özel güvenlik hizmetinin Türkiye’de ne olduğu ve ne olması gerektiğine projeksiyon sunma gayreti taşımaktadır. Bu adım atılırken, sektörün dününe ait bir arka planı olduğundan, özel güvenliğin bugünü ile yarınına odaklanılmaktadır. Bu eksende yol alınırken, ilgili literatürün yanı sıra, Türkiye genelinde 204 özel güvenlik önlisans mezunu, 127 şirket yöneticisi, eğiticisi ve özel güvenlik görevlisi ile halktan 103 kişiden müteşekkil toplam 434 kişiyle yapılan yarı yapılandırılmış bir mülakat çalışmasıyla da çalışmanın bilimselliği desteklenmiştir.

Bu özde geliştirilen çalışma stratejisi, Türkiye özel güvenliği hizmetini beş “N” bir “K” soru dizgesi etrafında irdeleyerek sorunsalından çıkış adına alternatif yollar önerilmektedir. Tabii, bu tasarım yapılırken süreçte, Türkiye özel güvenlik uygulamasına ve önemine dair yer yer göndermelerde de bulunmaktadır. Çıktılan yolda bu ilişki kurulurken geliştirilen ilintili kanallar ise “özel güvenliğin kısa yoldan sermaye ve kâr artırma yolu,

işsizliğe arızı çözüm, boş zaman geçirme faaliyeti ve danışmanlık hizmeti veren sektör” olduğu iddiası/iddiaları veya mevcut algısına (perception) dönük çıkış yolları aranmaktadır.

Kısaca, özel güvenlik hizmeti, farklılaşan insan beklentisinden ötürü, bir daha polisiye hizmete dönüştürülemeyecek bir potansiyele ulaşmıştır. Ancak, Türkiye özel güvenlik uygulamasının çeşitli eksiklikleri vardır. Bunlar, bu çalışmanın da temasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, çalışmada, mevcut özel güvenlik uygulamasına açıklık getirilerek, mesleki çerçevesinin yeniden nasıl şekillendirileceğine dönük çeşitli tespitler yapılmaktadır. Böylece, özel güvenliğin, Türkiye’de de etkin bir uygulamaya nasıl geçebileceğine yönelik bazı ipuçları verilerek güvenlik olgusuna katkı sağlanmaktadır.

1. TÜRKİYE’DE ÖZEL GÜVENLİK HİZMETİ

Özel güvenliğin tarihsel arka planı, Orta Çağ’da Roma ve Osmanlı gibi bazı imparator devletlerde halkın mülklerini, alışveriş sahalarını koruma ve yangına karşı korunmaya ilişkin aldıkları çeşitli tedbirlere dayandırılabilir. 19. yüzyılda ise Batı merkezli modern formu ortaya çıkan bu hizmetin, iç güvenliğe yansısı, imtiyaz ve gelir oranında güvenlik külfetinin vatandaşla/kurumlarla paylaşımın adı olmuştur (Yıldız, 2009: 1). Böylece özel güvenlik hizmeti, gerek kamu güvenliğini ve gerekse “kişisel çıkarı korumayı” (the self-interest protection), şahsi bütçeyle finanse etmenin bir yöntemi olarak bugüne dek değişip dönüşerek hızla yaygınlaşmıştır (Nemeth, 2012: 7).

Özel güvenlik hizmetinin, Türkiye Cumhuriyeti’nin güvenlik repertuarında yer alarak güncel boyutta tartışılmasına gelince, bu süreç, 20’nci yüzyılın ikinci yarısından başlatılabilir. Özellikle 1950’li yıllarda başlayan “...büyükşehirlere taşradan akın eden toplulukların kontrol edilmesi” (Eraslan, 2014: 631) arayışı, özel güvenlik hizmeti çalışmalarını hızlandırmıştır. Bilahare, şehirlerin varoşlarını kontrol, sabotajlara ve banka saldırılarına karşı önlem çerçevesinde ilgi gören bu hizmet sahası; zamanla artan terör, hırsızlık ve benzeri suçlar ile türevi yeni suçlara dönük güvenlik

arayışına içkin geliştirilen çözüm arayışlarının da odağında yer almıştır (Kurt, 2015: 468). Bu çerçevede, politikacıların da kâh yüksek tonla, kâh düşük tonla çözüm adına gündeme taşıdıkları başlıklardan biri özel güvenlik hizmeti olmuştur. Zira, 1920’den 1950’lere kadar geçen zamana göre daha dinamik iç ve dış politika sürecine giren Türkiye’de, sosyal açıdan da riskli toplumsal hareketlilikler ve güvenlik çıktıları hızlanmıştır.

Bu arayışlar çerçevesinde özel güvenlik, Milli Güvenlik Kurulu’ndan baraj güvenliği odaklı çıkan tavsiye kararını (31 Ocak 1966 tarih ve 97 sayılı karar) müteakiben, Enerji Bakanlığı tarafından çalışma konusu olmuştur. Bu çerçevede, “Müesseselerde Özel Muhafaza Teşkilatı Kanun Tasarısı” hazırlanmışsa da bu taslak kanunlaşmamıştır. Müteakiben süreç, “Sabotajlara Karşı Korunma Kanunu’na” (30.04.1953) dayandırılarak hazırlanan “Barajları Koruma Yönetmeliği” (6/5968 sayılı karar) etrafında yapılan bir değerlendirmeye sınırlı kalmıştır (Hünler, 2010: 61).

Ne var ki özel güvenlik, 1970’li yıllarda ülke içinde artan güvenlik ve asayiş odaklı olaylar sebep gösterilerek 1971 Muhtırasından sonra ‘banka güvenliği özelinde’ tekrar gündemdeki yerini korumuş ve dönemin hükümeti tarafından kanuni bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Lakin, bu doğrultuda hazırlanan “Banka ve Diğer Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun Tasarısı” da kanunlaşmadan gündemden kalkmıştır. Bir süre sonra, İçişleri Bakanlığı, “Müesseselerde Özel Koruma Teşkilatı Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlamıştır. Bu Tasarı’nın kanunlaşmasına gayret gösterilmişse de eşit güvenlik hizmeti anlayışına aykırılık iddiaları ve 1977 yılın erken seçim kararı sebep gösterilerek çalışma kanunlaşmadan rafa kaldırılmıştır. Bu süreçten sonra ise ülke, kaotik bir güvenlik sorunsalıyla yüz yüze kalacağı 12 Eylül 1980 Darbesi koşullarına gireceğinden özel güvenlik üzerinde yapılan çalışmalar bir kez daha ertelenmiştir (Zürcher, 2009 ve Aslan, 2008).

Bu yöndeki arayışlar, 1980 Darbesi sonrası süreçte yeniden üst perdeden konuşulmaya başlanılmıştır. Ancak, bu dönem başlatılan çalışmalar, önceki arayışların aksine, sonuç vermiş ve çıkarılan 2495 sayılı “Bazı Kurum ve

Kuruluşların Koruması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun” ile süreç sonuçlanmıştır. Böylece özel güvenlik, ilk defa müstakil hukuki zemine kavuşturulmuştur. Ne var ki, bu Kanun ve uygulamasının, özel güvenlik hizmetinin özel boyutuna yeterince kapı araladığını söylemek güçtür. Dolayısıyla 2004 yılında, 5188 sayılı Kanun ile daha liberal bir özel güvenlik hizmeti tanımlaması getiren kanuni sürece geçilerek özel güvenlik yeniden formüle edilmiştir.

Ne var ki gelişmiş Batı ülkelerinde, önemli oranda, özel sektör üzerinde yürütülerek meslekleşmesini kotaran özel güvenlik, Türkiye’de hâlâ devlet desteğiyle ayakta kalan iş sahası renginden yeterince arınamamıştır. Diğer yandan, özel güvenlik hizmeti; “özel polis” ve “özel koru(n)ma hizmeti” şeklinde de nitelenerek güvenlik hizmetinin devlet dışı aktörlerle paylaşımının adı olmaya her geçen gün artan bir nicelikle hitap etmeye devam etmiştir (Özdevecioğlu, 2002).

Türkiye özel güvenlik hizmetinin özetlenen bu anatomisine karşın, içinde bulunulan küresel dünya koşullarının birer yansıması olan mevcut yeni risk, tehdit ve tehlikeler, bu ihtiyacı gün be gün dinamik kılmıştır. Öyle ki bireyin can, ırz, mülk ve değer statüsüne konulan yeni hassasiyetlerine yönelik çeşitlenen tehditlere dönük rol edinen özel güvenlik; bugün de “hazır bulunma, caydırma ve gözetleme” gibi tedbirlerle kamu güvenliğinde boşluk doldurmaya devam etmektedir (Kaya, 2008: 57). Bu yelpazede Türkiye, Özel güvenlik hizmetine dönük talep artışını tetikleyen çeşitli gerekçeler sıralanabilir ki bunlar:

- ✓ Vatandaşın, devletten, her kesime eşit güvenlik hizmeti sunma talebindeki artış,
- ✓ Hükümetlerin, ayrıntılı güvenlik talepkârlarına yönelik formül arayışı,
- ✓ Artan güvenlik ihtiyacının kamu bütçesinde yol açtığı maliyet artışı,
- ✓ Müteşebbislerin güvenliğe yönelik hızlı ve az emekle ulaşılan kazanç algısı,
- ✓ Güvenlik hizmetinde gelişen teknolojiyle artan prestij artışı (Paker, 2012: 46)

- ✓ Daha nitelikli bir kamu güvenliği için dünyada artan özelleştirme politikaları,
- ✓ Kamusal güvenliğin gittikçe pahalı ve karmaşık hizmet yapısına dönüşmesi,
- ✓ Vatandaşın bir kısmının genel ve yardımcı kolluğa karşı beliren mesafeli tavrı,
- ✓ Serbest piyasa ekonomisinin tüm hizmet alanları gibi güvenlik hizmetinin de özelleşmesini baskılayan sonuçları (Hünler, 2010; Paker, 2009) gibi farklı ardışık noktalar sıralanabilir.

Kısaca, Türkiye’de son yıllarda iyiden iyi artan güvenlik ihtiyacı ve kaliteli özel güvenlik beklentisine; hukuksal, teorik ve pratik dönüşümle yeterince cevap henüz verilememiştir. Bu durağan tutumdan ötürü, özel güvenliğin tanımında, algılanışında ve kalitesinde mutlaklık ve yeknesaklık olmadığı gibi, uygulanan mevzuat yönünden de sektörü “tamamıyla iyi veya kötü şeklinde nitelenmek” mümkün olamamaktadır. Bu da sektörün, güvenliğe özgü bir felsefeyle belirlenecek yeni bir stratejiye olan ihtiyacının mevcudiyetini doğrulamaktadır.

2. YENİ BİR FELSEFE İHTİYACI

Felsefe, tasarlanan ürün ve eylemin ortaya çıkış sürecinin öncesi ve devamına ilişkin geliştirilen düşünsel süreçtir (Küçükali, 2011: 157). Dolayısıyla, bir hizmet türü olan özel güvenliğin temellerinin sağlamlığı veya zayıflığı, hizmetin öncesi ve sonrasına ilişkin güçlü düşünsel emekle de orantılıdır. Ancak, bu hassasiyet, şuan faaliyet gösteren birçok şirketçe yeterince içselleştirilmediğinden sektör, profesyonel uygulamadan ziyade kısa süreli uğraş görüntüsü vermektedir. Nitekim Türkiye’nin hızla büyüyen aktüel hizmeti özel güvenlik hizmetinden yalnız birkaç kaliteli şirketin ön plana çıkabilmesi, uygulamadaki bu felsefi zayıflığın bir neticesi görülebilir. Böyle bir manzara ise, özel güvenlikte de iş görenin de yaptığı hizmet ile özdeşleşip, o işin değerlerini kabul etmesini güçleştirmektedir (Derdiman, 2013: 113).

Ne var ki güvenlik hizmetinde en küçük ayrıntının dahi göz ardı edilemeyeceği postmodern dünyaya ait güvenlik fenomeni, özel güvenliği

hayatın pek çok yerine konuşlandırmıştır (Ercan, 2015: 88-90). Dolayısıyla, nasıl ki eğitim, sağlık, ulaşım ve iletişim gibi hizmet alanlarının tamamını, devletin sunma imkânı olsa bile, özel sektör eliyle çeşitlendirilişi kaçınılmaz ise, mevcut Türkiye koşullarının da bir gerçeği olarak özel güvenlik hizmeti, modern güvenlik ihtiyacının kaçınılmaz bir açılımı ve ihtiyacıdır. Bu hizmet, her geçen gün demokrasisini güçlendirme çabasında olan Türkiye'nin özgün ve kaliteli iç güvenlik uygulamasının demokratik imajı için de önemli bir ölçüt görülebilir ki bu, başka bir çalışmanın konusu olmaya adaydır.

2.1. Özel Güvenlikte Misyon ve Vizyon

İnsan hayatının kalıcı mal ve hizmet üretiminde öne çıkmış faaliyet ve meslekler, dinamik bir seyir izleyerek süregelmiştir (www.artitercih.com, 2016). Bu yolda zamana direnen meslekler, sürdürülebilir bir misyon ve vizyonla ancak ayakta durabilmişlerdir. Modern yaşam süreciyle de bu realite, felsefi alt yapısı oluşturulmuş meslekler ile kısa süreli beklentilerle ortaya konulmuş hizmet uygulamaları şeklinde tasnif edilebilmiştir ki bu ilişki, üç aşamalı tasnifle sıralanabilir:

- ✓ Özel güvenlik hizmetini, profesyonel özel hizmet gören yaklaşım,
- ✓ Özel güvenlik hizmetini, ekonomik beklentiye eklemeyip, onu kolay kazanç kapısı yapan yaklaşım,
- ✓ Güvenlik hizmetini, hem temel bir hizmet aracı hem de ondan para kazanmanın bir yolu şeklinde gören bakıştır. Bu özden bakıldığında denilebilir ki Türkiye'de özel güvenlik işini, bir tarafta güven/lik öncelikli faaliyet gören sınırlı bir kesim varken, öteki tarafta özel güvenliği, süreli ekonomik teşebbüs olarak, kâr marjını maksimize etme sektörü olarak algılayan bir çoğunluk vardır.

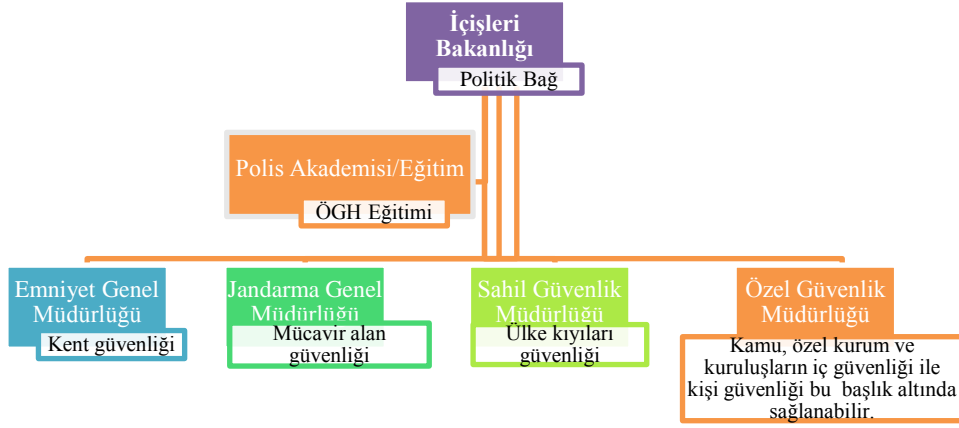
Bu gerçeğe karşın, güncel özel güvenlik uygulaması, kimi kriz anlarında ancak, politikacıların ve güvenlik bürokrasisinin gündemine gelebilmektedir. Bu durum da ortaya koymaktadır ki özel güvenliğin yeni bir özel güvenlik stratejisini destekleyen misyon ve vizyona acilen ihtiyacı vardır.

Bu doğrultuda ilk olarak güvenlik politikacıların iş düşmektedir. Bu yönde devlet, özel güvenliği, sırtındaki pek çok yükü hafifletici unsur yaklaşımından uzaklaşarak, daha profesyonel bir tutumla sektörü yeniden organize etmesi gerekir. İkinci olarak, özel güvenlik hizmetinin yönetimi ve sunumundaki kısa süreli faaliyet yaklaşımında düğümlenmektedir. Nitekim bu, özel güvenlik sektörü işverenlerinin algısını ve yaklaşımı tespit etmek amacıyla 127 işveren, yönetici ve işgören (özel güvenlik personeli) üzerinde (2016 yılı) yapılan yarı yapılandırılmış mülakat sonuçlarıyla da doğrulanmıştır (Alpkutlu, 2017: 170). Dolayısıyla, kaliteli bir özel güvenlik için müteşebbislerin, kısa sürede sermayeyi karşılama veya kârı maksimize etme arayışından da uzaklaşması kaçınılmazdır. Üçüncü olarak, özel güvenlik çalışanlarının önemli bir kısmında vizyon ve misyon eksikliği öne çıkmaktadır. Bu da özel güvenlik hizmetine dâhil olan personelin yaptığı işi sahipleniş ve emeklilik düşüncesi yerine, sektörü, boş vakti bir miktar para veya üniforma cazibesıyla değerlendirme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Dördüncü olarak, mülakatın vatandaş odaklı evresinden (103 kişi) dikkat çekici şekilde özel güvenliği; “danışma memurundan, yardımcı personele ve ondan özel polise kadar” farklı algılayan bir çeşitlilik öne çıkmıştır (Alpkutlu, 2017: 184). Sektöre içkin bu resim, farklı cephelerden hizmetteki felsefi sığlığın bir gösteresidir ki kaliteli bir özel güvenlik stratejisiyle ancak bu aşılabılır.

2.2. İç Güvenlik Piramidindeki Konumlanmasıyla

Etkisiz uygulama örnekleriyle zaman zaman gündem olan Türkiye özel güvenlik hizmetinin kurumsal konumu, yeni özel güvenlik stratejisine dönük bir diğer adım görülebilir. Zira, hiyerarşik yönetim ve denetim mekanizmasıyla da sektörün yeniden yapılandırılma ihtiyacı vardır.

Bu bağlamda, iç güvenlik hiyerarşisi etrafında kamu güvenliğine eklenecek (Yılmaz, 2012b: 21) özel güvenlik hizmetinin, hem hizmet niteliği hem de kanuni çerçevede sektörel sorunları azaltılabilir. Bu yönde, aşağıdaki satırlarda yer alan örnek iç güvenlik şeması da bu başlığa dönük yaklaşımı anlaşılır kılabilir.

Şekil 1. Özel Güvenlik Hizmetine İlişkin Eğitim ve Yönetim Hiyerarşisi Örneği

Bu örnek şemada, özel güvenlik hizmetinin iç güvenlik kurumsal yapılanmasındaki olası hiyerarşik konumu ile eğitim ilişkisi bağlamında belirgin bir fikir verebilir. (Şekil.1) Bu şemada da konumlandığı gibi özel güvenlik hizmetinin İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir müdürlük şeklinde düzenlenmesi, hizmetin nitelik-nicelik dengesinin sağlanması için de ön açıcı bir yol aralayabilir. Bir diğer vurgu ise özel güvenliğin eğitim koordinasyonunun uzmanlık alanı güvenlik olup, alanında önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde müfredatla memur, amir ve yönetici yetiştirmek olan Polis Akademisi bünyesinde öngörülmesidir (Polis Yüksek Öğretim Kanunu, madde: 3).

Bu yönde olası yeni bir kurumsal yapılanmanın neticesinde, sektörde kalite odaklı personelin istihdamı da daha istikrarlı hale getirilebilir. Ancak, altını çizme gerekir ki sektöre dönük diğer adımların da atılması halinde, özel güvenlik sektörel niteliğinde pozitif değişim anlamlı düzeyde gözlenebilir. Bu durumu bir piramit üzerinden açıklamak, hizmetinin yöneticileri, işverenleri ve diğer çalışanlar gibi öğelerinin de etkisi bakımından konuyu bir parça daha somutlaştırmaya katkı yapacaktır. (Şekil. 2)

Şekil 2. Özel/Güvenlik Hizmetine Dönük Personel Nitelik Piramidi

Özel güvenlik personel hizmet niteliğine dönük bu piramitten de anlaşılacağı gibi, güvenlik işini yapan her güvenlik personelinin yaptığı göreve/işe olan yaklaşımı ve katkısı aynı değildir. Nitekim özel güvenlik hizmetine yönelik yapılmış çalışmalar ile gündem olan haberler, ağırlıklı olarak mevcut özel güvenlik hizmetinin piramidin ilk üç basamağında konumlanışını resmetmektedir. Ancak, sınırlı oranda şirket, kurum ve özel güvenlik görevlisi dördüncü, hatta beşinci basamakta konumlandırılmayı hak edebilmektedir. Bu piramide göre nitelikli istihdam için öncelenmesi gereken eşik ise üçüncü kategoriden başlatılabilir. Sektörün bu manzarasının, sektörün iç güvenlik hiyerarşisindeki konumuyla olan alakası ise tartışmasızdır.

Ne var ki bir başka cepheden bu piramit değerlendirildiğinde, mevcut özel güvenlik kurumsal yapısı ve hizmet uygulamasında piramidin altında olanlar, çeşitli içi boş sertifikalarla çok kritik pozisyonlarda görevlendirilebilmektedirler. Öteki tarafta, piramidin üçüncü, dördüncü ve beşinci basamaklarına haiz nitelikte olan sınırlı sayıda özel güvenlik adayı

ise “adam/referans bulma” gibi güvenlik hizmetini sulandıran gerekçelerle hizmetin dışında kalabilmektedirler (Alpkutlu, 2017: 148). Piramidin üçüncü, dördüncü ve beşinci kademelerinde donanıma sahip sınırlı bir bölüm ise Türkiye’deki uluslararası hizmet satan birkaç şirkette ancak görülebilir.

O halde, özel güvenlik hizmetinden etkili bir şekilde Türkiye’nin istifade etmesi için sektörde piramidin en azından üçüncü, dördüncü ve beşinci kategorilerindeki uyuma sahip adayların istihdamı önemlidir. Ne var ki piramidin nitelikçe üst kategorilerini belirleyen bu düzeydeki personelin iş arayış ve kabul sürecinde ikinci ve üçüncü kişilerin taraf olması, güvenlik hizmetinin nitelik ihtiyacını altüst eden bir uygulama olarak not edilmelidir.

Son olarak, André Comte-Sponville’nin vurguladığı gibi güvenlik, “her zaman devam edecek ve her zaman yeniden başlayacak” bir ihtiyaçtır (Karabulut, 2011: 9). Bu ihtiyacın bir aşaması olan özel güvenliğinde anı kurtarma faaliyeti olmaktan kurtarılacak kaliteli ve uzun erimli bir hizmete dönüşmesidir. Bu yolda oturtulacak bir stratejinin ulaşılabilir ve sistemin uygulanabilir olması ise sektörün insan kaynağının, cesaret ön koşulundan geçtikten sonra, yukarıdaki piramitte belirlenen üçüncü, dördüncü ve hatta beşinci düzey niteliğe sahip personel içinden seçilmesine bağlıdır.

2.3. Sermaye, Ücret ve Haklar Bağlamında

Hem klasik dünya hem de modern dünya koşullarında, hiçbir profesyonel mal ve hizmet üretim şekli gösterilemez ki ücretsiz ve kârsız varlığını sürdürebilsin. Bu anlamda, iş doyumunun artması, özel güvenlik görevlilerinin genel yaşam standartlarına olumlu katkı yapar ki bu da hizmetten beklenen performansı pozitif etkiler (Yıldırım, 2007: 274). Daha berrak bir ifadeyle, bu işi, canı pahasına yapan güvenlik personelinin maddi veya manevi pekiştireçler olmadan uzun süre istekli ve etkili görev yapması mümkün değildir. Dolayısıyla, maaş ve diğer özlük hakları bakımından işgörenine doyum vadetmeyen özel güvenlik de geçici süreliğine yapılan iş algısından pek de uzaklaşmamıştır.

Özetle, önemli boyutta harçlık için ve geçici süreliğine görev yapan personelle sürdürülen mevcut özel güvenlik, hizmetinin markalaşmasını azaltmaktadır. Çünkü, sektörde adını duyurmaya çalışan çok sayıda şirket, açık veya örtük şekilde farklı sektörlerde ek hizmetler de yaparak ancak bu faaliyeti sürdürebilmektedir (Karasu, 2001). Bu da sektördeki felsefi zemin eksikliğinin parametrelerinden biri olarak yeni stratejik çıkışın önündeki bir başka engeldir.

2.4. İstihdam Ayrışması ve Ücret Bakımından

Scott'a göre, "seçme ve yerleştirme, eğitim ve geliştirme, çalışanların örgüt bünyesinde kalmalarını sağlama ve motive etme" insan kaynaklarında yerine getirilmesi gereken dört önemli fonksiyondur (Scott'tan akt. Bayraktaroğlu ve Yılmaz, 2012: 121). Bu unsurlar etrafında özel güvenlik hizmetine göz atıldığında ve hizmetin mevcut uygulamasının bu bağlamda da bünyesinde çeşitli sorunlar barındırdığı açıktır.

Diğer taraftan, özel güvenlik hizmeti, bu özel/yardımcı kolluk birimlerinin en alt kademesinde yer almaktadır (Kaygısız, 2009: 7-8). Özel güvenlik hizmetinin mevcut bu pozisyonu, sektöre yönelik algıyı ve istihdamda gösterilen önemi de etkilediği söylenebilir. Nitekim Türkiye'de özel güvenlik hizmetinin kabarık personel sayısına rağmen risksiz/önemsiz hizmet yaptığı algısı, bu pozisyondan da beslenmektedir. Bu durum da ortaya koymaktadır ki özel güvenlikte etkili bir düzeye ulaşmak için özel güvenlik istihdam alanının ve nitelik düzeyinin yeniden tanımlanması gerekir. Bu yönde atılabilecek stratejik adımlar ise müteakip satırlarda sıralandığı şekilde özetlenebilir ki bu hususlar:

- ✓ Özel güvenlik hizmeti görev sahasının, kuruma içkin danışma(lık) görevi de tanımlanacak şekilde, yeniden formüle edilmesi,
- ✓ Özel güvenlik hizmeti kapsamında olmayıp, ancak güvenlik ihtiyacı olan kamusal mekânların da mali sorumluluk şartıyla hizmete eklemlenmesi,
- ✓ Kurum içi, çevresi ve diğer eklentilerinde görev alan personelin, yukarıdaki personel nitelik piramidine göre, üç ve üzeri düzeylerde olması,

- ✓ Özel güvenlik hizmetinin özel dedektiflik gibi farklı başlıklardaki belirsizliklerinin giderilmesi,
- ✓ Kişi korumanın (VIP) kanuni çerçevesinin berraklaştırılarak genişletilmesi, şeklinde sıralanabilir. Demek ki bu ve benzeri hususlar etrafında hizmetin yeniden tanımlanması, özel güvenliğin profesyonel hizmet yapılanmasına önemli katkılar sağlayabilir.

Demek ki hem kamu kurumları hem de özel sektörde çalışan özel güvenlik personelinin öne çıkan bir diğer sorunu da liyakata dayanmayan istihdam ve hiyerarşik problemdir. Bu problemler, bilhassa özel güvenlik kadrosu sınırlı kurumlarda veya birimlerde belirgin yaşanabilmektedir. Dolayısıyla, özel güvenlik hizmetinin gerek kolluk hizmetindeki yerinin gerekse kendi içindeki ast-üst ilişkisinin açıklığa kavuşturulması, sektörün nitelik konusunun da yerleşmesini kolaylaştıracak stratejik bir hamle olacaktır.

Son kertede, modern güvenlik ihtiyacının sağlanması için duyarlı ve modern cihaz neyse, özlük ve ücretlendirme bakımından tatmin olmuş, uyanık ve eğitimli personel ihtiyacı da en az o derece önemli, hatta ön koşuldur. Öyle ise önceki başlıklarda da sorun ve çözüm ekseninden ifade edildiği gibi, özel güvenlik hizmetinin istihdam ve ücret boyutuyla da yeniden yapılandırılma ihtiyacı, etkili özel güvenlik ihtiyacının önemli bir açılımı olacaktır. Dolayısıyla, bu hizmet alanında kalıcılığı sağlamak ve hizmeti profesyonel bir meslek formuna kavuşturmak için çalışma ücretinde ortak ve tatmin edici bir alt limitin belirlenmesi, farklılığın ise yalnız eğitim düzeyi ve hizmet için yöneticilik pozisyonuna göre değişmesi kurallaştırılabilir.

2.5. Tercih Edilen Araç Bakımından

Güvenlik hizmetinde personelin eğitim, kabiliyet ve tercih ettiği araç/yöntem, hizmetin felsefesinde hem sebep hem de sonuç boyutuyla önem arz etmektedir. Dolayısıyla, ideal özel güvenlik hizmeti formunu oluşturmak için kullanılan yöntem ekseninde özel güvenlik hizmetinin

silahlı ve iletişim ağırlıklı uygulama şeklinde kategorize edilmesi, anlamlı sonuçlar doğurabilir ki müteakip başlıklar üzerinde de bu tasnif detaylandırılmaktadır.

2.5.1. *Ateşli Silah Desteğiyle Sunulan Özel Güvenlik*

Güvenlik literatürüne bakıldığında klasik güvenlik, belli bir yeti ve talimle kullanılan her türlü silah ve türevi araç-gereçlerle sunulan faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Ancak, modern dünya güvenlik ihtiyacını, yalnız ateşli silahla sağlanan bir faaliyet olarak tanımlama, geniş anlamda bir yanılısamayı doğurur.

Dolayısıyla, modern dünyada, öncülüğünü Arnold Wolfers'ın yaptığı realist güvenlik değerlendirmelerine rağmen, her geçen gün artarak ve önemli oranda modern dünyanın beklentileriyle uyumlu yeni güvenlik formları ön plan çıkm(ış)aktadır. Bundan ötürü, modern dünya devletlerinin güvenlik hizmetlerini sağlama ihtiyacı; en örtük istihbarat hizmetleri, elektronik sistemler ve halkla yakın işbirliği özelinde her geçen gün güncellenmektedir (Devrim, 2013: 33).

Bu bağlamda, ön alıcı özel güvenlik stratejisi yolunda özel güvenlik yaklaşımının silahlı ve iletişim ağırlıklı ayrışma ihtiyacı vardır. Zira, böyle bir özel güvenlik ayrışması ve ihtiyacı, devlet aygıtının gün be gün artan hizmet ihtiyacını özel sektörle paylaşmasının güvenlik boyutundaki karşılığı olacaktır. Nitekim her geçen gün sayısı artan kurum ve kuruluş; güvenliklerini, elektronik sistem ve iletişim yoğunluklu silahlı güvenlik anlayışıyla sağlama arayışına girebilmektedir.

2.5.2. *İletişim Odaklı Özel Güvenlik Hizmeti*

Modern dünya için “insan, güvene güvenmiyor” (İnam, 2003: 13) nitelmesi yapılmaktadır. Nitekim öyle kamusal veya bireysel yaşam alanları vardır ki buralarda değil silahlı personel bulundurmamak, üniformalı güvenlik personeli dahi görmek, bir kısım vatandaşa güven yerine panik, kuşku ve yer yer güven(lik)sizlik hissi verebilmektedir. İşte, modern dünyanın “bırakın yapsınlar” anlayışı veya Mill gibi düşünürlerin ötekine zararın bariz olmadığı durumlar (Mill, 2004), iletişim odaklı özel güvenliği kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu bağlamda küresel dünya için kullanılan mottolardan biri de “devir, silah devri değil; kalem ve iletişim devri” savıdır. Nitekim iletişimin (communication) “bilgi, karar ve emir taşıyarak sağlıklı ilişki kurma” gibi fonksiyonlarıyla da (Çağlar ve Kılıç, 2016: 4) konu değerlendirildiğinde, silahsız ve etkili iletişim öncelikli güvenlik önermesi, makul hale gelebilmektedir. Demek ki Türkiye için de genel güvenlik paradigmasını oluşturan “silah, eşittir güvenli olma (silah=güvenlik)” yaklaşımını, empati ve telepatiyle güçlendirilmiş iletişim merkezli özel güvenlik ile güçlendirmenin önemine dair çok sayıda neden sıralanabilir.

Böyle bir dönüşüm için ise, özel güvenlik görevinin icrasına ilişkin konseptin yeniden ele alınması ve bunun bir yönüyle ön alıcı güvenlik eşittir iletişim yaklaşımıyla sektörün desteklenmesi gereksinimi ortaya çıkmaktadır (Oskay, 2007). Bu çerçevede yeni stratejiyle günlenecek özel güvenlik yapılanmasında silahlı ve iletişim merkezli ayrımın altı çizilebilir. Bu amaçla sektörde iletişim kurma becerisi yüksek adaylar, iletişim odaklı; silah kullanma becerisi yüksek olan adaylar ise ateşli silah odaklı özel güvenlik hizmetine yönlendirilebilir. Bu yönde, özel güvenlik önlisans öğrencisinin danışmanı, adayın silahlı mı yoksa silahsız özel güvenlik görevlisi olmaya mı uygun olduğuna ilişkin tavsiye görüşü, diplomaya/transkripsiyonuna işlenebilir. Yine, kadın özel güvenlik personeli ve adaylarından liyakatli olanlar, iletişim odaklı özel güvenlik hizmetine yönlendirilebilir.

Kısaca, güvenlik bağlamında iletişim, güvenlik sunan ile alan arasında ön alıcı anlaşma sürecidir. Dolayısıyla, silahlı ve iletişim öncelikli özel güvenlik uygulamaları arasında dengeyi yakalamak, ideal özel güvenlik hizmetine ulaşmada önemli bir aşamadır. Ayrıca, her talipliye silah/lı sertifika(sı)nın şirketlerce verilmesinin önünün adım adım alınması ve özel güvenlik ruhuna uygun şekilde iletişim merkezli hizmetin idealize edilmesi, geliştirilecek stratejik döngünün önemli basamaklarından biri olacaktır

2.6. Terör ve İstihbarat Ekseninde Rol Tanımlaması

Güvenliğin modern bir eklentisi olan terör (de terrere/terreur); “korkutma, dehşete düşürme ve caydırma gibi anlamlara gelir. İçinde barındırdığı önceliğine binaen Ronczkowski’ye göre terörizm, “savaşmak”; terörist ise “kanuni olmayan ve kanunsuz olarak yapılan faaliyetleri” yapan kişi şeklinde tanımlanmaktadır (Alkan, 2002: 11 ve Ronczkowski’den akt. Gökbunar, 2010: 9).

Özellikle 1950’li yıllarda Türkiye’de başlayan zirai makineleşme, taşradan büyük kentlere yönelik gelişen kontrolsüz göç akımına yol açmıştır. Böylece, “büyük şehir merkezlerinde gecekondular denilen birtakım yan-kültür alanları” oluşmuştur (Balcıoğlu, 2001: 199). Bilhassa, bu alanlarda artış gösteren hırsızlık, kapkaç, organize suçlar, mafya, terör ile fanatizmden beslenen holiganizm, vandalizm ve sabotaj gibi suç türleri, özel güvenliğin yüksek bir tonda talep edilmesinde başlıca etken olmuştur. Açıkçası, büyük kentlerde çeşitlenen bu tür güvenlik meseleleri “yeni nesil terör” (Erdoğan, 2016) olaylarını da kaçınılmaz kılmıştır. Hatta, yeni milenyumda da terör, din ve silah tacirliği ekseninde çok çeşitli yöntemle küresel tehdit olmayı sürdürmektedir. Dolayısıyla, 21’inci yüzyılın da barış yüzyılı olma ihtimalinin zayıf olduğu tezi karşılıksız değildir (Hobsbawm, 2007). Bu çerçevede, Türkiye’de özel güvenlik uygulanmasının gündeme gelmesi ve kanuni bir zemine kavuşmasında, büyük kentlerdeki yabancılaşma ve dışlanmanın yol açtığı gerilim, iç kargaşa ve terör faaliyetlerinin etkisi göz ardı edilemez. Hatta, küresel mücadelenin asimetrik flu tehditleri olan yeni güvenlik başlıklarına karşı temelli bir özel güvenlik politikası, nitelikli kamusal güvenliğin de vazgeçilmez parçasıdır (Yılmaz, 2012a: 32).

Ne var ki özel güvenliğin teröre karşı dikkate değer bir başarısından şu aşamaya değin bahsetmek kolay değildir. Dolayısıyla, bugün de terör tehdidi öncelikli güvenlik mevzuları olan Türkiye’nin özel güvenlik hizmetine bu noktadan da bir çekidüzen vermesi gerektirmektedir. Zira, 21’inci yüzyılda da her geçen gün uluslararası sahada nükseden “çıkar odaklı vekâlet savaşlarının bir enstrümanı olarak kullanılan bu tehdit”

(Kalın, 2006), Türkiye'nin de en hassas konularından biri olmaya bundan sonra da devam edeceğe benzemektedir. Bundan ötürü, terörü de görev kapsamına eklemeyip üzerinde başarılı olma misyonu tanımlamamış bir özel güvenlik hizmetinin etkili olma oranı düşüktür.

Nitekim 22 Temmuz 2015 yılında tekrar yoğunlaşan terör eylemlerine binaen geliştirilen konsept değişikliğiyle Türkiye gündemine tekrar gelen terör/izm, özel güvenlik hizmetine dönük bu gerekliliği bir kez daha gözler önüne sermiştir. Nitekim ağırlıklı olarak özel güvenlik hizmeti ile korunan Atatürk Havaalanı'nın iç ve dış hatlarında 28.06.2016 tarihinde meydana gelen terör saldırısı da (www.bbc.com, 2016) göstermiştir ki güvenlik, her formu ve aşaması ile Türkiye'nin birinci önceliğidir. Hatta Türkiye, bu süreci bertaraf edeyim derken öteki tarafta 15 Temmuz 2016'da ülkenin tüm kurum ve değerlerini yok etmeyi hedefleyen terör ve işgal muhteviyatlı darbe kalkışması yaşanmıştır. Bu olay da göstermiştir ki Anadolu coğrafyasında terör kombinasyonu ile gelişen hiçbir risk, tehdit ve tehlike bir ötekenden daha önem(li)siz görülemez ve bunun yüzde yüz son bulacağı söylenemez.

Son olarak, Türkiye güvenlik teşkilatının yöntem ve araçları karmaşık olan yeni nesil terör bağlamında da ön alıcılık kabiliyetini ve birikimini artırması bir ihtiyaçtır. Bu yönde kalıcı başarı için özel güvenlik hizmetinin de terörle mücadelede kullanılmasına ilişkin gereklilik açıktır. Bu, bir bakıma, mal ve hizmet üretiminin çeşitliliği bağlamında, sektörde kaliteyi yakalamanın bir basamağıdır.

2.7. Eğitim Süreci Bakımından

Mevcut haliyle özel güvenlik eğitimi, özel eğitim kurumlarında verilen sertifikalar ile kamu ve özel üniversitelerin sosyal bilimler, teknik bilimler ve karma meslek yüksekokulları bünyesinde açılan bölüm ve programlarla karşılanmaktadır (ÖGH DY, madde: 31-42). Bu çerçevede verilen özel güvenlik eğitimi, önlisans düzeyinde verilen karma eğitim anlayışıyla uygulanmaktadır (ÖSYM 2013-14 Kontenjan Kılavuzu).

Mevcut bu uygulamada evvelâ, özel eğitim kurumları sertifikaları ile önlisanslı özel güvenlik diplomasının eğitsel içeriği ile istihdam karşılığı yeterince belirgin değildir. İkinci olarak, meslek yüksekokullarının verdiği özel güvenlik diploması, yalnız ‘silahsız özel güvenlik hizmeti için’ kabul görmektedir. Silahlı görev yapabilmek için ise bir de herhangi bir özel eğitim kurumundan -niteliği tartışmalı- silah sertifikası alımı şart koşulmaktadır ki bu (ÖGHDG, 2012: 20 ve ÖGH DY, madde: 21-22), özel güvenlik hizmetinde eğitim boyutuyla bir kafa karışıklığına yol açabilmektedir.

Başka bir açıdan, sektörden hizmet satın alanların gerekse sektörde bulunanların önemli bir kısmının yakındığı noktalardan biri de -yetkin ve etkin personel istihdamının önündeki engel olarak- “istihdamın eğitim düzeyine bakılmadan ‘torpille’ dağıtıldığı” iddiasıdır. Bu iddia, 2016 yılında özel güvenlik sektör bileşenleri üzerinde (434 kişi) yapılan yarı yapılandırılmış mülakatın işveren ve işgören algısını tespiti amaçlayan evresinde de (127 kişi) açıkça ortaya konulmuştur. (Alpkutlu, 2017: 170). Bu bağlamda sektöre göz gezdirildiğinde, lise diplomalı şefler emrinde çalışan önlisans ve daha nitelikli personele rastlamak konuyu somutlaştırmaktadır.

Dolayısıyla, özel güvenlik eğitimin, temel yeteneği güvenlik olan bir kurum bünyesinde koordine edilmesi, tek metotlu ve sorumlu eğitim adına da önemli bir adım olacaktır. Ayrıca, bu başlıkta etkili sonuçlar almak için aşağıdaki satırlarda sıralanan bazı hususlara dikkat edilerek süreç esnetilebilir ki bu adımlar:

- ✓ Üniversitelerin Özel Güvenlik ve Koruma Programları, kendilerine uzmanlık alanları belirleyerek farklı alanlara yoğunlaşabilmesi,
- ✓ Meslek yüksekokullarınca verilen diplomalar, silah dersi ve atışını da üstlenecek şekilde yeniden işlevsel kılınabilmesi,
- ✓ Sektörde çalışan kadın-erkek çalışma prensipleri ile oranlamasında rasyonel bir düzenleme yapılabilmesi,
- ✓ Sektörün yönetim kademesi, kısa vadede eğitimini dört yıla tamamlayanlar arasından, uzun vadede ise lisans düzeyinde eğitim veren özel güvenlik kurumu ile karşılanabilmesi şeklide sıralanabilir. (www.guvenlikegitimi.com, 2016).

Sonuç olarak güvenlik, 21'inci yüzyılda da hayatta kalmanın sigortası olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, bu sigortayı elinde bulunduran veya taliplisi olanların yeterli eğitim, kabiliyet ve mesleki deneyime sahip olması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'de özel güvenlik hizmetinin sevgi, ilgi, bilgi ve yeteri donanım ekseninde etkili hale getirilmesi, ön alıcı özel güvenlik felsefesinin odağında yer almaktadır. Bunun yakalamak için ise özel güvenlik eğitiminin ortaöğretim, lise, önlisans ve lisans ayrışmasının hizmetteki karşılığının kesin kurallara bağlanması gerekir. Örneğin; orta ve uzun vadede Polis Akademisi koordinesinde özel güvenliğin yeniden düzenlenmesi, çalışan personelin ilave eğitsel gereksinimlerinin ise yetkin kurslarla sertifikalandırılması, sorun çözücü bir formül olabilir.

2.8. Hukuk, Disiplin ve Denetim Bakımından

İşin uğraş, uğraşın ise meslek olması, o işin uzmanı olmayı (profesyonelleşmeyi) gerektirmektedir (Karasu, 2001: 259). Diğer bir söylemle bir faaliyetin, bir hizmetin geçici ücret kapısı olmaktan korunarak 'kurallı, etik ve disiplinli bir pratiğe kavuşturulması', onun mesleki boyutunu da etkiler. Bir de söz konusu olan hizmet güvenlik olunca, medeni bir standart olan 'hukuk', klasik bir ölçüt olan 'disiplin', popüler bir ölçüt olan 'etik' ve sürecin sigortası kabul gören 'denetim' kavramlarının önemi bir kat daha artmaktadır.

Bu anlamda sektörde denetim mekanizmasının yetkin ve etkinliği; denetleyen niteliği, zamanlama ve ceza ile ödül gibi bağımsız değişkenlere göre değişebilmektedir. Ancak, özel güvenliğe bakıldığında, genel itibarıyla denilebilir ki yaptırım göze alınmayacak, ödülü kaçırılmayacak bir denetimden henüz söz etmek pek de mümkün değildir. Dolayısıyla, özel güvenlik düzeltilecek başlıklardan biri de y/etkin denetim uygulamasıdır (ÖGHDK, madde: 2). Hatta özel güvenlik hizmetinde iç denetimin yanı sıra "güçlü ve bilinçli bir kamuoyu denetim bilincinin de olması; demokratik yönetim, şeffaflık ve bireysel güvenliğin sağlanması açısından son derece önemlidir" (Fırat ve Erdem, 2014: 120). Dolayısıyla, yetkin ve etkin bir özel güvenlik hizmet stratejisi için denetiminin de revize edilmesi ihtiyaç olarak ortada durmaktadır.

Kısaca, bu başlık bağlamında da ön alıcı güvenlik stratejisine uygun bir özel güvenlik hizmeti için sektörün hukuk, disiplin, etik ve denetim hususlarının da özgün bir süreçlerle ortaya konulması önemlidir. Zira, böyle düzenlemelerle ancak özel güvenlik, polisiye yapılanmayı taklitten öte, “özel” hizmet felsefesine/ruhuna uygun bir hizmet formuna (paralı) uyarlanabilir.

2.9. Üniforma ve İlgili Ekipman Güncellemesi

Türkiye özel güvenlik hizmeti uygulamasında müteşebbisin isteğine göre değişebilen üniforma ve teçhizat uygulaması dikkat çekmektedir. Nitekim çeşitli kurum ve kuruluş özel güvenlik hizmetinde de görüldüğü gibi şirketler, farklı renkte ve tasarımda üniformalar belirleyebilmektedir. Dolayısıyla, hizmetin tekdüze prensipler etrafında markalaşmasını engelleyen hususlardan biri de kıyafet ve teçhizat olarak öne çıkmaktadır (ÖGHDK, madde: 13). Öyle ise özel güvenliğin kıyafet (üniformalı ve sivil) ve kullanılan teçhizat bakımından da ortak bir payda da buluşması için atılabilecek bazı ilave adımlar vardır ki bunlar:

- ✓ Öğrencilerin birinci sınıf ikinci dönemden itibaren özel güvenlik kıyafetiyle eğitim alması, özel güvenlik hizmetinde aidiyet bilincini güçlendirir.
- ✓ Personel üniformalarının standartlaştırılması, sektörü, tasarımı müteşebbise göre değişen keyfî kıyafet uygulamasından arındırır.
- ✓ Özel güvenlik hizmeti tedarikçileri/sunucuları, üniforma üzerinde yer alacak şirkete/kuruma özgü armalarla ayrıştırılabilir.
- ✓ Özel güvenlik hizmetinde silahlı görev yapacaklara yönelik daha fonksiyonel kıyafet tasarımı geliştirilebilir.

Kısaca, özel güvenlik hizmetinin kursiyerlikten/öğrencilikten başlamak üzere, kıyafet ve teçhizat boyutuyla da yeniden gözden geçirilmesi ihtiyaç gözükmektedir. Hatta bu başlıkta da yeknesaklığın sağlanması, sağlık bölümü öğrencileri misali üniformalı eğitim ve öğretim tercihi, özel güvenlik görevlisinin ön alıcı hizmet felsefesi ve stratejisinde etkili olacaktır. Zira, özel güvenlik programı okuyan bir adayın, iki yıllık özel güvenlik programını bitirdikten sonraki ilk üniformalı iş deneyiminde ancak o işinin kendi mizacına uygun olup olmadığına karar verebildiğine ilişkin örnekler vardır.

2.10. Kalite ve İmaj Restorasyonu

İlk imaj, kurulacak sektörün/hizmetin temelidir (Kaşıkçı, 2006: 16). Zira, modern dünya koşullarında bireyin hizmet talebi, imaj ve kalite odaklı gelişmektedir. Haliyle hizmetler, şayet reel bir imaj ve istikrarlı güvene sahipse faaliyetlerini kalıcı kılabilenmektedirler. Bunun odağında ise müşteri memnuniyeti vardır (Yazıcı, 2012: 174). Bu bağlamda özel güvenlik hizmetinin de şu ana kadar ele alınan serencamına bakıldığında; kalite, imaj ve güven bakımından da çeşitli yetersizlikleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Haliyle, kalıcı bir güvenlik kalitesi için, yukarıda altı çizilen faktörlerin ardından, atılacak bu adımlardan biri de güven ve imaj etrafında sektörün yeniden yapılandırılmasında belirmektedir. Bu anlamda en cari güvenlik hizmetinde bile liyakatsiz personelin kullanılması, güvenlik hizmetini basitleme yansımasıyla arz-talep ilişkisinde yaşanan güvensizlikte kalitede başat rol oynadığı savlanabilir. Bu çerçevede özel güvenlik hizmetinin tüm bileşenlerinin kaizen (aralıksız iyileştirme) felsefesi etrafında iyileştirilmesi (Besler, 2012: 175), sektörel imajı pozitif etkileyecek ve sektörü üzerinde emeklilik düşünülecek kaliteli bir mesleğe kavuşturabilecektir.

SONUÇ

Yeni milenyumun ilk yüzyılında da güvenlik, “tuzlu su misali giderildikçe artan istekle”, insan hayatının -belki de fizyolojik ihtiyaçlarını dahi gölgeleyecek veya onun bile ön koşulu olacak düzeyde- öncelikli ihtiyacı olmaya devam etmektedir. Haliyle bugün de tüm güncel güvenlik önlemlerine rağmen; Amerika’da, Avrupa’da, Asya’da ve diğer kıtalarda; havada, karada ve denizde; evde, işte ve sokakta; otomobilde, trende ve uçakta, kısaca hayatın pek çok mekânında ve zamanında, düşlenen güven/lik ortamına henüz ulaşamamıştır.

Bu güvenlik gerçeğine binaen popülerliğini bugün de koruyan özel güvenlik, Sanayi Devrimi neticesinde dünyanın içine girdiği gelişmelerin güvenlikte yol açtığı dönüşümün “özel” bir neticesi olmuştur. Bunlar içinde Türkiye uygulaması ise, yarım asırlık geçmişe rağmen, çeşitlilik arz eden tematiğiyle, kısa sürede sermaye-kâr artırımını, geçici ve sınırlı ücret kapısı,

işsizliğe çözüm ve danışmanlık faaliyeti arasında sıkışıp 'niteliksiz aşkın emekle' yapılan hizmet anlayışıyla varlık göstermektedir. Nitekim bu manzara; işveren, yönetici, özel güvenlik görevlisi gibi sektörel öznenin hizmet algısını ölçmeye dönük 434 kişi üzerinde yapılmış olan yarı yapılandırılmış mülakat çalışmasıyla da desteklenmiştir.

Dolayısıyla, ilk uygulamasından bugüne Türkiye'nin özel güvenlikten beklentisi, bugün de bu sorunlar örüntüsüne çare olacak ön alıcı bir stratejiye kavuşmasıdır. Daha açık ifadeyle, bu çalışmanın da içinde olduğu mevcut arayış, söz ve dış geçirebilen vatandaşa karşı orantısız güç kullanım aracı; ağzı laf yapana karşı ise etkisiz rolüyle öne çıkan ikircikli bir özel güvenlik yerine, hizmet standartları net ve tavizsiz bir hizmet felsefesini yakalamaktır. Nitekim Türkiye'nin medeniyet havzasının anlık değişen iç ve dış güvenlik ihtiyacı da bunun gerekliliğini pekiştirmektedir. Bu ekseninde yeni bir strateji etrafında yol almak için ise, mülakat esnasında katılımcılara yönlendirilen sorular etrafında ortaya konulan cevaplar ve değerlendirmelerin tamamı süzülerek çıkan tortudan aşağıdaki satırlardaki bir dizi güncel tespit sıralanabilir ki bunlar:

- ✓ Sektörün, kestirmeden sermaye ve kâr birikim aracı olduğu algısından kurtarılması,
- ✓ Özel güvenlik sektörünün, bireysel performans odaklı bir veya birkaç şirkete özgü başarıdan hızla uzaklaşarak kolektif başarıya odaklanması,
- ✓ Sektörün insan kaynağının, sertifikayla işin hazır veya kalıcı bir iş bulana kadar yapılan geçici iş anlayışından uzaklaştırılması,
- ✓ Hizmetin yönetici ihtiyacının, ya lisans mezunlarından ya da önlisansın ilgili bölümlerinden mezun olanlardan sınavla karşılanması,
- ✓ Liyakat ile eğitim ayrımı yeterince yapılmadan oluşturulan mevcut çalışma koşullarından sektörün yeni hizmet ölçütleriyle arındırılması,
- ✓ Sektöre personel alımında güçlü bir iş tasarımı etrafında geliştirilecek etkili fiziki ve psikolojik testlerin uygulanması,
- ✓ Hizmetin, iç güvenlik ile dış güvenlik birlikteliğiyle, hem ulusal hem uluslararası boyutta operasyonel yönüyle de adından söz ettirecek profesyonelliğe ulaşması,

- ✓ Sektörün, işveren için kısa sürede kâr kapısı ve işsizler için ise en zahmetsiz ulaşılan iş kapısı imajından arındırılması,
- ✓ Özel güvenlik ve koruma programı mezunları ile ortaokul ve lise diplomalı personel istihdamı arasındaki farkın ve kariyer imkânının netleştirilmesi,
- ✓ Özel güvenlik personelinin ücret ve özlük haklarının ortalama yaşam standardını sağlayabilecek şekilde yeniden düzenlenmesi,
- ✓ Kamuya özel güvenlik personeli alımlarında, Özel Güvenlik ve Koruma Programı mezunlarına öncelik verilmesi, belki de bu hizmetten yararlanan kamu kurumlarına yüzde ellilere varan önlisanslı şartının getirilmesi,
- ✓ Özel güvenlik hizmetinde, üç dört yıl etkin ve verimli görev yapıp özellikleri yeterli görülen personelin polislik ve uzman çavuşluk gibi - 2018'in başlarında bu adım atılmıştır- branşlara geçiş imkânının açılması,
- ✓ Özel güvenlik kariyer düzenlemesinde ilk basamağının yüksekokulla başlatılması,
- ✓ Sertifika ve yenileme eğitimleri yerine, lisanlı yönetici kademesi ve önlisanslı özel güvenlik görevlileriyle hizmet içi eğitimlerin uygulamaya konulması başlıkları etrafında sıralanabilir.

Son olarak, her türden tıbbi önleme rağmen biyolojik hastalıkların yüzde yüz insan bünyesinden uzak tutulamayışı gibi; sosyolojik, psikolojik ve hukuki hastalıkların kabarık bilançosu olan güvenlik hadiselerinin de toplumdan tamamen atılabileceği söylenemez. Bu ihtiyaç düzeyinden hareketle, küresel tüm risk, tehdit ve tehlike istatistiğini minimize etmeye katkı sağlayabilecek yeni bir stratejiyle ancak Türkiye özel güvenlik hizmeti de sürdürülebilir bir performansla iç güvenliğe katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Alaç, A. E. (2014). *İnsan kaynakları yönetiminde eğitim ve geliştirme: kavramlar, modeller, uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Alkan, N. (2002). *Gençlik ve terörizm*. Ankara: TEMUH Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- Alpkutlu, M. (2017). *ÖGH'nin mevcut imajını anlamaya dönük nitel bir çalışma* (3. bölüm), *Türkiye'de özel güvenlik politikasının analizi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı.
- Aslan, Ş. (2008). *1 Mayıs mahallesi: 1980 öncesi toplumsal mücadeleler ve kent*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve toplum*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Bayraktaroğlu, S. ve Yılmaz, S. E. (2012). İnsan kaynakları yönetiminde iş etiği uygulamaları ile örgütsel performans arasındaki ilişki: fortune türkiye en büyük 500 şirket örneği. *İş Ahlakı Dergisi (Turkish Journal of Business Ethics)*, 5(10), pp.117-148
- Besler, S. ve TonuS, H. Z. (Ed.), (2012). *Yönetimde güncel yaklaşımlar*. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.
- Coşkun, R. (2008). *Kente ve yerele dair*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Çağlar, İ. ve Kılıç, S. (Ed.), (2016). *Genel, teknik ve etkili iletişim*. 2. Basım, Ankara: Nobel Yayınları.
- Derdiman, C. (2013). Özel güvenlik hizmetlerinin niteliği ve etkin bir şekilde yürütülmesi için yapılması gereken düzenlemeler. 3. *Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu* (1-2 Mart 2013/ Gaziantep), Fıstık Basın Yayın Reklamcılık ve Tic Ltd. Şti. ss. 37-56: Gaziantep.
- Devrim, Y. (2013). *İstihbarat örgütleri*. Beşinci Baskı, İzmir: Kod Yayıncılık, İlya İzmir Yayınevi Matbaası.

- Dursun, S. (2008). *Türkiye'nin güvenlik algılamasındaki değişim: 12 Eylül 1980 askerî müdahalesi sonrası dönem*. ÇTTAD, VII/16-17, ss.421-433
- Eraslan, C. (2014). Atatürk'ten sonra Türkiye'nin iç politikası. (Sekreteryaya Hüseyin Tosun), *Türkiye cumhuriyeti tarihi- II*, 10. Baskı, Ankara: Atatürk Araştırmaları Merkezi, ss. 519-643
- Ercan, R. (2015). Sosyolojinin temel kavramları. *Sosyoloji*, F. Merter ve T. Mustafa (Ed.), 3. Baskı, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Erdoğan, R. T. (2016). July 15 'New Generation Act of Terror, Erdoğan Says. (YT: 03.10.2016), Erişim tarihi: 06.10.2016, <http://aa.com.tr/en/todays-headlines/july-15-new-generation-act-of-terror-erdogan-says/657448>.
- Fırat, İ. ve Erdem, E. (2014). Türkiye'de İç Güvenlik Hizmeti ve Kolluğun Sivil Denetimi. *Sayıştay Dergisi*, S. 94, ss. 115-133
- Gökbunar, R. ve Gökbunar, A.R., (2010). *Terör Ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Helvacı, M. A. (2002). Performans yönetimi sürecinde performans değerlendirmenin önemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), ss. 155-169
- Hobsbawm, E. (2007). *Küreselleşme, demokrasi ve terörizm*. (Çev Osman Akınbay), İstanbul: Agorakitaplığı Yayınları
- Hünler, A. (2010). *İç güvenlik hizmetlerinde özelleştirme ve 5188 Sayılı Kanun*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- İçişleri Bakanlığı, (2015). *Özel güvenlik eğitimi sertifikası*, Emir Yazısı, No: 136003, (15.10.2015), Ankara: EGM
- İnam, A. (2003). *Her şeyin başı güven. sosyal bilimlerde güven*, F.Erdem (Ed.), Ankara: Vadi Yayınları.

- Kalın, İ. (2006). *Vekâlet savaşları ve Ortadoğu'nun geleceği*. (YT:28.12.2006), Erişim tarihi: 25.08.2016, <http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=11804&q=vekalet-savasları-ve-ortadogu-nun-geleceği>.
- Karabulut, B. (2011). *Güvenlik: Küreselleşme sürecinde güvenliği yeniden düşünme*. Ankara: Barış Kitap Yayınları.
- Karasu, K. (2001). *Profesyonelleşme olgusu ve kamu yönetimi*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları/Tezler Dizisi: 11
- Kaşıkçı, E. (2006). *İmaj: iletişim ve beden dili*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Kaya, E. (2008). *1980 sonrası dönemde kentsel alanda değişen güvenlik anlayışı: özel güvenlik üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Kaygısız, M. (2009). *Özel güvenlik temel eğitimi ders kitabı*. 7. Baskı, Ankara: Adalet Yayınları.
- Kurt, S. (2015). Toplumsal güvenliğin yükselişi. *International Journal of Social Science*, 37, pp. 459-468
- Küçükali, R. (2011). *Yönetim felsefesi*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Mill, J. S. (2004). *Hürriyet üstüne*. M. Osman Dostel (Çev.), (Sadeleştiren Ö. Çaha). 3. Baskı, Ankara: Liberte Yayınları: 109, Özgürlük Serisi: 5
- Nemeth, C. P. (2012). *Private security and law*, (Acquiring Editor: Rick Adams), (British Library Cataloguing in PuplicData), Elsevier / Ptinted in the United States: Forth Edition.
- Oskay, Ü. (2007). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özdevecioğlu, M., (2002). Kamu ve özel sektör yöneticileri arasındaki davranışsal çalışma koşulları ve kişilik farklılıklarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 19 (Temmuz-Aralık), ss. 115-134

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, Kanun Numarası: 5188, (Kabul tarihi: 10.06.2004), (Yayımlandığı Resmî Gazete: 26.06.2004), S. 25504

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Birleştirilmiş Genelgesi. (2012). İçişleri Bakanlığı, Ankara: EGM

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. (2015). Erişim tarihi: 08.04.2015, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.7190&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>.

Paker, E. B. (2009). Güvenlik Endüstrisi ve güvensizliğin inşası: bir toplumsal paranoyayı anlamak. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 2009 (115): 204-225).

Paker, E. B. (2012). Dış tehditten iç tehdiide: türkiye’de doksanlarda ulusal güvenliğin yeniden inşası. E. B. Paker ve İ. Akça (Der.), *Küresel güvenlik kompleksi: Uluslararası siyaset ve güvenlik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Polis Yüksek Öğretim Kanunu, Kanun Numarası: 4652, Kabul tarihi: 25.04.2001, Resmi Gazete’de yayımlandığı tarih: 09.05.2001/S. 24397

www.artitercih.com,(2016). *İstanbul Aydın Üniversitesi Meslekler Rehberi*. Erişim tarihi: 16.01.2016, http://www.artitercih.com/meslekler_rehberi_2014.pdf.

www.bbc.com,(2016). *Atatürk havalimanında saldırı: 42 ölü*. Erişim tarihi: 01.07. 2016, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160628_istanbul_havalimani_saldiri.

www.guvenlikegitimi.com. (2016). *Özel güvenlik eğitimi*. Erişim tarihi: 22.08.2016, <http://www.guvenlikegitimi.com/guvenlik-egitimi.html>.

www.istanbul.edu.tr (2017). *Program hakkında*. Erişim tarihi: 07.03.2017, <http://teknikbilimlermyo.istanbul.edu.tr/ozelguvenlik/?p=6347>.

- www.mevzuat.gov.tr, (2015). *Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*. Erişim tarihi: 08.04.2015, [http://www.mevzuat.gov.tr /Metin. Aspx?Mevzuat Kod=7.5.7190&MevzuatIliski= 0&sourceXml Search=](http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.7190&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=).
- www.osym.gov.tr, (2016). *2015 ÖSYS Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. Erişim tarihi: 15.01.2016, <http://osym.gov.tr/belge/1-23560/2015-osys-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-ki-.html>.
- www.ozelguvenlik.pol.tr, (2012). *Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Birleştirilmiş Genelge*. Erişim tarihi: 13.11.2017, [http://www.ozelguvenlik.pol.tr/SiteAssets/ Sayfalar/MEVZUAT/.pdf](http://www.ozelguvenlik.pol.tr/SiteAssets/Sayfalar/MEVZUAT/.pdf).
- Yazıcı, S. (2012). *Toplam kalite yönetimi, yönetimde yeni yaklaşımlar*. Senem Besler ve H. Zümrüt Tonus (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2006. ss.267-297.
- Yıldırım, F. (2007). *İş Doyumu ile örgütsel adalet ilişkisi*. Ankara Üniversitesi/ Siyasal Bilgiler Fakültesi, 62/1, ss. 253-278
- Yıldız, Ş. (2009). *İdari faaliyetlerin devri bağlamında özel güvenlik*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Eskişehir: Eskişehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilimi.
- Yılmaz, S. (2012a). Türkiye'nin iç güvenlik yapılanmasında değişim ihtiyacı. *Çukurova Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), ss. 17-40
- Yılmaz, S. (2012b). *Terörle mücadele: yeni iç güvenlik yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zürcher, E. J. (2009). *Modernleşen türkiye'nin tarihi*. 24. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

ÇATIŞMA YÖNETİMİ Mİ YOKSA ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ MÜ?: BARIŞ MÜZAKERE SÜRECİNE TEORİK OLARAK YAKLAŞMAK

Fulya KÖKSOY*

Öz

Günlük hayatın doğal bir parçası olan ve tarafların uyumlaştıramayan çıkarları nedeniyle yaşadıkları mücadele olarak tanımlanan çatışmaların, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde artış gösteren iç silahlı çatışmalara dönüştüğü görülmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda da Dünya'nın farklı coğrafyalarında yaşanan iç silahlı çatışmalar ise çatışma ve barış araştırmaları evrelerinin tümünü kapsayan çatışma yönetiminin bir alt evresi olan çatışma çözümüne ve çatışma çözümünün aşamalarından biri olan barış müzakere süreçlerine alan açmaktadır.

Bu çalışmanın temel odak noktasına çatışma yönetimi ve çatışma çözümü kavramları konularak barış müzakere süreçlerine teorik olarak yaklaşılmaktadır. Bu yönde bir çalışma oluşturulmasının temel amacı ise hassas bir aşamayı temsil eden barış müzakere süreçlerinin kavramsal ve teorik çerçevesini oluşturmaktır. Öte yandan, iç silahlı çatışmalar özelinde çatışmayı sona erdirme amacıyla tarafların etkileşimini ifade eden barış müzakere süreçlerinin, barış araştırmaları literatürü çerçevesinde hangi üst başlık altında kavramsallaştırıldığı analiz edilmektedir. Bu bağlamda çatışma analizi ve barış araştırmaları literatüründe çatışma çözümü ve yönetimi kavramlarının bir üst başlık olarak mı kullanılması gerektiği yoksa barış süreci ekseninde ayrı bir süreci mi ifade ettiği hususu ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çatışma Çözümü, Çatışma Yönetimi, Barış Süreci Kavramları, Çatışma ve Barış Araştırmaları, Barış Müzakere Süreci.

CONFLICT MANAGEMENT OR CONFLICT RESOLUTION?: THE ORETICALLY APPROACH TO THE PEACE NEGOTIATION PROCESS

Abstract

Conflicts, which are the natural part of daily life and are defined as the struggle that they have experienced because of the unalterable interests of the parties, seem to have turned into internal armed conflicts that have increased especially in the post-Cold War era. The internal armed conflicts that have been occurred in different geographies of the world during the present century make way for the conflict negotiation process that is one of the stages of conflict resolution and the conflict resolution which is the sub-phase of conflict management which covers the whole of conflict and peace research phases.

The main focus of this study is the theoretical approach to peace negotiation processes by revealing the conflict management and conflict resolution concepts. The main purpose of creating a study in this direction is to create the conceptual and theoretical framework of peace negotiation processes that represent a sensitive phase. On the other hand, it is analyzed the conceptualization of peace negotiation processes that express the interaction of the parties in order to end the conflict under which "top title" in the frame of the peace researches literature. In this context, it is handled that whether these concepts should be used as a top title or a separate process in the axis of the peace process in the conflict resolution and peace researches literature.

Keywords: Conflict Resolution, Conflict Management, Peace Process Concepts, Conflict and Peace Research, Peace Negotiation Process.

* Dr, Batman Üniversitesi, İ.İ.B.F, Uluslararası İlişkiler ABD., fulya.koksoy@batman.edu.tr.
<https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda devlet, uluslararası ve ulusal sistem, birey ve toplum tabanında pek çok olumlu ve olumsuz gelişme yaşanmaktadır. Özellikle çözüm bekleyen problemler ele alındığı takdirde; insan hakları ihlalleri, ulusal ve uluslararası güvenlik sorunları, farklı coğrafyalarda yaşanan sorunlar, küresel iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan sorunlar, açlık, yoksulluk ve daha nice olumsuzlukla çevrelenen bir dünya portresiyle karşılaşmaktadır. Bu noktada altı çizilmesi gereken bir diğer sorun ise iç silahlı çatışmalardır.

Soğuk Savaş dönemi sonrasında niceliksel olarak artış gösteren, ilgili literatürde iç savaş veya uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma olarak da betimlenen ve bir devletin sınırları içerisinde hem o devletin güçleri ve diğer ayrılıkçı silahlı güçler hem de ayrılıkçı silahlı güçlerin kendi içlerinde yaşadığı silahlı çatışmayı ifade eden iç silahlı çatışma kavramı; çatışma yönetimi ve çatışma çözümü kavramlarına alan açmaktadır. Barış müzakere süreçleri analiz edilirken de barış süreci kavramları, çatışma yönetimi ve çözümü özelinde ortaya konmaktadır. Bir diğer ifadeyle, çatışma analizi ve barış araştırmaları literatüründe tartışılan ve kavramsal olarak ortak bir payda ekseninde tanımlanamayan çatışma yönetiminin ve çözümünün analizi, barış müzakere süreçlerinin topyekûn olarak ele alınmasında önem arz etmektedir.

Sosyal bilimler alanında ortaya konan farklı perspektifler doğrultusunda kavramsal bir karmaşa barış araştırmaları literatüründe de yaşanmaktadır. Öte yandan çatışma yönetimi ve çözümü kavramlarının bir üst başlık olarak kullanılıp kullanılmadığı, eğer bir üst başlık olarak kullanılıyorsa hangi kavramın odak noktası haline getirildiği veya her iki kavramın birbirinden ayrı safhaları mı oluşturduğu tartışılmaktadır.

Bu çalışmada çatışma yönetimi ve çözümü ekseninde barış müzakere süreçleri teorik olarak ele alınacaktır. Bir bütün olarak barış süreci kavramlarının analiz edilmesi çerçevesinde çatışma yönetimi ve çözümü kavramlarına odaklanılacaktır. Diğer taraftan, çatışma çözümü ve yönetimi

kavramlarının bir üst başlık olarak mı kullanılması gerektiği yoksa ayrı bir aşamayı mı oluşturdukları sorunsallaştırılarak, barış müzakere süreçlerinin hangi üst başlık altında kavramsallaştırıldığı analiz edilecektir. Bu yönde bir çalışma oluşturulmasındaki başat amaç ise kırılğan bir yapıya sahip barış müzakere süreçlerinin, çatışma yönetimi ve çözümü özelinde kavramsal ve teorik çerçevesini ortaya koymaktır.

1. BARIŞ SÜRECİ KAVRAMLARI

Çatışma analizi ve barış çalışmaları literatüründe, kavramsal ve tarihsel olarak ortaya çıkış süreci ekseninde üzerinde tartışılan ve bu noktada tek bir ortak noktada buluşularak tanımlanamayan bazı önemli kavramlar bulunmaktadır. Bu noktada üzerinde durulması gereken iki önemli kavram söz konusudur: Çatışma Yönetimi (*Conflict Management*) ve Çatışma Çözümü (*Conflict Resolution*). Her iki kavram açısından üzerinde tartışılan temel sorun ise bu kavramların bir üst başlık olarak mı kullanılması gerektiği veya barış süreci ekseninde ayrı bir süreci mi ifade ettiği konusunda yaşanmaktadır. Bu bağlamda akademisyen ve teorisyenler tarafından ortak bir noktada buluşulamamaktadır.

Bazı düşünürler ve çatışma araştırmaları merkezlerinin projeleri tarafından Çatışma Yönetimi, temel odak noktası haline getirilirken (Andrews ve Tjosvold, 1983:223-228; Hamad, 2005:1-31; Nieuwmeijer ve Cloete, 2001:1-29; Licklider, 2008:376-387; Posthuma, 2005:212-217; Kremenyuk, 2002:1-3; Munduate ve diğer., 1999:5-24; Hoffmann, 2005:304-334; Axt ve diğer.,2006:1-17), bazıları ise çatışma çözümünü üst başlık olarak kullanıp ana odak noktası yapmaktadır (Galtung, 2010: 20-32; Bercovitch ve Jackson, 2009; Wallensteen, 2002; Burton, 1993; Babbitt ve Hampson, 2011:46-57; Bar-Tal, 2000:351-365; Kelman, 2010:1-11; Siver, 2005:1-6; Page, 2002:57-65; Agricola, 2009:1-31; Reimann, 2004:1-20). Öte yandan çatışma yönetimini ve çatışma çözümünü barış sürecinin iki ayrı evresi olarak ele alan çalışmalar bulunmaktadır (Fenn ve Gameson, 1992; Fetherson, 2000:190-218; Robbins, 1978:67-75; Miller, 2005; Sandole, 1998).

Barış süreci kavramları farklı perspektiflerle ele alınmasına rağmen çatışma yönetimi ve çatışma çözümü kavramları birbirlerinden keskin bir şekilde ayrı tutulmamalıdır. Nitekim kavramsal analiz sonucunda bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğu görülmektedir.

1.1. Çatışma Yönetimi

Barış araştırmaları literatürü analiz edildiği takdirde, bu alandaki anahtar kavramlardan biri olan çatışma yönetiminin bir “şemsiye başlık” olarak kullanılmasının gerekliliği üzerinde duran akademisyenler bulunmaktadır. Öte yandan, kavramın tanımlanması ile ilişkili farklı bakış açıları söz konusu olmaktadır. Bu noktada çatışma yönetiminin ne anlama geldiğiyle ilişkili ortaya konulan tanımlamaların analiz edilmesi, söz konusu alanın daha somut olarak anlaşılması noktasında önem arz etmektedir.

Çatışma yönetiminin ne anlama geldiğine dair ortaya konulan tanımlamalarda, bazı akademisyenler kavramı dar bir bakış açısıyla idare etme/yönetme anlamında kullanılırken diğerleri ise bu kavramın bütün çatışma safhalarını kapsayan bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda kavram, çatışmayı sınırlandırma, çatışmanın tasfiyesi ve/veya çatışmayı çevreleme süreci olarak tanımlanırken (Tanner, 2000), kavramın dar bir bakış açısıyla sadece çatışmanın tasfiyesi veya çatışmayı çevreleme olarak kullanılmaması gerektiği vurgulanmakta ve çatışmadaki taraflarca yerine getirilen bütün adımları kapsadığı ifade edilmektedir. Bir diğer ifadeyle kavramın; çatışmanın başlaması, tırmanması, çözüm aşaması ve çatışmanın dönüştürülmesi gibi alt başlıklar da dâhil edilerek çatışma ve barış çalışmaları disiplininin tümünü kapsayacak şekilde kullanılması gerektiği belirtilmektedir (Hamad, 2005:2,5). Javaid ve Sahrai (2016:247) ise çatışma yönetimi kavramının somut veya somut olmayan bir çatışmayı çözüme ulaştırma noktasında farklı görüş ve çıktıların analiz edilmesi sürecini betimlemediğini vurgulamaktadır. Bununla beraber kavramın, çatışma çözümü ile bağlantılı olduğu ve çatışmanın tüm süreçleriyle ilgilenen genelleyici bir yaklaşım olduğu da ifade edilmektedir (Ramsbotham ve diğer., 2011:31).

Çatışmayı durdurma veya önleme teşebbüsü olarak da ifade edilen çatışma yönetimi, çatışmadaki tüm tarafların faydasına yönelik yapıcı

çözümler sunmaktadır (Güngör, 2010:45). Bir diğer ifadeyle kavram, çatışmanın olumsuz ve yıkıcı etkilerini minimum düzeye indirmek için kullanılan bütün taktik ve stratejileri de içermektedir (Olajide, 2011:196; Özerdem, 2013:60). Öte yandan çatışma yönetimi, çatışmayı azaltmak veya çözmek için üçüncü tarafın (arabuluculuk, uzlaştırıcılık, danışmanlık) etkide bulunması olarak da tanımlanmaktadır (Axt ve diğer., 2006:15).

Çatışma yönetimi kavramı bu çalışma ekseninde çatışma ve barış araştırmaları evrelerinin tümünü kapsayan bir üst başlık olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın bir diğer ana odak noktası olan çatışma çözümü kavramı, çatışma yönetiminin altında yer alan bir evreyi temsil etmektedir. Benzer şekilde Reimann da (2004:7-13) çalışmasında çatışma yönetimini şemsiye bir terim olarak kullanarak, bu kavramın çatışmanın tasfiyesi, çatışma çözümü ve çatışmayı dönüştürme evrelerini kapsadığını belirtmektedir. Yine Axt, Milososki ve Schward (2006:15-19) Reimann'ın çalışmasına benzer bir doğrultuda hareket etmektedir. Ancak Reimann'dan farklı bir şekilde çalışmalarında; çatışmanın tasfiyesi, çatışma çözümü ve çatışmayı dönüştürme safhalarına ek olarak çatışmayı engelleme evresi de analiz edilmektedir. Bu noktada çatışmayı önleme, çatışmanın tasfiyesi ve çatışmayı dönüştürme kavramlarına da değinilmelidir.

Çatışmayı önleme (*conflict prevention*), bir çatışma aktif hale gelmeden önce bu çatışmayı önlemek için kullanılan sert ve/veya yumuşak güç politikalarını kapsamaktadır (Clement, 1997:18; Fisher ve diğer., 2000:7; Kremenyuk, 2002:1). Çatışmanın tasfiyesi (*conflict settlement*) ise çatışmanın temel sebepleriyle ilgilenmeksizin şiddeti doğrudan sonlandırmayı ve çatışmadaki tüm taraflara etkili çözümler sunmayı amaçlayan bütün stratejileri kapsamaktadır (Reinmann, 2005:8; Kelman, 2010:1). Çatışmanın tasfiyesi evresinde genel olarak sıfır toplamlı oyun anlayışını dönüştürmeye olanak sağlanıp, anlaşmaya yönelten üçüncü tarafın (arabulucu, dış güçler, uluslararası örgütler gibi) stratejilerine odaklanılmaktadır. Bu stratejiler ise arabuluculuk gibi barışçıl yönde olabilirken, aynı zamanda askeri, siyasi veya ekonomik yaptırımları da içerebilmektedir (Axt ve diğer., 2006:16). Bununla beraber çatışmayı dönüştürme (*conflict transformation*) kavramı; şiddeti azaltan, adaleti ve toplumsal entegrasyonu arttıran yapıcı bir değişim sürecini

ifade etmektedir (Lederach, 2003). Bir başka ifadeyle kavram, kültürel ve yapısal şiddetin üstesinden gelmeyi amaçlayan barış inşası çabalarında, uzun dönemde ortaya çıkan sonuç ve süreçleri vurgulamaktadır (Reimann, 2004:10). Bu noktada kavramın, çatışma çözümünün ötesindeki bir evreyi ifade ettiği belirtilirken (Özerdem, 2013:61), bazı akademisyenler ise bu kavramın çatışma çözümünün ötesinde olmadığını, aksine çatışma çözümünün derinleşen bir aşamayı temsil ettiğinin altını çizmektedir (Ramsbotham ve diğer., 2011:31). Yapıcı bir değişim sürecini vurgulayan kavram, orta ve uzun dönemli değişime neden olacak stratejilere odaklanmaktadır (Lederach, 2003). Diğer taraftan çatışmayı dönüştürme kavramına odaklanan Lederach, bu kavram ile çatışma çözümü kavramını karşılaştırmaktadır. Buna göre:

Tablo 1. Çatışma Çözümü ve Çatışmayı Dönüştürme Evrelerinin Karşılaştırılması (Lederach, 2003).

	Çatışma Çözümü	Çatışmayı Dönüştürme
Anahtar Soru	İstenmeyen herhangi bir şeyi nasıl sonlandırabiliriz?	Yıkıcı bir şeyi nasıl sonlandırabiliriz? ve iyi bir şeyi nasıl inşa edebiliriz?
Odak Noktası	İçerik merkezlidir	İlişki merkezlidir
Amaç	Krize neden olan sorunu çözmek ve anlaşmaya varmak	Yapıcı değişim sürecine teşvik etmek
Sürecin Gelişimi	Sorunlu ilişkileri çözmek için oluşturulmuştur	Sistemi düzeltmek için mevcut sorunlar fırsat olarak görülmektedir
Zaman Dilimi	Acıları, kaygıları ve zorlukları azaltan kısa dönemli bir süreçtir	Orta ve uzun dönemli değişim için krizlere cevap veren bir süreçtir.
Çatışmaya Bakışı	Çatışma şiddetini azaltmayı amaçlar	Çatışma, ilişkilerin doğal ve dinamik bir parçası olarak görülüp toplumsal dönüşüme odaklanılır

Sandole ise çatışma yönetimi kavramını üst bir başlık olarak kullanmadan, yani ayrı bir evre olarak kabul edip, evrelerin tamamını çatışmaya müdahale olarak ifade etmektedir. Bu noktada Sandole beş farklı evreden bahsetmektedir. Bunlar şu şekildedir:

- Çatışmayı Önleme: Evdeki yangını söndürmek. (Örnek: Makedonya'daki Birleşmiş Milletler'in önleyici güç konuşlandırılması olan UNPREDEP misyonu).
- Çatışma Yönetimi: Mevcut ateşin yayılmasını önlemek. (Örnek: Bosna'daki Birleşmiş Milletler Koruma Gücü UNPROFOR).
- Çatışmanın Tasfiyesi: Eğer gerekli olursa, güç kullanarak ateşi söndürmek. (Örnek: 1995 yılında Bosna'daki Sırp mevziilerinin NATO tarafından bombalanması ve NATO yönetiminde Uygulama (IFOR) ve İstikrar (SFOR) güçlerinin Bosna'da konuşlandırılması).
- Çatışma Çözümü: Ateşin/çatışmanın altında yatan nedenlerini ve durumunu analiz etmek.
- Çatışmayı Dönüştürme: Evde sağ kalanlar ve komşuları arasındaki uzun dönemli ilişkileri analiz etmek ve kazan-kazan durumunun geliştirilmesidir. (Sandole, 1998).

Fisher ve diğer., (2000:7) de Sandole ile benzer şekilde beş ayrı evreden bahsederek, çatışma yönetimi ile çatışan tarafların pozitif davranış göstermeye yönelmeleri, gelecekteki şiddetin sınırlandırılması ve bu şiddetten kaçınılmasının amaçlandığını belirtmektedir.

Çatışma yönetimi kavramına bir üst başlık olarak odaklanarak, çatışma çözümü kavramını çatışma yönetiminin bir safhası olarak ele alan bu çalışmada, çatışma çözümü kavramına odaklanmadan önce analiz edilen barış süreci kavramlarından çatışmayı yatıştırma evresi, kısaca ateşkes aşamasını ifade ederken çatışmayı dönüştürme evresi, toplumsal entegrasyon ve dönüşüm ile gerçek barışı vurgulamaktadır. Çatışma çözümü

evresi ise kısaca müzakere ve anlaşmalara karşılık gelmektedir (Akyeşilmen, 2013:35). Ayrıca bu üç evrenin strateji, aktör ve önlemler açısından farklılıkları bulunduğu ifade edilerek, çatışma analizinin daha somut olarak anlaşılması açısından ise bu farklılıkların ortaya konulması gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Akyeşilmen, 2013:39).

Tablo 2 analiz edildiği takdirde, barış süreci kavramlarından çatışmanın tasfiyesi, çatışma çözümü ve çatışmayı dönüştürme evrelerinin strateji, aktör ve önlemler bağlamında birbirlerinden farklılaştığı görülmektedir. Bu bağlamda kavramlara yönelik takip edilen stratejiler açısından çatışmanın tasfiyesinde hedef, şiddeti sonlandırmaktır. Şiddeti sonlandırmak ve hızlı bir şekilde sonuç almak amacı çerçevesinde ise kazan-kazan anlayışı sınırlı düzeydedir. Ayrıca şiddetin olmayışı barışın sağlanması olarak görülmesinden dolayı bu evrede temel strateji şiddete son vermektir. Bununla beraber aktörler açısından siyasi ve askerî liderlerin ön planda olduğu bu evrede, çatışmanın nedenlerinin araştırılması ve bilgi toplama gibi sonuca odaklı yaklaşılmaktadır. Çatışma çözümünde ise sürece bir bütün olarak yaklaşıp, detaylı analizler ekseninde çözüme odaklı bir strateji takip edilmektedir. Ayrıca bu evrede çatışma çözümüne yönelik tarafların önemli çıkar ve ihtiyaçlarına da odaklanılmaktadır. Ulusal veya uluslararası STK'ların ön planda olduğu bu evrede müzakerelerin yapılmasına yönelik hazırlıkların yapılması ve tarafların birbirine yaklaştırılması gibi stratejiler takip edilmektedir. Son olarak çatışmayı dönüştürme evresinde değişim ve dönüşüm odaklı bir strateji uygulanmakta ve uzun dönemli barış için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Öte yandan bu evrede sosyal adaletin sağlanması barışın sağlanması olarak görüldüğü için toplumun tüm kesimlerinde iyileştirmelere gitmek ve bu noktada toplumun sosyal, kültürel, siyasi ve zihinsel yapısını güçlendirmeye ve dönüştürmeye yönelik stratejiler izlenmektedir. Son olarak bu evrede yerel örgütlenmelerin, insan hakları ve kalkınma ile ilişkili STK'ların ön planda olduğu görülmektedir (Akyeşilmen, 2013:36-39).

Tablo 2. Çatışmanın Tasfiyesi-Çözümü ve Dönüştürülmesi Evrelerinin Strateji, Aktör ve Önlemler Ekseninde Karşılaştırılması (Akyeşilmen, 2013:39).

Safha Adı	Çatışmanın Tasfiyesi	Çatışma Çözümü	Çatışmayı Dönüştürme
Strateji	-Şiddete son vermek -Hızlı sonuç almaya odaklı -Sınırlı düzeyde kazan-kazan anlayışı söz konusu -Barış=Şiddetin Yokluğu	-Sürece odaklanarak, kapsamlı analizler yapmak -Çatışma ortak bir sorundur ve bu noktada çözüm odaklı yaklaşılır -Hassas çıkar ve ihtiyaçlara odaklanır -Barış=Çatışmanın Yokluğu	- Yapıcı bir değişime odaklanarak, uzun vadeli stratejiler geliştirilir -Alttan üste kapasite geliştirmek -Halkı güçlendirmeye dönük uygulamalar -Barış= Sosyal Adalet
Aktör	Siyasi ve askerî liderler (I. Düzey Aktörler)	Ulusal veya uluslararası STK'lar ve profesyoneller (II. Düzey Aktörler)	Tabana dayalı yerel örgütlenmeler, insan hakları, kalkınma ile ilişkili STK'lar (III. Düzey Aktörler)
Önlem	Sonuca odaklıdır: konuyu, nedenlerini araştırma, gerçekleri araştırma, bilgi toplama	Sürece Dayalıdır: Müzakereler için uygun ortam hazırlama, yakınlaştırma, tarafları buluşturma, bir araya getirmeye çalışma, kolaylaştırıcılık ve danışmanlık	Süreç ve/veya Yapısal Değişim odaklıdır: toplumsal entegrasyon, ortak aktivite, yasal ve anayasal düzenlemeler yapma, adaleti arttırma, önyargıları ve ırkçı eğilimleri azaltma ve tamamen yok etmeye dönük uygulamalar

Diğer taraftan bu üç evreye yönelik farklı aktör ve farklı stratejilerle ilişkili bir başka çalışma Condula Reimann'a aittir. Reimann, çatışmanın tasfiyesi safhasını birinci yol (*Track I*) ve çatışma çözümünü ikinci yol (*Track II*) olarak betimlemektedir. Üçüncü yol (*Track III*) ise tüm aktörler tarafından ortaya konan bütün süreç ve/veya yapı odaklı inisiyatifleri kapsamaktadır. Birinci yol stratejileri, resmî aktörler tarafından yerine getirilirken, ikinci yol stratejileri resmî olmayan hükümet dışı aktörler

tarafından yerine getirilmektedir. Bu bağlamda birinci yol stratejileri, hem resmi ve baskıcı olmayan hem de baskıcı olan önlemleri içerirken, ikinci yol stratejileri resmi olmayan ve baskıcı olmayan tedbirleri içermektedir (Reimann, 2004:4-6). Reimann'ın birinci, ikinci ve üçüncü yol olarak betimlediği safhalarda yer alan aktör ve bu aktörlerin stratejileri ise tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 3. Reimann'ın Birinci, İkinci ve Üçüncü Yol Safhalarında Yer Alan Aktörler ve Stratejileri (Reimann, 2004:6).

	Birinci Yol	İkinci Yol	Üçüncü Yol
Aktörler	Arabulucu olarak siyasi ve askerî liderler veya çatışan tarafların temsilcileri	Özel şahıslar, akademisyenler, ulusal ve uluslararası hükümet dışı örgütler	Uluslararası Kalkınma ajansları, insan hakları örgütleri
Stratejiler	Sonuç Odaklı: Yaptırımlar, tahkim, müzakere, arabuluculuk, kolaylaştırıcılık, inceleme ko-misyonları oluşturma, dostane girişimler	Süreç odaklı ve Gayri Resmî: Problem çözümü çalıştayları, yuvarlak masa toplantıları	Süreç ve Yapı Odaklı: Kapasite artırma çalışmaları, kalkınma ve insan hakları odaklı çalışmalar

Tablo 3'ü değerlendirmek gerekirse Reimann, barış süreci kavramlarına (çatışmanın tasfiyesi, çatışma çözümü ve çatışmayı dönüştürme) Birinci Yol (track I), İkinci Yol (track II) ve Üçüncü Yol (track III) stratejileri çerçevesinde yaklaşmaktadır. Bu noktada, çatışmanın tasfiyesi evresinde sonuç odaklı stratejilerin siyasi, askerî veya çatışan tarafların temsilcileri tarafından takip edildiğinin altı çizilmektedir. Ayrıca bu evrede yaptırımlar, arabuluculuk faaliyetleri ve bu bağlamda taraflar arasında geliştirilmeye çalışılan dostane ilişkiler ve soruna yönelik inceleme komisyonlarının kurulması gibi faaliyetlerin yapıldığı belirtilmektedir. Öte yandan, çatışma çözümü evresinde süreç odaklı stratejilerin ulusal ve uluslararası hükümet dışı örgütler, özel şahıslar ve akademisyenler tarafından takip edilerek problemi çözmeye dönük çalışmaların yapıldığı ifade edilmektedir. Çatışmayı dönüştürme safhasında ise süreç ve yapısal değişim odaklı stratejilerin uluslararası kalkınma ajansları ve insan hakları ile ilişkili

örgütler tarafından odak noktası haline getirildiği vurgulanmaktadır (Reinmann, 2004:4-6).

Sonuç olarak farklı perspektifler ekseninde ortaya konan tanımlamalar, çatışma yönetimi ekseninde bir kavram kargaşasına neden olmaktadır. Genel olarak sosyal bilimler alanında karşılaşılan bu husus her ne kadar literatürde kavramsal bir zenginliğe sebebiyet verse de tek ve somut bir yaklaşımın olmaması sadece teoride değil uygulamada da soruna yol açabilmektedir. Bu noktada kavramın kapsayıcı bir perspektifle ele alınması, literatürde oluşan karmaşanın giderilmesine yardımcı olabilecek bir yaklaşım sunmaktadır. Çatışma yönetimini dar bir perspektiften ele almak daha gelenekselci bir yaklaşım olmakla birlikte kavramın içinde taşıdığı kavramsal zenginliğin pratiğe taşınamamasına ve daha yüzeysel bir yaklaşıma sebep olmaktadır. Bu bağlamda çatışma yönetimi; çatışmanın başlaması, evrilmesi, çözümü ve dönüştürülmesi safhalarının tümünü kapsayan, çatışmanın tüm olumsuz etkilerini bertaraf edici ve çatışmada yer alan taraflara kazan-kazan çözümler sunmayı içeren bir kavram olarak kullanılmalıdır. Her ne kadar çatışma yönetimin safhaları hem kavramsallaştırılma hem de aktör, strateji ve odak noktası bazında farklılık içerse de bu evreler birbiriyle ilişkilidir.

Çatışmada yer alan taraflar ve aralarındaki güç ilişkilerinin bir denge üzerinde ilerlememesi, bir diğer ifadeyle asimetrik yapı, çatışmanın yönetilmesini zorlaştıran önemli bir hususu teşkil etmektedir. Bu husus iç silahlı çatışmalar özelinde ele alındığı takdirde benzer bir sonuçla karşılaşmaktadır. Bu noktada çatışmanın iyi yönetilmesinde, kavramında içinde taşıdığı kapsayıcı anlam gibi çatışmanın başlangıcından dönüştürülmesi safhası sonrasına kadar bütüncül bir yaklaşım sergilemek önemli bir rol oynamaktadır. Öte yandan ilk aşamada (başlangıç esnasında) çatışmanın doğru yönetimi, çatışmanın tırmanmasını engelleyecektir. Eğer bu husus işlevselliğe geçememiş ve çatışma taraflar arasında devam ediyorsa yine doğru çatışma yönetimiyle çatışmanın çözüm aşamasına geçmesi sağlanmaktadır. Öte yandan, çatışma yönetiminin başarıya

ulaşmasında çatışmayı yanlış okumamak, çatışmanın sebeplerini analiz etmek, doğru zamanlamanın tespiti gibi unsurlar önem arz etmekle beraber, tarafların çatışma ile herhangi bir sonuca ulaşamayacakları inancı yegâne unsuru teşkil etmektedir.

1.2. Çatışma Çözümü

Çatışma yönetiminin bir alt safhası olan Çatışma Çözümü, üzerinde tartışılan bir kavramı teşkil etmektedir. Bu noktada, kavramın hem tarihsel olarak ortaya çıkış sürecinde hem de tanımlanması üzerinde farklı perspektifler ortaya koymaktadır. Ortaya konulan bu farklı perspektifleri, öncelikle kavramın tarihsel olarak ortaya çıkış süreci ekseninde analiz etmek gerekirse; bazı akademisyenler kavramın ortaya çıkışını Eski Yunan Şehir Devletleri ve Roma İmparatorluğu dönemine kadar götürmektedir (Ramsbotham ve diğer., 2011:52). Hatta Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" ve Carl von Clausewitz'in "Savaş Üzerine" isimli kitaplarının da çatışma çözümüne odaklandığı ifade edilmektedir (Siver, 2005:1). Bununla beraber bazı akademisyenler kavramın ortaya çıkışında II. Dünya Savaşı sonrası dönemi işaret ederken (Arslan ve Çapan, 2013:45; Page, 2002:57) diğerleri ise Soğuk Savaş sonrası gelişmelerin yaşandığı dönemi kavramın ortaya çıkış süreci olarak ele almaktadır (Wallensteen, 2005:39). Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber iki kutuplu uluslararası sistemin çözülmesi ekseninde dini ve etnik çatışmaların yaygınlaşması ile çatışma çözümü disiplinin çok daha etkin hale geldiği belirtilmektedir (Bercovitch ve Jackson, 2009:8; Wallensteen, 2002:34). Diğer taraftan bazı akademisyenler kavramın tarihsel olarak ortaya çıkış sürecine dönemsel olarak yaklaşmayıp, daha genel bir perspektif ortaya koymaktadır. Bu noktada iç silahlı çatışmaların, ekonomik eşitsizlik ve yoksulluğun, mülteci ve terör sorununun yaygınlaşması çerçevesinde çatışma ve çatışma çözümüne olan ilginin yüksek düzeyde artış gösterdiği belirtilmektedir (Bercovitch ve Jackson, 2009:19).

Uluslararası ilişkilerin bir alt disiplini olan ve II. Dünya Savaşı sonrasında, barış ve istikrarın nasıl sağlanacağına yönelik ilginin artmasıyla

gelişim gösteren Çatışma Çözümü kavramı, Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu dünya düzeni ekseninde ele alınırken, Soğuk Savaş sonrası dönemde ise barış görüşmeleri sonrası imzalanan barış anlaşmalarının sayısal olarak artış göstermesi çerçevesinde yaşanan barış süreçleri ekseninde analiz edilmektedir.

Çatışma Çözümü disiplinin tarihsel olarak ortaya çıkışı ve gelişimi ekseninde, akademisyen ve teorisyenler kavramın ne ifade ettiğiyle ilişkili bazı tanımlamalara başvurmaktadır. Bu noktada kavramın çatışma yönetimi kavramıyla aynı anlama gelmediği vurgulanmakta (Robbins, 1978:67) ve aynı zamanda çatışma çözümünün, hem çatışma yönetimi hem de çatışmayı dönüştürme ve çatışmanın tasfiyesi kavramlarından farklı olduğu belirtilerek çatışma çözümünün, yapıcı ve analitik bir problem çözme metodu ekseninde çatışmayı sonlandırma yaklaşımı olduğu ifade edilmektedir (Burton, 1993:2; Miller, 2005:25). Ayrıca kavramın hem süreç hem de sonucu kapsadığı belirtilmekte ve psikoloji, sosyoloji ve antropoloji alanlarının da etkisi altında olması çerçevesinde disiplinler arası bir yaklaşım olduğu vurgulanmaktadır (Miller, 2005:25). Nitekim çatışma çözümünün statik değil, dinamik bir yaklaşım olduğu da ifade edilmektedir (Bercovitch ve Jackson, 2009:190). Öte yandan çatışma çözümünün, çatışmanın kökenine inerek çatışmanın sebeplerini, öznel ve nesnel boyutlarını da analiz eden (Güngör, 2010:47) çok kapsamlı bir kavrama işaret ettiği belirtilmektedir (Ramsbotham ve diğer., 2011:31; Fisher ve diğer., 2000:7). Bu noktada çatışma çözümü ekseninde, özellikle kimlik, güvenlik, tanınma, özerklik ve adalet ile ilişkili alanlarda karşılanmamış ihtiyaçlara odaklanılarak çatışma nedenleri ortaya konulmaktadır (Kelman, 2004:112; Burton, 1993).

Çatışmanın yıkıcı dinamiklerini ortadan kaldırmayı ve çatışmada yer alan tüm taraflara tatmin edici çözümler sunmayı amaçlayan (Axt ve diğer., 2006:16; Kelman, 2004:112; Agricola, 2009:11) çatışma çözümünde, taraflar müzakere süreci sonrasında imzalanan bir barış anlaşması ile aralarındaki uyuşmazlıkları çözmeye yönelirken, aynı zamanda birbirlerinin varlığını tanımaya ve çatışmayı sonlandırmaya dönük hareket etmektedir (Wallenstein,

2002:8). Çatışma çözümü, çatışan taraflar arasında işbirliğini arttırmaya ve aralarındaki ilişkiyi derinleştirmeye yönelik çabalara odaklanmaktadır. Bu noktada öncelikle çatışmaya yol açan nedenler ortaya konmakta akabinde ise taraflar arasında pozitif tutumların güçlendirileceği bir platform yaratılmaya çalışılmaktadır (Lund, 1997:3-4). Değişime yol açan çatışma çözümü disiplininde önem arz eden olgu ise çatışan tarafların ihtiyaçlarının ve değerlerinin karşılanmasıdır (Burton, 1993).

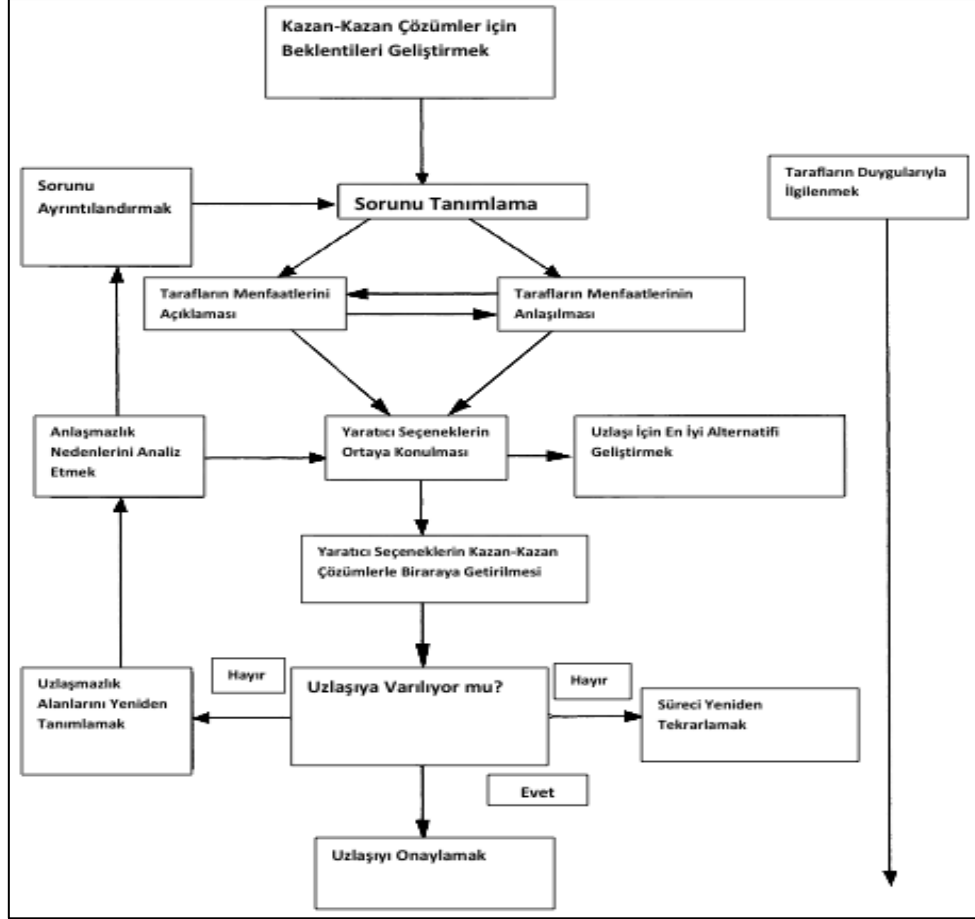
Sanson ve Bretherton (2001:193-197) ise çatışma çözümünün dört temel özelliğinden bahsetmektedir. Bu özelliklerden ilki, çatışma çözümünün, çatışmadaki bütün tarafları işbirliğine yöneltmesidir. Bu noktada çatışma çözümünün temel özelliği rekabet yerine işbirliğine odaklanmasıdır. Çatışan taraflar ekseninde ortak bir çözüm sağlanması noktasında işbirliğinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Çatışma çözümünün ikinci özelliği, çatışma çözümü ekseninde ortaya konan çözümlerin kapsayıcı bir nitelikte olmasıdır. Bu bağlamda çatışmadaki tüm tarafların menfaatlerini ve ihtiyaçlarını karşılayan kapsayıcı çözümler geliştirilmelidir. Üçüncü özellikte, çatışan bütün tarafların çıkarlarının anlaşılmasına çalışıldığı bir süreçte karşılaşılmaktadır. Başlangıçta çözüm süreci içindeki bütün taraflar kendi çözümünü diğer tarafa empoze etmeye çalışsa da en etkili çözüm, çatışmadaki tüm tarafların menfaatini kapsayan bir uzlaşının sağlanmasıdır. Dördüncü özellik ise yaşanan tüm süreçlerin ve sonuçların şiddet içermemesi gerektiğidir. Nitekim çatışma sert güç politikaları ekseninde çözüme kavuşturulursa, ileride yaşanacak benzer bir durumda aynı politikaya başvurma konusunda örnek teşkil edebilmektedir. Çatışma çözümünün dört temel özelliğinden bahseden bu akademisyenler esas olarak bu kavram ekseninde ve çatışmadaki taraflar açısından kazan-kazan anlayışına odaklanmaktadır (Sanson ve Bretherton, 2001:11). Bir başka ifadeyle yapıcı çatışma çözümünde, çatışma kazan-kazan çözümlere neden olmalıdır (Agricola, 2009:11).

Kazan-kazan anlayışına odaklanan bir diğer çalışma Davidson ve Wood (2004: 6-13) tarafından ortaya konmaktadır. “Çatışma Çözümü Modeli”

isimli çalışmalarında, kazan-kazan anlayışının çatışma çözümü içindeki ana kavramlardan bir tanesi olduğu belirtilmektedir. Çatışma çözümü modeli ise dört temel evreden oluşmaktadır. Bu evreler ise şu şekilde açıklanmaktadır:

- Kazan-kazan çözümler için beklentilerin geliştirilmesi,
- Tarafların, menfaat ve ihtiyaçlarının belirlenmesi,
- Yaratıcı seçenek/opsiyonların ortaya konulması ve
- Yaratıcı seçeneklerin kazan-kazan çözümlerle bir araya getirilmesidir.

Çatışmaya sebebiyet veren sorunlar, çatışmadaki tüm taraflarca net bir şekilde anlaşılmalıdır. Taraflar bu süreci, bir tarafın kazandığı ve diğer tarafın kaybettiği bir süreç olarak algılama eğilimine girmektedir. Bu çerçevede kazan-kazan çözümler için beklentilerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, işbirliğinin tesis edilmesi ile sorunların çözüme kavuşturulması ve tüm tarafları tatmin eden sonuçlara ulaşılması ilk aşamada önemli bir gerekliliktir. İkinci evrede, bütün tarafların menfaat ve ihtiyaçlarının net bir şekilde ortaya konması önem arz etmektedir. Öte yandan ikinci evrede taraflar arasındaki işbirliğinin bozulmaması için yıkıcı eleştiri, suçlama veya tehditten kaçınılmalıdır. Bu noktada tarafların, kendilerinin dinlendiği ve değer gördüklerini hissettikleri bir ortam içinde bulunmaları, tüm tarafları tatmin eden sonuçlara ulaştırabilmektedir. Üçüncü ve dördüncü evrede ise tarafların sorunlarının, kazan-kazan anlayışı ekseninde çözümüne yönelik yaratıcı seçenekler/opsiyonlar ortaya konmaktadır. Ayrıca bu yaratıcı seçenekler çerçevesinde tüm tarafların kaygı, ihtiyaç ve menfaatlerine odaklanılarak fayda maksimizasyonu üzerinde yoğunlaşmaktadır. En faydalı seçeneğin belirlenmesinde ise bütün kaynakların arttırılması ve uzlaşının dezavantajlı taraf üzerindeki maliyetinin azaltılması gibi stratejiler kullanılmaktadır. Diğer taraftan eğer uzlaşma sağlanamaz ise, anlaşmazlık noktaları yeniden belirlenmekte ve bu süreç yeniden tekrarlanmaktadır (Davidson ve Wood, 2004:7). Çatışma Çözümü Modeli'nin temel evreleri ile yan evreleri aşağıdaki şekilde ayrıntılı olarak görülmektedir.

Şekil 1. Çatışma Çözümü Modeli (Davidson ve Wood, 2004:8).

Gerçek dünyevi olayları teori ve pratikte düzene sokan canlı ve disiplinler arası bir alanı teşkil eden (Bercovitch ve diğer., 2009:1) çatışma çözümü; çatışmaya yönelik anlayışın değişmesi, tarafların çıkarlarının uyumlaştırılması ve şiddetin azaltılmasına dönük kolektif bilinçliliğin artmasında rol oynamaktadır (Babbitt ve Hampson, 2011:46). Bununla beraber karşılıklı problem çözüm süreci olarak betimlenen çatışma çözümü kavramının bazı özelliklerine dikkat çekilmektedir. Bu özellikler ise şu şekildedir:

• Çatışma çözümü, tarafların karşılıklı olarak anlaşmaya vardığı, yani dış güçler tarafından dayatılmayan bir anlaşma sürecine işaret etmektedir. Barış anlaşmaları çatışma çözümünün ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak bir anlaşma kalıcı barışı sağlamayabilir (Wallensteen, 2002:8).

• Çatışma çözümünde tüm tarafların temel ihtiyaç ve korkuları ortaya konmaktadır.

• Çatışma çözümü, taraflar arasında pragmatik bir güvenin tesis edilmesini sağlamaktadır.

• Çatışma çözümü, taraflar arasında “ortaklık” olarak tanımlanan yeni bir ilişki kurulmasına yardımcı olmaktadır. Bununla beraber, bu aşamada tarafların karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlılık göstermeleri beklenmektedir.

• Çatışma çözümü, uzlaşının sağlanması konusunda halk desteğinin de sağlandığı bir süreci yansıtmaktadır (Kelman, 2010:2; Kelman, 2004:118).

Tüm bu özelliklere ek olarak çatışma çözümü, pragmatist bir ortaklığa göre tanımlanan ve her iki tarafında kalıcı barış ve işbirliğinin hem kendi hem de karşı tarafın en iyi menfaati olarak algıladığı ilişkiler içindeki stratejik bir değişim olarak da ifade edilmektedir (Kelman, 2010:2).

Sonuç itibarıyla, çatışma yönetiminin tanımlanmasındaki benzer karmaşa farklı perspektifler nedeniyle çatışma çözümünün kavramsallaştırılmasında da yaşanmaktadır. Ancak tam da bu noktada belirtilmesi gereken husus ise çatışma yönetimi ile çatışma çözümünün benzer kavramları teşkil etmemesidir. Bu bağlamda çatışma yönetimi, tüm evreleri kapsayan bir üst başlığa işaret ederken çatışma çözümü, çatışma yönetimi kavramının bir alt safhasını oluşturan, disiplinler arası, çatışmanın nedenlerine inerek ve problem çözme stratejisi ekseninde çatışmayı sonlandırmayı ve çatışma içindeki tüm taraflara tatmin edici çözümler sunmayı amaçlayan bir kavrama işaret etmektedir.

Öte yandan çatışma çözüme ulaştırılmaya çalışılırken kavramın ortaya koyduğu gereklilikler ekseninde bazı sorunlar söz konusu olabilmektedir. Nitekim çatışma çözümünde bütün tarafların işbirliğine yönelmesi, çözümlerin kapsayıcı bir nitelik taşıması, tarafların ihtiyaç ve menfaatlerinin karşılanması ve şiddetin devam etmemesi gerekliliği ortaya konmaktadır. Ancak çözüme kavuşmuş örnekler analiz edildiği takdirde -Kuzey İrlanda ve Kolombiya’da olduğu gibi- bu gerekliliklerin çatışma çözümü aşamasına geçildiğinde tam olarak oluşmadığı görülmektedir. Başarıyla çözüme kavuşmuş bu örneklerde çatışma çözüme ulaştırılırken tarafların işbirliğine yönelmemesi, ihtiyaçlarının karşılanmaması ve şiddetin devam etmesine rağmen dış mihrakların rolüne ek olarak süreçten vazgeçilmemesi ise son derece önemli bir rol oynamıştır.

Bununla beraber çatışma çözümü odak noktasında ‘yumuşak güç’ politikaları olması çerçevesinde realist bir perspektif ile zayıf ve etkisiz bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Ancak günümüz dünyasında karşı karşıya kaldığımız iç silahlı çatışmaların salt sert güç politikalarıyla somut anlamda çözümlenemeyeceği gerçeği ortadadır. İç silahlı çatışma gerçeğini teoriden pratiğe taşıyan ve yumuşak güç politikalarıyla harmanlanan çatışma çözümünde tarafların “karşılıklı açmaz” noktasına ulaşmaları önem arz etmekle beraber, çözüme çok boyutlu yaklaşmak ve tarafların mümkün olduğunca ortak bir noktada buluşmaları gerekmektedir.

Kavramın tarihsel olarak ortaya çıkış süreci ve ilgili literatür tarafından ortaya konulan kavramsal yaklaşımları analiz eden bu bölümün akabinde ise çatışma çözümü aşamaları ele alınmaktadır.

2. BARIŞ MÜZAKERE SÜREÇLERİ

Çatışma çözümü ekseninde çatışan taraflar arasında barışın sağlanmasına yönelik süreçte takip edilen bazı prosedürel aşamalar bulunmaktadır. Ayrıca silahlı bir grupla bir anda müzakereye başlamak mümkün ve mantıklı olmayan bir durumu teşkil etmektedir. Öyle ki müzakere sürecine doğru gidilmesinin düşünülmesinde bile geçilmesi gereken birçok aşama bulunmaktadır (Powell, 2015:111). Söz konusu prosedürel aşamalar ön

görüşmeler, barış müzakeresi, barış anlaşması, barış anlaşmasının onaylanma ve uygulanma süreçlerinden oluşmaktadır. Barış müzakere sürecinin ise çatışma çözümünün beş aşamasından biri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda barış müzakere süreçleri, çatışma çözümü altında kavramsallaştırılmaktadır.

Barış müzakereleri veya kısaca müzakere, çatışan taraflar arasında ve çatışma çözümü ekseninde, II. Dünya Savaşı'ndan beri kullanılan bir yöntemdir. Bu noktada pek çok akademisyen müzakere ve çatışma çözümü arasındaki ilişkiyi ve bu iki kavramın dinamiklerini anlamaya çalışmaktadır (Babbitt ve Hampson, 2011:47).

Genel olarak taraflar arasındaki çatışmayı barışçıl olarak çözüme kavuşturmayı ifade eden (Ramsbotham ve diğer., 2011:127) ve silahlı çatışmalar özelinde de benzer şekilde çatışmayı sona erdirme amacı taşıyan müzakere kavramı, kendi ihtiyaçlarını karşılamak isteyen tarafların bir etkileşim süreci olarak tanımlanırken (Mayer, 2000:142), diğer taraftan kavramın belirsizlik ve çatışma koşulları altında, farklı tarafların tek bir sonuç altında birleşerek ortak karar verme sürecine işaret ettiği belirtilmektedir (Zartman ve Rubin, 2002:12). Aynı zamanda müzakerenin, diyalog ve empati kurma yoluyla taraflar arasındaki çelişkileri, aykırılıkları dönüştüren, algıları değiştiren ve karşılıklı imtiyazların değişmesini sağlayan bir araç olduğu da vurgulanmaktadır (Hampson ve diğer., 2007:40). Ayrıca "hayat oyunu" olarak betimlenen müzakere kavramı (Lyons, 2007:1) çıkarları tatmin edici bir yol, ikna edici bir iletişim süreci, tarafların karşılıklı olarak problemlerini çözmesi için bir fırsat ve iyi yönetildiği takdirde sürecin eğlenceli bir oyuna dönüşmesi olarak da ifade edilmektedir (Goldwich, 2010:2-4). Öte yandan interaktif bir süreci betimleyen (Korobkin, 2009:3) ve tarafların ulaşmak istedikleri temel hedefleri üzerinde uzlaşmaya varma konusunda istekli olmaları anlamına gelen müzakere kavramı; (Sahadevan, 2006:257) pazarlık, tartışma ve/veya

görüşme, ikna, inandırma, uzlaştırma, anlaşma, danışma, karar verme gibi pek çok olguyu kendi içinde barından geniş kapsamlı bir kavramı belirtmektedir (Wall, 1985:3-4).

Barış müzakere süreçlerinin başarıya ulaşması için tablo 4 ve 5’de görüldüğü gibi müzakere öncesinde ve aşamasında takip edilmesi gereken bazı adımlar, sorular ve motivasyon kaynakları bulunmaktadır. Ancak bu unsurları, nihai başarı sağlayacak somut bir reçete olarak algılamamak gerekmektedir. Nitekim her müzakere süreci birbiriyle eş değildir. Bu noktada ön ve gizli görüşmeler aşamasında ilerleme kaydedilse ve taraflar arasında güven tesis edilse de müzakere süreci başarılı bir şekilde sürdürülememektedir. Yine de tarihten çıkarılan dersler ve deneyimlerin ortaya koyduğu adımlar doğrultusunda hareket etmek önem arz etmektedir.

Tablo 4. Müzakere Öncesi Ve Müzakere Aşamasındaki Adımlar (Fisas, 2012:24).

Müzakere Öncesi	Müzakere Aşaması
Ön Görüşmeler	Meşru Muhataplar
Tarafların İkna Edilmesi	Esas Aktörler
Güvenlik Temini	Kapsamlı Yaklaşım
Riayet Etme Garantisi	Mağdurlar İştirak Etmez ama Hesaba Katılırlar
Metodoloji ve Prosedür	Kazan-Kazan Anlayışının Tesisi
Gündemin Belirlenmesi	Gündemin Belirlenmesi
Olası Yol Haritası Temel Anlaşmazlığın Açıklığa Kavuşturulması Aldatmacaları Bir Kenara Bırakma Karşı Tarafın Tanınması	Geniş Kapsamlı Değişiklikler İçin Yeterli Çoğunluk
Güven İnşası	Şahsi Münasebete Geçilmeye Çalışılması
Arabulucuların Rolünün Belirlenmesi	Nihai Anlaşma

Tablo 5. Müzakere Süreci (Sahadevan, 2010:189).

Süreç	İzlenen Sorular	Motivasyonlar
Müzakerenin Başlaması	a) Müzakere ne zaman başlamalı? b) Taraflar neden müzakere etmeli? c) Taraflar nasıl müzakere etmeli?	-Ortak bir algının gelişmesi. -Devlet'in asimetrik güç pozisyonunu bertaraf etmede yetersiz kalması. -Talep, tepki ve algıların açık ve somut hale gelmeye başlaması.
Müzakerenin İlerlemesi	a) Bir müzakere süreci ne zaman ilerletilmeli? b) Bir müzakere süreci neden ilerletilmeli? c) Bir müzakere süreci nasıl ilerletilmeli?	-Görüşmelerin ilerleme kaydetmeye başlaması. -Askerî güç kullanımı seçeneğinin ortadan kalkmaya başlaması. -Taraflar arasında uyum ve dostane ilişkiler geliştirilmeye başlanması. -İçsel ve dışsal baskıların etkisi. -Siyasi uzlaşma istendiği zaman.
Müzakerenin Sonuçlanması	a) Taraflar ne zaman anlaşmaya varmalıdır? b) Taraflar neden anlaşmaya varmalıdır? c) Taraflar nasıl anlaşmaya varmalıdır?	-Karşılıklı Zarar Veren Açmazın Etkisi. -Felaket ve acılara son verilmesi isteği. -Anlaşma yapılmasında ve uygulanmasında üçüncü tarafın aktif rolü.

Müzakere öncesinde ve aşamasında başarının sağlanması için takip edilmesi önem arz eden söz konusu adım ve motivasyon kaynaklarına rağmen süreç içerisinde bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu temel sorunları detaylandırmak gerekirse öncelikle bir müzakereye başlarken karşılaşılan kilit sorunlardan birinin “Zamanlama” unsuru olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle müzakereye başlama konusunda doğru zamanlama önem arz etmektedir. Müzakereye başlamak için doğru zamanın, çatışmaların başladığı ilk süreç ile olgunlaştığı zaman olduğu ifade edilmektedir (Zartman, 1995:19). Bu noktada özellikle William I. Zartman'ın öne sürdüğü “Olgunlaşma” teorisi önem arz etmektedir. Söz konusu teoriye göre, uzun yıllar süren bir çatışma ekseninde şiddet kullanılarak müspet bir sonuca ulaşamayacağının anlaşılmasına

çatışmaların olgunlaşması denilmektedir. Olgunlaşmanın unsurlarından birinin “Karşılıklı Zarar Görülen Açmaz” (Mutually Hurting Stalemate), olduğu belirtilmektedir (Zartman, 2001:8; Babbitt ve Hampson, 2011:48). Müzakerelerin başlamasında itici bir güç olan karşılıklı zarar görülen açmaz noktasına erişilip erişilmediğini anlama konusunda ise objektif ve subjektif unsurların belirleyici olduğu vurgulanmaktadır. Subjektif unsurlar arasında acıları, felaketi, çatışmanın tırmanma durumunu artık kaldıramama gibi durumlar bulunurken; objektif unsurlar ise insani ve maddi kayıpların artması, tarafların bir çıkış yolu istemelerini belirtilen ifadeleri ekseninde oluşmaktadır (Zartman, 2001:8-10). Ancak bu olgunlaşma aşamasına gelinmesi ve müzakerelerin başlamasındaki temel unsurun, tarafların algılarının değişmesi olduğu da belirtilmektedir (Zartman ve Alfredson, 2010:248).

Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir durum ise, teoriye yöneltilen eleştirilerdir. Powell (2015:220) bir çatışmanın olgunlaşma sürecini, bir meyveye dokunarak onun olgunlaşp olgunlaşmadığını anlayabilmekle eş değer tutulamayacağını belirtmekte ve eğer bir çatışma süreci olgunlaşmamış ise bu çatışma çözüme ulaştırılma safhasına götürülmeyecek mi? sorusunu yöneltmektedir. Diğer taraftan Lederach, Powell ile benzer bir paralellikte (2003:31), olgunlaşma teorisini eleştirmekte ve olgunlaşmanın bir uygulayıcı bağlamında öngörülebilirliğinin/tahmin edilebilirliğinin son derece zayıf olduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak, müzakereye başlama konusunda önem arz eden zamanlama konusunda, tarafların karşılıklı olarak şiddete başvurma yoluyla herhangi bir sonuç elde edemeyeceklerini kabullendikleri zaman etkin bir başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Öte yandan, tarafların karşılıklı olarak şiddete başvurma yoluyla herhangi bir sonuç elde edemeyeceklerini kabullendikleri zamanın oluşmasını, hiç bir adım atmadan öylece beklememek de gerekmektedir. Bu noktada ön ve gizli görüşme safhaları önem arz etmektedir. Üçüncü tarafın rolü ise göz ardı edilmemesi gereken bir unsur teşkil etmektedir. Tüm bunlara ek olarak müzakere bir oldubittiye getirilemeyecek kadar önemli, hassas ve bu noktada uzun yıllara dayanan bir süreci yansıtmaktadır. Bu bağlamda,

müzakere başlangıcının zamanlaması konusunda bir yanlış yapılsa dahi sabırla süreci devam ettirmeye dönük hareket edilmelidir.

Müzakereye başlarken sorun yaratabilecek bir diğer unsur taraflar arasında güven tesisinin etkin bir şekilde inşa edilememesi iken müzakereye hangi konulardan (daha kolay veya daha sorunlu konular) başlanması gerekliliği de soruna neden olabilmektedir. Bu noktada sürece zor konulara kıyasla daha kolay konulardan başlanmasının, sürecin devamlılığı açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Powell, 2015:282-283). Öte yandan hem müzakere başlarken hem de müzakere süreci ve müzakerenin sonlanması aşamasında ortak bazı sorunlar ile karşılaşılabilir. Bu ortak sorunlardan belki de en önemlilerinden biri şiddetin devam etmesi ve bu bağlamda sürecin kesintiye uğraması iken, müzakereler ile silahlı çatışmaların sonlandırılmasını ve müzakerelerin ilerleme kaydetmesini istemeyen baltalayıcı aktörlerin etkisi ise şiddet kullanımı ile benzer paralellikte oluşmaktadır (Özerdem, 2013:113). Bu aşamalarda ayrılıkçı silahlı güçler tarafından şiddete başvurmak, istediklerini elde etme ve süreci kontrol altına alma gibi amaçlar doğrultusunda başvuru bir araç iken (Gurr, 2003:210), sert güç politikaları ekseninde hareket eden bir devlet ve kamuoyunun etkisi ile şiddet bütün müzakere aşamalarını etkilemektedir (Kydd ve Walter, 2002:289).

Terör örgütleri içindeki baltalayıcı aktörlerin şiddet eylemleri ile müzakere aşamalarını sekteye uğratmaları aynı zamanda kamuoyunda sürecin başarıya ulaşacağına dair inancın yitirilmesine ve sürece dair bir yılgınlık durumunun oluşmasına sebep olabilmektedir. Bu durumun önüne geçilmesinde ise güçlü bir kamu diplomasisi ile risk almaya hazırlıklı siyasi liderlerle kamuoyunun bu baltalayıcı aktörlere karşı hazırlanmasının rol oynadığı vurgulanmaktadır (Powell, 2015:309). Bununla beraber süreçte baltalayıcı aktörlerin başarılı olup olmaması ise onlara verilen tepkiyle ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda liderlerin müzakere masasını terk etmemeleri gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Powell, 2015:307). Müzakere

aşamalarında yaşanan bir diğer ortak sorun, tartışmaların yapıcı ve problem çözümü odaklı olmamasından kaynaklanırken, tarafların esnek, sakin ve sağduyulu olmayıp saldırgan davranışlar içine girmeleri ve yaratıcı, ikna edici konuşmalar yapmamaları süreci baltalayabilmektedir (Uçan, 2008:59,76-78,185, Powell, 2015:309-310). Tüm bunlara ek olarak kamuoyunun algısı, süreç içinde soruna dönüşebilmektedir. Bu noktada dengeli bir şeffaflık içinde ve uzun bir zamana yayılarak kamuoyu algısının olumlu yönde değiştirmenin önemli bir unsur olduğu belirtilmektedir (Aktan, 2015). Diğer taraftan bu ortak sorunlar dışında müzakere aşamasında karşılaşılan bir başka sorunun siyasi sorunlara ilişkin müzakerelerle silahlara ilişkin müzakerelerin -yani siyasi ve teknik konulara dair müzakerelerin- ayrı ayrı yapılmamasından kaynaklandığı ifade edilmektedir (Powell, 2015:299). Öte yandan müzakerenin sonlanması aşamasında da birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Öyle ki müzakere süreci ardından gelen barış anlaşmasının imzalanması ile tam anlamıyla yürürlüğe girmesi arasındaki dönem son derece hassastır (Powell, 2015:342).

Literatür analiz edildiği takdirde barış anlaşmasının onaylanmasında parlamento içinde sorunlar yaşanabilmektedir. Öte yandan anlaşmanın ilgili devletin hem anayasa maddesi ekseninde hem de anlaşmayı somut olarak yürürlüğe koyacağını garanti etmesindeki bir adım olarak (Powell, 2015:335) referanduma sunulması doğrultusunda kamuoyunca onaylanmadığı görülmektedir. Üstüne üstlük silahsızlanma, demobilizasyon/terhis ve yeniden entegrasyon modeli (SDE) ekseninde eski savaşçıların topluma yeniden kazandırılmaları aşamasında da sorunlarla karşılaşabilmektedir. Özellikle silahsızlanma konusunun bir ön koşul olarak dayatılması sürecin tıkanmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda SDE Modeli'nin sürecin başında değil, sonunda ve genel olarak ordu ve polis kuvvetleri ekseninde yapılması gerekenler netlik kazandıktan sonra uygulanmasının gerekliliği belirtilmektedir (Powell, 2015:341-342).

Tablo 6. Müzakereye Başlarken, Müzakere Aşamasında ve Sonlanırken Karşılaşılan Kilit Sorunlar

Müzakereye Başlarken	Müzakere Aşaması	Müzakere Sonlanırken
-Zamanlama -Güven Tesisi -Hangi konulardan başlanacağı -Silahsızlanma ön koşulu -Baltalayıcı aktörlerin etkisi -Davranışların etkisi -Tartışmaların etkisi -Şiddet -Kamuoyu etkisi	-Baltalayıcı aktörlerin etkisi -Davranışların etkisi -Tartışmaların etkisi -Şiddet -Kamuoyu etkisi -Siyasi müzakereler ile silahlarla ilişkili müzakereleri ayrı ayrı yapmamak	-Barış anlaşmasının onaylanmasındaki sorunlar -Barış anlaşmasının uygulanması sorunu -SDE sürecinde yaşanan sorunlar -Şiddet -Kamuoyu etkisi -Baltalayıcı aktörlerin etkisi

SONUÇ

Soğuk Savaş döneminden sonra dünya üzerindeki farklı coğrafyalarda yaşanan en önemli sorunlardan birinin iç silahlı çatışmalar olduğu görülmektedir.

Çatışma analizi ve barış araştırmaları literatüründe ‘İç Savaş’ ve uluslararası hukukta ‘Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışma’ olarak betimlenen iç silahlı çatışma kavramı, farklı perspektifler ve çatışmanın ortaya çıkış nedenlerinin çeşitlilik göstermesiyle ortak bir payda da tanımlanamamakta ve bir karmaşaya sebebiyet vermektedir. Öyle ki bu karmaşa, “yeni ve eski savaş, üçüncü tür savaş, medeni olmayan savaşlar, devlet içi savaşlar, kaynak çatışması, iç savaş, ideolojik iç savaş, toplumsal savaşlar, düşük yoğunluklu çatışma, mini savaşlar, ayaklanmalar ve post-modern savaşlar” gibi kavramların yoğunluğuyla çevrelenmektedir (Angstrom, 2001:93). Bu soruna rağmen genel bazda bir devletin sınırları

içerisinde hem hükümet güçleri ve ayrılıkçı silahlı güçler hem de ayrılıkçı silahlı güçlerin kendi aralarında yaşadığı silahlı çatışmaları ifade eden iç silahlı çatışma kavramı, ilgili literatürde üzerinde tartışılan barış süreci kavramlarına alan açmaktadır.

İç silahlı çatışma aşamasından barış müzakere süreçlerine doğru gidilirken barış süreci kavramlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Nitekim söz konusu kavramların analizi, hassas ve kırılabilir bir yapıya sahip olan barış müzakere süreçlerinin somut olarak anlaşılması noktasında önem arz etmektedir.

Çalışma doğrultusunda yapılan analiz sonucunda bazı akademisyen ve teorisyenlerin çatışma yönetimi kavramını bir üst başlık olarak kavramsallaştırdığı diğerlerininse çatışma çözümünü odak noktası haline getirdiği görülmüştür. Öte yandan söz konusu kavramların birbirinden ayrı safhaları teşkil ettiğini belirtenler de bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle, çalışmada çatışma çözümü kavramı çatışma yönetiminin ve barış müzakere süreçleri ise çatışma çözümünün bir alt evresi olarak ele alınmıştır. Bu noktada söz konusu kavram ve süreçler her ne kadar birbiriyle ilişkili olsa da çatışma çözümü çatışma yönetimi ve barış müzakere süreçleri çatışma çözümü üst başlıkları altında kavramsallaştırılmıştır.

Çatışmanın başlaması, tırmanması, çözüm aşaması ve çatışmanın dönüştürülmesi gibi alt başlıklar da dâhil edilerek çatışma ve barış çalışmaları disiplininin tümünü kapsayan çatışma yönetiminin (Hamad, 2005:2,5) bir alt safhası olan çatışma çözümü, çeşitli disiplinleri kapsaması çerçevesinde disiplinler arası, çatışmanın nedenlerine inerek analitik ve karşılıklı problem çözme stratejisi ekseninde çatışmayı sonlandırmayı ve çatışmada yer alan bütün taraflara tatmin edici çözümler sunup, işbirliğini arttırmayı amaçlayan bir kavramı ifade etmektedir.

Çatışma çözümünün beş aşamasından biri ve nihai amacı çatışmanın sonlandırılması olan barış müzakereleri, II. Dünya Savaşı'ndan günümüze çatışan taraflar arasında kullanılan bir yöntemdir. Bir 'sanat' olarak da ifade edilebilecek barış müzakere süreçlerine; Ana hedefler, yapılması ve

yapılmaması gerekenler, ne zaman müzakere edilmeli?, Nasıl müzakere edilmeli?, Süreci etkileyen ve dolayısıyla başarıya götüren ana faktörler neler? gibi soruların ekseninde de yaklaşılması önem arz etmektedir. Öte yandan iç silahlı çatışmaların ortaya çıkışında başat bir rol oynayan devlet dışı silahlı örgütlerle müzakere masasına oturma kararı, son derece hassas, kırılğan ve zorlu bir süreci yansıtmaktadır. Söz konusu zorlu, hassas ve kırılğan süreci başarılı bir şekilde yönetmek ise sorunun çözümündeki olmazsa olmaz bir unsur oluşturmaktadır. Bu noktada ise Powell'ın da belirttiği gibi, taraflar arasında güvenin inşa edilmesi, başlatılan sürecin canlı tutulması, silahlı örgütlerin sürece dâhil edilmesi, süreci baltalayan unsurlara rağmen kararlılıktan vazgeçilmemesi, sabır gösterilmesi, anlaşmanın imzalaması sonrası doğru bir şekilde uygulanması, sürece stratejik olarak yaklaşılması ve müzakere masasında tarafların yenmiş veya yenilmiş hissi ile kalkmaması kalıcı barışın püf noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Powell, 2011:21-24). Ayrıca, çözümü olmayan bir çatışmanın olmadığı gerçeğinden yola çıkarak Powell'ın belirttiği kalıcı barışın püf noktalarına ek olarak Ahern'in de ifade ettiği gibi “ bir şeyi çözmeye çalışıyorsanız, mevcut durumun tahammül edilemez olduğuna dair geniş bir kabulün olması gereklidir” (DPI, t.y.:20). Ayrıca tarafların şiddetle amaçlarına ulaşamayacaklarına ve müzakere yoluyla çözüm sağlanacağına inanmaları son derece önemlidir. Öte yandan altı çizilmesi gereken bir diğer önemli husus ise her müzakerenin başarılı bir barış sürecine yol açmamasıdır. Bir diğer ifadeyle her müzakere süreci başarıya ulaşmamaktadır. Bu durumun en temel sebebi ise her çatışma sürecinin birbirinden farklılık arz etmesi ve müzakere süreci ve sonrasında ortaya çıkabilen problemlerin etkisidir. Bu bağlamda adım adım takip edilecek bir reçete ile mutlak barış elde edilir demek son derece zordur. Ancak başarılı bir müzakere süreciyle çatışmanın sona erdiği örneklerden çıkarılacak dersler de göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Agricola, G. (2009). *Defining conflict resolution education: A literature Review*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hollanda: Utrecht University.
- Aktan, H. (2015). *Jonathan Powell'la Süreç Üzerine*, Erişim tarihi: 01.12.2017, <http://bianet.org/kurdi/biamag/163715-jonathan-powell-la-surec-uzerine>.
- Akyeşilmen, N. (2013). Çatışma yönetimi kavramsal ve kuramsal bir analiz. (Ed.,Nezir Akyeşilmen). *Barışı konuşmak: teori ve pratikte çatışma yönetimi*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, ss. 18-44.
- Andrews, R. ve Tjosvold, D. (1983). Conflict management under different levels of conflict intensity. *Journal of Occupational Behaviour*, C.4, ss.223-228.
- Angstrom, J. (2001). Towards a typology of internal armed conflict: synthesising a decade of conceptual turmoil. *Civil Wars*, C.4, S.3, ss.93-116.
- Arslan, K.H. ve Çapan, F. (2013). Çatışma çözümüne temel yaklaşımlar. N.Akyeşilmen, (Ed.). *Barışı konuşmak: teori ve pratikte çatışma yönetimi*, Ankara: ODTÜ Yayıncılık, ss. 45-60.
- Axt, Heiz-Jürgen ve diğer. (2006). *Conflict: a literature review*. Erişim tarihi: 02.08.2017, <https://tr.scribd.com/document/47839338/Conflict-Review>.
- Babbitt, E, ve Hampson, F.O. (2011). Conflict resolution as a field of inquiry: Practice Informing Theory. *International Studies Review*, C.13, ss.46-57.
- Bar-Tal, D. (2000). From intractable conflict through conflict resolution to reconciliation: psychological analyses. *Political Psychology*, 21(2), ss.351-365.

- Bercovitch, J. ve diğer.(2009). Introduction: The nature of conflict and conflict resolution. Jacob Bercovitch, Victor Kremneyuk ve I. William Zartman (Ed.), *The Sage handbook of conflict resolution*, CA: Sage Publishers, ss.1-14.
- Burton, J.W. (1993). *Conflict resolution as a political system*. Erişim tarihi: 20.10.2017, http://scar.gmu.edu/wp_1_burton.pdf.
- Clement, S. (1997) *Conflict prevention in the Balkans: case studies of Kosovo and the FYR of Macedonia*. France: Institute for Security Studies of WEU.
- Davidson, J. ve Wood, C. (2004). A conflict resolution model. *Theory into Practice*, 43(1), ss.6-13.
- DPI. (2015). *Sürecin tekrar rayına oturtulması*. Erişim tarihi: 08.06.2018, <http://docplayer.biz.tr/11556180-Istanbul-bilgi-universitesi-catisma-cozumu-uygulama-ve-arastirma-merkezi-ile-demokratik-gelisim-enstitusu-nun-ortak-ev-sahipliginde-yuvarlak-masa.html>.
- Fenn, P. ve Gameson, R. (1992). *Construction conflict management and resolution*, London: Chapman and Hall.
- Fetherson, A.B. (2000). Peacekeeping, conflict resolution and peacebuilding: A reconsideration of theoretical frameworks. *International Peacekeeping*, 7(1), ss.190-218.
- Fisas, V. (2012). *Barış süreci el kitabı*. Erişim tarihi: 14.12.2017, http://escolapau.uab.cat/img/programas/procesos/turk_baski.pdf.
- Fisher, S. ve diğer. (2000). *Working with conflict: Skill and strategies for action*, London: Zed Books Ltd.
- Galtung, J. (2007). Peace by peaceful conflict transformation-The transcend approach. Charles Webel ve Johan Galtung (Ed.), *Handbook of Peace and Conflict Studies*, London and NewYork: Routledge, ss.14-32.
- Galtung, J. (2010). Peace studies and conflict resolution: The need for transdisciplinarity. *Transcultural Psychiatry*, 47(1), ss.20-32.

- Goldwich, D. (2010). *Win-win negotiations*, Singapore: Marshall Cavendis Business.
- Gurr, T. R. (2003). Terrorism in democracies: When it occurs, Why it fails. C. Keglet (Ed.), *The New Global Terrorism*, New Jersey:Pearson, ss.202-215.
- Güngör, U. (2010) From conflict management to conflict resolution. *Stratejik Araştırmalar*, 8(15), ss.37-74.
- Hamad, A. (2005). The Reconceptualisation of conflict management. *Peace, Conflict and Development: An Interdisciplinary Journal*, 7, ss.1-31.
- Hampson, F.O., Crocker, C.A. ve Aall, P.R. (2007) Negotiation and international conflict. Charles Webel ve Johan Galtung (Ed.), *Handbook of Peace and Conflict Studies*, London-NewYork: Routledge, ss.35-50.
- Hoffmann, M. H. G. (2005) Logical argument mapping: A method for overcoming cognitive problems of conflict management. *The International Journal of Conflict of Management*, 16 (4), ss.304-334.
- Javaid, U. ve Sahrai, N. (2016). Conflict management between Pakistan and India: challenges and failures. *A Research Journal of South Asian Studies*, 31(1), ss.245-256.
- Kelman, H.C. (2004). Reconciliation as identity change: A social-psychological perspective. Yaacov Bar- Simon Tov (Ed.), *From Conflict Resolution to Reconciliation*, NewYork: Oxford University Press, ss. 111-124.
- Kelman, H.C. (2010) Conflict resolution and reconciliation: A social psychological perspective on ending violent conflict between identity groups. *Landscape of Violence*, 1(1), ss.1-9.
- Korobkin, R. (2009). *Negotiation: Theory and Strategy*, NewYork: Aspen Publishers.

- Kremenjuk, V.A. (2002). Conflict management in the 21st century: new challenges, adequate responses. *The Process of International Negotiation Process*, ss.1-3.
- Kydd, A.H. ve Walter, B.F. (2002). Sabotaging the peace: The politics of extremist violence. *International Organization*, 56(2), ss.263-296.
- Lederach, J.P. (2003). *Conflict Transformation*. Erişim tarihi: 15.03.2018, <http://www.beyondintractability.org/essay/transformation>.
- Licklider, R. (2008). Ethical advice: conflict management vs. human rights in ending civil wars. *Journal of Human Rights*, 7, ss.376-387.
- Lund, M. (1997) *Preventing and mitigating violent conflicts: A revised guide for practitioners*, Washington: Creative Associates International.
- Lyons, C. (2007). *I win you win: The essential guide to principled negotiation*, Great Britain: A & C Black Publishers.
- Mayer, B. (2000). *The dynamics of conflict resolution*, San Francisco: Jossey-Bass.
- Miller, C.E. (2005) *A glossary of terms and concepts in peace and conflict Studies*, Addis Ababa:University for Peace.
- Munduate, L., Ganaza, J., Peiro, J. ve Euwema, M. (1999) Patterns of styles in conflict management and effectiveness. *The International Journal of Conflict Management*, 10 (1), ss.5-24.
- Nieuwmeijer, L. ve Cloete, F. (2001) *Conflict management: Theory, analysis and practice*. Erişim tarihi: 24.04.2018, http://www.ibrarian.net/navon/paper/22_August_2001.pdf?paperid=973820.
- Olajide, O. (2011). Towards the resolution of conflict research and sustainable development in the developing countries: the role of libraries and information centers. *International Journal of Library and Information Science*, 3(9), ss.195-198.

- Özerdem, A. (2013) *Barış inşası kuram ve uygulaması*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Page, M.T. (2002). The birth of a discipline? peace and conflict research in the new millennium. *Studies in Conflict and Terrorism*, 25, ss.57-65.
- Posthuma, R.A. (2005). The need for more influential international conflict management research. *The International Journal of Conflict Management*, 16(3), ss.212-217.
- Powell, J. (2011). *The lessons of northern ireland: security is not enough: ten lessons for conflict resolution from northern ireland*. Erişim tarihi: 17.05.2018, [http://eprints.lse.ac.uk/43488/1/The%20lessons%20of%20Northern%20Ireland_security%20is%20not%20enough\(Isero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/43488/1/The%20lessons%20of%20Northern%20Ireland_security%20is%20not%20enough%20(Isero).pdf).
- Powell, J. (2015). *Teröristlerle konuşmak: silahlı çatışmalar nasıl sona erdirilir?.* (Çev. Nuray Önoğlu). İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- Ramsbotham, O. vd. (2011). *Contemporary conflict resolution: the prevention, management and transformation of deadly conflicts*, UK: Polity Press.
- Reimann, C. (2004). *Assessing the state-of-the-art in conflict transformation reflections from a theoretical perspective*. Erişim tarihi: 07.04.2018, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2011/2568/pdf/reimann_handbook.pdf.
- Robbins, S.P. (1978). Conflict management and conflict resolution are not synonymous terms. *California Management Review*, 21(2), ss.67-75.
- Sahadevan, P. (2006). Negotiating peace in ethnic wars. *International Studies*, 43(3), ss.239-266.
- Sahadevan P. (2010). Negotiating the grand swap in Kandahar. William I. Zartman ve Guy Oliver Faure (Ed.), *Negotiating with terrorists: strategy, tactics and politics*, London and NewYork: Routledge, ss. 163-196.

- Sandole, D.J.D. (1998). *A comprehensive mapping of conflict and conflict resolution: a three pilar approach*. Erişim tarihi: 15.05.2018, <http://www.gmu.edu/programs/icar/pcs/sandole.htm>.
- Sanson, A. ve Bretherton, D. (2001). Conflict resolution: theoretical and practical issues. D.J. Christie, R. V. Wagner ve A. D. Winter (Ed.), *Peace, conflict and violence: peace psychology for the 21st Century*, New Jersey: Prentice Hall, ss.193-209.
- Sanson, A. ve Bretherton, D. (2001). Conflict Resolution: theoretical and practical issues. D.J. Christie, R. V. Wagner ve A. D. Winter (Ed.), *Peace, conflict and violence: peace psychology for the 21st century*, New Jersey: Prentice Hall, ss.193-209.
- Siver, S. (2005). *A process oriented view of conflict resolution*. Erişim tarihi: 17.03.2018, [http://stanfordsiver.net/wp-content/themes/twentyten/pdf/Conflict Resolution.pdf](http://stanfordsiver.net/wp-content/themes/twentyten/pdf/Conflict%20Resolution.pdf).
- Tanner, F. (2000). *Conflict prevention and conflict resolution: limits of multilateralism*. Erişim tarihi: 22.03.2018, <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jq2.htm>.
- Uçan, M.Y. (2008). *Müzakere yönetimi ve bir model denemesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wall, J.A. (1985) *Negotiation: theory and practice*, London: Pearson Scott Foreman.
- Wallensteen, P. (2002). *Understanding conflict resolution: war, peace and the global system*, London: Sage Publications.
- Wallensteen, P. (2005). Northeast Asia: Challenges of conflict prevention and conflict prevention research. Niklas Swanström (Ed.), *conflict prevention and conflict management in Northeast Asia*, Sweden: Uppsala University Silkroad Studies Publication, ss.39-49.
- Wright, Q. (1942). *A study of war*, Chicago: Chicago University Press.

- Zartman, W.I. (1995). Dynamics and constraints in negotiations in internal conflicts. I. William Zartman (Ed.), *Elusive Peace: Negotiating an End to Civil Wars*, Washington DC: Brookings Institution, ss.3-29.
- Zartman, W.I. (2001). The Timing of peace initiatives: hurting stalemates and ripe moments. *The Global Review of Ethnopolitics*, 1(1), ss.8-18.
- Zartman, W.I. ve Rubin, J.Z. (2002). The study of power and the practice of negotiation. I. William Zartman ve Jeffrey Z. Rubin (Ed.), *Power and negotiation*, USA: The University of Michigan Press, ss.3-29.
- Zartman, W.I. ve Alfredson, T. (2010). Negotiating with terrorists and the tactical question. Rafael Reuveny ve William R. Thompson (Ed.), *Coping With Terrorism*, Sunny Press, ss.247-283.

STRATEJİK KÜLTÜR BAĞLAMINDA GÜVENLİK POLİTİKALARI: GÜNEY KORE VE JAPONYA ÖRNEKLERİ

Kahraman SÜVARI*

Öz

Bu çalışmanın amacı, Güney Kore ve Japonya örnekleri üzerinden stratejik kültür unsurlarının devletlerin güvenlik politikalarına etkisini incelemektir. Uluslararası ilişkiler literatürüne Soğuk Savaş zamanında giren stratejik kültür kavramı ile genel olarak kültürel öğelerin devletlerin davranışlarına etkilerinin incelendiği söylenebilir. Stratejik kültür kuramcılarının göre, devletlerin geçmiş deneyimleri ya da jeopolitik konumları gibi faktörlerden kaynaklanan inanışlar, davranış kalıpları ya da algular geliştirdikleri güvenlik politikalarını şekillendirir. Asya-Pasifik bölgesinde yer alan Güney Kore ve Japonya, bölgedeki stratejik hesaplamaları etkileyebilecek askeri ve ekonomik unsurları barındıran iki önemli aktördür. Bu çalışmada, Güney Kore ve Japonya'nın stratejik kültür unsurları bakımından benzerliklerinin ve farklılıklarının olduğu, bu durumun da iki ülkenin güvenlik politikalarını etkilediği ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Kültür, Güney Kore, Japonya, Güvenlik Politikaları.

SECURITY POLICIES IN THE CONTEXT OF STRATEGIC CULTURE: THE CASES OF SOUTH KOREA AND JAPAN

Abstract

The aim of this study is to examine the effect of strategic cultural elements on the security policies of the states through the cases of South Korea and Japan. It can be said that with the concept of strategic culture which first emerged in the international relations (IR) literature in the Cold War period, the effects of cultural elements on the behavior of the states are examined. For strategic cultural theorists, the beliefs, behaviour patterns or perceptions that arose from factors such as experiences or geopolitical positions shape the security policies of the states. South Korea and Japan as two important actors in the Asia-Pacific region have effective military and economic elements that can affect strategic calculations in the region. In this study, it is argued that there are similarities and differences in the strategic cultural elements of South Korea and Japan and these factors affect the security policies of two states in the region.

Keywords: Strategic Culture, South Korea, Japan, Security Policies.

*Araştırma Görevlisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, kahramansuvari@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8137-9010>

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan devletler sistem içerisinde varlıklarını sürdürebilmek için güvenlik politikaları geliştirirler. Stratejik kültür analizcilerine göre, devletlerin geçmiş deneyimleri ya da jeopolitik konumu gibi faktörlerden kaynaklanan inanışlar, davranış kalıpları ya da algılar bu geliştirdikleri güvenlik politikalarını şekillendirir. Bu çalışmada, Güney Kore ve Japonya örnekleri üzerinden stratejik kültür unsurlarının güvenlik politikalarına etkisi incelenecektir.

Güney Kore ve Japonya, Asya-Pasifik bölgesinin bölgedeki stratejik hesaplamaları etkileyebilecek askerî ve ekonomik güce sahip iki önemli aktördür. Bu çalışmada aynı bölgede yer alan Güney Kore ve Japonya'nın stratejik kültür unsurları bakımından benzerliklerinin ve farklılıkların olduğu, bu durumun da iki ülkenin güvenlik politikalarını etkilediği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, Japonya'nın sahip olduğu stratejik unsurların, ülkenin bölgedeki güvenliğini koruması konusunda kendisine çeşitli avantajlar sağladığı görülecektir. Güney Kore'de ise, stratejik kültür öğelerinin, ülkenin ulusal güvenlik politikasının istikrarlı ve otonom bir şekilde oluşturulmasını zorlaştırdığı söylenebilir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, stratejik kültür kavramının tanımı, unsurları ve tarihsel süreç içerisinde gelişimi üzerinde durulacaktır. Devletlerin stratejik seçimlerini kültürel öğeler ile ilişkilendiren stratejik kültür kavramı, modern anlamda güvenlik politikaları içerisinde nükleer caydırıcılığın ön planda olduğu Soğuk Savaş Dönemi'nde ortaya çıkmış ve daha sonra zaman içerisinde gelişen farklı yaklaşımlar ile kavram değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, Güney Kore'nin güvenlik politikaları sahip olduğu stratejik kültür bağlamında incelenecektir. Güney Kore, Kore yarımadasında bulunan iki devletten biri olup bölgenin önemli aktörlerindedir. Güney Kore'nin özellikle tarihsel tecrübelerinden dolayı güvenlik politikasını tehdit olarak algıladığı Kuzey Kore'ye göre şekillendirdiği görülmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise

Japonya'nın güvenlik politikası kendi stratejik kültür unsurları nezdinde ele alınacaktır. Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra barışçıl bir çerçevede güvenlik politikalarını oluşturmaya çalışmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise temel bulgular üzerinden genel bir değerlendirme yapılarak çalışma sonlandırılacaktır.

1. STRATEJİK KÜLTÜR VE GÜVENLİK POLİTİKALARI

Stratejik kültür kavramını incelemeyen önce kültür kavramının tanımlanması gerekmektedir. Kültürün tek bir tanımını yapmak oldukça zordur. Britanyalı antropolog Edward Tylor, kültürü, “bilgiyi, inancı, sanatı, hukuku, ahlakı, adetleri ve bireylerin kazandığı yetenek ve alışkanlıkları içeren bir bütün” olarak tanımlamıştır (Canan-Sokullu, 2015: 103). Gordon Marshall ise kültür kavramına, “insan toplumunda biyolojik olarak değil toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen her şeyi anlatır” şeklinde bir tanımlama getirmiştir (Marshall, 1999: 442). Genel olarak kültür, toplumların öğrenerek elde ettikleri kuşaktan kuşağa aktarılan değerler bütünü olarak tanımlanabilir (Canan-Sokullu, 2015: 103).

Soğuk Savaş zamanında uluslararası ilişkiler literatürüne giren stratejik kültür olgusu ile ise genel olarak kültürel öğelerin devletlerin davranışlarına etkilerinin incelendiğini söyleyebiliriz. Aslında kültürün ve kültürel öğelerin devletlerin stratejik tercihleri üzerinde etkili olduğuna dair söylemlerin yüzlerce yıllık bir geçmişinin olduğu görülmektedir. Örneğin, görüşleri uluslararası ilişkilerdeki realist kuramın temellerini oluşturan Thucydides, ünlü Peloponnesos Savaşları adlı eserinde savaşan şehir devletlerini incelerken devletler arasındaki siyasal ve kültürel farklılıkları da vurgulamıştır (Zaman, 2009: 70). Bir başka düşünür Alman stratejist Clausewitz ise savaşta kullanılan stratejiyi “ahlaki ve fiziksel kuvvetlerin bir testi” olarak tanımlamış ve stratejideki temel amacın düşmanı sadece savaş alanında yenmek değil aynı zamanda düşmanın ahlaki değerlerini de yok etmek olduğunu belirterek manevi değerlerin önemine dikkat çekmiştir (Lantis, 2009: 33).

“Stratejik kültür” kavramı ise, modern anlamda ilk kez Jack Snyder tarafından kendisinin 1977 yılında yazdığı “*Sovyet Stratejik Kültürü: Sınırlı Nükleer Seçenekler*” adlı makalesinde kullanılmıştır. Snyder, çalışmasında, Sovyetlerin nükleer stratejisi analiz edilirken, Sovyetlerin uyguladığı stratejilerin Amerika Birleşik Devletleri’nin kendi geliştirdiği stratejilerden farklı olarak ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Snyder’in bu makalesini aslında oyun teorisyenlerine bir tepki olarak yazdığı da söylenebilir (Snyder, 1977: 9). Bilindiği üzere, devletlerin stratejik seçeneklerini matematiksel olarak inceleyen oyun teorisinin temeli rasyonel seçim teorisine dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, aktörler karşılaştıkları değişik seçenekler arasından tercih yaparlarken, faydası en yüksek seçeneği tercih etmek isterler.¹ Oyun teorisinde, aktörler arasında ahlaki veya manevi anlamda bir fark yoktur. Aktörlerin ortak amacı, kazançlarını hep yüksek tutmaktır. Snyder, oyun teorisinin devletleri “bیلardo topu” yaklaşımı ile birer oyuncu olarak ele almasını eleştirmiştir. Örneğin, Sovyetlerin nükleer tercihleri hesaplanırken bu stratejik tercihleri şekillendirenleri etkileyen kültürel öğelerinde düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır (Snyder, 1977: 4). Bu bağlamda, Snyder stratejik kültürü "nükleer strateji bakımından, üyelerin birbirlerini taklit ve talimat yoluyla elde ettikleri alışkanlık, davranış kalıpları, koşullanmış duygusal tepkiler ve fikirler toplamı" olarak tanımlamıştır (Snyder, 1977: 8).

Alastair Iain Johnston ise 1995 yılında yayınlanan makalesinde stratejik kültür kavramını gelişim evreleri içerisinde incelemiştir. Johnston’a göre stratejik kültürün kuramsal gelişimi üç dönem şeklinde incelenebilir. İlk kuşak stratejik kültür kuramcıları daha önce bahsedilen özellikle 1980’lerin başlarında etkili olan ve Snyder’in de dâhil olduğu kuşaktır. Bu kuşakta stratejik tercihler arasındaki farklılıklara, tarihsel deneyimler, coğrafi unsurlar ve siyasal kültür gibi makro çevre faktörlerinin etkili olduğu vurgulanmaktadır (Johnston, 1995: 36). Bu kuşağın diğer önemli bir temsilcisi Colin Gray ise stratejik kültürü “ulusal tarihsel deneyimlerin algılayışından, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan kuvvetle ilgili düşünce ve eylem biçimi” olarak tanımlamıştır. Gray, devletlerin

davranışlarında ulusal stillerin izleri olduğunu da ileri sürmüştür. İkinci kuşak teorisyenler ise 1980'lerin ortalarında ortaya çıkmışlardır. Bu kuramcılar, stratejik kültür kavramını hegemonya üzerinden açıklamışlardır. Bu teorisyenlere göre, stratejik kültür, stratejik karar alma sürecinde hegemonyanın kullandığı bir unsur olarak tanımlanmıştır. Johnston, bu iki kuşağında kuramsal açıklamalarında bazı noksanlıklar olduğunu ileri sürmüştür. Örneğin, birinci kuşaktaki çalışmalarda stratejik kültür kavramının tanımlamasının sorunlu olduğu ileri sürülmüştür. Teknoloji, coğrafya, tarihsel deneyimler, siyasi kültür, ulusal karakter gibi daha birçok etmenin stratejik kültür çerçevesi içerisinde yer alması kavramın anlamını genişletmiştir ve bu sebepten dolayı da hangi değişkenlerin bu tanımlama dışarısında kaldığı belli değildir. İkinci kuşakta yer alan çalışmalarda ise stratejik söylemin davranış üzerindeki etkisi konusunda bir belirsizlik olduğu yönündedir(Johnston, 1995: 37,39-40). Johnston, üçüncü kuşak teorisyenlerin ortaya çıkmasında daha önceki kuşakların yaptıkları yetersiz ve eksik açıklamaların etkili olduğunu savunmaktadır. Johnston'un kendisinin de yer aldığını belirttiği üçüncü kuşak kuramcılara ait çalışmaların 1990'larda ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Johnston stratejik kültürü "davranışsal seçimleri sınırlayan düşünsel ortam" olarak tanımlamıştır. Ayrıca Johnston (1995: 41,46), bu kuşaktaki çalışmalarda stratejik kültürü açıklarken kullanılan kültür kavramının öğelerinin daha dar kapsamda ele alındığını belirtmiştir.

Görüldüğü üzere gelişim sürecinde stratejik kültür kavramına ilişkin farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Stratejik kültür kavramının bir başka tanımı da şöyle yapılmıştır: "Stratejik kültür, jeopolitik ortam, tarih ve siyasi kültür gibi temel etkilerden kaynaklanan tehdit ve güç kullanımıyla ilgili inanç, değerler ve alışkanlıkların ayırıcı ve kalıcı kümesidir" (Macmillan, Booth, & Trood, 1999: 5). Bu çalışmada, Alan Macmillan, Ken Booth ve Russel Trood tarafından geliştirilen bu tanımlama ile ilişkili coğrafya, tarihsel deneyimler, siyasal kültür gibi makro çevre öğeleri üzerinden stratejik kültür kavramı değerlendirilecektir.

Stratejik kültür ile güvenlik politikalarını incelediğimizde bir ülkenin coğrafyası, tarihsel deneyimleri ve siyasal kültürü gibi çeşitli stratejik kültür kaynağı öğelerin devletlerin güvenlik politikalarını üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Coğrafi koşullar, ülkenin coğrafi konumu, doğal kaynaklara sahip olması ya da doğal kaynaklara yakınlığı, ülkenin iklimi, anavatanın karasal mı olduğu, deniz ile olan bağlantısı ya da ülkenin konumunun büyük güçlere olan yakınlığı gibi birtakım coğrafi unsurları içermektedir (Lantis, 2014: 172). Devletler, güvenlik politikalarını oluştururken coğrafi koşullarını göz önüne almak zorundadırlar. Örneğin, İngiltere ada ülkesi olduğundan dolayı özellikle deniz kuvvetlerine önem vermişken, kıta Avrupa'sında yer alan ve Almanya gibi güçlü bir ülkeye sınır komşusu olan Fransa'nın karasal kuvvetlerine ağırlık verecek şekilde bir savunma politikası geliştirdiği görülmektedir. Tarihsel deneyimler, ülkenin kuruluşundan itibaren özellikle bulunduğu bölgede çevresi ile geliştirdiği ilişkiler sonucunda elde edilen deneyimlerdir. Bu deneyimler ülkelerin tehdit algısı üzerinde etkilidir. Devletlerin davranışlarını yapısal unsurlar ile açıklayan savunmacı realist teorisyen Robert Jervis bile “tarihsel travmaların devletlerin gelecekteki algılarını şekillendirdiğini” ileri sürmüştür(Jervis, 1968: 470). Diğer bir önemli unsur, ülkenin siyasal kültürü ile ilişkilidir. Siyasal kültür kavramı “bir siyasal sistemin işleyişi için temel teşkil eden toplumda hâkim davranış, inanç ve değerler bütünü olarak” tanımlanmaktadır (Canan-Sokullu, 2015: 104). Bir ülkede genel olarak kabul gören dini ve geleneksel öğeler ile birlikte ülkenin siyasal sistemi, demokratikleşme süreci ya da asker ve sivil ilişkisi gibi unsurlar da stratejik kültürün unsurları içerisinde değerlendirilebilir.

Peki, stratejik kültür değişkenlik gösterir mi? Lantis, üç faktörün stratejik kültürün ve buna bağlı olarak güvenlik politikalarının değişime sebep olacağını ileri sürmüştür. Bunlardan ilki, radikal değişim gerektirecek savaş, ekonomik kriz gibi travmatik dış şoklardır. İkincisi, stratejik düşüncelerin birbirleri ile çelişmeleri durumunda dış politika davranışı, geleneksel stratejik kültürel eğilimin dışına çıkabilir. Üçüncüsü ise ülkenin dış politikasında etkili olan elitlerin tutumudur(Lantis, 2014: 26-28).

Diğer taraftan, stratejik kültür olgusunun genel olarak birçok yönden eleştirildiği de söylenebilir. Örneğin, bu eleştirilerden biri, stratejik kültür kuramı çerçevesinde bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki farkın tam olarak ortaya konulmadığı yönündedir. (Lantis, 2014: 7). Ayrıca, kültürel unsurların stratejik seçenekler üzerinde etkisini çalşan stratejik kültür kuramcılarının karşılaştığı en önemli metodolojik problem kültür kavramı içerisinde çok sayıda değişkenin yer almasıdır (Kartchner vd., 2009: 8).

Sonuç olarak, tarihsel süreç içerisinde zamanla anlamı şekillenen stratejik kültür, devletlerin ulusal güvenliklerinin oluşturulmasında sahip oldukları kültürel öğelerine etkili olduğunu ileri süren bir yaklaşımdır. Bir sonraki bölümlerde Güney Kore ve Japonya'nın güvenlik politikaları stratejik kültür ile açıklanacaktır.

2. GÜNEY KORE'NİN STRATEJİK KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA GÜVENLİK POLİTİKASI

Güney Kore², günümüzde uluslararası seviyede gerek ekonomisi gerekse kültürü ile ön plana çıkmış, Asya-Pasifik bölgesinin önemli bir ülkesidir.

2.1. Coğrafi Unsurların Etkisi

Stratejik kültürün Güney Kore'de etken olan önemli unsurlarından biri ülkenin coğrafyasıdır (Lantis, 2014: 172-173). Güney Kore'nin bulunduğu Kore yarımadasının, Asya-Pasifik bölgesinin tam ortasında yer aldığını söyleyebiliriz. Bölge, dünyada stratejik olarak önemli özellikleri olan ender bölgelerdendir. Bölgede halen soğuk savaşın izleri³ görüldüğü gibi, İkinci Dünya Savaşı'nın da⁴ halen devam ettiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, dünyadaki dokuz nükleer gücün dördü bu bölgede yer almaktadır.⁵ İşte Kore yarımadası, bu bölgenin ortasında bulunmaktadır. Yarımadanın kuzeyinde Rusya ve Çin ülkeleri, doğusunda ise Japon denizi ile Japonya yer almaktadır. Tarihsel olarak incelendiğinde de Kore yarımadasının stratejik

olarak bölgedeki iki güçlü aktör olan hem Japonya için hem de Çin için önemli olduğunu söyleyebiliriz. Diğer taraftan, Güney Kore'nin coğrafi konumunu değerlendirdiğimizde iki önemli dezavantaja sahip olduğu da görülmektedir. Bunlardan biri, yarımada'nın kuzeyinin Kuzey Kore'nin kontrolü altında yer almasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere, İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren yarımada Kuzey ve Güney olarak ikiye bölünmüştür. Böylece, Güney Kore'ye adanın güneyi düşmüştür. Yarımada'nın Asya anakarası ile tek bağlantısının Kuzey'de kalması Jiyul Kim'in ifadesi ile Güney Kore'yi adeta bir "ada" konumuna getirmiştir (Kim, 2014: 272). Coğrafi konumundan kalan diğer önemli bir dezavantaj da ülkede önemli hammadde ve yeraltı kaynaklarının olmaması ve yarımada'da olan doğal kaynaklarında özellikle yarımada'nın kuzeyinde yer almasıdır. Güney Kore, bugün tükettiği enerjinin yaklaşık yüzde 97'sini dışarıdan almaktadır (<https://www.eia.gov>). Bununla birlikte, Güney Kore'nin özellikle deniz kuvvetlerinde, donanmasını açık deniz donanmasına dönüştürme çabalarında (Schreer, 2013) coğrafi konumunun etkili olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. Tarihsel Deneyimler

Daha öncede belirtildiği üzere, tarihsel deneyimlerin stratejik kültürün bir unsuru olarak devletlerin güvenlik politikalarını etkilemesindeki en önemli sebep, ülkenin tehdit algılamasının şekillenmesinde oynadığı roldür. Örneğin, Güney Kore ve Japonya bölgede iki önemli Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ittifakı ülkelerdir. Ancak bu üç ülkenin geliştirdiği ittifak ilişkisi, iki aktörün yakın ilişki kurduğu anlamına gelmemektedir. Asya-pasifik uzmanı Victor Cha, bölgede Japonya- ABD- Güney Kore ülkeleri arasında kurulan üçlü ittifakı, Japonya ve Güney Kore'nin birbirlerine olan yaklaşımından dolayı "quasi alliance" modeli olarak tanımlamıştır. Bu ittifak modelinde, iki aktörün üçüncü bir aktör ile ortak bir ittifak ilişkisi varken, bu iki aktör arasında ittifak ilişkisi bulunmamaktadır (Book Reviews, 2000: 57). Bu tip bir ittifak yapısının bu üç devlet nezdinde

gelişmesinin en önemli sebebi, Japonya'nın Kore yarımadasında bıraktığı olumsuz izdir.⁶ Kore yarımadası, Japonya'nın nüfuz alanı olarak ilk kez Japonya'nın Rusya'yı mağlup ettiği 1904-1905 Rusya-Japonya Savaşından sonra imzalanan Portsmouth Barış Antlaşması ile tanınmıştır. Ancak Japonya resmi olarak Kore'yi 1910 yılında ilhak etmiştir. Bu tarihten itibaren, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Japonya'nın sert politikalarının Kore halkı üzerinde ciddi bir baskı oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemde, Japonya, Kore halkına karşı bir takım asimilasyon programı uyguladığı görülmektedir. Kore Tarihi'nin değiştirilmesi, Korece isimlerin ve Kore dilinin yasaklanması gibi bir takım uygulamaların Japon yönetimi tarafından Kore halkına zorla yaptırılmaya çalışılmıştır (Blomquist ve Wertz, 2015). Japonya'nın Kore halkına yönelik sürdürdüğü baskı politikaları İkinci Dünya Savaşı sırasında da devam etmiştir. Bu dönemde, birçok Koreli Japonya'nın savaş gücünü desteklemede kullandığı madenlerde, sanayi fabrikalarında zorla işçi olarak çalıştırılmış, Koreli kadınlar ise Japon askerlerine seks kölesi olarak hizmet etmeye zorlanmıştır (Yoon, 2011: 25-27). Japonya'nın Kore halkına yönelik gerçekleştirdiği bu sert ve insanlık dışı uygulamalar Kore halkı tarafından halen hatırlandığı söylenebilir.

Tarihsel tecrübelerin Güney Kore'nin güvenlik politikalarının şekillenmesindeki en büyük etkisi hiç kuşkusuz Kore Savaşıdır. 25 Haziran 1950 tarihinde Kuzey Kore birliklerinin Güney-Kuzey arasında sınır kabul edilen 38. Paralel'i geçerek Güney Kore'ye saldırması ile başlayan Kore Savaşı, ABD önderliğindeki Birleşmiş Milletler (BM) güçlerinin de savaşa müdahil olması ile üç yıl sürmüş ve 1953 yılında yapılan ateşkes antlaşması ile sona ermiştir. Kore Savaşının Güney Kore'nin güvenlik algısı üzerindeki en önemli iki etkisi olarak Kuzey Kore'nin bir varoluş tehdidi olarak algılanması ve ABD ile derin bir güvenlik işbirliğine gidilmesini söyleyebiliriz.

1953 yılında yapılan ateşkes antlaşmasından sonra herhangi bir barış antlaşmasının (halen daha) imzalanmamış olması Güney Kore üzerinde Kuzey'in ciddi bir tehdit olarak algılanmasında önemli bir etkidir. Diğer bir ifadeyle iki Kore ülkesinin teknik olarak savaşta olması ve yarımadada yaşanan son savaşın Kuzey Kore'nin topyekün saldırısı ile başlamış olması Kuzey Kore'yi Seul tarafından başlı başına bir tehdit olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan, 1970'lerden sonra ekonomik olarak yaptığı atılımlar ile ülkenin Kuzey Kore'yi geride bırakması ve özellikle Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra Kuzey Kore'nin ekonomik olarak çökme noktasına gelmesi, Kuzey Kore tehdidini Güney için azaltmıştır. Ancak bu defa da Güney Kore için kuzeyden gelecek başka bir sürpriz ortaya çıkacaktır: nükleer silahlar. Nükleer çalışmalarına 1950'lerde başlayan Kuzey Kore, 1980'lerden sonra nükleer programındaki önemli ilerlemelerden dolayı uluslararası toplumun dikkatini çekmiştir. 2003 yılında Nükleer Silahların Yayılması Antlaşması'ndan çekilen Kuzey Kore, 2005 yılında yaptığı açıklama ile nükleer silah geliştirdiğini duyurmuş ve daha sonra gerçekleştirdiği nükleer denemeler ile nükleer güç olduğunu göstermiştir. Nükleer programındaki bu gelişmeler, Kuzey Kore'nin yeniden (ABD'nin sağlamış olduğu nükleer şemsiyeye rağmen) Güney Kore'nin tehdit sıralamasında üst sıraya oturmasını sağlamıştır. Bu bilgiler ışığında, genel olarak Seul'un savunma konseptini Kuzey Kore'ye göre şekillendirdiği söylenebilir. Örneğin, Güney Kore'nin en büyük ordusu sayılan üçüncü ordunun temel görevi, Kuzey Kore tarafından başkent Seul'e gelebilecek herhangi bir saldırıyı önlemektir (www.globalsecurity.org). Diğer taraftan, Kuzey Kore'nin balistik füze tehdidine karşı, Güney Kore'nin topraklarına füze savunma sistemi yerleştirmesi önemli stratejik hamlelerdendir (Panda, 2018).

Güney Kore'nin stratejik kültüründe ABD ile kurduğu ittifak ilişkisinin de yer almasında (Kim, 2014: 271) Kore Savaşı'nın etkili olduğu görülmektedir. İki ülke arasındaki ittifak mekanizması, Güney Kore'nin

savunma ve güvenlik politikalarının temelini oluşturmaktadır. Ülkenin kuruluşunda etkili olan ABD, aynı zamanda Güney Kore ordusunun inşa edilmesinde de önemli rol oynamıştır(Suh, 2004:143). Ancak, ABD ve Güney Kore'nin gerçekleştirdiği bu ittifak oluşumunda, Kore Savaşı'nın bitiminden sonra 1953 yılında iki ülke tarafından imzalanan savunma antlaşması büyük öneme sahiptir. Bu antlaşma ile ABD'ye Güney Kore topraklarında askerî personel konuşlandırma hakkı verilirken, ABD ise bölgedeki dış tehditlere karşı Güney Kore'ye savunma güvencesi vermiştir. Örneğin, bu antlaşma temelinde, bugün yaklaşık olarak 28.500 ABD askerî personeli Güney Kore'deki ABD üslerinde görev yapmaktadır. İkili savunma antlaşması ile birlikte Kore Savaşı'nda ABD'nin kurtarıcı bir rol üstlenmesi, diğer taraftan Soğuk Savaş'ta oluşan iki kutuplu düzenin etkisi ile komünist blok ülkelerine karşı iki ülkenin aynı tarafta yer alması iki ülke arasındaki ilişkiyi daha da derinleştirmiştir. Bununla birlikte, ABD-Güney Kore ilişkisi, Soğuk Savaş zamanında "Guam Doktrini", 1972 yılında ABD'nin Çin ile yakınlaşmaya başlaması gibi gelişmelerle bağlantılı olarak zarar görmüş olsa da iki ülke arasındaki yakın ilişkinin Soğuk Savaş'tan sonra da devam ettiği görülmektedir. Özellikle, bölgede ortaya çıkan Çin'in yükselişi, daha önce bahsedilen Kuzey Kore nükleer tehdidi gibi güvenlik endişelerinin, savunma konseptini ABD'nin peşine takılma (*bandwagoning*) stratejisi bağlamında oluşturan Güney Kore'nin, müttefiki ABD ile geliştirdiği bu yakın ilişkiyi sürdürmesinde etken olduğunu söyleyebiliriz. Güney Kore'nin güvenliğini sağlamak bağlamında bu tür bir strateji izlediğinin en önemli kanıtı Güney Kore ordusunun operasyonel kontrol durumudur. Buna göre, ortaya çıkacak bir savaş durumunda Güney Kore askerî kuvvetlerinin ve ülkedeki ABD birliklerinin yönetimi ABD'li bir komutana geçeceğini Güney Kore yetkilileri kabul etmişlerdir. Diğer taraftan, özellikle Kuzey Kore nükleer tehdidinin bu iki ülke ilişkisinin daha

da kurumsallaşmasına sebep olduğu ileri sürülebilir. 2010 yılında yaşanan Güney Kore deniz kuvvetlerine ait Cheonan adlı korvetin iddiaya göre Kuzey Kore denizaltısı tarafından batırılması ve Yeonpyeong adasının Kuzey Kore birlikleri tarafından top ateşine tutulması hadiseleri⁷ sonucunda iki ülke arasında Kuzey'in olası saldırılarına karşı caydırıcılığı güçlendirmek için "Yaygınlaştırılmış Caydırıcılık Komitesi"nin kurulması kararı verilmiştir(Kim, 2012: 76). Ayrıca ABD, Güney Kore'ye nükleer tehdide karşı her türlü desteği vereceğini gerek söylemleriyle ve gerekse de eylemleriyle defalarca dile getirmektedir(Johnson, 2016).

2.3. Siyasi Kültür

Güney Kore'nin güvenlik politikasının oluşturulmasında stratejik kültürün unsurlarından biri de sahip olduğu siyasi kültürdür. Örneğin, ülkede siyasi kültür bağlamında özellikle Konfüçyüs felsefesinin gerek elitler ve gerekse de halk nezdinde etkili olduğu ve bunun dolaylı olarak güvenlik politikalarına yansıdığı söylenebilir. Ülkede yüzlerce yıldır hâkim olan Konfüçyüs felsefesi, özellikle devletin hiyerarşik yapısında ve kişisel ilişkilerde etkili olduğu görülmektedir. Güney Kore'de devlet başkanının devletin stratejik politikalarının oluşturulmasında ve karar alma mekanizmasında güçlü bir konumda bulunmasında Konfüçyüs felsefesindeki hiyerarşik anlayışın etkisi vardır. Güney Kore'de başkanlık sistemi yer almaktadır ve başkan asıl karar mercii olarak ülkedeki temel savunma ve güvenlik kurumlarına⁸ baskın çıkmaktadır(Kim, 2014:279). Tarihçi Jiyul Kim'e göre ülke tarihinde başkanlık figürünü Güney Kore siyasal sistem içerisinde güçlü bir kurum olarak ortaya çıkaran 1961-1979 yıllarında ülkeyi yönetmiş olan Park Chung Hee'dir. Ayrıca, askerî darbe ile yönetimi ele geçiren Park, ülkenin ekonomik ve askerî olarak kalkınmasında önemli rol oynamıştır (Kim, 2014:280). Ülke, 1980'lerin sonunda demokratikleşme sürecine girdikten sonra da başkanlık makamının güçlü

konumu siyasal sistem içerisinde devam etmiştir. Diğer taraftan, Güney Kore siyasal hayatında farklı siyasi anlayışların yönetimde etken olması, ülkenin güvenlik politikasında değişkenliklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Güney Kore’de ilerici anlayışı benimseyenler, Kuzey Kore ile ilişkileri yumuşatmanın ve ABD ile daha az bağımlı bir ilişki geliştirmenin yollarını ararlarken muhafazakârlar ise ABD ile oluşturulan ittifak ilişkisini önemli görürlerken, Kuzey Kore’ye yönelik de sertlik yanlısı bir politika yapılmasını desteklemektedirler(Work,2018). Bu durumun, Güney Kore’nin istikrarlı demokrasiye geçtiği yıl kabul edilen 1987 yılından sonra daha belirginleştiği söylenebilir. Örneğin, ilerici anlayıştan olan Kim Dae Jung (1998-2003) Kuzey Kore ile diyalog geliştirmeye yönelik bir politika oluşturmaya çalışmıştır. Ancak muhafazakâr anlayışa sahip Park Geun Hye (2013-2017), başkanlığı döneminde, Kuzey Kore’ye uygulanan uluslararası yaptırımları desteklemeye yönelik daha sert bir politik anlayış ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, stratejik kültür açısından Güney Kore’nin güvenlik politikalarını ele aldığımızda özellikle coğrafyanın, tarihsel tecrübelerin ve ülkenin siyasal kültürünün etkili olduğunu söyleyebiliriz. Güney Kore’nin bulunduğu Kuzeydoğu Asya bölgesinde yaşanan son sıcak savaş olan Kore Savaşı’nda taraf olması ve savaş sonunda bir ateşkes anlaşması imzalanmasına rağmen tarafların teknik olarak halen savaşta olmaları, Güney Kore’yi savaşta kendisine destek olarak mağlup olmasını engelleyen ABD ile yakın bir güvenlik ilişkisi oluşturmaya yöneltmiştir. Bu güvenlik ilişkisine Güney Kore’nin bakışı, ülke içi siyasi anlayışa göre zaman zaman farklılık göstermektedir.

Bir sonraki bölümde aynı bölgede bir başka etkili bir ülke olan Japonya’nın güvenlik politikası stratejik kültür bağlamında değerlendirilecektir.

3. JAPONYA’NIN STRATEJİK KÜLTÜRÜ BAĞLAMINDA GÜVENLİK POLİTİKASI

Japonya, Asya-Pasifik bölgesinde yer alan “başarı simgesi” olarak isimlendirilebilecek önemli bir aktördür. Dünyanın üçüncü büyük ekonomisine sahip olan Japonya, özellikle Soğuk Savaş’ın bitiminden sonra küresel olarak büyük güçlerden biri olmaya aday bir ülkeydi.⁹ Ancak gerek ekonomik olarak gelişmiş gerekse de endüstriyel olarak ileri seviyede bir ülke olmasına rağmen Japonya’nın İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uyguladığı anti-militarist politikasından vazgeçmediği görülmektedir. Japonya’nın stratejik kültür bağlamında güvenlik politikalarını incelediğimizde, stratejik unsurlardan özellikle coğrafya ve tarihsel deneyimlerin ulusal savunma politikalarında etkili olduğu söylenebilir(Oros, 2014: 231,232). Bununla birlikte, ülkenin siyasi kültürünü de Japonya’nın stratejik kültürü içerisinde değerlendirmek gerekmektedir.

3.1. Coğrafi Unsurların Etkisi

Coğrafya’nın Japonya’nın savunma stratejileri üzerinde ciddi etkileri olduğunu söyleyebiliriz. Japonya’nın jeopolitik konumunu incelediğimizde, etrafı denizlerle çevrili dört büyük kara parçası (Honshu, Hokkaido, Kyushu ve Shikoku) üzerine kurulu bir ada ülkesi karşımıza çıkmaktadır. Japonya’nın bir ada ülkesi olmasının ülkenin dış tehditlere karşı savunulmasında önemli rol oynadığı söylenebilir. Örneğin 13. Yüzyılda dünyanın birçok bölgesinde hâkim süren Moğol saldırılarından Japonya’nın fiziksel konumundan dolayı korunduğu bilinmektedir.¹⁰ Diğer taraftan, ülkenin neredeyse dörtte üçü ekilip dikilmeye müsait olmayan dağlık bir yapıya sahiptir. Ayrıca, Güney Kore’de olduğu gibi birçok hammaddeyi ve önemli doğal kaynakları da topraklarında bulunmadığından ithal etmek zorundadır. Örneğin George Friedman’a göre, Japonya’nın İkinci Dünya Savaşı sırasında çevresindeki birçok yere genişlemesinin önemli bir nedeni, hammadde ve doğal kaynakların bulunduğu yerlere ulaşmak isteğidir (Friedman, 2016). Japonya’nın 19. Yüzyılın ortalarına kadar kapalı bir

toplum olarak kalmasının da coğrafi konumunun etkisi vardır.¹¹ Ülkenin ulusal güvenliğinin coğrafi konumundan etkilendiğinin bir kanıtı da çevresinde çok sayıda egemenlik konusunda tartışmalı adaların var olmasıdır. Daha önce de belirtildiği üzere Rusya ile ülkenin kuzeyinde yer alan Kuril Adaları'nın egemenlik hakları üzerine antlaşmazlık İkinci Dünya Savaşı'ndan beri devam etmektedir. Güney Kore ile Takeshima/Dokdo¹² adasının kontrolü üzerine, bölgenin bir başka etkili aktörü Çin ile de Senkaku/Diaoyu adaları¹³ üzerine anlaşmazlıklar devam etmektedir. Japonya için bu adaların siyasi bir anlamı olduğu kadar stratejik olarak da önemi olduklarını söyleyebiliriz. Japonya'nın coğrafi konumundan dolayı deniz gücüne önem vermek zorunda olduğunu Japon Deniz Öz Savunma Kuvvetler'nin yaptığı aşağıdaki resmi açıklamada görebiliriz:

“Japonya, her tarafı denizle çevrilmiş bir ada ülkesidir. Bu, ülkemiz için yapılacak herhangi bir tehdidin, bize her zaman deniz yoluyla yaklaşacağı anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, Japonya'nın doğal kaynakları yoktur, bu nedenle günlük hayatımızda ihtiyaç duyduğumuz materyallerin çoğu için deniz aşırı ülkelere güvenmek zorundayız. Biz, bu materyallerin % 90'dan fazlasını elde etmek için dünya çapında uzanan bir deniz ulaşım ağı kullanmaktayız.” (Sajima ve Tachikawa, 2009:1)

Günümüzde, bu belirtilen ifadelerinde etkisi ile Japonya'nın bölgede teknolojik olarak ileri seviyede son derece önemli bir deniz gücüne sahip olduğunu belirtebiliriz.

3.2. Tarihsel Deneyimler

Japonya'nın bugün ulusal güvenlik politikası incelendiğinde ilk göze çarpan durum, daha önce de belirtildiği üzere İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren anti-militarist bir duruş sergilediğidir. Japonya'nın bölgede yaşadığı deneyimler, bu pasifist duruşunun oluşmasında en önemli faktördür. Japonya'nın stratejik kültürü tarihsel olarak bakıldığında üç farklı şekilde değişkenlik göstermektedir. Ülkenin modern olarak stratejik kültüründeki ilk dönemde ülkede savaşçı sınıf (samuray) baskın olmuş ve

ülke dış dünyaya karşı kapalı kalmıştır. Daha sonra halkının Japon İmparatoru'na koşulsuz bağlı olduğu dışa açılan bir dönem karşımıza çıkmaktadır. Bu değişikliğin oluşmasında İmparator Mutsuhito döneminde gerçekleşen Meiji Restorasyonunun etken olduğunu söyleyebiliriz (Roskin, 2007: 418-19). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise askerî güvenlik ile bağlantılı olarak demokratik değerler ve ABD ile oluşturulan stratejik ittifak Japonya'nın stratejik kültürünü şekillendirmiştir(Oros, 2014: 231,233).

Bununla birlikte, günümüzde, Japonya'nın ulusal güvenlik politikası kapsamında ABD ile girdiği tek taraflı ittifak ilişkisi oluşumunda ve uluslararası alanda savaş karşıtı bir duruş sergilemesinde İkinci Dünya Savaşı'nda yaşadığı tecrübelerin etkili olduğu söylenebilir. Bölgede iddialı bir askerî güce sahip olarak İkinci Dünya Savaşı'na katılan Japonya, savaş sırasında birçok bölgeyi kontrol etmiş olmasına rağmen özellikle 1941 yılında yaşanan Pearl Harbor baskını ile ABD'nin savaşa müdahil olmasından sonra ciddi kayıplar vererek savaştan mağlup olarak ayrılmıştır. Japonya'nın savaş sırasında yaklaşık olarak dört milyon insanını kaybetmesi ve ayrıca yaşanan trajedi, Japonların dış politik amaçların gerçekleşmesinde güç kullanımına ilişkin algısını olumsuz olarak değişmesine sebep olduğunu belirtebiliriz. Bununla birlikte, savaş sırasında ABD'nin Japonya'ya iki tane atom bombası atması dünyada sadece yeni bir çağı başlatmamış aynı zamanda Japonya üzerinde ciddi bir travma etkisi bırakmıştır. Daha önce görülmemiş dehşet verici güce sahip bu bombaların Japonya'nın Hiroshima ve Nagasaki şehirlerine ABD tarafından atılması, Japonya'nın derhal savaştan çekilmesine ve teslim olmasına sebep olmuştur. Savaş sonunda bölgede yeniden diğer ülkelere yönelik tehdit oluşturmaması için ABD Japonya'yı silahsızlandırmış ve bu durumu da anayasal zorunluluk haline getirmiştir. 1947 yılında yürürlüğe giren Japon Anayasasının dokuzuncu maddesi, Japonya'nın silahlı kuvvetler oluşturmasını kısıtlamıştır.¹⁴ Ancak bu kısıtlama, Japonya'nın ordusuz olduğu anlamına da gelmemektedir. Özellikle Kore Savaşı'ndan sonra bölgede Sovyetlerin yayılmasını

engellemek için askerî olarak müttefik desteğine ihtiyaç duyan ABD, Japonya'nın savunma amaçlı olarak "Öz Savunma Kuvvetleri" adı altında askerî bir yapılanmaya girmesini desteklemiştir. 1950'lerin sonundan bu yana Japonya'nın "Öz Savunma Kuvvetleri", donanma, hava gücü ve 200 binin üzerinde askere sahip bir orduya sahip olmuştur. Zamanla, Japonya'nın, gelişmiş askerî teknolojisi ile bölgede önemli bir askerî güç haline geldiği de bir gerçektir. 2017 yılında Japonya, toplam savunma harcamasında dünyada sekizinci sırada yer almıştır(Tian, Fleurant, Kuimova, Wezeman, & Wezeman, 2018). Ancak bu askerî yapının bölge devletleri açısından tehdit olarak algılanmaması için savunma amaçlı olduğu Japonya tarafından özellikle vurgulanan bir durumdur. Bununla birlikte bu çabaların, çalışmanın Güney Kore bölümünde de değindiğimiz Japonya'nın bölgede oluşan olumsuz imajını unutturmaya yönelik olduğu da söylenebilir. Bu bağlamda, Japonya, askerî kuvvetlerini barış operasyonlarında, doğal afetler sonucu yaşanan felaketlerde yapılan arama-kurtarma çalışmalarında her zaman ön plana çıkarmıştır (Gady, 2015).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ile oluşturulan ittifak ilişkisi de Japonya'nın stratejik kültüründe önemli bir yere sahiptir. ABD ile 1957 yılında yapılan savunma antlaşması¹⁵ çerçevesinde ABD'nin Japonya'ya sağlamış olduğu yaygınlaştırılmış caydırıcılık politikası, Japonya'nın Yoshida doktrini¹⁶ ile ekonomik gelişmeye ağırlık vermesinde etkili olmuştur. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın atom bombalarına hedef olması, Japonya'nın anti nükleer bir duruş sergilemesinin yanında nükleer silahların yayılma sorununu da güvenlik politikalarının en üstlerine yerleştirmiştir. Özellikle 2000'lerden sonra hem nükleer silahlanma alanında hem de balistik füze teknolojileri alanında gelişmeler gösteren Kuzey Kore'nin Japonya için bir tehdit oluşturmasında yaşanan bu "nükleer yıkım" un etkili olduğunu söyleyebiliriz. Diğer taraftan, 1954 yılında yaşanan "Lucky Dragon" hadisesi Japonya'nın nükleer karşıtı bir

duruş sergilemesinde etkili olan bir başka bir faktördür. ABD 1954 yılında Bikini Mercan Adalarına yakın bir bölgede termonükleer silah denemesi gerçekleştirmiştir. O sırada bölgeye yakın bir konumda bulunan Lucky Dragon balıkçı teknesi içerisindeki yirmi üç mürettebat nükleer denemeden etkilenmiştir. Mürettebattan biri daha sonra yüksek radyasyona maruz kaldığından dolayı yaşamını yitirmiştir. Bu gelişme, ülkede anti-nükleer hareketlerinde doğmasına sebep olmuştur. Olaydan yaklaşık bir ay sonra, Japon parlamentosu nükleer silahların yasaklanması ve nükleer enerjinin kullanımının uluslararası statüde kontrol altına alınması gerektiğini belirten bir karar çıkartmıştır (Ruble, 2009:56).

3.3. Siyasi Kültür

Coğrafi unsurların ve tarihsel deneyimlerin yanında, siyasi kurumlarında Japonya'nın ulusal güvenlik politikası üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere Japonya'nın savaş karşıtı geliştirdiği savunma politikası anayasal güvence altında gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, Japon devletinin yapısı ülkede güçlü bir askerî yapılanmanın ortaya çıkmasına bir engeldir. Askerî kurumlar üzerinde mutlak olarak oluşturulan sivil otorite ile yönetim kademesindeki askerî personelin siyasi gücün merkezine girmesi engellenmiştir. Günümüzde, Japonya'nın güvenlik politikalarının oluşturulmasında Dış İşleri Bakanlığı (MOFA), Finans Bakanlığı (MOF) ve Uluslararası Ticaret ve Endüstri Bakanlığı (MITI) kilit rol oynamaktadır (Anindya, 2016: 159).

Japonya'nın silahlı kuvvetleri olmadığı varsayıldığından görüldüğü üzere savunma kuvvetleri, bakanlık düzeyinde temsil edilmemektedir. Bununla birlikte, günümüzde, iktidarda bulunan Abe yönetiminin, ülkenin genel pasifist duruşunun temelini oluşturan dokuzuncu maddeyi değiştirmeye yönelik bir düşüncesi olsa da ülkenin kuruluşundan beri yerleşmiş bu barışçıl geleneği değiştirmek kolay olmayacaktır (Taylor, 2017). Siyasi kurumların yanında, ülkenin savunma politikasını etkileyen bir diğer önemli

etken de Japonya'nın eğitim sistemidir. Ülkenin eğitim sistemi, Japonya'nın barışçıl bir politika izlemesinde önemli bir etkidir. 1940'ların sonundan itibaren her seviyedeki gençlere, "barışçıl anayasa"ya saygı duyulması gerektiği öğretilmektedir (Beer, 1998: 828).

Eğitim sistemi içerisinde, Japonları anti-militarist bir anlayışa doğru yönlendiren diğer bir unsur da eğitimde kullanılan ders kitaplarıdır. Özellikle tarih kitaplarında İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşananların belirtilmesi, Japonya'nın askerî güç kullanımı neticesinde gerek bölgede gerekse de Japonya'nın kendi içinde yaşadığı yıkımın hafızalarda sürekli canlı tutulmasını sağlamıştır. Ancak, gene de Japonya'da okutulan ders kitapları, doğru olmayan ve noksan ifadeler içerdiği gerekçesi ile zaman zaman Çin ve Güney Kore tarafından protesto edilmektedir.

Netice olarak, Japonya'nın anti-militarist bir anlayış içerisinde sürdürmeye çalıştığı güvenlik politikasının şekillenmesinde stratejik kültür öğelerinin etken olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada sadece buldukları Asya-Pasifik bölgesinde değil küresel olarak da uluslararası sistem içerisinde önemli yerleri olan iki aktörün güvenlik politikaları stratejik kültür kavramı ile değerlendirilmiştir. Stratejik kültür kavramı, coğrafya, tarih ve siyasi kültür gibi temel etkiler ile oluşan tehdit ve güç kullanımıyla ilgili inanç ve değerler bütünü olarak ifade edilebilir. Bir ülkenin coğrafi konumu, yüzey şekilleri veya sahip olduğu doğal kaynaklar gibi unsurları içeren coğrafi koşullar ülkenin güvenlik politikalarını etkileyen önemli bir stratejik kültür kaynağıdır.

Tarihsel deneyimler ise, ülkenin tehdit algılarını şekillendiren ve buna bağlı olarak geliştirdiği stratejik hesaplamaları etkilemektedir. Ayrıca, bir ülkenin siyasi sistemi, dinî inanışları, güvenlik politikalarının oluşturulmasında etkili kurumları gibi öğeler de stratejik tercihlerin

şekillenmesinde etkindir. Güney Kore'nin ve Japonya'nın güvenlik politikaları, söz konusu unsurlar bağlamında ele alındığında stratejik kültür açısından benzerlikleri ve farklılıkları olduğu görülmektedir. Bir ada ülkesi olması, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda yaşadığı tarihsel tecrübeler ve güçlü bir siyasi geleneğinin bulunması Japonya'nın güvenlik ve savunma politikalarını istikrarlı bir şekilde oluşturması yönünde önemli kazanımlardır. Diğer taraftan, Kuzey Kore tarafından bağlantısı ana kara ile kesilen bir yarımada üzerinde yer alması, komşu ülkesi ile halen teknik olarak savaş halinde olması Güney Kore'nin güvenliğini olumsuz etkileyen unsurlardır. Stratejik kültür unsurlarının iki ülkenin tehdit algılamalarını da şekillendirdiği söylenebilir. Örneğin, Kuzey Kore'nin her iki devlet için de tehdit olarak algılandığı değerlendirilse de stratejik kültür bağlamında farklı kaynakların bu algıda etkin olduğu görülmektedir. Güney Kore'nin tehdit algısında, Kuzey Kore'nin saldırması ile başlayan Kore Savaşı'nın etkili olduğu söylenebilir. Japonya için ise Kuzey Kore'nin özellikle nükleer silah denemeleri yaptıktan sonra ciddi bir tehdit oluşturduğu görülmektedir. Japonya'nın tehdit algılamasında İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan Hiroshima ve Nagasaki hadiselerinin etkisinden söz edebiliriz. İki ülkenin benzer bir şekilde ABD ile yakın müttefik ilişkisi içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Ancak özellikle yaşanan tarihsel deneyimlerden dolayı aynı yakınlığı bu iki “dolaylı müttefik” ülkeler için söylemek en azından şuan için pek mümkün değildir.

Sonuç olarak, stratejik kültür kuramı bağlamında devletlerin savunma ve güvenlik politikalarını incelerken, stratejik kültürel öğelerinin hesaba katılması, yapılan analizde daha doğru çıktılar alınmasını sağlayacaktır.

SONNOT

¹Ancak, belirtmek gerekir ki kazancın en yüksek olduğu seçenek en iyi seçenek olmayabilir.

²Devletin resmi adı Kore Cumhuriyetidir. Çalışmada, Güney Kore olarak adlandırılacaktır.

³ Kuzey ve Güney Kore devletleri arasında halen barış antlaşması olmamasından dolayı soğuk savaşın sürdüğünü söyleyebiliriz.

⁴ Rusya ve Japonya arasında Kuril Adalarının hakimiyeti ile ilgili anlaşmazlık olduğundan, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda iki ülke arasında barış antlaşması imzalanmamıştır.

⁵ Günümüzde Dünyada dokuz devletin nükleer silaha sahip olduğu düşünülmektedir. Bu devletler; Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Birleşik Krallık, Fransa ,Çin, Hindistan, Pakistan, İsrail ve Kuzey Kore'dir. Rusya, Kuzey Kore, Çin ve ABD'nin Asya-Pasifik bölgesinde yer alan nükleer güçler olarak kabul edilmektedir.

⁶ Hatta Japonya'nın bıraktığı bu olumsuz etkinin sadece Güney Kore'de değil, aynı zamanda Kuzey Kore'de de hissedildiği söylenebilir.

⁷ Yaşanılan bu olaylar konvansiyonel bir nitelikte olabilir ancak, Kuzey Kore'nin nükleer bir güç olduğunun da bu gelişmelerin arkaplanında hissedildiği de unutulmamalıdır.

⁸ Bu kurumlar, Başkanlık Sekreteryası, Silahlı Kuvvetler, güvenlik ile ilgili bakanlıklar ve Milli İstihbarat Servisidir.

⁹ Örneğin, yapısal realist kuramın kurucusu olarak gösterilen Kenneth Waltz, 1993 yılında yazdığı makalesinde Japonya'nın büyük güçler arasında yerini alacağını öngörmüştür (Waltz, 1993: 55).

¹⁰Moğolların 1274 ve 1281 yıllarında Japonya'ya iki ayrı sefer düzenlemişler ancak seferler başarısız olmuştur. Bu saldırılar sırasında ortaya çıkan efsanevi inanışa göre, "kamize" adlı kutsal bir rüzgarın Japonya'yı Mogollara karşı korumuştur. Daha sonra ikinci dünya savaşında savaşan bazı pilotlar için bu terimin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıntılı Bilgi için (Conlan, 2011).

¹¹Bu durumun da Japonya'nın ulusal güvenliğinde etkin rol oynadığını söyleyebiliriz. Örneğin, İkinci Dünya Savaşında Japonya'nın istihbarat faaliyetlerini stratejik kültür bağlamında inceleyen Savaş Tarihçisi Douglas Ford, Japonya'nın istihbarat alanında başarısız olmasında İmparatorluk zamanında, 19. Yüzyılın ortalarına kadar kapalı bir toplum olarak kalmasının etkili olduğunu ileri sürmüştür (Ford, 2007: 69).

¹² Japonya adanın ismini Takeshima olarak isimlendirirken, Güney Kore, Dokdo olarak adayı adlandırmaktadırlar.

¹³ Senkaku Japonya tarafından söylenirken, aynı adaları Çin Devleti, Diayu adaları olarak tanımlamaktadır.

¹⁴Japon anayasasının dokuzuncu maddesi şu şekildedir:“Adalet ve Düzen temelindeki bir dünya barışına içtenlikle bağlı olarak, Japon Halkı, ulusun egemenlik hakkı çerçevesinde ve uluslararası çatışmaların çözüme kavuşturulmasında savaşı bir araç olarak görmediğini ifade eder. Yukarıdaki bentte açıklanan amacı yerine getirmek için kara, deniz ve hava kuvvetleri ve savaşta kullanılabilir diğer kaynakları hiçbir zaman geliştirmeyecektir. Devletin savaşçılık hakkı hiçbir zaman tanınmayacaktır.” (Alagöz, 2010; 6).

¹⁵ 1960 yılında iki devlet arasında yapılan savunma antlaşması yenilenmiştir.

¹⁶Japonya Başbakanı Shigeru Yoshida tarafından savaş sonrası dönemde uygulamaya konan ve kaynakların öncelikli olarak ekonomik kalkınmaya ayrılması gerektiğini vurgulayan stratejidir.

KAYNAKÇA

- Alagöz, E. A. (2010). Yumuşak güç Japonya'nın sert güç arayışları. *Bilge Strateji* 2(3), 1–28.
- Anindya, C. R. (2016). The Evolving security policy of japan and the adherence to antimilitarism culture. *Global: Jurnal Politik Internasional*, 18, 152-164.
- Beer, L. (1998). Peace in theory and practice under article 9 of Japan's constitution. *Marquette Law Review* 81(3), 815–30.
- Blomquist, R. ve Wertz D. (2015). An Overview of North Korea-Japan relations. *The National Committee on North Korea*. Erişim Tarihi:15.10.2017, <http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/ncnk-issue-brief-dprk-japan-relations-an-historical-overview>.
- Book Reviews (2000), Asian affairs: *An American Review* 27(1) 57–60.
- Canan-Sokullu, E. Ş. (2015). Siyasal Kültür. *Karşılaştırmalı siyaset temel konular ve yaklaşımlar*. H. D. Bilgin ve S. Sayarı (Ed.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Conlan, T. D. (2011). *Mongol Invasions of Japan. The Encyclopedia of War. Blackwell Publishing Ltd*. Erişim tarihi: 20.11.2017, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781444338232.wbeow425/abstract>.
- Ford, D. (2007). Strategic Culture, intelligence assessment, and the conduct of the Pacific War: The British-Indian and Imperial Japanese Armies in comparison, 1941-1945. *War in History* 14 (1), 63–95.
- Friedman, G. (2016). *Examining Japan's national security strategy. geopolitical futures*. Erişim tarihi: 15.12.2017, <https://geopoliticalfutures.com/examining-japans-national-security-strategy/>.

- Gady, F. (2015). *Toothless Tiger: Japan Self-Defence Forces*. *BBC News*, 2015, sec. Asia. Erişim tarihi: 12.11.2017, <http://www.bbc.com/news/world-asia-34485966>.
- Jervis, R. (1968). Hypotheses on misperception. *World Politics* 20 (3), 454–79.
- Johnson, J. (2016). *U.S. Bombers Fly over South Korea for Second Time since North's Nuclear Test*. *The Japan Times Online*, Eylül 22, 2016. Erişim tarihi: 15.11.2017, <http://www.japantimes.co.jp/news/2016/09/22/asia-pacific/u-s-deploy-b-1-bombers-south-korea-may-add-b-2s-b-52s-report/>.
- Johnston, A. I. (1995). Thinking about strategic culture. *International Security* 19 (4), 32–64.
- Kartchner, K., Johnson J. ve Larsen J. A. (2009). Introduction. K. Kartchner, J. Johnson ve J. A. Larsen (Ed.), *Strategic culture and weapons of mass destruction: Culturally based insights into comparative national security policymaking (3-14)*, New York.: Palgrave Macmillan.
- Katzenstein, P. J., ve Nobuo O. (1993). Japan's national security: structures, norms, and policies. *International Security* 17(4), 84–118.
- Kim, H. (2012). US extended deterrence and the Korean Peninsula. R. Medcalf ve F. Cunningham (Ed.). *Disarming Doubt: The Future of Extended Nuclear Deterrence in East Asia. (73-90)*. Woollahra: Lowy Institute.
- Kim, J. (2014). Strategic culture of the Republic of Korea. *Contemporary Security Policy* 35(2), 270–89.
- Korea, South International - Analysis. (2015). *U.S. Energy Information Administration (EIA)*. Erişim tarihi: 18.12.2017, <https://www.eia.gov/beta/international /analysis.cfm?iso=KOR>.

- Lantis, J. S. (2009). Strategic culture: from Clausewitz to Constructivism. K. Kartchner, J. Johnson ve J. A. Larsen (Ed.), *Strategic culture and weapons of mass destruction: culturally based insights into comparative national security policymaking*. (33-52), New York: Palgrave Macmillan. (2014). Strategic cultures and security policies in the Asia-Pacific. *Contemporary Security Policy* 35(2), 166–86.
- Macmillan, A., Booth, K., & Trood, R. (1999). Strategic culture. K. Booth & R. Trood (Ed.). *Strategic Cultures in the Asia-Pacific Region* (3-28), New York: St. Martin's Press.
- Marshall, G. (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim-Sanat Yayınları.
- Oros, A. L. (2014). Japan's Strategic Culture: Security Identity in a Fourth Modern Incarnation?. *Contemporary Security Policy* 35(2), 227–48.
- Panda, A. (2018, Mart 20). South Korea to Deploy Korea Tactical Surface-to-Surface Missile in Fall 2018: Report. *The Diplomat*. Erişim tarihi: 30.05.2018, <https://thediplomat.com/2018/03/south-korea-to-deploy-korea-tactical-surface-to-surface-missile-in-fall-2018-report/>.
- Roskin, M. G. (2007). *Çağdaş devlet sistemleri : siyaset coğrafya kültür*. (M. B. Seçilmişoğlu, Çev.), Ankara: Liberte Yayın Grubu.
- Ruble, M. R., (2009). *Nonproliferation norms: why states choose nuclear restraint*. Athens: University of Georgia Press.
- Sajima, N. ve Kyoichi T. (2009). *Japanese sea power a maritime nation's struggle for identity*. Canberra: National Library of Australian Cataloguing-in-Publication Entry.
- Schreer, B. (2013). South Korea's developing blue water navy. *The Strategist*. Erişim tarihi: 20.11.2017, <https://www.aspistrategist.org.au/south-koreas-developing-blue-water-navy/>.

- Snyder, J. L. (1977). *The Soviet strategic culture : implications for limited nuclear operations*. R-2154-AF. RAND Corporation.
- Suh, J. J. (2004). Bound to Last? The US-Korea Alliance and Analytical Eclecticism. J. J. Suh, P. J. Katzenstein, & A. Carlson (Ed.), *Rethinking security in East Asia: identity, power, and efficiency* (131-171). Stanford, Calif: Stanford University Press.
- Taylor, A. (2017). Changing Japan's pacifist constitution won't be easy for Abe. *Washington Post*. Erişim tarihi: 31.05.2018, https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/changing-japan-pacifist-constitution-wont-be-easy-for-abe/2017/10/24/5b11b1d4-b82a-11e7-9b93-b97043e57a22_story.html. ()
- Tian, N., Fleurant, A., Kuimova, A., Wezeman, P. D., & Wezeman, S. T. (2018). Trends in world military expenditure, 2017. *SIPRI Fact Sheet*. Erişim Tarihi: 01.06.2018, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-05/sipri_fs_1805_milex_2017.pdf.
- Troka (Third ROK Army). GlobalSecurity.Org. Erişim tarihi: 09.01.2018, <http://www.globalsecurity.org/military/world/rok/troka.htm>.
- Waltz, K. N. (1993), The Emerging structure of international politics. *International Security*, 18(2), 44–79.
- Work, Clint (2018, Şubat 16). South Korea's Domestic Political Divide on North Korea. *The Diplomat*. Erişim tarihi: 01.06.2018, <https://thediplomat.com/2018/02/south-koreas-domestic-political-divide-on-north-korea/>.
- Yoon, T. (2011). Historical animosity is what states make of it: the role of morality and realism in Korea-Japan relations. *The Korean Journal of International Studies*, 9(1), 1–37.
- Zaman, R. U. (2009). Strategic culture: A “cultural” understanding of war. *Comparative Strategy*, 28(1) , 68–88.

LİBYA İÇ SAVAŞI VE KRİZ YÖNETİMİ

Burak GÜNEŞ*

Öz

Bu çalışmada, genelde Arap Baharı ve özelde Libya İç Savaşı konu edilmiştir. Arap Baharı sürecinin Orta Doğu ülkeleri ve Kuzey Afrika ülkelerini derinden etkileyişi, kriz yönetimi bağlamında değerlendirilmektedir. Bu yapılırken, modern devlet ve başarısız devlet kavramları söz konusu tartışmaya temel oluşturmaktadır. Buna göre, başarısız devlet olarak tanımlanan devletlerin, modern devletler sistemine tehdit olmaktan ziyade, modern devletler sistemini yeniden üreten asli unsurlar olduğu vurgulanmaktadır. Modern devlet iyiyi temsil ederken, başarısız devletin kötüyü temsil etmesi tesadüf değil, bir zorunluluktur. Bu zorunluluk dış müdahalelerin ardındaki motivasyonu da göstermektedir. Zira bir devletin başarılı olarak kodlanabilmesi ancak ve ancak başarısız bir devletin varlığına bağlıdır. Yukarıda belirtilen temel atıldıktan sonra, eldeki makale Libya İç Savaşını incelemeye gayret etmektedir.

Çalışma Libya İç Savaşını esas itibarıyla iki ana döneme ayırmaktadır. Buna göre ilk dönem, uluslararası müdahaleye kadar olan ve Kaddafi'nin devrilmesi ile son bulmaktadır. Devamla, Kaddafi sonrası iktidar ilişkilerini içeren ve iç çatışmaların bir türlü son bulmadığı evre ise makalenin ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Sonuç olarak, merkezî devlet otoritesinin yıkıldığı Libya örneğinde, iç savaşlar ya da iktidar mücadeleleri son bulmamış, krizlere yönelik barışçıl girişimler kadük kalmıştır. Muhtemeldir ki mevcut durum merkezî devlet otoritesi tekrardan sağlanana kadar devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Libya, Kaddafi, Halife Haftar, Kriz, NATO

CIVIL WAR IN LIBYA AND CRISIS MANAGEMENT

Abstract

In this article, Arab Spring -in general- and Libyan Civil War -in particular- are taken under investigation. Impacts of Arab Spring on countries of the MENA region will be examined in the lens of crisis management. By so, the terms modern state and the failed state will be the base of the arguments. Accordingly, it is emphasized that failed states are the essential elements that reproduce the system of modern states rather than threatening it. While the modern state represents good, it is not a coincidence, but a necessity, that the failed state represents evil. This necessity also shows the motivation behind foreign interventions. The fact that the existence of a successful state depends only on the existence of a failed state. After taking the above-mentioned baseline, the article tries to examine the Libyan Civil War.

The Libyan Civil War fundamentally consists of two major turning points. Accordingly, the first period ends with the overthrow of Gaddafi by an international intervention. Continually the period -which involves post-Gaddafi power politics and endless civil war- will form the second part of the article.

As a result, in the case of Libya, where the central state authority was destroyed, civil wars or struggles for power have not come to an end, and peaceful attempts have failed to settle disputes. It is probable that the current situation will continue until the central government authority is re-established.

Key Words: Libya, Qaddafi, Khalifa Haftar, Crisis, NATO

* Arş.Gör., Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, burak.gunes@ahievran.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7652-6733>

GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler disiplininin çalışma alanları içerisine krizler, güvenlik, dış politika analizi, bölge çalışmaları ve bunun gibi birçok konu girmektedir. Kriz alt başlığı ise, güvenlik çalışmalarından ayrı düşünülemez. Bu iki alan geleneksel olarak devleti merkeze almış ve analizler devlet merkezli olagelmıştır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Uluslararası İlişkiler’de kriz anları genellikle devletlerarası ekonomik, siyasi ya da askerî sorun alanlarını niteleyen ve güvenlik şemsiyesi altında anlam bulan alanlar olarak göze çarpmaktadır.

Özellikle Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle devlet merkezli kriz ve güvenlik algılamaları yerini insan merkezli tartışmalara bırakmaya başladı. Elbette devlet merkezli analizler başat konumunu korumaktaydı fakat farklı bir pencere açılmış ve insanı ilgilendiren her şey o pencereden girmeye başlamıştı. Örneğin, insan hakları ve insancıl hukuk konuları medya ve uluslararası hükümet dışı kuruluşların da gayretleri ile gündemin en üst sıralarını işgal eder oldu. Bu yeni düstur, silahlı müdahalelere yeni bir meşruiyet dayanağı da sunuyordu. 1999 yılında NATO’nun gerçekleştirdiği Kosova Operasyonu insani nedenler ile meşru kılınyordu.

Eldeki çalışma da güvenliğin ve kriz kavramının değişen gündemini heybesinde tutarak, Libya’da meydana gelen son gelişmeleri ele almak gayretindedir. Çalışmada ayrıca vurgulanan ve devam edegelen bölümlere de arka plan oluşturan bir çıkış noktası vardır. Buna göre uluslararası sistem egemen ve eşit -başka bir deyişle modern- devletlerden oluşan bir yapı arz etmektedir. Egemen devlet ya da modern devlet eldeki sistemin ana yapı taşı konumundadır ve genel görüşe göre söz konusu yapının karşıtı, ideal olan egemen devlet yapısına ulaşamamış birimlerdir. Bu tespiti tersine çeviren mevcut çalışma; egemen ya da modern devlet statüsüne erişememiş birimlerin sisteme tehdit olmadığını, aksine sistemi yeniden ürettiğini ve sistemde egemen ve modern olarak kodlanan devletlere meşruluk kazandırdığını iddia etmektedir. Libya krizinin de bu anlayışla okunması gerektiği, eldeki çalışmanın biricik savıdır.

Libya'daki kriz durumunu ele alan bu çalışma esas itibarıyla iki ana döneme ayrılmaktadır. Bu dönemler, Kaddafi'nin devrilmesiyle son bulan Libya'daki iç savaş ile Kaddafi sonrası devlet inşa sürecidir. Çalışmanın bir diğer temel savı ise, Kaddafi'nin devrilmesiyle oluşan güç boşluğunun doldurulamadığı ve mevcut sosyolojik yapı nazarıdikkate alındığında uzun yıllar doldurulamayacak olduğudur. Ek olarak, Kaddafi'nin devrilmesine giden süreçte uluslararası müdahale ile Kaddafi sonrası çatışma ortamının ortadan kaldırılması için kullanılan diplomasi kurumu da kriz yönetimi için öncelikle tercih edilen yöntemlerdir.

1. ULUSLARARASI DEVLETLER SİSTEMİ VE KRİZ YÖNETİMİ

1.1. Uluslararası Devletler Sisteminin Üzerine Bina Edildiği Felsefi Temel

Modern uluslararası sistem 'egemenlik' ilkesi üzerine bina edilmiştir. Vestfalya Antlaşmaları'ndan bu yana gelen ve genel olarak üzerinde mutabık kalınan husus, uluslararası sistemin merkezi bir polis ya da hükümet gücüne sahip olmayan, egemen ve eşit devletlerden oluşan anarşik bir yapıya sahip olduğudur (Kaygusuz, 2014:26). Böylelikle ilk başlarda Avrupa merkezli ortaya çıkan egemen ve eşit devletler anlayışı, zaman içerisinde tüm dünyaya yayıldı. Bugün uluslararası ilişkiler olarak adlandırılan sosyal ilişki tarzı, devlet denilen yapılar arasında ekseriyetle cereyan etmektedir. Netice itibarıyla, Yurdusev'in de belirttiği üzere, Avrupa merkezli ortaya çıkan modern ulus-devlet tüm kurum ve kuralları ile dünyanın her köşesine yayılmasından ötürü, uluslararası ilişkiler mefhumu bizatihi modern bir kavramsallaştırmadır (Yurdusev, 2006:19).

Söz konusu modernlik Weberci bir yaklaşımla açıklanmakta ve modern devletin 'meşru şiddet tekeline sahip olduğunu iddia eden (Weber, 1947:154) bir yapı olduğu ve bu iddianın da gerçekleşmesi oranında modern devletin tamam olacağı varsayılmaktadır. Kısaca modern devlet, sınırları içerisinde fiziki şiddet üzerinde tekele sahip olan ve iradesinin ötesinde

başkaca bir iradenin mevcut olmadığı bir yapı olarak kodlanmaktadır. Fiziki şiddet üzerindeki devlet tekeline ek olarak modern devlet, sınırları net biçimde belirlenmiş toprak parçası üzerinde yönetsel anlamda da tekel oluşturan ve bunu hayata geçiren hükümsel kurumsallaşmayı tamamlamış bir yapıdır da. Bu yapının kararları merkezi bir polis gücü ve yargı ağı ile desteklenmiş yaptırımlar ile teşekkül etmektedir (Giddens, 1989: 149). Tüm bu tanımlamalardan modern devletin idealize edilen normatif bir yapısı olduğu çıkarılabilir. Söz konusu çıkarımın yapılabilmesi için ise ikili karşıtlığın varlığı ön koşuldur.

Aydınlanma felsefesinin temel düsturu olan ilerleme fikrine duyulan inanç, modern devlete yüklenen olumlama çabaları, henüz modern olamamış ama o yolda ilerleyen/ilerlemek zorunda olan devletlerin/toplumların varlığını ön koşullamaktadır. Söz konusu felsefi duruş bir sosyal bilimler felsefesi olan ve Auguste Comte'ta net biçimde belirginleşen pozitivizmin etkisini taşımaktadır. Comte'a göre toplumlar üç aşamadan geçmişlerdir. Üç Hal Yasası olarak adlandırılan Comtecu toplumsal evrim kuramına göre bu dönemler Teolojik Dönem, Metafizik Dönem ve Bilimsel Dönemdir. İnsanlık bu evreleri izlemiş ve nihayetinde bilimsel döneme erişmişlerdir (Bostanoğlu, 2008:44-45). Bu evrimsel çizgi bir zorunluluk olarak kodlanmakta ve iyiye doğru alınan yolu betimlemektedir. Böylelikle, Avrupalı toplumların geçmiş oldukları aşamaların evrensel olduğu yönünde bir ön kabul ortaya çıkmakta ve farklı toplumsal gelişim modellerini *şeyleştirip* açıklamaya çabalamaktadır (Bostanoğlu, 2008:45).

Yukarıda söz edilen felsefi düsturun mantıksal sonucu, iyiye doğru alınan yolda, iyiye ulaşan/mevcut tarihsel koşullar içerisinde iyiyi yakalayan ile iyi olmayan/henüz iyi olamayacak olan arasında bir karşıtlık ilişkisinin varlığıdır. Böylelikle en azından iki şey gerçekleşmiş olmaktadır. Bunlardan ilki, her toplumun benzer evrelerden geçmek zorunda olduğu fikri neticesinde tüm toplumlar benzer kılınmakta, farklı tarihsel ya da kültürel kodları yok sayılmaktadır. İkinci olarak, tek ve evrensel gelişim çizgisinin

takep edilmesi gerektiği fikrinin sonucunda ileri toplumlar ile henüz o noktaya gelememiş toplumlar arasındaki farklılığın yeniden üretilmesidir. Bu savları gerek yakın zamanda meydana gelen Arap Baharı döneminin öncesinde gerekse iç savaş yaşamış ve halen yaşanmakta olan Arap Baharı sonrası devletlerde görmekteyiz.

Örneğin Gregory Gause'un *Foreign Affairs* Dergisinde yazmış olduğu 'Neden Orta Doğu Çalışmaları Arap Baharını Kaçırıldı: Otoriter İstikrar Miti' (2011:81-90) başlıklı makalesi, Orta Doğu Ülkelerine yaklaşımı gözler önüne sermektedir. Gregory Guase makalesinde, Arap isyanlarının ya da popüler tabiri ile 'Arap Baharının' gerçekleşmesini öngöremeyen Orta Doğu Çalışmaları nezdinde özeleştiri yapmaktadır. Çünkü yaygın kanı üzere, Orta Doğu ülkelerinin otokratik yapılarından dolayı ve insanların bu tarz yönetim biçimlerine olan itaatinden ötürü, geniş kapsamlı halk ayaklanmalarının olabileceği fikri kadük kalıyordu. Başka bir deyişle, bölge ile ilgili açıklamalar dönüp dolaşıp 'demokratik olmayan yöneticilerin daimiliği' üzerinde salınıyor ve bu durum başkaca ihtimalleri devre dışı bırakıyordu (Gause, 2011:81). Bunun açık anlamı, Arap toplumlarının değişime ya da gelişime değil, düzene ve dinginliğe sahip olduğu ve bunun sonucu halk merkezli köklü dönüşümlerin gerçekleşemeyeceği ön kabulüdür.

Bahsedilen ön kabuller Arap liderler ve onlara sadakat ile bağlı olduğu düşünülen askerî yapıdan kaynaklanıyordu. Dahası, ekonomi üzerindeki patronaj ilişkileri vasıtasıyla gerçekleşen bölüşüm şeklinin halk nezdinde sorun yaratmayacağı fikri ve son olarak, Arapların yaşadığı coğrafyayı sınırları ortadan kaldıracak şekilde kesebilen yeni tarz bir Pan-Arabizm dalgasının olma ihtimalinin düşüklüğü ya da hiç tahayyül edilememesi Arap isyanlarının öngörülememesine neden oluyordu (Gause, 2011:81-89).

Her ne olursa olsun, Arap halklarından kendi başlarına düzene (siyasal iradeye) karşı ayaklanmalarının beklenmemiş olması ve söz konusu halkların belli kalıplar içerisinde değerlendiriliyor olması bizatihi

modernleşme projesinin ikili karşıt yaratmak çabasının yeniden üretiminden başka bir şey değildir. Çünkü bu karşıtlıkların yeniden üretilmesi olgusuna, iç savaş yaşamış Libya gibi ülkelerde, devlet mekanizmasının çözülmesinde ve yeniden inşasında ayak diretilmesinde tanık oluyoruz.

Literatürde Başarısız Devlet olarak tanımlanan siyasi yapılar¹, mevcut uluslararası sisteme bir meydan okuma ya da varlığını tehdit eden bir unsur olarak değil; aksine mevcut uluslararası sistemi ayakta tutan ve bizatihi varlığına sebebiyet veren bir fenomen olarak görülmelidir. Devamla, bu fenomenin her seferinde yeniden üretildiği de göz ardı edilmemelidir. Zira Başarısız Devlet tanımlaması zorunlu olarak Başarılı Devlet tanımlamasını da beraberinde getirmektedir. Bu zorunluluk sonucunda, Aydınlanmadan bu yana devam edegelen ilerlemeci anlayış yaşam alanını kaybetmemekte, tahakküm ilişkileri meşru bir zeminde devam edebilmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere, modern devletler sistemi egemen ve eşit devletleri ön koşullamaktadır. Böylelikle, egemen olan devletin varlığı egemen olmayan devleti de gerektirdiği için bu açık bizatihi modern olmayan devlet tanımıyla kapatılmaktadır. Modern devlet ise, toprakları üzerinde kuvvet kullanma tekeline sahip olduğunu iddia eden ve hükümet etmek için gerekli tüm kurumsallaşmayı aynı anda ve yoğunlukta ülkesinin her yerinde hissettirebilen devlettir. Konumuz açısından değerlendirildiğinde, özelde Libya genelde ise tüm Orta Doğu nazarıdikkate alındığında karşımıza çıkan sonuç, modern olan ile olmayan arasındaki sürekli gerilimdir. Söz konusu ülkeler, gerek idari açıdan gerekse kurumsal kültür açısından henüz modern devlet tabirini hak edememektedir. Bu kavramsallaştırma modern olduğunu, başka bir deyişle devlet olma gereklerini yerine getirebildiğini iddia eden merkez kapitalist ülkeler açısından tehdit değil varlık sebebi olarak kodlanmaktadır. Uluslararası sistemin bahsedile gelen ikili karşıtlık ilişkisiyle varlık bulduğu dikkatten uzak tutulmadan, bu çalışmada Libya'nın Kaddafi sonrası dönüşümüne ışık tutulmaya çalışılacaktır. Bu maksatla bir sonraki bölümde Arap Baharı ve Kaddafi'nin devrilmesine, daha sonraki bölümde ise Kaddafi sonrası

Libya'sına değinilecektir. Bunun için öncelikle Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde 'Kriz' ve 'Kriz Yönetimi' kavramlarına kısaca değinmek faydalı olacaktır.

1.2. Uluslararası Politikada Kriz ve Kriz Yönetimi

Bu çalışmada 'kriz' kavramsallaştırması Güvenlik Çalışmaları'nın içerisinde değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle, güvenlik sorunu oluşturan uluslararası olaylar ya da olguları kriz değerlendirmesi içerisine alıyoruz. Buna göre 'Güvenlik'in bilimsel olarak çalışılması gayretleri sonucunda Wolfer, objektif ve sübjektif olmak üzere iki kategoride güvenliği tanımlamıştır. Objektif anlayışa göre Güvenlik, '*kazanılan değerlere yönelik bir tehdidin olmaması halidir*' (Wolfers, 1952:481-502). Bu tanım herkes için geçerli olabilecek ve öznel yargılardan bağımsız olarak ele alınabilecek olmasından dolayı 'objektif' olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan Wolfer'e göre sübjektif güvenlik, '*söz konusu değerlere saldırı olacağına dair herhangi bir endişenin/korkunun olmaması halidir*' (Wolfers, 1952:485).

Klasik açıdan güvenlik kavramsallaştırmalarının ortak keseni uluslararası politikanın başat aktörü olarak tanımlanan 'devlet'in güvenliğidir. Objektif olarak güvenliğin değerlendirilmesi çabaları, devletlerin kazanmış oldukları değerlere karşı bir tehdidin olmaması manasına gelmektedir. Anarşik uluslararası sistemde devletlerin güvenliklerini sağlamalarının en rasyonel yolunun da güç artırımı olduğu kabul edilmektedir². Netice itibarıyla güvenlik kavramsallaştırmaları devletler özelinde cereyan eden ve kriz anlarında ise devletler minvalinde çözüme kavuşturulması gereken dönemler olarak algılanmıştır.

Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, devlet merkezli güvenlik algılamaları yerini insan merkezli yaklaşımlara bırakmaya başladı. Başka bir deyişle klasik devlet güvenliği konularının yanında, insanın içinde olduğu güvenlik sorunları da uluslararası politikanın gündemini işgal eder

oldu. Örneğin, özellikle Soğuk Savaş sonrası Afrika ülkelerinde tanık olduğumuz soykırım ve katliam girişimleri, büyük çaplı göçler ve buna mukabil sığınmacı sorunları³, suya ya da yiyeceğe ulaşımında yaşanan kitlesel sorunlar ve silahlanmanın yerele inmesi sonucu devlet dışı aktörlerin güvenlik sorunları yarattığı yeni bir döneme giriliyordu.

Yukarıda da belirtildiği gibi, güvenlik konuları içerisine giren yeni alanlar ortaya çıkıyor ve geleneksel manada devletlerarasında askerî, ekonomik ya da siyasi şekilde meydana gelen kriz anları, insanı doğrudan içine alacak şekilde yeni boyutlar kazanıyordu. Konumuz açısından değerlendirildiğinde, iç savaş esnası ve sonrası Libya'sı, yukarıda bahsedilen kriz alanlarından münezzehtir.

Değişen koşullar neticesinde krizlerin yönetimi hususunda yeni yöntemler ya da eski yöntemlerin yeniden yorumlanması da gündeme gelmiştir. Bu manada küresel politikada krizlerin önlenmesi, yönetilmesi ve çözülmesi için kullanılan kimi enstrümanlar bulunmaktadır (Sens ve Stoett, 2010: 237-285). Bunlar; diplomasi kurumu, silahlanmanın kontrol edilmesi ve silahsızlanmanın sağlanması, insan güvenliği konseptinin işletilmesi, uluslararası örgütlerin ve uluslararası hukukun devreye sokulması, barışı koruma operasyonlarının icrası ve insancıl müdahale, yaptırımlar ve demokratikleştirme (Sens ve Stoett, 2010: 237) gibi araçlardır.

Eldeki çalışma Libya krizini iki ana döneme ayırmakta ve bu dönemlere uygulanan kriz/çatışma çözüm tekniklerini kategorileştirmektedir. İlk elde Arap isyanları sırasında Libya'da yaşanan iç savaşa uygulanan uluslararası müdahale değerlendirilecektir. İkinci olarak ise, Kaddafi sonrası Libya'da yaşanan iç çekişmelerin çözümü için başvurulmuş diplomasi kurumuna değinilecektir. Her ne var ki, gerek Kaddafi iktidarının devrilmesine giden iç savaş süreci gerekse Kaddafi sonrası güç boşluğundan kaynaklı oluşan iç savaş ortamı 'insan güvenliği' kavramını merkeze alan kriz yönetimi yollarından ayrı düşünülemez.

Literatürde insan güvenliği olarak adlandırılan kavramsallaşma, ilk olarak 1994 tarihli BM Kalkınma Programı İnsani Kalkınma Raporunda geçmektedir (UNDP, 1994; Bağbaşıoğlu, 2017:511-521) . Rapor çarpıcı bir tespitte bulunmaktadır; buna göre insanlık nükleer güvenlikten insan güvenliğine geçiş yapmıştır (UNDP, 1994:22). İnsanı merkeze alan bu yeni anlayışta uluslararası örgütlerin önemli bir yeri vardır (Bağbaşıoğlu, 2017:513). Örneğin, 1999 yılında Yugoslavya sınırları içerisinde gerçekleşen insanlık dramının sona erdirilmesi NATO marifetiyle gerçekleşmiştir. Her ne kadar herhangi bir BM Güvenlik Konseyi kararıyla desteklenmese de⁴ bu operasyon, birçok kesim tarafından meşru kabul edilmiştir.⁵ Libya özelinde değerlendirildiği zaman ise, Kosova'dan farklı olarak BM Güvenlik Konseyinin kimi kararları mevcuttur. Söz konusu kararlar, NATO müdahalesine yasal zemin hazırlamıştır.

Özetle, mevcut çalışma Libya'da yaşanan krizin boyutlarını değerlendirmek gayretindedir. Bu yapılırken, mevcut uluslararası sistemin temel yapı taşı olan modern devlet başka bir deyişle egemen devlet düsturunun arka planda tüm algıyı şekillendirdiği unutulmamalıdır. Zira Libya ve iç savaş yaşamakta olan birçok diğer ülke başarısız devlet olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım mevcut uluslararası siyasal sistemin bizatihi *raison d'etat*'ı konumundadır. Bu tespit ışığında, gelecek bölümde Libya'da meydana gelen ayaklanmalar ve uluslararası müdahale ile Kaddafi sonrası düzen ele alınacaktır.

2. ARAP BAHARI VE LİBYA'DA KRİZ YÖNETİMİ

2.1. Kaddafi'nin Devrilmesine Giden Süreç

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan isyan hareketi çok kısa bir zaman zarfında tüm Orta Doğu'ya yayılmış, Mısır ve Tunus başta olmak üzere birçok lideri koltuğundan etmiştir (Duran ve Ardıç, 2014:456). Muhammed Buazizi isimli Tunuslu bir seyyar satıcının kendisini ateşe vermesinin tüm Orta Doğu'yu ve bilim dünyasını derinden sarsacak olaylara

sebebiyet vereceği pek de tahayyül edilebilir bir olgu değildi. Buazizi'nin kendisini yakmasının arkasında ayrımcılığa uğradığı, yaşamını idame ettirebilecek imkânların kendisine sunulmadığı ve muhtemelen bunların bir getirisi olarak yalnız hissetmesi vardır (Al Jazeera Türk, www.aljazeera.com.tr). Arap Baharını açıklamaya ve anlamaya çalışan birçok kişi, kitlelerin liberal manada özgürlük talebini genellikle gündeme taşımışlardır. Ancak bölüşüm ilişkilerindeki eşitsizlik, insanların gelir düzeylerindeki düşüş ve buna mukabil sosyal adaletin ortadan kalkması önemli bir etmen olarak tahlil edilmelidir.⁶

Sebepleri her ne olursa olsun Buazizi'nin yakmış olduğu ateş hızla yayılmış ve Libya'da da kendisini göstermiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Libya'da meydana gelen gösteriler Tunus ya da Mısır'daki olaylardan bir noktada farklılık göstermektedir. Schnelzer'in belirttiği üzere, Libya'da Kaddafi'nin kendisi bizatihi rejimin kendisini simgelemektedir. Zira Libya'yı *Cemahiriye*'ye döndüren ve *Yeşil Kitabı* adeta ülkenin Anayasası olarak kodlayan Kaddafi'nin yıkılması, bizatihi rejimin kendisinin yıkılması anlamına gelmektedir. Tunus ya da Mısır'da meydana gelen ayaklanmaları idareye karşı yapılmış olarak kodlarken, Libya'da meydana gelenleri ise idarenin yanı sıra devlete karşı yapılmış olarak kodlamak çok da yanlış olmasa gerektir (Schnelzer, 2016:38).

Zira Kaddafi 1969'da bir darbeyle iktidarı ele aldığıında, Birleşik Libya Krallığında meydana gelen kabileciliği, nepotizmi ve sosyal adaletsizliği ortadan kaldıracığını vaat ediyordu (John, 2006:253). Kabile yapısının yanı sıra ideolojik bağlılığı dışlayan başkaca bağlılıkların devlette olması, yukarıda sayılan eleştirilere zemin hazırlıyordu. Kaddafi'nin devrimi 'ideolojik bağlılığı tesis etmek' şiarını benimsemiş, ancak iktidarını sağlamlaştırma döneminde Kaddafi bizatihi eleştirdiği kabileciliği ve nepotizmi kendisi uygulamıştır. Devletin önemli kademelerine ve özellikle güvenlik bürokrasisine, akrabalarını ve bağlı bulunduğu kabilenin üyelerini getirmiştir (Yaşar, 2013:94).

Libya tarihsel olarak 3 bölgeden meydana gelmektedir. 1929'da İtalya Fizan, Tripoli (Trablus) ve Sirenayka'dan oluşan 3 bölgeyi Libya'yı birleştirdiler (Schnelzer, 2016:31). Bu bölgelerde bilinen 140 farklı kabile ve bu kabilelere bağlı alt birimler bulunmaktadır (Hatitah ve Al-Awsat, CETRI). Kabile ilişkileri o denli önemlidir ki, özellikle petrolün keşfinden sonra, bölüşüm ilişkilerinde ve politik kurumsallaşmada yeri yadsınamaz(Schnelzer, 2016:32). Yukarıda belirtilen modern devlet ve özelliklerinin hakkıyla yerleşmemiş olması ve devamında modern anlamda ulus inşasının gerçekleşmemesi, Kaddafi sonrası Libya'daki güç boşluğunun en önemli nedenleri arasındadır.

2011 yılında başlayan olayların gelişmesinde ve ülkenin her noktasına sıçramasında yukarıda belirtilen 3 tarihsel bölgenin ve buradaki aşiret yapılarının sosyo-ekonomik ve politik ilişki ağlarının etkin rolü bulunmaktadır. Zira Fizan bölgesi Sahra çölünün kuzeyi, Tripoli bölgesi Cezayir, Tunus ve Fas; Sirenayka bölgesi ise Mısır etkisinde kalmaktadır (Yaşar, 2013:92). Aşiret yapısının bu denli güçlü ve tarihsel olarak farklı sosyo-kültürel köklerden tezahür etmesi, Libya'da yaşanan iç savaş süreçlerinde doğrudan etki etmiştir.

15 Şubat 2011 tarihinde Bingazi merkezli başlayan ve İnsan Hakları savunucusu Fethi Terbil'in salıverilmesi isteklerinin şekillendirdiği gösterilere polisin sert müdahalesi ülke çapında meydana gelecek olayların fitilini ateşlemiş oluyordu. Protestocuların '*Öfke Günü*' olarak adlandırdıkları 17 Şubat tarihi gösterilerin zirve yaptığı an idi (Weitershausen, 2015:157). Bu tarihten itibaren aşiretler arası mücadele şekli alacak olan Libya iç savaşı, çatışmalar sonrası aşiretler arası güç ve etki paylaşımının tasarlandığı ancak bugün dahi hal olunmadığı bir dönemin kapılarını aralıyordu.

2.2. Libya İç Savaşı ve Uluslararası Müdahale

Cari uluslararası hukukta kuvvet kullanmaya dönük hukuki düzenleme, devletlerin uluslararası ilişkilerinde kuvvet kullanmalarını ya da kuvvet

kullanma tehdidinde bulunmalarını yasaklamaktadır. Ancak söz konusu genel çerçevenin iki istisnası bulunmaktadır. Bu istisnalar, BM Şartının 51.maddesinde belirtilen meşru müdafaa hakkı ile BM Şartının 7.bölümü uyarınca BM Güvenlik Konseyi'nin alacağı kuvvet kullanmayı da içeren zorlama tedbirlerdir.⁷

Kuvvet kullanma hukuku çerçevesinde değerlendirildiğinde Libya müdahalesi, aynen Kosova'da olduğu gibi insani gerekçelere dayandırılmıştır. Ancak, Kosova müdahalesi ile Libya müdahalesi arasında hukuken bir fark bulunmaktadır. Libya müdahalesinde BM Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanmaya cevaz veren kararı mevcutken, benzer bir karar Kosova müdahalesinde yoktur. Bu durum, insani gerekçeler ile gerçekleştirilen kuvvet kullanma girişimlerinin yasa dışı olmasına sebebiyet vermektedir. Örneğin Sak, hem 2003 Irak işgalinin hem de 1999 Kosova müdahalesinin BM Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın gerçekleşmesi sebebiyle, açıkça hukuk ihlali olarak değerlendirmektedir (Sak,2015:146).

Libya'da ise BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu iki karar, Libya'ya gerçekleşen askerî müdahale söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir. Buna göre, BM Güvenlik Konseyi 26 Şubat 2011 tarihinde, Libya'da meydana gelen sivillere karşı kullanılan kuvveti ve sivillere uygulanan şiddeti, ayrıca büyük ve yaygın insan hakları ihlallerinin varlığını kınayan 1970 sayılı kararını aldı (S/RES/1970, 2011). Güvenlik Konseyi'nin insani durumu merkeze aldığı söz konusu kararda, Libya hükümetinin sivillere karşı giriştiği insan hakları ihlallerini, insanlığa karşı suç kapsamında değerlendirmektedir (S/RES/1970, 2011). Devamla karar, insan hakları ihlallerinin derhal durdurulmasını ve Libya hükümetinin bu konuda elinden geleni yapmasını istiyordu (S/RES/1970, 2011: p.1-3). Ayrıca karar Libya'ya yapılacak her türlü silah transferini durduran silah ambargosunu da hayata geçiriyordu (S/RES/1970, 2011: p.9-14).

1970 sayılı kararın bir diğer dikkat çeken diktesi ise, karara ekli belgede ismi geçenlere seyahat yasağı getirmesidir (S/RES/1970, 2011: p.15-16). Listede rejim yanlısı kişiler, rejime bağlı güvenlik bürokrasisinden isimler

ve Kaddafi'nin -oğullarının da içinde bulunduğu- kimi akrabaları yer almaktadır. Ayrıca kararın iki numaralı ekinde sayılan kişilerin mal varlıklarının dondurulmasına dönük de açık hüküm yer almaktadır (S/RES/1970, 2011: p.17-21).

Çağırın'ın da belirttiği üzere, söz konusu karar Libya'ya uygulanacak muhtemel başka Güvenlik Konseyi kararlarının neler olabileceğinin şartını da ortaya koymaktadır (Çağırın, 2011:43-44). Buna göre karar "Konsey, Libyalı yetkililerin tutumunu sürekli izleyecek ve bu kararın hükümlerine uyup uymadıklarından hareketle uygulamaya konulan zorlama tedbirlerini gözden geçirecektir; buna göre, tedbirlerin daha da sıkılaştırılması, değiştirilmesi, askıya alınması veya tamamen kaldırılması söz konusu olabilir" denilerek son buluyordu.⁸

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Libya'daki insani sorunların 1970 sayılı kararında tespit ettiği durumdan daha vahim bir hal aldığına kanaat getirdiği için, yaptırımların sertleştiği ve kuvvet kullanma seçeneğinin de içinde bulunduğu her türlü önlemin alınmasını talep eden 1973 sayılı kararı aldı (S/RES/1973, 2011). Karara göre, 1970 sayılı karara ek olarak uçuşa yasak bölge ilan ediliyor (S/RES/1973, 2011: paragraf:6-12) ve sivillerin korunması için gerekli olan tüm önlemlerin alınması yetkisini devletlere veriyordu(S/RES/1973, 2011: paragraf.4-5). Bu yetkiler arasında kara işgal gücü bulunmamakla beraber, 19 Mart 2011 tarihinde Fransa önderliğinde gerçekleşen hava bombardımanına herhangi bir engel sunmuyordu (Bağbaşıoğlu, 2017:515).

Kararda dikkat çeken bir başka husus ise, Libya'nın 'paralı asker' kullanmasının kınanması ve 'paralı askerlere' uygulanacak silah ambargosunun ciddiyetle kontrol altında tutulması istenmesidir (S/RES/1973, 2011: paragraf.13-18). Bilindiği üzere 'paralı asker' kullanmak mevcut uluslararası hukuk açısından ayrıca bir hukuk ihlali olarak değerlendirilmektedir.⁹

BM Güvenlik Konseyi kararlarının da gösterdiği üzere, Uluslararası Toplum Libya'da gerçekleşmesi beklenen rejim değişikliğinden yana tavır aldı. Bunun en bariz örneği, Libya Temas Grubu'nun Libya Ulusal Geçiş Hükümetini Libya'nın meşru hükümeti olarak tanınması ve akabinde tanınmanın Afrika Birliği nezdinde de gerçekleşmesi gösterilebilir (Black, 2011). Uluslararası müdahalenin de katkısı ile Kaddafi'nin 20 Ekim 2011 tarihinde Sirte'de yakalanması ve öldürülmesi sonucunda Libya'da 42 yıllık Kaddafi dönemi son buluyordu.

Kaddafi'nin devrilmesinden sonra ise ülke genelinde oluşan otorite boşluğu bugün bile çözüme kavuşmuş değildir. Ülkenin kabile yapısı ve bölgesel ilişki ağları, ülkeyi içinden çıkılmaz bir istikrarsızlığa sürüklemiştir. Gelecek bölümde Kaddafi sonrası Libya'daki kriz durumu tahlil edilecek ve krizin yönetilmesi babında yapılan diplomatik girişimler değerlendirilecektir.

2.3. Kaddafi Sonrası Libya'da Kriz Durumu ve Yönetimi

NATO bombardımanının hızlandırmış olduğu Kaddafi Karştı devrim hareketi, Kaddafi'nin yakalanıp öldürülmesi ile başarıya ulaşmıştır, en azından başarıya ulaştığı ilan edilmiştir.¹⁰ 42 yıl süren hükümlükten sonra Libya'nın, Kaddafi sonrası dönemde daha özgür ve devlet fonksiyonlarını yerine getirebilen ideal bir yapıya kavuşacağı tahayyül ediliyordu. Ne var ki, Kaddafi'nin devrilmesi sadece rejimi sona erdirmemiş, buna müteakip devlet aygıtını da yerinden etmiştir.

Kaddafi sonrası dönemin ilk çatışmalı ortamı, Kaddafi yanlısı milis kuvvetler ile devrimci saflar arasında meydana gelmiştir. Bu durum Libya'yı devrimin henüz başında silahlı çatışma girdabının içine sürüklemiştir (Erdağ, 2017:33). İstikrarsızlık ve ortak değerlerde buluşulamama durumu, geçiş döneminde olan Libya'yı derinden etkileyen önemli faktörlerin başında gelmektedir.

Ulusal bütünlüğün sağlanması hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin, Mansour Elbabour'a göre Libya toplumu Kaddafi karşıtı direnişte

olağanüstü bir birliktelik göstermiş, şehirler kuşatma altında olsa dahi bütünleşebilmiştir. Bunda uzun zamandır şehirleşen bir Libya'nın etkisi vardır. Şehirleşme ulusal birlikteliğe olumlu katkı sağlamış ve netice itibarıyla devrim başarıya ulaşmıştır. Hatta Afrika özelinde bakıldığında, en çok kaynaşmış toplumun da Libya olduğu görülmektedir Elbabour'a göre. Devamla kabile yapısı tarihsel ve kültürel bir olgu olmaktan başka siyasal bir ayrışmanın simgesi değildir (Elbabour, 2011).

Elbabour'un olumlamları gerçek karşısında yenilgiye uğramaktadır. Libya'nın önceki Başbakanlarından Mahmut Cibril düzen ve istikrarın sağlanmasının yolunun birlikten geçtiğinin farkında olarak, Libya'nın tüm bileşenlerine bütünlük çağrısı yapıyor ve ulusal birliğe atıfta bulunuyordu. Daha da önemlisi ise Cibril çağrısında 'devleti' tekrardan Libya halkının hayatına geri kazandırması gerektiğini vurguluyordu. Bunun açık anlamı, Libya'da devlet aygıtının çökmüş olduğunun tescili idi (BBC News, 2012).

Libya'da devletin yeniden inşası için harcanan çabalar, en nihayetinde güç bölünmesine yol açıyor ve farklı güç odakları iktidar talebinde bulunuyordu. Fraihat'a göre, Kaddafi'nin ölümüyle oluşan otorite boşluğu, tarihsel olarak birbirleri ile birlikteliği olmayan ve devamlı şekilde yarış halinde bulunan kimi birimler tarafından doldurulmaya çalışılmıştır. Bu birimler geçiş hükümetleri, devrimciler, siyasal partiler ve hükümet dışı örgütler olarak sıralanmaktadır (Fraihat, 2016:23). Aynı şekilde Libya'daki hükümet kurma girişimlerindeki başarısızlık ve bunun neticesinde ortaya çıkan iki parlamentolu yapı da güç boşluğunun doldurulamamasının görünürdeki yansımalarıdır. Öyle ki Libya'da gerçekleşen siyasi oluşumların ve siyasi karar mekanizmalarının arkasında toplumdaki keskin kutuplaşma da yatmaktadır. Devrimi gerçekleştiren kesimler (*thuwar*) ile eski rejim yanlıları (*azlam*) arasındaki ayrım, devletin politik bölünmüşlüğü de yansıtıyordu (Fraihat, 2016:24). 2014'te başlayan ve devam edegelen iç savaş/çatışma ortamının, yukarıda değinilen ayrım üzerine inşa edildiği de aşikardır.¹¹

2.4. Devrim Sonrası Dönem ve Hükümet Arayışları

Kaddafi karşıtı koalisyon Ulusal Geçiş Hükümeti adı altında devrim örgütlemiş, Kaddafi'nin devrilmesinden sonra da kısa bir süre faaliyetlerine devam etmiştir. Ağustos 2012'den Ağustos 2014'e kadar ülkenin seçilmiş parlamentosu görevini üstlenecek olan *Genel Ulusal Kongre (GUK)*, 7 Temmuz 2012 seçimleri ile teşkil edilmiştir.

GUK'un oluşturulması Libya'da düzeni tesis edememiş, çatışma ortamı ve uzlaşma atmosferi bir türlü yerleşmemiştir. Bunda iki önemli faktör bulunmaktadır ve bu faktörler nihayetinde siyasal güç ilişkilerinin yansıması olarak kodlanabilir. Buna göre devrim sonrası kurulacak yeni düzende Kaddafi döneminde görev yapmış devlet görevlileri ya da Kaddafi döneminde hâkim olmuş elitlerin yeri tartışma konusu olmuştur. İkinci husus ise, devrimde silahlı çatışmalara doğrudan katılan milis kuvvetler ya da daha geniş tabiriyle silahlı güçlerin, yeni düzendeki yeri sorun olmuştur (Eriksson, 2016:821).

Yukarıda da belirtildiği üzere, devrim sonrası Libya'da toplum ve toplumun yansıması olan politik düzlem *thuwar* ve *azlam* olmak üzere kutuplaşmıştır. Bir tarafta yeni siyasal düzende etkin olmaya gayret eden Müslüman Kardeşler ve o çizgideki İslami oluşumlar ile diğer tarafta İslami oluşumlara mesafeli duran kesimler siyasal yelpazenin iki tarafını oluşturmaktadırlar. Özellikle 2013 yılında kabul edilen iki yasa söz konusu kutuplaşmayı artırmış ve şiddeti yoğunlaştırmıştır.

5 Mayıs 2013 tarihinde *Genel Ulusal Kongre*'den geçerek yasalaşan ve Kaddafi dönemi bürokratları ya da Kaddafi rejiminde görev alan kişileri siyaset sahnesinden men eden yasa, 14 Mayıs günü İngilizce olarak ilan edildi ve tüm dünyaya sunuldu. Buna göre, *Siyasi ve İdari İzolasyon Yasası* olarak bilinen yasa iki kategoride şahısları sınıflandırmakta ve bu kategoriler uyarınca 'siyasi ve idari izolasyon' uygulamaktadır. Buna göre ilk kategori kişiler, 1 Eylül 1969 (Kaddafi'nin yönetimi ele aldığı tarihten) ile 23 Ekim 2011 (Kaddafi'nin öldürülmesiyle Libya'nın özgürleştirildiğinin ilan edildiği gün) tarihleri arasında geçen süre içerisinde yasada belirtilen 14

pozisyonda görev almış ya da bulunmuş kişilerdir. İkinci kategori kişiler ise, aynı tarihler arasında ülkede Siyasi ve İdari çöküntüye neden olabilecek yasaca sayılan davranışlarda bulunan kişilerdir (Legislation No.13, 2013). Bu yasa ile toplumsal kutuplaşma keskinleşmiş, Kaddafi dönemi güç ilişkilerinde hâkim pozisyonda olan elitler siyaset sahnesinin dışına itilmiş ve bölüşüm ilişkilerinde göz ardı edilmişlerdir. Kutuplaşmanın keskinleşmesini sağlayan ikinci yasa ise, tüm devlet kurumlarının ve yasama unsurlarının *İslam Hukukuna* (Şeriat) uygun olması ve kaynağını İslam Hukukundan almasını ön gören yasadır (Reuters, 2013).

Yukarıda bahsi geçen iki yasa, geçmiş dönemlerde devlet kademesinde görev almış kişilerce ve İslam Hukukuna karşı olanlarca kabul edilemez bulundu. Öyle ki bu farklılaşma, daha sonra ülkenin iki parlamentolu yapısının siyasi kimliğini de belirleyen en önemli ayrımlardan birisi olacaktı (Eriksson, 2016:821).

2014 yılına gelindiğinde Libya'daki çatışmalar yeni bir boyut kazanıyordu. Buna göre, daha önceleri Kaddafi rejiminde çeşitli görevlerde bulunmuş olan emekli Tümgeneral Halife Haftar, Mayıs 2014'te '*Libya'nın İtibarı*' (*Libya's Dignity*) ismini verdiği askerî operasyonu başlattı. Aslında bu operasyonun fitili, Şubat 2014'de başlayan ve *Genel Ulusal Meclis*'in görev süresinin dolmasına rağmen seçimlere gidilmemesini protesto edenler tarafından atılmıştı.¹² Haftar'ın başlattığı operasyon esas itibarıyla ülkedeki İslami gruplara ve özelde Müslüman Kardeşlere yönelikti.

Bingazi'de konuşlu 17 Şubat devrimcilerine ve Ensar el-Şeriya militanlarına karşı başlatılan operasyon başkent Trablus'ta ise Zintan aşiretinin desteğiyle diğer İslamcı gruplara yönelik olarak da devam etti (Fraihat, 2016:31). 18 Mayıs 2014 tarihinde Haftar güçleri ve müttefik aşiretler başkent Trablus'a girdi ve mevcut Genel Ulusal Kongre'ye meydan okudular (Eriksson, 2016:821). Elbette bu harekât kendi karşıtını da doğuruyor ve Haftar'a karşı Trablus'ta '*Libya Şafağı*' isimli koalisyon oluşuyordu. Aynı zamanda Bingazi'de ise, *Bingazi Şura Konseyi* adındaki

birleşim vücut buluyordu. Tüm bu gelişmelerin gölgesinde Libya’da genel seçimler gerçekleştirildi. Genel Ulusal Kongre’de hâkimiyeti olan Müslüman Kardeşler ve İslami partiler bu seçimde istediklerini elde edemediler. Seçim sonucunda Temsilciler Meclisi, Tobruk merkezli olarak kuruldu.

Seçimleri takip eden Ağustos ayında başkent Trablus, İslami gruplar tarafından tekrar kontrol altına alındı. Bunun üzerine Trablus merkezli *Libya Anayasa Mahkemesi*, Haziran seçimlerinin hukuki olmadığını ve bunun neticesinde kurulan temsilciler meclisinin yasal dayanaktan yoksun olduğunu açıkladı (Eriksson, 2016:822). Bu gelişmeler ışığında, Trablus merkezli yeniden tesis edilen Genel Ulusal Kongre ile Tobruk merkezli Temsilciler Meclisi, Libya’nın iki ayrı meclis ve hükümet olarak ikiye bölündüğünün göstergesidir.

Sonuç olarak mevcut tabloya bakıldığında, Haftar’ın önderlik ettiği, Tobruk merkezli Temsilciler Meclisinin de desteklediği anti-İslamcı ve milliyetçi hareket ile Libya Şafağı adı altında birleşmiş olan askerî kanadıyla Trablus merkezli Müslüman Kardeşler ve İslami kesim arasında devam eden kanlı bir iç savaş görülmektedir (Fraihat, 2016:31). Ülkede meydana gelen politik ve askerî kargaşa, uluslararası müdahalenin de kapılarını aralıyor; Libya’da müdahil olmak isteyen ülkelerin herhangi bir tarafı desteklediği yeni bir ortam doğuyordu.¹³ Aynı zamanda BM önderliğinde, barış ve uzlaşının sağlanması için uluslararası çabalar da gerçekleşiyordu.

BM öncülüğünde gerçekleşen en önemli uzlaşma adımı, 2015 yılı Aralık ayında Fas’ın Şikrat kentinde imzalanan ‘*Libya Siyasi Antlaşması*’dır (UN, 2015). Söz konusu antlaşma ile birden fazla amaç hedeflenmekteydi. Ulusal uzlaşımın sağlanmasıyla ilk elde çatışmaların durdurulması öngörülmüyordu. Buna mukabil, 2015 yılından bu yana görülür şekilde zemin kazanan IŞİD’e ve diğer terör örgütlerine yönelik mücadelenin sekteye uğramaması ve hatta daha güçlü şekilde devam etmesi için gerekenin yapılması öngörülmüyordu. Ancak en önemlisi, ulusal uzlaşımın sağlanabilmesi için uyum hükümetinin tesisi imza altına alınıyordu.

17 Aralık tarihli Libya Siyasi Antlaşması'nın (Libyan Political Agreement, 2015) imza edilmesini müteakip BM Güvenlik Konseyi 2259 (2015) sayılı kararını alıyor ve imza edilen metne olan uluslararası desteği vurguluyordu (S/RES/2259, 2015). Karara göre BM Güvenlik Konseyi, antlaşma uyarınca tesis edilmesi ön görülen Ulusal Uyum Hükümeti'nin gerek duyduğu uluslararası desteği sağlıyor ve bu antlaşmayı tarihsel bir fırsat olarak değerlendiriyordu (S/RES/2259, 2015). Söz konusu kararda da belirtildiği üzere Libya'nın toprak bütünlüğü, siyasal bağımsızlığı ve insan güvenliğinin sağlanması, ayrıca IŞİD gibi terör örgütleriyle etkin mücadele için söz konusu uzlaşma döneminin önemi ayrıca vurgulanıyordu.

Libya Siyasi Antlaşması'nın öngördüğü Ulusal Mutabakat Hükümeti Serrac'ın Başbakanlığında Trablus'a geldi ve yönetimi devraldı. Ne var ki, yönetimin devralınması eski düzenin kalıntılarının gönüllü şekilde siyaset sahnesinden çekildiği anlamına gelmiyordu. Her ne kadar Serrac BM tarafından tanınsa ve desteklense de, mevcut güç ilişkileri kâğıt üzerinde yazan prensiplerin sorunsuz uygulanmasına cevaz vermiyordu. Netice itibarıyla, arabuluculuk vasıtasıyla devam eden birçok görüşmenin sonunda bir uzlaşmaya varmak kolay gözükmemektedir.¹⁴

Sonuç olarak, Kaddafi sonrası Libya'da düzen arayışları halen bir sonuca varamamıştır. Bir yanda iç savaşın devam etmesi ancak aynı anda uluslararası çabaların gölgesinde mutabakat antlaşmaları imzalanması, istikrar yolunun ne denli çetrefilli olduğunu göstermektedir. Çok aktörlü mevcut durumun çözümü için daha uzun bir dönem çaba sarf edilmesi gerekecektir.

SONUÇ

Bu çalışmada Libya İç Savaşı ve kriz yönetimi ele alınmıştır. Esas itibarıyla devlet merkezli analizlerin konusu olan kriz ve güvenlik başlıkları, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde insan merkezli olarak yeniden yorumlanmıştır. Kosova Krizine yönelik NATO harekâtında da görüldüğü üzere, silahlı müdahalenin ana meşruluk kaynağı insani gerekçeler olarak

sunulmuştur. Benzer bir durum, Arap Baharı isyanları sırasında Libya'da da gerçekleşmiştir. İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk Kurallarının askıya alındığı, insani dramların yaşandığı iç savaş deneyimlerinde, söz konusu durumun tersine çevrilmesi için gerekli olan hassasiyet kamuoyu yaratılmak koşuluyla gündemde tutulmaktadır. Libya özelinde görüldüğü üzere, temel hakları dahi koruyamayan; hatta bu hakları bizatihi kendisi ortadan kaldıran devlet aygıtının yenilgiye uğratılması meşru bir zeminde cereyan etmektedir.

Söz konusu meşruluk arayışı, uluslararası sistemin yeniden yaratılması için gerekli olan 'öteki' olanı da betimlemektedir. Bu betimleme gayet pejoratif bir mahiyette cereyan etmekte; ancak bu olumsuzlamanın altında sistemin varlık koşulu da yatmaktadır. Buna göre, modern devletin karşısına, başarısız devleti koyarak sistemin üzerine inşa edilmiş olan ikili karşıtlık açık edilmiş olmaktadır. Zira modern olanın varlık koşulu ancak ve ancak modern olmayanın var olmasıyla vücut bulabilir. Bu sebeple, Libya'ya yapılan uluslararası müdahale her ne kadar 'haklı' bir sebepten neşet ediyor olsa da, Libya'nın 'başarısız devlet' olarak kalması sistemin devamı için daha hayati olarak kodlanmalıdır. Başka bir deyişle, istikrarsızlığın devam etmesinin bir yararı da sistemin ayakta kalmasına katkı sağlamasıdır.

Yukarıda anlatılanlar göz önünde tutularak, çalışmanın ilk bölümünde, Libya'da yaşanan iç savaş anlatılmış ve uluslararası müdahale ile son bulan dönem ele alınmıştır. Buna göre, uluslararası müdahale BM Güvenlik Konseyi kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Böylelikle Uluslararası Müdahale yasal zemine oturmuş olmaktadır. Devamla, Kaddafi'nin ağır insan hakları ihlalleri gerçekleştirdiği öne sürülmüş ve müdahalenin bir de moral yanı olduğu belirtilmiştir. İkinci bölümde ise Kaddafi sonrası devlet inşa sürecine değinilmiş ve 2014'te başlayan ikinci iç savaş masaya yatırılmıştır. Bu bölümde çok katmanlı ve birbirinden farklı siyasal amaçları olan sosyolojik yapıların uzlaşması sağlamanın zor olduğu vurgulanmıştır.

Kaddafi dönemi iç savaşı, uluslararası müdahale ile son bulmuş ve kriz durumu askerî yöntemler ile ortadan kaldırılmıştır. Bir ucunda Kaddafi yönetiminin olduğu kriz tahtası, Kaddafi'nin devrilmesiyle beraber yeniden şekillenmiş ve yeni kriz alanları ortaya çıkmıştır. Kaddafi sonrası kriz yönetiminde ise ön plana çıkan ana unsur, uluslararası arabuluculuk ve diplomasi kurumunun işletilmesi olmuştur. Taraflar arasında yapılan uzlaştırma çabaları ve neticesinde imza edilen kimi belgeler, krizin aşılmasına yönelik girişimlerde başat enstrümanlardır. Sonuç olarak, merkezî devlet idaresinin ortadan kalktığı ve uzunca bir süre de yeniden tesisinin mümkün olmadığı ortadadır. Bu durum mevcut uluslararası sisteme kimi tehditler sunsa da, esas itibarıyla mevcut sistemin *raison d'etat*'i konumundadır. Libya krizi de makalenin ana savından ayrı düşünülemez.

SONNOT

¹Arap Baharı sonrası iç savaş yaşayan ve devlet mekanizması çöken ülkeler Başarısız Devlet kategorisinde değerlendirilmiştir. Buna göre, Başarısız Devletler tabirinin Soğuk Savaş'ın bitimiyle Uluslararası Politikanın gündemini işgal ettiğine tanık olmaktadır. Genel olarak Başarısız Devletler hükümet etme fonksiyonunu yerine getiremeyen, sınırları dâhilinde etkili yönetim gösteremeyen ve ülkesi üzerinde bölünmez meşru şiddet tekeline sahip olma durumu ortadan kalkan devletlere denmektedir. Bknz, Özpek, B. B. (2014). "Başarısız Devletler", İçinde Şaban Kardaş ve Ali Balcı (Ed.), Uluslararası İlişkilere Giriş. İstanbul: Küre Yayınları, s. 466-472. Fund For Peace'in yapmış olduğu araştırma, 2017 yılı baz alındığında, 12 başlıkta altında Libya 178 ülke arasında en kırılgan 23.ülke konumunda olduğunu göstermektedir. Bk., Fragile State Index 2017. Fund for Peace, <http://fundforpeace.org/fsi/data/>, (Erişim tarihi: 03.04.2018).

² Bu tanımlama, Siyasal Realizmin disiplin içerisindeki hâkimiyeti sonucunda yerleşmiş olan tanımlamadır. Elbette tarihsel süreç içerisinde söz konusu tanımlama aşılmış, güvenlik kavramsallaştırmaları hem derinlik hem de genişlik açısından yeni boyutlar kazanmıştır. Bk. Booth, K. (2007). *Theory of World Security*. Cambridge University Press.

³ 23 Şubat 2011 yılında dönemin Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, Libya'daki durum üzerine Türk vatandaşlarının tahliyesi yönündeki çabaları açıklayan basın toplantısı, yakın tarih Libya-Türkiye münasebetlerindeki yerini almıştır. Buna göre, merkezde çalışan 400 diplomatın 120'sinin 3 vardiya şeklinde Libya'daki durumu takip etmesi, kriz masası oluşturması ve Türk vatandaşlarının can ve mal güvenliklerinin temini için çaba göstermesi ve en nihayetinde başarılı operasyonlar neticesinde Türk vatandaşlarının tahliye edilmesi Uluslararası Krizlerin yönetiminde gelinecek noktayı göstermektedir. Bk. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, Davutoğlu, A. (2011). Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu'nun Libya'daki tahliyelere ilişkin düzenlediği basın toplantısının metni. MFA. http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu_nun-basin-toplantisinde-yaptigi-konusmanin-metni.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 04.04.018).

⁴ Soğuk Savaş sonrası ABD dış politikasını şekillendiren önemli bir unsur ise, çok taraflılıktan tek taraflı kuvvet kullanmaya doğru politika dönüşümüdür. Bu dönüşümün bir örneği 1999 yılında BM Güvenlik Konseyi kararı olamadan gerçekleştirilen Yugoslavya müdahalesi oluşturmaktadır. Bk. Uzel, İ. (2004). ABD Hegemonyasının Yeniden İnşası: Ortadoğu ve NATO. *Mülkiye*, XVIII(243),7-20.s.11.

⁵ Kosova'daki durum özelinde BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 1199 sayılı kararın, durumun vahametini ortadan kaldıracak acil önlemleri almaması sonucu, NATO Genel Sekreteri Javier Solana'nın NATO vasıtasıyla kuvvet kullanma tehdidinde bulunması, yasal olmasa da uygun görülmüştür. Bk. Hilpold, P. (2001). *Humanitarian Intervention: Is there a need for a legal reappraisal?*, *European Journal of International Law*, 12(3), ss. 437-468, s.440.

⁶ Büyük kitlelerin on yıllardır içinde yaşadığı neo-liberal düzenin, söz konusu isyanlarda itici güç olduğu göz ardı edilmektedir. Dahası özgürlük fikrinin sadece siyasal ya da

bireysel özgürlük olduğu algısı üzerinden neo-liberal politikaların derinleşerek uygulanmasının reçete olarak sunulması esas eleştirilmesi gereken noktadır. Bk. Dixon, M. (2011). An Arab spring. Review of African Political Economy, 38(128), ss.309-316, s.315.

⁷ Detaylı bilgi için Bk. Shaw, M. (2008). International Law. Cambridge University Press.s. 1118-1167.

⁸ Türkçe çevirisi için Çağırın, M. E. (2011). Güvenlik Konseyinin Libya'ya Askeri Müdahale Kararı, Orta Doğu Analiz, 3(28), 42-48.s.43.

⁹ International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, A/RES/44/34. Ayrıca bakınız, Güneş, B. (2017). Mercenaries, Private Military/Security Companies and Modern States, Akademik Ortadoğu, 12/1, s. 17-43.

¹⁰ 20 Ekim 2011'te öldürülmesinden 3 gün sonra, 23 Ekim 2011'de Libya'nın Kaddafi'den özgürleştirildiği ilan ediliyordu. Bk. Libya officially 'liberated' of Col Gaddafi. (2011). the Telegraph,

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8844548/Libya-officially-liberated-of-Col-Gaddafi.html>, (Erişim Tarihi: 04.02.2018).

¹¹Bu konuya ilerleyen bölümde detaylıca değinilecektir. Bk. Eriksson, M. (2016). A Fratricidal Libya: Making Sense of a Conflict Complex, Small Wars & Insurgencies, 27(5), 817-836, s.821.

¹² 3 Ağustos 2011 tarihinde kalıcı Anayasa yapılıncaya kadar Ulusal Geçiş Hükümetinin kabul ettiği Libya Anayasasına 11 Nisan 2013 tarihinde Ulusal Genel Kongre tarafından yapılan ekle birlikte ülkenin yeni anayasayı hazırlayacak kurucu meclisin seçimleri için Yüksek Ulusal Seçim Komisyonunu yeniden yetkilendiriyordu. Bk. Amendment No. (5) of the Interim Constitutional Declaration. (2013). Trust Fund for North Africa, https://security-legislation.ly/sites/default/files/lois/543-%20Constitutional%20amendment%20No%20%20%285%29%20of%202013_EN.pdf,

(Erişim Tarihi: 04.04.2018).

¹³ Örneğin Mısır ordusunun iç savaşa müdahil olması için gerekli meşru zemin için Bk., Hafter'den Mısır'a 'operasyon' çağrısı. (2014). Al Jazeera Türk, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/hafterden-misira-operasyon-cagrisi>, (Erişim Tarihi: 03.28.2018).

¹⁴ En son barış görüşmesi için Bk. Wintour, P. ve Stephen, C. (2017). Libyan rival leaders agree to ceasefire after Macron-hosted talks. the Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/25/france-raises-hopes-of-deal-between-libyan-rival-factions>. (Erişim tarihi: 01.04.2018).

KAYNAKÇA

- Amendment No. (5) of the Interim Constitutional Declaration. (2013). *Trust Fund for North Africa*. Erişim tarihi: 04.04.2018, https://security-legislation.ly/sites/default/files/lois/543%20Constitutional%20amendment%20No%20%20%285%29%20of%202013_EN.pdf.
- Ateşin Yandığı An. (2015). *Al Jazeera Türk*, Erişim tarihi: 04.04.2018, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/atesin-yandigi>.
- Bağbaşıoğlu, A. (2017). İnsan Güvenliğı ve NATO: NATO'nun Ege Misyonu Örneğı. T. Sakman (Ed.), *Devlet doğasının değışimi: güvenliğin sınırları*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Black, I. (2011). Libyan rebels win international recognition as country's leaders. *The Guardian*. Erişim tarihi: 02.04.2018, <https://www.theguardian.com/world/2011/jul/15/libyan-rebels-international-recognition-leaders>.
- Booth, K. (2007). *Theory of world security*. Cambridge University Press.
- Bostanoğı, B. (2008). *Türkiye-ABD ilişkilerinin politikası*. Ankara:İmge Kitabevi.
- Çağıran, M. E. (2011). Güvenlik Konseyinin Libya'ya askerî müdahale kararı. *Orta Doğı Analiz*, 3(28), 42-48.
- Dixon, M. (2011). An Arab spring. *Review of African Political Economy*, 38(128), 309-316.
- Duran, B. ve Ardiç, N. (2014). Arap Baharı. İçinde Ş. Kardaş ve A.Balci (Ed.). *Uluslararası ilişkilere giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Elbabour. M. M. (2011). Libya: a nation of cities. *LibyaTV*. Erişim tarihi: 01.04.2018, http://works.bepress.com/mansour_elbabour/6/.
- Erdağ, R. (2017) *Libya in the Arab Spring: from revolution to insecurity*. Hampshire ve New York: Palgrave Mcmillian.
- Eriksson, M. (2016). A Fratricidal Libya: Making sense of a conflict complex. *Small Wars & Insurgencies*, 27(5), 817-836.
- Fragile State Index 2017. (2017). *Fund for Peace*, Erişim tarihi: 03.04.2018, <http://fundforpeace.org/fsi/data/>.

-
- Fraihat, I. (2016). *Unfinished revolutions Yemen, Libya, and Tunisia after the Arab Spring*. New Haven ve Londra: Yale University Press.
- Gause III, F. G. (2011). Why Middle East Studies missed the Arab Spring: The myth of authoritarian stability. *Foreign Affairs*, 90(4), pp. 81-84, 85-90.
- Giddens, A. (1989). *The nation-state and violence volume two of a contemporary critique of historical materialism*. Cambridge: Polity Press.
- Güneş, B. (2017). Mercenaries, private military/security companies and modern states, *Akademik Ortadoğu*, 12/1, s. 17-43.
- Hafter'den Mısır'a 'operasyon' çağrısı. (2014). *Al Jazeera Türk*, Erişim tarihi: 03.28.2018, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/hafterden-misira-operasyon-cagrisi>.
- Hatitah, A. ve Al-Awsat, A. (2011). Libyan Tribal Map : Network Of Loyalties That Will Determine Gaddafi's Fate. *CETRI*. Erişim Tarihi: 01.04.2018, <http://www.cetri.be/Libyan-Tribal-Map-Network-of?lang>
- Hilpold, P. (2001). Humanitarian intervention: Is there a need for a legal reappraisal?, *European Journal of International Law*, 12(3), 437-467.
- Kaygusuz, Ö. (2014). Egemenlik ve Vestfalyan Düzen. E. Balta (Ed.), *Küresel siyasete giriş: uluslararası ilişkilerde kavramlar, teoriler, süreçler*. İstanbul:İletişim Yayınları.
- Legislation No.13 of 2013 [on] Political and administrative isolation. (2013). *DCAF*, Erişim Tarihi: 03.28.2018, [http://security-legislation.ly/sites/default/files/files/lois/315-Law%20No.%20\(13\)%20of%202013_EN.pdf](http://security-legislation.ly/sites/default/files/files/lois/315-Law%20No.%20(13)%20of%202013_EN.pdf).
- Libya officially 'liberated' of Col Gaddafi. (2011). *The Telegraph*, Erişim tarihi: 04.02.2018, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8844548/libya-officially-liberated-of-col-gaddafi.html>.
- Libyan assembly votes to follow Islamic law. (2013). *Reuters*. Erişim Tarihi: 04.04.2018, <https://www.reuters.com/article/us-libya-law/libyan-assembly-votes-to-follow-islamic-law-idUSBRE9B30M220131204>.
-

- Libyan Political Agreement. (2015). *The participants in the Libyan political dialogue*. Erişim tarihi: 02.04.2018, https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/Libyan_Political_Agreement_2_July_15.pdf.
- Libya's Mahmoud Jibril calls for national unity. (2012). *BBC News*, Erişim tarihi: 29.03.2018, <http://www.bbc.com/news/world-africa-18767363>.
- Özpek, B. B. (2014). Başarısız Devletler. İçinde Ş. Kardaş ve A.Balcı (Ed.), *Uluslararası ilişkilere giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Sak, Y. (2015). Uluslararası Hukuk'ta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Ders. *Uluslararası İlişkiler*, 11(44), 121-153.
- Schnelzer, N. (2016). *Libya in the Arab Spring: The Constitutional Discourse since the fall of Gaddafi*. Erlangen: Springer.
- Sens, A. ve Stoett, P. (2010). *Global politics: origins, currents, directions*. Toronto:Nelson.
- Shaw, M. (2008). *International law*. Cambridge University Press.
- St John, R. B. (2006). *Historical dictionary of Libya*. Oxford: the Scarecrow Press.
- UN welcomes 'historic' signing of Libyan Political Agreement. (2013). *Birleşmiş Milletler*. Erişim tarihi: 04.04.2018, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52845#.WcwzWrJJbcd>.
- UNDP. (1994). *Human development report*. New York: Oxford University Press.
- Uzgel, İ. (2004). ABD hegemonyasının yeniden inşası: Ortadoğu ve NATO. *Mülkiye*, XVIII(243),7-20.
- Weber, M. (1947). *The theory of social and economic organization*. New York: The Falcon's Wing Press.
- Weitershausen, I. (2015). Contentious politics: Europe and the 2011 uprisings in Libya. F. Gerges (Ed.), *Contentious politics in the Middle East popular resistance and marginalized activism beyond the Arab uprisings*. New York: Palgrave.

Wintour, P. ve Stephen, C. (2017). Libyan rival leaders agree to ceasefire after Macron-hosted talks. *the Guardian*. Erişim tarihi: 01.04.2018, <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/25/france-raises-hopes-of-deal-between-libyan-rival-factions>.

Wolfers, A. (1952). National security as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.

Yaşar, N. T. (2013). Libya'da Trablus-Bingazi-Fizan üçgeninde federalizm tartışması. *Orta Doğu Analiz*, 5(60), 90-97.

Yurdusev, N. (2006). Uluslararası ilişkiler' öncesi. A. Eralp (Der.), *Devlet, sistem ve kimlik: uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

BM Kararları

S/RES/1970 (2011).

S/RES/1973 (2011).

S/RES/2259 (2015).

KESKİN NİŞANCILIK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ VE HAREKÂT ORTAMINA ASİMETRİK ETKİSİ

Haydar Onur ŞEHİTOĞLU*
Ümit Mahir ŞAHİN**

Öz

İnsanoğlunun üstünlük mücadelesi, nişancılık kabiliyetini saf düzenindeki grubun 50 metre mesafeye aynı anda atış yapabilme becerisinden, 2000 metre üzerindeki bir hedefi istediği noktadan vurabilme noktasına gelmiştir. Değişen hareket ortamında asimetrik üstünlük ve etki sağlamak için güç mücadelesi taraftarlarının, keskin nişancılık sisteminin teknolojik ve beşerî unsurlarını anlaması çok önemlidir. Keskin nişancılık; birlik yapılanmasında teçhiz edilen silaha, göreve yönelik kullanılacak mühimmat, hedefe göre optik nişangaha, nişancının eğitimi ve nitelikleriyle liderlik, planlama unsurlarından etkilenmektedir. Profesyonel güvenlik güçlerinin karşılaşılabilecekleri farklı durumlara önceden hazır olmaları, istenmeyen zayıflığın oluşmaması hareket ortamının gerçeklerinin önceden tahayyül edilmesi ve hazırlık yapılması ile doğrudan bağlantılıdır. Günümüzde teknolojik imkânlar tek başına yetersiz eğitim yanında gereken üstünlüğü sağlamadığı gibi eğitimde teknolojik gelişmeler göz önüne alınmadığında istenilen etki tek başına sağlanamamaktadır. Sistemin bütünlük olarak görev ihtiyaçlarını uygun planlaması, bileşenlerin özellikle öz kaynaklardan geliştirilmesi, eğitim kurumlarının ve güvenlik birimlerinin ihtiyaçlarını doğru şekilde ortaya koyabilmesi, keskin nişancılık sisteminde gelişimin sağlanması, hasımlarda caydırıcılık oluşturulması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Keskin Nişancılık, Asimetrik Etki, Mühimmat, Optik, Dürbün, Balistik, Harekât Ortamı

SNIPER SYSTEM'S PROGRESS AND ASYMMETRIC EFFECT ON OPERATIONAL ENVIRONMENT

Abstract

Humankind's superiority struggle takes the sniping ability from line formationed group's simlutenous shooting skill at a target within range of 50 meters, to the point of hitting a target from the desired point beyond 2000 meters. Power struggler supporters' accurate understanding of sniper system's technological and human factors is very crucial to ensure asymmetric superiority and effect in modern-day operational environment. Sniper System is directly affected from troop's formation, outfitted rifle type, ammunition selection oriented to given task, optical sight in compliance with target, sniper's training and qualities, leadership/planning. Professional law enforcement's pre-readiness towards the different circumstances to be encountered and prevention of unwanted damage is directly hinged on pre-envisage of operational environment's requisites and arrangements made. Nowadays neither the technological opportunity besides inadequate training solely provides needed superiority nor the training untaking consideration of technological improvements, ensures the requested effect alone. Sniper system's integrated proper planning of mission needs, development of core sources needed for system components, accurately laying the needs of training institutions and law enforcement units are important in the sense of ensuring improvement of sniper system and deterrence of adversary.

Key Words: Sniping, Asyymetric Effect, Ammunition, Optics, Binoculars, Ballistic, Operational Environment.

* J.Alb., Jandarma Komando Okul Komutanlığı, Öğretim Başkanlığı, Onur115@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7380-1747>

** Uz.J.V.Kad.Çvş Jandarma Komando Okul Komutanlığı, Öğretim Başkanlığı, Keskin Nişancı Ders Öğretmeni, oyosivo@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5455-8777>

GİRİŞ

17'nci yüzyılda kuvvetlerin saf düzeninde karşılıklı salvo atışları yaparak sürdürdüğü mücadele artık çok anlamsız gelmektedir. Gelecekteki savaşları tahayyül ederek doktrin geliştirmek yerine, gerçekleşmiş savaşlara göre hazırlanmak bir sonraki mücadelenin tahayyül edilememesine sebep olmaktadır ki modern küresel güvenlik ortamında savaşın doğasındaki değişimi doğru algılamak çok önemlidir.

Güçsüzün güçlüye karşı denge arayışı, hedefe daha hızlı ve zayıatsız ulaşma düşüncesi mücadele yöntemlerini etkilemektedir. Son dönemdeki vekalet savaşları ve terörizm göstermektedir ki harekât alanında asimetrik mücadele yöntemleri ile artık daha fazla karşılaşılacaktır. Esasen bu mücadele tarihsel açıdan yeni bir mücadele yöntemi de değildir. Aklın akılla mücadelesi neticesinde; MS 1300'lü yıllarda Longbow adlı uzun menzilli yayın kullanımı, Timur'un filleri tank gibi kullanması, 1899-1902 yılları arasında yavaşık düzen taktiğini bozamayan İngilizlere karşı hareketli Boer birliklerinin kullanılması, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethi için döktürdüğü "Şahi" adı verilen top, 2006 yılında İsrail-Lübnan Savaşı'nda Hizbullah'ın İHA kullanması ve sivil minibüsleri TOW aracı olarak modifiye etmesi asimetrik yöntemler içerisinde yer almıştır.

Asimetri, kuvvetler arasındaki teşkilat, teçhizat, doktrin, imkân ve kabiliyetlerden ortaya çıkan farklılıktır (FM 3-0, 2001:4-31). Asimetrik etki; nicelik ve nitelik açısından denk olmayan unsurların kabiliyetleri ile orantılı olmayacak şekilde diğer tarafın birlik ve silah sistemlerini etkisiz hale getirmesi ile yarattığı etkidir. Bu etkinin özünde farklılık ve üstünlük olmak üzere iki farklı boyut bulunmaktadır. Karşıt gücün sahip olmadığı yetenekle mücadeleye zorlanması farklılık, hasmın gücüne benzer ancak daha üstün ve aynısını uygulayamayacağı bir güce sahip olunması da üstünlük tarafını oluşturmaktadır.

Gelişen ve gelişmeye devam edecek risk ve asimetrik tehdide karşı ülkeler, yeni mücadele teknikleri geliştirmenin yanında gelişmiş silah,

teçhizat ve malzeme sistemlerini güvenlik birimlerine sağlayarak mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu kapsamda keskin nişancılık asimetrik tehdit yaratmak amacıyla kullanılabilirdiği gibi harekât alanının şekillendirilmesi açısından da katkı sağlamakta, bu durum imkân kabiliyetlerinin genişletilmesi amacıyla eğitim ve donanım açısından gelişmeleri beraberinde getirmektedir.

Asimetri; yöntem, teknoloji, teşkilatlanma, zaman ve maliyet açısından ortaya çıkmaktadır. Yöntem ve kullanılan araç açısından karşı tarafın sahip olmadığı imkân ve kabiliyetler ile hassasiyetlerinin istismar edilmesi, farklılık ve üstünlük yaratan farklı doktrinlerin kullanılması ile doğrusal olmayan asimetrik etki sağlanmaktadır (Metz ve Johnson, 2001).

Modern harekatta bir yandan ateş ve manevranın koordinesi, diğer yandan buna karşı gizlenme ve dağılma geliştirilmeye çalışılmaktadır. Sun Tzu'nun "Yakında iken uzaktasınız, uzakta iken yakıdasınız" prensibi tam olarak keskin nişancılığı anlatmaktadır. Ekonomik etkililik ve asimetrik maliyet açısından ABD Savunma Bakanlığı rakamlarına göre, Vietnam'da bir düşman askerini piyade tüfeği ile etkisiz hale getirmek için ortalama 50.000 fişek sarf edilirken, keskin nişancılarda bu oran farklı kaynaklarda 1,3 veya 1,7 olarak belirtilmektedir. Maliyet analizi yapıldığında 23,000 ABD dolarına karşılık 0,17 ABD doları ortalama maliyet çıkmaktadır (Battlefield, 2012).

Vietnam'da bir keskin nişancının etkisiz hale getirdiği düşman askerî, bir piyade taburunun etkisiz hale getirdiği düşman askerî sayısından fazladır (Jardim, 2017). Toplumda yarattığı etki açısından geçmişe bakıldığında Mayıs 1864 ayında Spotsylvania Muharebesinde Tümgeneral John Sedgwick 800 metreden atışlara karşı Konfederasyon Birliklerinin mevzi alan askerlerine sitemde bulunmuş, bu mesafeden bir fili bile

vuramayacaklarını belirtmiştir. Ancak isyancıların gelişmiş dürbün sistemi ile teçhiz edildiğini bilmediğinden sol gözünün altından isabet ile saf dışı kalmış, bu olay, tarihçi Shelby Foote tarafından “Kıtasının dizlerini titreten şok” şeklinde ifade edilmiştir (Norma, 2008: 36).

Yakın zamanda Afganistan’da ayaklanmaya karşı koyma harekâtında keskin nişancı unsurları etkili olmuş, direniş unsurları müzakereler esnasında zırhlı araç ve helikoptere yönelik görüş bildirmezken keskin nişancı unsurlarının kaldırılması yönünde sürekli talepte bulunmuştur (Cruceu, 2012: 227).

Nitelik üstünlüğü açısından vuruş mesafesine bakıldığında Kasım 2009 ayında İngiliz keskin nişancı Craig Harison’un 2470 metreden iki Taliban militanını vurmaya başarması gelinen son noktayı göstermektedir (Cruceu, 2012: 227).

ABD’li Deniz Piyadesi Çavuş Carlos Hathcock’un Vietnam da 2250 metreden yaptığı vuruş ve yarattığı etki sebebiyle Kuzey Vietnamlılar tarafından etkisiz hale getirilmesi için başına 30.000 dolar ödül konulması yarattığı etkiyi ortaya koymaktadır (Norma, 2008: 34).

Bu gelişmeler ile birlikte 2025 yılında dünya nüfusunun %75’ini meydana getirecek insan topluluğunun şehirlerde yaşayacak olması, savaşların yerleşim merkezlerine kaymasına, konvansiyonel savaş kavramının parametrelerinin değişmesine, düşük yoğunluklu savaşların kesin sonuçlu muharebelerin yerini almasına ve meskûn mahalde muharebe anlayışının yeniden şekillenmesine sebep olmaktadır (Cömert, 2003: 36-38).

Karşıt gücün özellikle meskûn mahalde harekâta asimetrik etki yaratmak maksadıyla sivillerin arasına karışması ve kendisine kalkan olarak kullanması, harekâtın meşruiyeti ve kamuoyu baskısı sebebiyle akıllı silahların kullanılmasını kısıtlamaktadır. Nitekim 1999 yılında NATO

unsurlarının barışı tesis etmek için Kosova’da icra ettiği harekâta yanlılıkla Belgrat’taki Çin Elçiliğini vurması, Kosova’da iki mülteci konvoyunun yanlılıkla vurulması, Rusların Çeçenlere karşı harekâtı sonrasında oluşan sivil zayıat, savaşçı ve savaşçı olmayanların ayrımını sağlayacak metotlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir (Dearolph, 2002:6-10). Bunun yanında karşıt gücün keskin nişancılarının, karmaşık harekât ortamındaki belirsizliği daha da artırması çözümlenmesi gereken asimetrik etki olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. KESKİN NİŞANCILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

“İngiliz bir tenekecinin 1640 yılında teleskopik eski tip tüfek dürbününü icat etmesinden sonra geçen üç asırlık evrimden sonra kaliteli bir tüfeğin üzerine monte edilmesiyle bugün uzak mesafelerden, isabetli atış yapılabilir. Etki mesafesi bazı durumlarda o kadar artmıştır ki, şanssız kurbanın arkadaşları tüfeğin ateşlenme sesini bile duymakta güçlük çekmektedir (Ultimate Sniper, 2018).

1770’li yıllarda hızından dolayı vurulması güç snipe cinsi kuşu (çulluk) vurabilen atıcılara verilen “Sniper” unvanı, günümüzde gizli bir mevziden, uzak mesafedeki hedefe, hassas vuruş sağlayan yeteneklere verilen isimdir. Orta Çağ’dan 19’uncu yüzyılın ortalarına kadar ateşli silahların 70-75 metre olan ölümcül alanının gelişimi, silah ve optik sistemlerin gelişimi ile paralellik arz etmiştir. İlk kullanılan ateşli silahlar tasarlanırken isabet oranı yerine doldurma hızı ve ateşleme sürati daha ön planda yer almış, bu tüfekler ile isabetli atış yapanlara nişancı veya keskin nişancı adı verilmiştir (Pegler, 2001:4). Sanayi devrimi ile yeni namlu açma makinalarının üretilmesiyle birlikte silah ustaları tarafından daha uzun menzilli ve yüksek isabet oranı olan silahlar üretilmeye başlamıştır (Spicer, 2003:12).

İlk müstakil keskin nişancı kullanımı İngilizlerin, Koloni Kuvvetleriyle çatıştığı Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda (1775-1783) olmuştur. Keskin nişancıların birliklerinden bağımsız hareketi sonucu düşman üzerinde yarattığı ciddi zayıat, zaferin elde edilmesinde önemli rol oynamıştır. Birlik seviyesinde ilk kullanım, 1808-1814 yılları arasında Yarımada Savaşı sırasında İngiliz ordusu'nun içerisinde nişancı avcı erlerinden oluşturulan birliğin (*Modern Royal Green Jackets*) Fransa'ya karşı kullanılmasıyla olmuştur. Bu birlikler farklı silahlar ile teçhiz edilmiş, arazi şartlarına daha uyumlu koyu yeşil renk üniforma giymiş, küçük gruplar halinde hareket etmiş, örtü ve gizleme ile manevra taktiklerini ilk defa uygulamıştır (Barışık ve Baltacıoğlu, 2014:14).

Savaş alanındaki keskin nişancıların etkilerini anlayan komutanlar kendi ordularında nişancıların yetiştirilmesi için keşif ve atış okulları kurmuş, buradan yetişen eğitimli personeli en iyi silahlar ve optik cihazlar ile donatarak Birleşik Devletler (*US Berdan Sharpshooter Regiment-Amerikan Sivil Savaşı (1861-1865)*) ve İngiltere (Lovat Scouts-1900'lerin başında) kullanmıştır. İngilizler günümüzde kamuflaj maksatlı kullanılan gizleme elbisesini (*Ghillie Suit*) geliştirmiştir (Pegler, 2001: 14).

1'inci Dünya Savaşı'ndan önce süvari ve mızraklı birliklerin, komutanın en etkin gücü olduğu farz edilirken, 1'inci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla keskin nişancılar önemli rol oynamıştır. Alman ordusunda ormanlarda avcılık yaptığından dolayı nişancılık yeteneğine sahip birçok atıcı bulunmaktadır. Bu atıcılar doğal avcılık içgüdüleri yanında tüfeklerine monte ettikleri alternatifli optik nişangahları ile İngiliz birliklerine karşı yıkıcı bir etkiye sahip olunca, "Sniper" korkulacak bir kelime olmuştur (Spicer, 2003:13).

İngilizler bu etkinin farkına varınca, mevzi savaşlarında üstünlük sağlamak ve Alman keskin nişancı unsurlarına karşı başarılı olmak için

kendi keskin nişancı unsurlarını yetiştirmeye başlamıştır. Her iki tarafın siper komutanları hassas isabet kabiliyeti yanında keskin nişancıların gözetleme ve raporlama yeteneklerini de keşfetmiştir (Spicer, 2003:13).

İngiliz keskin nişancısının, yiyecek sıkıntısı çektiği bilinen Alman mevzilerinde iyi beslenmiş kediyi fark etmesi ile bir kediyi besleyebilecek kişinin, ancak üst düzey bir yetkili olabileceği sonucuna vararak atış isteğinde bulunması neticesinde düşman komuta merkezî sığınağının imha edilmesi keşif yeteneğinin güzel bir örneğidir. Keskin nişancı kayıt defterinin ayrıntılı içeriği, komuta zincirinin ve büyük tehdidin resminin ortaya çıkarılmasında ve komuta heyetinin doğru karar verebilmesinde etkili olmaya başlamıştır (Spicer, 2003:14).

Keskin nişancılık sistem olarak (nişancı ve gözcü unsuru) ilk defa 03 Kasım 1914-18 Mart 1915 tarihleri arasında Çanakkale Savaşı'nda görülmüştür. O dönemki şartlarda bile mücadelenin önemi açısından “Özellikle havada uçan top mermilerinden daha ölümcül olan bir diğer şey Türk keskin nişancılarıydı” ifadesi büyük önem taşımaktadır.¹

1'inci Dünya Savaşı'nda keskin nişancılar gözetleme yapıp istihbarat toplarken çift kişilik bir unsurun, bireysel nişancıdan daha iyi olduğu keşfedilmiştir. İki kişilik unsurun atıcı ve gözcü olarak görevlendirilmesi, atıcı ve gözcünün kendi bireysel görevlerine odaklanmalarına olanak vermiştir. Bu sayede keskin nişancı unsuru daha uzun süreli görev yapabilecek, gözcü atışları izleyip gerekli düzeltmeleri hesaplayacağı için daha uzak mesafelere isabetli atışlar yapabilmıştır (Spicer, 2003:16).

Geliştirilmiş optiklerin ve silahların 1'inci Dünya Savaşı'nda öğrenilen taktikler ile denenmesi, 2'nci Dünya Savaşı'nda askerî keskin nişancıların devam eden gelişimini getirmiştir. Müttefiklerin Normandiya çıkarmasında Alman keskin nişancıları ifşa olmamak için baskılayıcı (suppressor) kullanmıştır (Sparks,2005:26).

Harekâtın doğası veya tipolojisi ne olursa olsun keskin nişancıların kendine göre bir fonksiyonu bulunmaktadır. 1'inci Dünya Savaşı'nda taktik düzenle bütünleşmiş olarak muharebe güçlü keşif kolları içerisinde hareket ederken, 2'nci Dünya Savaşı'nda müstakil görevlere ağırlık verilmiş, Almanya, SSCB, Japonya, ABD ve İngiltere gibi ülkeler arazi şartlarında karanlıktan istifade ederek gizlenme-gözetleme dengesini azami sağlayan müstakil görevlendirmeler yapmıştır (Cruceu, 2012: 226).

Kore, Vietnam, Afganistan (1980) muharebeleri, keskin nişancılığın profesyonelleşmesinde değerli katkılar sağlamıştır. Bu çatışmalarda yeni optik sistemler denenmiş, aynı zamanda devrimsel teknolojilerin eseri olan gece görüş silah dürbün sistemleri Vietnam'da kullanılmıştır (Sparks, 2005: 26).

Dünyanın mevcut istikrarsızlığında çatışmalara sahne olan yerler ve yeni teknolojideki yükseliş karşısında keskin nişancılık gelişmeye devam etmiştir. Körfez Savaşları, Somali, Kosova/Balkanlarda ve Grozni'de Çeçenler, ateşli silahların, optiklerin, mühimmatların ve diğer geliştirilmiş teknolojilerin pek çok modern seçenekleri hasmın seviyesine ulaşmak için kabiliyetleri artırmada kullanılmıştır (Sparks, 2005: 26).

Önemli düşman komutanlarının imhası komuta zincirini, özel tip silah ve malzemenin imhası görev icra yeteneğini ortadan kaldırabilmektedir.² Mücadelede asimetrik etki de esasen burada ortaya çıkmaktadır. Keskin nişancı; etkili menzili, ifşa olmayacak boyutu, belirsiz konumu, kısa süreli (anlık) görünür olması sayesinde sıradan atıcıların başarılı olamayacağı düşman hedeflerine karşı çok yüksek vuruş oranı ile fark yaratmaktadır. 19'uncu yy. ortalarından itibaren ülkelerin keskin nişancılığa verdiği önemi ve kabiliyetlerini anlamak açısından zayıf verme oranı yüksek askerî keskin nişancılara bakıldığında ABD, Rusya, İngiltere, Avustralya ve Kanada'nın ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1. Zayıf Etkisi ve Menzil Açısından Başarılı Keskin Nişancılar

Zayıf Etkisi (wiki-zero.com, 2018)				Etkili Menzil (Hobson, 2017)			
Nişancının Adı Soyadı	Dönemi	Etkisizleştirilen Kişi Sayısı	Ülke	Nişancının Adı Soyadı	Yer	Silah /Menzil	Ülke
Alvin C. York	1917-1918	28	ABD	JTF2 Operator	Irak	McMillan Tac-50 3540 metre	Kanada
Carlos Hathcock	1959-1979	93					
Vasily Zeytsev	1937-1945	242	Sovyetler Birliği	Craig Harrison	Afganistan	AI L1153 2263 metre	UK
Noah Adamia	1938-1942	200 +					
Lyudmila Pavlichenko	1941-1953	309					
Semyon Nomokonov	1941-1945	367					
Fyodor Okhlopkov	1941-1945	423					
Simo Hayha	1925-1940	542	Finlandiya	Aaron Perry	Afganistan	McMillan Tac-50 2310 metre	Kanada
Billy Sing	1914-1918	150 +	Avustralya	Brian Kremer	Irak	Barrett M82A1 2300 metre	U.S.

Almanya Birinci Dünya Savaşı'nda keskin nişancılarını ayrı bir birim olarak harbe sokmuş, bu birimleri özel tüfekler ve görüş cihazları ile donatarak bir ilke imza atmıştır. İngilizler Alman keskin nişancıları tarafından çok kayıp vermişler ve bu nedenle 1916 yılında İngiliz Keskin Nişancı Okulu'nu açarak keskin nişancı birimlerini kurmuşlardır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Rusya diğer ülkelere göre keskin nişancılığa daha fazla önem vermiştir. 1930'da Rusya keskin nişancı eğitim

ve donatım çalışmalarına başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı ve Kore Savaşı'ndan alınan dersler sonunda, ABD Piyade Okulu bünyesinde 1955'de modern anlamda Keskin Nişancı Okulu kurulmuştur.³

Gelişmiş ülkeler keskin nişancılarını bütünlük içinde kullanmaya başlamıştır. Amerikalılar iki kişiden oluşan bu timlerden takım, bölük ve taburlar oluşturarak özel birlikler kurmuşlardır. Bugün özellikle başta Avrupa ülkelerinde olmak üzere dünyanın pek çok ordusunda keskin nişancı okulları mevcuttur. Rusya Afganistan'da, ABD 25 Ekim 1983 tarihinde Grenada'da, İngiltere 2 Nisan 1982 tarihinde Falkland'da, Sırp'lar 1 Mart 1992 Bosna'da özel keskin nişancı birlikleri kullanmıştır.

2. KESKİN NİŞANCILIĞIN MUHAREBE DEĞERİ VE KESKİN NİŞANCI SİSTEMİ

2.1. Keskin Nişancılığın Muharebe Değeri

Ülkelerin yürüttüğü mücadelede yer alan güç unsurlarının muharebe değeri önem taşımaktadır. Muharebe değeri; mevcut insan gücü, donanım ve lojistik, eğitim ve motivasyon faktörlerinin birbirleriyle etkileşimi ile elde edilen bir sonuçtur (Oetting, 2015: 49).

Keskin nişancılık sisteminin muharebe değeri olarak Tablo 2'de yer alan insan gücü (*Donanım ve lojistik dâhil*) ve motivasyona etkisi açısından incelenmesi önemini daha açık ortaya koyacaktır.

Tablo 2. Muharebe Değeri Unsurları (Oetting, 2015: 49)

$$\text{Muharebe Değeri} = (\text{İnsan Gücü} \times (\text{Donanım} + \text{Lojistik})) \times \text{Eğitim} \times \text{Motivasyon}$$

Keskin nişancı sayısı ve karşılığında verdirebileceği zayıat açısından Tablo 1 insan gücünün etkinliğini ortaya koymaktadır.

İyi yetişmiş bir keskin nişancı, ölü başına harcayacağı ortalama 1.3-1.7 arasında mühimmat sarfıyla muharebe sahasının en düşük maliyetli silahıdır. Asimetrik maliyet açısından bu maliyetin bir top mermisi, roket veya bir savaş uçağının saldırısıyla mukayese edilebilmesi söz konusu değildir.

Motivasyon kapsamında muharebe motivasyonu muharebe için eğitilmiş ve görevlendirilmiş güvenlik birimlerine yöneliktir. Güvenlik güçlerinin harekât ortamında mücadele etmelerini sağlayan muharebe motivasyonu; harekât alanı, muhtemel zayıat ve başarı şansı, sevk ve idare kabiliyeti, grup dayanışması gibi çok sayıda faktöre bağlıdır (Oetting, 2015: 68-77).

Keskin nişancının tarih boyunca bir gizemi olmuş, varlığının hissedilmesi dürbününün önünden geçenlere müthiş bir korku vermiştir. Optik sistemlerin gelişimi, isabet yeteneğini hedefi şaşkına uğratacak seviyeye getirmiştir. Bu bakımdan keskin nişancı muharebe sahasında dost güven, hasma ise korku veren psikolojik etkisi olan bir kuvvet çarpanıdır. Çatışma ortamında bireyin hayatta kalması, silah arkadaşlarından bekleyebileceği moral, fiziki ve teknik desteğe bağlıdır. Keskin nişancı en kritik anlarda belirtilen desteği sağlayarak muharebe motivasyonunu artırabilir. Harekât ortamında beliren gerçek tehditler karşısında durum üstünlüğünü sağlayan keskin nişancı, grubun bütünleşmesine de bu sayede destek olur. Diğer taraftan karşı keskin nişancı, karşıt gücün lider personeline harekât ortamının karmaşık yapısıyla birlikte çözülmesi zor problemler yaratabilir. Muharebeyi düşman için mümkün olduğu kadar zorlaştırmak savaşta esastır. Taktik avantaj elde etmek için düşman şiddetli strese maruz bırakılabilir. Belirsizlik içerisinde teker teker personelini kaybeden lider personelin morali, mücadele azmi olumsuz yönde etkilenebilir (Oetting, 2015: 103).

İkinci Dünya Savaşı'nda ve Kore Savaşlarında en şiddetli muharebelerde günde iki veya üç çatışma olurken, günümüz harekâtının ağırlıklı meskûn mahalde cereyan etmesi sebebiyle günde 10-12 çatışma olduğu tahmin edilmektedir. Belirsizlikler içinde devamlı harekât, yüksek derecede ölümcül ortam, güvenli sahaların bulunmayışı muharebe sahasındaki ana stres kaynaklarıdır. Ayrıca çatışma evrelerinin daha sık gerçekleşmesi stres ve muharebe yorgunluğunu⁴ artırmaktadır (FN-26-2, 2006). Keskin nişancıların etki sahasının belirsizliği, tehdidin belirsizliğine ve stres ile baskıya sebep olmaktadır.

Keskin nişancı harekât alanındaki sesleri veya bazı arazilerin akustik özelliklerini kullanarak yaptığı atışlarla düşman hatlarında panik havası yaratabilir. Atışlar hiçbir yerden gelmiyordur ve sonuçlarından sakınılamıyordur. Hasmin morali sarsılmıştır, bu istisnai tek tek yapılan hassas vuruşlar, bombalara karşı hazırlanmış ikaz işaretleri, sığınak veya koruyucu barınaklar sebebiyle bombaların yanında daha da etkilidir (Cruceru, 2012: 225).

Kore ve Vietnam Savaşı sonrasında bütün muharebe boyunca ateş edebilen erbaş/er sayısı ortalama %15'i geçmemiştir (Oetting, 2015:99). Askerlerin davranışları üzerindeki araştırmalar göstermiştir ki bireysel psikolojik bariyerlerden dolayı bazı askerler silahlarını kullanmamış, düşmanı etkisiz hale getirememiş, pasif kalmıştır (Cruceru, 2012: 224).

Korku hissi, insanı açık bir tehdide veya bilinmezlik içeren tehdide karşı tepki gösterebilmesi için uyarmaktadır. Görünen bir tehdide dayanma, tehdidin hesaplanabilir ve en azından savunmak için hareket tarzı geliştirilebilmesine olanak tanımasından dolayı daha kolaydır. Günümüz muharebelerinde anonim tehdit giderek daha ön plana çıkmaktadır. Henüz

fark edilmemiş bir tehlikeden söz ederken harekât alanındaki personelin “*Aslında korkmuyordum; beni görmezler duygusuyla, bana nişan alacaklarına ve beni vuracaklarına da inanmıyordum...*” şeklindeki ifadesi esasen tecrübesizliğin verdiği bir cesarettten başka bir şey değildir (Oetting, 2015: 29-35).

Ateş altında açık araziden geçmek zorunda kalan askerlerde, hasmın ateşine yakalanma düşüncesi, onları derin düşüncelere sevk etmekte, bu düşünce karmaşık, çelişkili, tehditkâr bir ortam yaratabilmektedir. Askerler böyle durumlarda genellikle korku duymakta ve korku onları saklanmaya telkin etmektedir.

Konvansiyonel harpte muharebe zayıfatının büyük bir kısmı ölüm ve yaralanmalardan ziyade psikiyatrik kayıplardan (*tükenmişlik hali*) kaynaklanmaktadır (Oetting, 2015: 37).

1 ve 2’nci Dünya Savaşları ile Kore Harbi’nde muharebe yorgunluğu kayıplarının harekât esnasındaki kayıplara oranı bire dört veya beş olmuştur. Son derece şiddetli bir muharebede bu oran genellikle bire üç, nadiren bire iki olmuştur (FN-26-2, 2006:14). Keskin nişancının yaratmış olduğu etki sebebiyle oluşan psikiyatrik kayıplar muharebe değerini artırmaktadır.

Bir birliğin muharebe gücünün en üst seviyeye çıkartılması ve muhafaza edilmesi bir komutanlık sorumluluğudur. Stres, tedbir alınmadığı takdirde birliğin muharebe gücünü azaltan bir faktördür. Stresle mücadelede güven duygusu önem taşımaktadır ki, keskin nişancılar kabiliyetleri ile silah arkadaşlarına bu desteği sağlayabilir. Bu konuda lider personelin keskin nişancı görev planlaması da büyük önem taşımaktadır.

2.2. Keskin Nişancı Sistemi

Muharebe, muharebe destek ve muharebe hizmet destek unsurlarının temposunu (momentumu⁵) idame ettirmesi hareketin gelişimi için önemlidir. Çağdaş muharebelerde özellikle asimetrik etkiye sahip arazide veya meskûn mahal gibi karmaşık alanlarda hasmın mağlup edilmesinde keskin nişancılar önemli rol oynamaktadır. Keskin nişancılık sistemi içinde teknolojik açıdan; silahlar, mühimmat ve teçhizat/malzeme, beşerî açıdan ise; liderlik ve planlama, eğitim ve keskin nişancı nitelikleri katma değer oluşturan parametrelerdir (Barışık ve Baltacıoğlu, 2014:15). Tarihsel açıdan bakıldığında beşerî açıdan parametrelerin, keskin nişancı tüfeklerinin gelişimine paralel olarak, diğer parametrelerin önüne geçtiği görülmektedir. 2'nci Dünya Savaşı'nda keskin nişancının standart silahı ile azami sayıda düşman kaybına sebep olması (*700 düşman askerî*) beşerî parametrelerin üstünlüğünden kaynaklanmaktaydı (Dougherty, 2013).

Keskin nişancılık sisteminde teknolojik ve beşerî parametreler birbirini tamamlar, belirtilen parametreler keskin nişancılığın sanatsal ve bilimsel yönünü oluşturur, herhangi birindeki eksiklik görevi olumsuz etkiler. Tüfeğin kalitesi, dürbünü ve mühimmatı ile nişancının becerisi ve taktiği arasındaki denge, bu durumu ortaya koymaktadır. Cesaret, sabır ve yetenek hem geleneksel hem de geleneksel olmayan hareket alanı için dürbünlülük bir silahın değer kazanmasını sağlar. Dünya Ağır Sıklet Şampiyonu Muhammed Ali'nin de söylediği gibi “kendinden şüphe edecek korkularla çok fazla karşılaşmak zorunda kalan kişiler için imkânsız bir gerçek değildir, bir görüştür, bir cesarettir, bir potansiyeldir, geçici bir durumdur” Keskin nişancılarda bu konuda bir üstat olarak imkansızı değiştirmeye muktedir bir güçtür (Amerland, 2017: 17).

Tablo 3. Keskin Nişancı Sistemi

KESKİN NİŞANCILIK SİSTEMİ					
TEKNOLOJİK YÖNÜ			BEŞERİ YÖNÜ		
Silah	Menzil	Kısa (0-600 metre)	Liderlik Planlama	<ul style="list-style-type: none"> Harekât Ortamının Değerlendirilmesi Tehdit Değerlendirmesi Görev Özelliği Çatışma Kuralları Operasyon Prosedürleri 	
		Orta (800-1000 metre)			
		Uzun (1000-2500 metre)			
	Çalışma Sistemi	Manuel			
		Yarı otomatik			
	Kullanım Yeri	Anti personel			
Anti materyal					
Geliştirilme Yeteneği	Bastırıcı (Suppressor)				
	Yönlendirici (Muzzle Brake)				
	Subsonik Namlu				
Teçhizat-Malzeme	<ul style="list-style-type: none"> Gündüz Görüş/Termal Kamera/Gece Görüş Lazer metre Rüzgâr metre Balistik Bilgisayar Gizleme Ağı Tripod Keskin Nişancı Tespit Sistemleri 		Keskin Nişancı Nitelikleri	Kişisel Özellikler <ul style="list-style-type: none"> Disiplin İnisiyatif Cesaret Sabır Göreve bağlılık Empati (Biz) Sakin Yapı 	
Mühimmat	Çapına Göre	Düşük	Keskin Nişancı Eğitimi	<ul style="list-style-type: none"> Silah ve Teçhizatı Tanıma, Harita Bilgisi Topoğrafya, Gizleme Kamuflaj, Sızma Eğitimi, Düşmanı Tanıma/Karşı Keskin Nişancılık, Gözetleme 	<ul style="list-style-type: none"> Hedef Tespit Teşhisi, Mesafe Tahmini, Hava Koşulları Değerlendirme, Balistik Bilgisi, Atış Esasları, Zamanlama, Doğru ve hassas atış, Strese Karşı Koyma
		Orta			
		Büyük			
	Çekirdek Özellikleri	Harekât Ortamı			
		Görev Özelliği			
		Mesafe			
		Hedef Türü			
	Hedef Hassasiyeti				

Herzberg'e göre harekât yeteneği kapsamında motivasyon için yüksek komuta, görev disiplini, eğitim, silah ve teçhizat, ikmal ve bakım faktörleri önemlidir (Oetting, 2015: 202). Bu unsurlar teknolojik ve beşerî açıdan incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur. İkmal açısından bakıldığında keskin nişancıların kullandığı mühimmat miktarı, benzer seviyede etki sağlayacak diğer silahların mühimmatları yanında lojistik açıdan da yarar sağlamaktadır.

2.2.1. Keskin Nişancı Sisteminin Teknoloji Yönü

Keskin nişancılığın teknolojik yönü silah, teçhizat ve mühimmat gibi birbirinden olumlu/olumsuz etkilenen alt unsurları içermektedir. Bu durum etkinlik açısından göreve göre en doğru kombinasyonu zorunlu kılmakta, polis/asker gibi keskin nişancıların planlama, taktik, teşkilatlanma, teçhizat ve malzeme seçimine doğrudan etki yapmaktadır.

Polis keskin nişancısı kendisini askerî keskin nişancı, askerî keskin nişancısı da kendisini polis keskin nişancısı ile karıştırmamalıdır.⁶ Askerî keskin nişancı 200 metreden ani ölüm sağlayacak 18 cm.lik baş hedefine ateş ederken, rehine operasyonunda beynin motor refleks hareketlerini kontrol eden gözün hemen arkasındaki hedef genişliği 5 cm olan bir noktadır (Plaster, 1993:163-164) Bu sebepten kullanılacak silah, dürbün ve mühimmat tipleri birliklerin görevleri doğrultusunda belirlenmeli, maliyet etkinliği ve görev etkinliği açısından farklı tip sistemlere sahip olunmalıdır.

Teknolojik ilerleme kapsamında zırh delici mühimmat gibi yeni tip mühimmatların, optiklerin ve silahların gelişimi daha uzak mesafelerdeki kilit hedefleri imha etme yeteneğini artırmıştır. Optik malzemelerin gelişimi ile keskin nişancılar tehdidi daha uzak mesafelerden tespit edebilmekte, bu durum hasmın niyeti, alışkanlıkları, tepkileri ve morali hakkında çatışma bölgesi ötesinden detaylı bilgi edinimini sağlayabilmektedir. Bu bilgi liderin daha doğru değerlendirmeler yaparak yerinde kararlar almasını sağlamaktadır.

2.2.2. Keskin Nişancı Tüfeği

Keskin nişancı tüfekleri; askerî keskin nişancı tüfekleri, polis keskin nişancı tüfekleri, özel maksat keskin nişancı tüfekleri olmak üzere üç kategoriye sokulabilir. Askerî keskin nişancı silahları; taktiksel olarak uzak mesafelere isabetli atış yapabilen ve yeterli ateş desteği sağlayabilen olmak üzere iki türdür. Tim içerisinde yaklaşık 600 metre mesafeye amaca uygun kapasiteye sahip dürbünler ile desteklenen yarı otomatik piyade tüfeklerini (DMR, Designated Marksman Rifle), kullanan nişancı, askerî keskin nişancı olarak nitelendirilebilir. Bu tür silahlardan beklenen seri atış ile birlikte hassas vuruştur ancak bu amaçla tasarlanmış keskin nişancı tüfekleri (Sniper Rifle) kadar etkili menzil ve vuruş hassasiyeti sağlaması mümkün değildir. Polisin görevi gereği 100-300 metre arasındaki mesafeden bir atış bir vuruş yapabilen keskin nişancı tüfeğinin; ağırlığı, arazi şartlarında bakım kolaylığı, askerî mühimmat kullanması, tutukluk gibi konuları geri planda olmakla birlikte aşırı keskinlik ve mühimmat seçimini gerektirmektedir. Özel amaçlı keskin nişancı tüfekleri de ultra uzak mesafeye atış yapan anti-materyal silahlar ve gizlilik gerektiren operasyonlarda kullanılacak ses hızı altındaki hızlarda hareket eden (Subsonik) tüfekleri içermektedir. Anti-materyal keskin nişancı tüfekleri 1500 metrenin üzerinde isabetli atış yapan .50 kalibrelik silahları içerir. Sessizleştirilmiş keskin nişancı silahlarında, subsonik mühimmat ve çıkarılabilir/entegre susturucu daha alçak namlu sesi üretmek için kullanılır. (Popenker, 2001). Etkili bir sessizleştirme için subsonik mühimmat ve susturucunun birlikte kullanılması gerekmektedir.

Keskin nişancı tüfeği; isabet, menzil, atış sürati, öldürücülüğü, güvenilirliği (Emniyet), ağırlık ve bakım durumu, gizlilik ve istenen etki açısından göreve uygun seçilmelidir. Açık alanda delme tesiri ve ölümcül menzili yeterli olan 5.56 mm çaplı silahlar meskûn mahalde yetersiz kalabilmektedir.⁷ Sürgülü/Manuel (Bolt action/repeat system) silahlar etkili

olsa da atış sürati açısından yarı otomatik silahlar kadar etkin ve emniyet açısından güvenilir değilken, yarı otomatik silahların da isabet oranı nispeten düşüktür.

338 cal. (8,59 mm) bir silahın 400 metre mesafeden bir rehine operasyonunda veya .308 cal (7,62 mm) bir silahın 1000 metre mesafeden tek atım tek vuruş gerektiren hassas bir görevde kullanılması uygun değildir. Benzer şekilde araç üzerindeki korumalı uçaksavar mevziisi hedefinin, .308 cal./M118 (7.62 x 51 mm) silahla etkisiz hale getirilmesi için yaklaşılması gereken mesafe daha yakın, nişan resmi oluşturma süresi daha kısa, nişan bölgesi büyüklüğü daha dar, risk seviyesi daha fazla, etki alanı .50 cal (12.7 X 99 mm) anti-materyal bir silaha göre daha azdır.

Hem beşerî hem de teknolojik seviyede sonuç melez bir yaklaşımı gerektirmektedir. Beşerî tarafta Amerikalılar (M110), İngilizler (L129A1) Almanlar (G3ZF) piyade mangalarına tam anlamıyla keskin nişancı olmayan ancak ilave eğitim ve niteliğe sahip atanmış keskin nişancıları kullanmıştır. Teknoloji tarafında ise silah yapımcıları yarı otomatik silahları sahaya sürerken nerede ise sürgülü silahlar kadar 800-1000 metre mesafeye keskin atış yapabilen ama aynı zamanda yakın alan çatışmasında kullanılan silahlar geliştirmiştir (Defenseindustrydaily, 2010).

Modern silahların artan menzil, tahrip ve ateş gücü geri bölge kavramını ortadan kaldırarak günümüzün muharebe sahasını kontrol altında tutabilmeye imkân tanımaktadır. Keskin nişancıların etki alanı kullanılan silahın çapına göre değişmekle birlikte neredeyse 2500 metreye ulaşabilmektedir.

Keskin nişancı tüfeğinin kullanımı esasen bir kültür içermektedir. Amerika'nın Vietnam'dan önceki dönemde avcılık kültüründen gelen keskin nişancılık yetenekleri nesillere aktarılmadığından bir süre gelişimini sürdürememiştir. ABD ordusunun 1970'lere kadar keskin nişancılık anlayışı piyade tüfeğinin üzerine takılan dürbünlerden oluşmakta ve ayrı bir

teşkilatlanması bulunmazken, İngiltere, Rusya ve Almanya’da o dönemde keskin nişancı kültürü oluşmuş, keskin nişancı okulları, özel tip tüfekler ve yetiştirme sistemi bulunmaktadır.⁸ ABD; Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı’na kadar klasik tüfekleri (*M1903, M1 Carbine*) kullanmış, Vietnam Savaşı sonrası farklı çapta keskin nişancı tüfeği (7,62 mm, 8,59 mm, 12,7 mm) ve mühimmatı üzerinde çalışmalara başlanmıştır. Meskûn mahalde harekâtın artmasıyla birlikte duvar gerisindeki hedefleri etkileyebilecek uzak mesafeye isabetli atış için 1980 yılında .50 CAL BMG M87 anti-materyal keskin nişancı tüfeği, 1990 yılında Irak’da Çöl Harekâtı’nda M82 Barrett, 2004 yılında Irak’ta M107 Barrett kullanılmaya başlanmıştır (Jardim, 2017).

ABD, 1966 yılında Vietnam Savaşı’nda ormanlık kapalı alanda gereken ateş süratini Springfield M1903 ve M40 tipi sürgülü silahlar ile sağlayamayınca yarı otomatik M14/M21 silahlarını geliştirmek zorunda kalmıştır (Hutchison, 2017). Aynı dönemde sürgülü sistemlerde M40 gibi silahlarda ses baskılayıcı ve namlu ağız alevi baskılayıcısı özellikleri geliştirilmiştir. 1990’larda etkili menzili 1200 metrenin üstüne çıkarmak için .338 cal (8.59 mm) mühimmat kullanan sürgülü sistem M24A3 modeli envantere girmiştir (Remingtonmilitary, 2010).

2.2.3. Teçhizat ve Malzeme

Personel açısından muharebe motivasyonu kapsamında teçhizat ve silahın kendilerini yarı yolda bırakacağı endişesi çaresizlik ve umutsuzluğa yol açar, güveni azaltır. Teçhizata güvenmek, onun yapacağı ve yapamayacağı işleri bilmek demektir (FN-26-2, 2006: 41).

Mevcut teknoloji ile hafif ateşli silah mermileri için güdüm sistemleri henüz yaygınlaştırılmadığı için optik nişangâhlar önemini korumaya devam edecektir. Mermi hedefe ulaşana kadar geçen sürede, birçok farklı etken, merminin balistik eğrisinin değişmesine ve hedeften sapmasına yol açabilmektedir. Mermi yolunu değiştiren etkenleri hedefe olan mesafe ve

açı, mermi ilk hızı, mermi çapı ve sürtünme katsayısı, rüzgar hızı ve geliş açısı, havadaki nem oranı, ortamdaki sıcaklık şeklinde sıralayabiliriz. Merminin, hedefte istenilen noktaya gitmesi için, sayılan etkenleri hesap eden ve düzeltmeler yapan tekil veya bütünleşik sistemler bulunmaktadır.

DARPA 2013 yılında “One Shot Next Generation” (OS XG) adını verdiği keskin nişancı dürbününde, gözcünün yerine mesafeyi ölçüp, rüzgar hızı ve yönünü hesaplayabilen, yükseklik farkını değerlendirerek hedefin yön ve hızına göre ayarlama yapabilen dürbün üstüne monte edilecek teçhizatın denemelerine başladığını açıklamıştır (White, 2015: 54).

Tüm düzenlemelerdeki amaç, merminin yörüngesini etkileyen dış faktörlere rağmen hedefe isabet için gerekli x, y doğrultusunun dürbüne doğru şekilde girilmesidir. Dürbün isabetli atış için göreve uygun seçilmelidir. Hedef resminin net alınması gece şartları veya alacakaranlık faktörü⁹ devreye girdiğinde gerekli ortam ışığını alabilmesi dürbün ön objektif lensinin genişliği ile orantılıdır (Plaster, 1993).

Objektif lensi büyük dürbün, her zaman iyidir düşüncesi nişancıyı yanılgıya düşürebilir. Mercek çapı dürbün ağırlığını artırır, silah üstüne montesi sıkıntı yaratabilir, objektif çapı büyüdükçe büyütme oranı da artar ancak yüksek büyütme oranında hassasiyetten dolayı nişancı odaklanma ve miraj (serap) problemi yaşamaya başlar. Diğer problemde daraltıcı görüş alanıdır ki, büyütme oranı fazla olduğunda 100 metrede 25×50^{10} sabit büyütmeli dürbünün ortalama 2 metrelik görüş alanı vardır. Bu durum hareketli hedeflere hızlı atışları zorlaştırır. 3X50 sabit büyütmeli dürbün ise en az dokuz kat daha fazla bir görüş alanı sağlar ve dürbün seçiminde önemli rol oynar. Daraltıcı görüş alanı ise yakın mesafeden muhtemel tehdidin görülmesini ve kendinizi savunmanızı engeller (Plaster, 1993).

Daha uzak mesafeye isabetli atış için yüksek büyütmeli dürbünlerin ortaya çıkışı beraberinde farklı sorunları getirmiştir. Uzak mesafelere odaklanma ile birlikte hedefte nişan noktasının sabit tutulması zorlaşmış,

minimal hareketlerin daha fazla hissedilmesi ortaya çıkmıştır. Bu sorunu en az seviyede hissetmek için çatal ayak dışında ilave destek torbası, tripod gibi yardımcı malzemeler önem kazanmıştır.

Keskin nişancılar gece ve gündüz şartlarında termal dürbün ile gündüz görüş değişimi yaptıklarında keskinlik kaybı ortaya çıkınca termal dürbün sıfırlama bozulmasını diye, “clip on” sistemi ile dürbün önüne, ihtiyaç olduğunda monte edilerek dürbün değerleri ile kullanılmaya başlanmıştır

Belirsiz tehdidi içeren keskin nişancıya karşı birlikleri koruma düşüncesiyle atış yeri tespit sistemleri geliştirilmiştir. Atış tespit sistemleri nişancı ateş etmeden önce (*Dürbün Optik Yansıması*), ve ateş ettikten sonra (“*Namlu Ağzı Basıncı*”, “*Namlu Ağız Alevi*”, “*Mermi Sesi ve Mermi Şok Dalgası*”) kullanılacak sistemler olarak ikiye ayrılır. Buna karşılık keskin nişancılar dürbün yansımasını önlemek için filtre, uzak mesafe atışlarında namlu sesini azaltmak için suppressor gibi yardımcı malzemeler kullanırlar (Rand, 1997).

2.2.4. Mühimmat

Ateşli silah teknolojisinde silah tasarlanırken öncelikle kullanılacağı görev ortamı ve mühimmat tipi belirlenir, müteakiben belirlenen mühimmata uygun statik dengeyi sağlayacak açısal ve doğrusal hızı verebilen namlu ve kilitleme sistemi ile zamanlaması hesaplanır. Bu hesaplama göre silah tasarımına başlanır. Tüfek tasarlandıktan sonra ona uygun mühimmat tasarlamak ters bir uygulamadır.

Keskin nişancının; tehdit durumu, çatışma kurallarının rehine kurtarmadan toplumsal olay görünümü terör eylemine ya da meskûn mahalde harekâta kadar değiştiği görev ortamında hedefin hassasiyetine ve yaratılmak istenilen etkiye uygun mühimmat seçimi yapması esastır. Burada merminin çapı, içerdiği barut miktarı, mermi çekirdeğinin yapısı, çıkış hızı,

kinetik enerjisi, balistik sabiti, çarpma hızı ve kinetik enerji yoğunluğu gibi özellikler önemli rol oynamaktadır. Meskûn mahalde, kırsal alanda, rehine kurtarma operasyonu, toplumsal olay görünümlü terör eylemi (TOGTE) gibi görevlerde bu durum açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Meskûn mahaldeki gibi yakın alan çatışmalarda sütre gerisindeki hedefi etkisiz hale getirmek için merminin kısa mesafede en yüksek hıza ulaşması gerekirken, kırsal alanda veya TOGTE’de bu durum daha az önem taşımaktadır. Hatta TOGTE’de tehdidin gerisindeki canlının zarar görmemesi için olumsuz bir etki yaratabilmektedir.

Etki balistiği açısından çekirdeğin hızı, kütlesi, büyüklüğü, şekli, doğrusaldan sapması (Yalpalama), boşluk (oyuk) önemlidir (Ali, 2013). Bu sebepten hangi görevde hangi tip mühimmatın kullanılacağı konusunda çekirdek yapısı (çap, ağırlık Aerodinamik yapı) ve barut özelliği gibi balistik bilgiye ihtiyaç duyulacaktır. Keskin nişancı meskûn mahalde hedefi bina içinde veya bina dışında baskı altına alma ya da etkisiz hale getirme görevlerini aynı tip mühimmatla gerçekleştiremez.

Sert yüzeyle karşılaşan bir mermi enerjisi bitene kadar sekme yapabilir hatta düşman hedefini delip sekmeye devam edebilir. 7,62 mm yuvarlak çekirdek kinetik enerjisinden dolayı 200 metrede bir kum torbası katmanına etki ederken, 50 metre mesafede edemez. Bu sebepten delme açısından güvenilir değildir, 600 metrede ise kum torbasına sadece 25 cm nüfuz edebilir. 12,7 mm yuvarlak çekirdeğin sert hedeflerde delme tesiri hedefin eğiklik durumuna göre değişir. Mermi yörüngesi standart olmakla birlikte hedefin konumu ve şekli vuruş açısını değiştirebilir, bu durum hedef balistiğini etkiler. 200 metre mesafeden dik geldiğinde kum torbasına 71 cm nüfuz edebilir, en iyi 800 metre mesafede etki sağlar (FM 3-06.11, 2011: 237).

Keskin nişancının görev için kullanacağı mühimmatı belirlerken öncelikle hedef balistiğinin müteakiben hedefe hassas isabetin

değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle rehine operasyonlarında ya da sivil halkın arasına karışmış teröristlerin bulunduğu ortamlarda bu durum profesyonel anlayışın sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin kolluk kuvvetlerinin özellikle cam gerisinde bulunan hedeflere oyuk uçlu mühimmat (*match hollow point*) kullanması isabet öncesinde camı tamamen parçalamakla birlikte hedefi delme sonrası istenmeyen zayıt riskini artıracığından özel cam mühimmatı (*glass load*) kullanılmalıdır (Fairburn, 2008).

Özellikle terör tehdidi içeren toplumsal olaylarda, karşılaşılan tehdit ile orantılı şekilde kullanılmak zorunda kalınacak mühimmatın, delme tesiri ve etkisi zayıf mühimmattan seçilmesi, istenmeyen zayıtın önlenmesi açısından fayda sağlayabilir.¹¹

Mühimmat özelliklerinin bilinmesi, yaratacağı etkinin görev öncesinde değerlendirilmesi açısından önemlidir. Görevde kullanılacak küçük kırılğan metal gömlek içermeyen .223 çekirdek masumların risk taşıdığı ortamlarda delme tesirinin az olması sebebiyle kullanım için uygunken, balistik katsayısı sebebiyle rüzgârdan daha fazla etkilendiğinden istenen etki için daha hassas isabeti gerektirir (Sniping Ammunition, Calibers, and Cartridges, 2018).

Teknolojik gelişmeler mühimmat performansını artırmaya yönelik çalışmalara yön vermiştir. Harekât ortamına göre küçük çaplı 5.56 mm (.22 cal) fişegin ağırlığının, orta çaplı 7.62 mm (.30 cal) fişegin ise hızının etki açısından yetersizliği sonucu hız ve ağırlık etkisinin birleştiği daha etkin bir mühimmat arayışı ile ara çapta 6.5 mm (.264 cal) fişeklerin karşımıza çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle bu fişek sayesinde keskin nişancı yardımcısının ve tim keskin nişancısının 7.62x51 mm fişeğe göre 1000 metre mesafede vuruş oranı ikiye katlanmış, etkili menzili %33 artmış, hedef

üzerindeki etkisi %30 artmış, rüzgâra karşı direnci %40 artmış ve geri tepme azalmıştır (Soldiersystems, 2018).

Atıcının hatasını en alt seviyeye indirmek için 2014 yılında DARPA ‘‘At ve Unut’’ mantığı ile çalışan ‘‘Aşırı Hassas İşletilen Mühimmat’’ (Exacto) denemelerinde gerçek zamanlı optik yönlendirme sistemi ile .50 kalibrelik fişegin vuruş öncesi yörüngesinin değiştirilebileceğine ilişkin çalışmasının görüntülerini yayınlamıştır. Çekirdeğin ucundaki optik sensörün, hedefe yönlendirilen lazere odaklanması ile hareketli hedeflerin rüzgarlı, tozlu ortamda zaman kısıtlarına karşın vuruş oranını artırılmasını amaçlamaktadır (White, 2015: 53).

2.2.5. Keskin Nişancı Sisteminin Beşerî Yönü,

- **Liderlik ve Planlama**

Aşırı güç kullanımına, istenmeyen zararlara, sivil kayıplara karşı yerel halkın, kitle haberleşme araçlarının ve uluslararası kuruluşların hassasiyeti her liderin harekât alanında değerlendirmesi gereken ciddi bir konudur. Keskin nişancılar bu hassasiyet karşısında doğru bir planlama ile kullanılabilirler.

Lider personelin keskin nişancı imkân kabiliyetlerini ve taktik kullanım esaslarını görebilmesi gücün ve görevin etkinliği açısından önemlidir. Keskin nişancının caydırıcılık etkisi, belirsiz harekât ortamının olumsuz etkisini dengeleyebilir. Keskin nişancı; kritik şahıs, araç, malzeme, silah gibi hedefleri etkisiz kılacak aktif görevler icra edebileceği gibi keşif ve gözetleme kabiliyeti sayesinde el yapımı patlayıcıların tespiti ve imhasında ya da karşı keskin nişancılık görevlerinin yerine getirilmesinde kullanılabilir.

Geliştirilmiş optik malzemeler, mühimmatlar ve silahlar üstün eğitim ile birleşince kritik görevlerin başarılması için gerekli yetenekleri

sağlamaktadır. Bu yetenekler; tespit edilememe, karşıt gücün silah menzili ötesinden gözetleme ve etki imkânı, ağır silah ve zırhlı araçlara nüfuz etme imkânı sağlamaktadır. Bunun dışında ufak çaplı kuvvet, tehdit bölgesinde kısıtlı görev zamanı, öncelikli hedef önceliği, hasmın keşif unsurlarının çeşitliliği hassasiyetlerini oluşturmaktadır. Bu hassasiyetler sebebiyle komutanlar harekât planında keskin nişancılar kullanırken dikkatli değerlendirme yapmalıdır.

Silahların gelişimi ile birlikte etki alanı da artmış, keskin nişancı ile gözcü unsuru göreve göre müstakil hareket edebilecek şekilde teşkil edilmeye başlanmış ve unsurun mevcudu göreve göre tim/takım/bölük/tabur seviyesine kadar çıkmıştır. ABD kara birlikleri özellikle meskûn mahalde karmaşık harekât ortamının belirsizliğini azaltmak maksadıyla piyade birliklerinin tabur seviyesinde 9 olan keskin nişancı unsur sayısını 18 keskin nişancı unsuruna çıkarmış, bunun yanında amfibi birliklerine keskin nişancılardan oluşan Gözetleme ve Hedef Tespiti (*Surveillance and Target Acquisition/STA*) takımları teşkil etmiş (Plaster,1993: 4) ve tugaylara bağlı 80'in üzerinde keskin nişancıdan oluşan farklı çaplarda silahlara sahip (.50 cal, 338 cal, 300 cal, 308 cal) bölüklerinin oluşturulmasına yönelik çalışmalara yönelmiştir. Ruslar da Grozni'de Çeçenlere karşı yürüttükleri mücadele sonrasında 60'ar nişancıdan oluşan 4 keskin nişancı bölüğü teşkil etmiştir (Dearolph, 2002: 40-41).

Keskin nişancılar uzak mesafelerden ve farklı istikametlerden tekrarlanan saldırılar gerçekleştirerek karşıt gücün ilerleme istikametinde, teşkilatlanmasında ve hızında değişikliğe sebep olabilir ve lider personele harekât ortamını şekillendirme fırsatı sunabilir, tehdidin dengesini bozabilir ve plan dışı zayıf verebileceği taktikler uygulamaya zorlayabilir (Sparkes,

2005;27). Keskin nişancılara böyle bir görev için komuta kademesi tarafından emniyet ağı oluşturulmalıdır.

Lider, keskin nişancı kullanımına karar verdikten sonra hedefe yönelik tüm komuta ve kontrol keskin nişancı unsuruna geçmelidir. Hiçbir zaman keskin nişancı bir başkasının komutuyla ateş etmemelidir. Atış izni verildikten sonra kesin zamanı kendi karar vermelidir (Amerland, 2017).

- **Keskin Nişancı Nitelikleri**

Keskin nişancı esasen avcı gibi deneyimli, rekabetçi, silahlara meraklı, hızlı keskin değerlendirme ve zihnî muhakeme yapabilen, stres altında etkin işler görebilen, duygusal yönden düzenli bir hayata sahip, sabırlı, ayrıntıya dikkat eden, yalnızlığa tahammül edebilen, durumu değerlendirme açısından tarafsız kalabilen bir kişiliktir (Amerland, 2017: 13).

Görev disiplini açısından bireyin gerekli durumlarda üstünden emir beklemeden bağımsız hareket etmesi gerekebilir Bu durumda muhakeme yeteneği yanısıra keskin nişancıların müstakil ve tecrit edilmiş alanda düşman unsurları arasında icra edeceği faaliyette hem doğaya hem de düşmana karşı ilave giyim ve teçhizat kullanması gerekeceğinden fiziksel ve zihinsel açıdan da sağlıklı olması gerekmektedir (Cruceu, 2012: 224).

Zihinsel anlamda doğru muhakeme için keskin nişancıya yönelik açıkça belirlenmiş hedefler ve aşamalar, açık görevler ve ani geri bildirim, görevden algılanan zorluk ile kazanılan yetenekler arasında denge olmalıdır (Amerland, 2017: 15).

Keskin nişancıda sabır, kendini kontrol (irade), gelişmiş akustik duyu, görsel keskinlik¹², iyi bir hafıza, işitilmeden işitmek görülmeden görmek düşüncesiyle hareket, fiziksel kondisyon, kamuflajda ustalık, görüş ve hava şartlarının mermi yörüngesine etkisini hesaplayabileceği mükemmel

seviyede balistik bilgi olması gerekmektedir. Potansiyel keskin nişancıyı belirlerken avcılık tecrübesi önemlidir nitekim 2'nci Dünya Savaşı'ndaki Rus keskin nişancı Vasili Zaitesev savaştan önce Ural Dağları'nda bir avcı ve izciydi (Plaster, 1993: 7). Belirli bir arazide doğal görünümü olmayan her şey keskin nişancının dikkatini çekmelidir.

- **Eğitim**

Üstünlük yarışında teknolojik gelişmeler önemli rol oynarken, değişimi kısıtlayan insan yeteneğinin sınırlılığıdır. Bu sebepte liderler mücadelede başarı için eğitim konusuna büyük önem vermelidir. Kırsal alan, meskûn mahal, toplumsal olay görünümlü terör eylemleri, rehine kurtarma gibi görevler farklı esasları içerdiğinden eğitim programları göreve yönelik farklılıklar içermelidir.

Keskin nişancının en temel üç yeteneği; nişancılık kabiliyeti, arazi değerlendirmesi ve durum muhakemesi sonucu harekât ortamına hâkimiyet ve uyguladığı taktiktir.

Keskin nişancı unsuru, esasen iki keskin nişancıdan oluşur. Hiçbir gözcü nişancılık sürecini yaşamadan gerçek bir gözcü olamaz. Tehdidi imha etmek için önce tespit etmek gerekir, bu sebepten keskin nişancılığın %10'u atış, %90'ı ise gözetleme ve atış fırsatı için hayatta kalma başarısına bağlıdır. Keskin gözlem yeteneklerine sahip olmak, keskin nişancı için mutlak gerekliliktir. Uygun olmayan kamuflajı tanımlayabilmek, hedef belirtilerini hatırlamak hayatta kalma ile ölüm arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Bu sebepten hedef tespit becerisi gözetlemenin çok ötesinde bir yetenektir (Wojcik, 2017: 24).

Eğitim mücadele yeteneği kazanmanın ön şartıdır. Keskin nişancının sahip olduğu silah teçhizat ve malzeme, mücadele azim ve iradesi olmadıktan sonra muharebeye gereken katkıyı sağlamayacaktır. Silah,

teçhizat ve malzemesini doğru kullanmak kendisine ve çevresindekilere emniyet, güven, cesaret sağlayacaktır (Oetting, 2015: 221).

Keskin nişancılık sisteminin bugün geldiği noktada ayrıntılar esası etkilemekte ve geçmişte imkânsız kabul edilen sınırdaki vuruşlar ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda .50 cal. anti-materyal silahlar (12,7 mm), keskin nişancılıkta farklı bir uzmanlık gerektirir, nişancının etki mesafesi artışıyla birlikte hassasiyet için balistik hesaplamada üst sınırları zorlamasını gerektirmektedir. Silahın kapasitesi yanında özellikle 1500 metreden itibaren balistik açıdan magnus etkisi, poisson etkisi, coriolis ivmesi gibi etmenler devreye girmekte ve ayrı hesaplama gerektirmektedir.

Keskin nişancılardan talep edilen bilgiler normal birliklerden talep edilen bilgilerden çok farklıdır. Her türlü şartta harita okuma ve araziye uyum sağlama özellikle karşı keşif unsurlarınca tespit edilmemek için gereklidir (Cruceu, 2012: 227).

Keskin nişancıların gözetleme yeteneklerinin doğru anlaşılması, liderin görevin başarısı için bilgi ihtiyacının karşılanmasında ve seçilmiş hedefin imhasında önemli rol oynamaktadır. Keskin nişancılıkta, gözetlemeyi ağırlık merkezi görmek gerekir, hedefin imhası için önce tespit sonra teşhis etmek ön şarttır.

Hasmın ileri keşif unsurlarının (tepeci, gözcü) moralini bozmak, gözetleme yeteneklerinin köreltilmesine karşı keskin nişancılık, büyük etkiye sahiptir. Burada kamuflej; hayatta kalma demektir ve doğrudan sadece nişancının iradesini etkilemez, aynı zamanda atışın kesinliğine etki eder. Hedefi etkisiz hale getirerek baskın (sürpriz) etkisi dışında atışın geldiği noktanın tanımlanmasında hasma zorluk yaratır. Hayalet haline döner ve düzensiz zamanlardaki etkisi ile inisiyatifi elinde tutarak hasmını taciz eder.

Gerçeğe uygun eğitim; askerî stres ile başa çıkma yeteneğini, güçsüz kaldığında düşünme ve kendine güvenme duygusunu geliştirecektir (FN-26-2, 2006:15). Yetenekler ile sunulan zorluk arasında yakın bir korelasyon vardır ki eğitim de burada devreye girmektedir. Keskin nişancılar karşılaşacakları engelleri aldırmandan aşmak için aşırı fiziksel eğitim ve zihinsel zorluğa karşı eğitilmelidir (Amerland, 2017).

SONUÇ

Muharebenin ilk döneminde *salvo atışları* icra süresinin azaltılması, kısa sürede atış yapabilen birliklere üstünlük sağlatmış ancak teknolojinin namlu gelişimine etkisiyle isabet oranının artması, salvo atışlarını toplu hedef haline getirmiş ve muharebenin dengesini bozmuştur. Silahların menzilin ve isabet oranının artması, lider personelin hedef olma olasılığını artırmış, tehdidin belirsizliği muharebe korkusunu beraberinde getirerek asimetrik şekilde zayıfatı artırmış, harekâtı sekteye uğratmış ve harekâtın maliyetini düşürmüştür.

Günümüz harekât ortamında en öncelikli tehdit, en yakın tehdit kavramı değişmiş, ateşin nereden geldiğini tespit edememek güvenli bölge algısını derinden sarsmaya başlamış ve keskin nişancılığı etkin kullanan taraf buna bağlı olarak zayıfatı vermek birliklerin/personelin moral ve motivasyonunu önemli ölçüde etkilemeye başlamıştır.

Yoğunluktan ziyade hassasiyet, miktardan ziyade etkinin ön plana çıktığı günümüzde düşük yoğunluklu çatışmalarda veya savaş dışı harekâtlarda hassas görev için keskin nişancıların kullanımı mekanize birliklerin kullanılmasından daha faydalı olduğu durumlar olacaktır. Keskin nişancılar asimetrik etkiyi sivillerin arasına karışmakla sağlayan tehdit unsuruna yönelik direnişçi, terörist, sivil ayırımını yaparak birliklerin imkân kabiliyetini artıracaktır.

Keskin nişancılık sisteminin teknolojik yönü ve beşerî yönünü oluşturan alt unsurlar birbirini tamamlamakta, unsurların gelişimi asimetrik üstünlükte rol oynamaktadır. Teknolojik açıdan keskin nişancı tüfeği, mühimmat ve optik sistem hep birlikte bir değer oluşturmakta, bu yönde çalışmalar müştereken sürdürülmelidir. Keskin nişancılığın etkinliği açısından sadece silah gelişimi sınırlı bir etki yaratmakta, göreve yönelik mühimmat geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmakta, profesyonel keskin nişancılar kendi kullanacakları mühimmatın geliştirilmesini de kendisi yapabilmektedir. Ülkemizde mühimmat gelişimi konusunda kullanıcıya ve göreve yönelik mühimmat geliştirilmesi konusunda daha kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

Beşerî açıdan gelişimin sürdürülebilir olması ve keskin nişancılığın kuvvet çarpanı etkisinden faydalanmak için güvenlik güçlerince keskin nişancılık bir ihtisas dalı olarak kabul edilmelidir.

Gelişmiş ülkelerin teşkilatlanmasında keskin nişancı birliklerinin oluşturulduğu göz önüne alındığında, görevinin özelliğine göre kullanılacak tim ve unsurları içinde barındıran keskin nişancı birliklerinin oluşturulmasına yönelik ihtiyaç analizleri yapılmalıdır. Söz konusu birlikler; sayısal üstünlük yerine nitelik üstünlüğüne dayanmalı, asimetrik tehditleri karşılama imkân ve kabiliyetine sahip kuvvet yapısında olmalı, değişken tehdit ve göreve yönelik elastikiyeti sağlayabilecek silah, teçhizat ve malzemeyi içermelidir.

Keskin nişancı tüfeklerinin emniyet ve fonksiyon açısından sürgülü mekanizmalı ve yarı otomatik olarak karma yaklaşım ile birliklere teçhiz edilmesi gerekmektedir.

Farklı görev ortamlarında kullanılacak keskin nişancı tüfeklerinin çok kalibreli olması istenilen niteliklerin karşılanmasını kolaylaştıracak, hedefe mesafeye göre istenilen etkiyi sağlayacaktır. Bu kapsamda Çok Kalibreli Çabuk Değiştirme Sistemi (*Multi Caliber Quick -Swap System*) ile kullanılan silahlar (*Accuracy International AX PSR, Remington MSR*

modelleri) üç farklı kalibreyle sahip namlu ile farklı çapta fişek (308 Win, 30 Win mag, 338 Lapu Mag) kullanabilmektedir. Bu sebepten tek bir silahın çok maksatlı kullanılabilmesini sağlayacak elastikiyete yönelik ARGE çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Özellikle silah ve mühimmatların geliştirilmesi konusunda makine mühendisliği, kimya mühendisliği, mekatronik mühendisliği, metalürji ve malzeme mühendisliği gibi dallarda balistik ve malzeme bilimine ağırlık verilmesi ihtiyaç duyulacak silah, mühimmat, teçhizat açısından önem taşımaktadır.

Savaşta en zayıf halkanın insan olduğu değerlendirilmektedir ancak insan iyi motive edildiğinde keşfedilmiş ve keşfedilecek en korkunç silah haline gelebilmektedir. Eğitim ve teçhizat ne kadar mükemmel olursa olsun, pratik yapmayan keskin nişancının zamanla aldığı eğitimi unuttuğu bilinmeli, tazeleme eğitimleri belirli bir merkezden yürütülmelidir. Keskin nişancı eğitiminde hedef; keskin nişancının kendisine, silah ve teçhizatına, birliğine, eğitimine, komutanına ve gözcüsüne güvenini geliştirmek olmalıdır. Eğitim hedefini gerçekleştirecek atış okulları, orta ve uzun vadede gerekli yeteneklerin tespiti ve geliştirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

Günümüz ve gelecekte meskûn mahallerde sivillerin bulunduğu ortamlardaki görevlerde, sivil halka zarar vermeden, iç ve dış kamuoyunu karşımıza almadan, tehdit ile sivil halkı süratle ve doğrulukla ayırt ederek tehdidin etkisiz hale getirebilmesi, karşı keskin nişancı harekâtını gerçekleştirebilecek iyi yetişmiş nişancıların kullanılması önemini korumaya devam edecektir.

SONNOT

¹ “Savaşın ilk günlerinde, "attığını vuran" kişiler azınlıktaydı... Türk ordusu ... Çanakkale öncesi neredeyse hiç atış talimi yapamamıştı. Çünkü cephane azdı, tüfek azdı, talimler tahta tüfeklerle yapılıyordu. ... hücumda vurulan arkadaşının tüfeğini alıp ilerlemek zorundaydı... Üstelik, “boşuna mermi yakılmaması” yolunda sıkı emirler vardı... Ancak, onca kısıtlamaya karşı, Özellikle Shrapnel ve Monash Vadisi’ndeki, havada uçan top mermilerinden daha ölümcül olan bir diğer şey Türk keskin nişancılarıydı.” (Devil, 2018)

² Çanakkale Muharebelerinde Anzak Kuvvetlerinden Tümgeneral William Throsby Bridges, Tuğgeneral Henry Maclurin’ı Türk Özel Görev Nişancıları etkisiz hale getirmiştir.

³ ABD Keskin Nişancı Okulu’nda keskin nişancıların mücadeleye katacağı etkinlik ve potansiyel konusundaki anlayış eksikliği kısa eğitim dönemi sonrasında 1956 yılında eğitiminin terk edilmesine neden olmuştur (<http://www.armysniper.org/history/>).

⁴ Günümüz harekât ortamında özellikle meskûn mahalde bilinmeyen durumlarla çok sık karşılaşılan güvenlik görevlisi göstermiş olduğu fiziki, zihni ve duygusal tepkiler sonucu muharebe yorgunluğu yaşamakta, bu durum muharebe stresi reaksiyonu olarak mücadele gücünün zayıf düşmesine sebep olabilmektedir.

⁵ Momentum; çatışmada tedbir alan karşı tarafa rağmen inisiyatifin ele geçirilmesi ve muhafazası için baskı ve hızın kararlılıkla sürdürülmesidir.

⁶ Polis keskin nişancısının rehine kurtarma gibi görevlerinin etki mesafesi daha kısa bir alana, daha dar bir ölüm bölgesine, sivillerin olması sebebiyle karar vermede daha yüksek inisiyatife, sınırlı karşı tehdide, hedefi kesinlikle kaçırmama zorunluluğuna sahiptir.

⁷ 1990-1991 yıllarında Körfez Savaşı sırasında meskûn mahalde harekâta tim nişancılarının 5.56mm M16 A3 tüfeklerinin etkisizliği sebebiyle, ele geçirilen SSCB’nin 7.62 mm’lik silahları kullanılmış, aynı zamanda 7.62 mm, yarı otomatik eski M14 tüfeklerini modernize ederek Afganistan’da MK14 MOD 0 EBR adı ile kullanılmaya başlanmıştır. Ancak hâlâ NATO M80 mühimmatı kullanıldığından tim nişancısı hassasiyeti sınırlı kalmıştır. Orta mesafe (600 metre) için etki menzili tim elemanı açısından uygunken, keskin nişancı unsuru açısından yetersiz kalmıştır. Ayrıca gizli mevzi gerisinden yapılacak atışlarda ifşa olmamak için gerekli baskılayıcı (suppresor) bulunmaması, uyumlu gece görüş sistemlerinin olmaması da diğer etkenlerdir.

⁸ Vietnam Savaşı dolayısıyla 1968 yılında ABD Ordusu yeniden ülke içi keskin nişancı eğitimine başlamış, 72 keskin nişancı yetiştirmiştir. 1977 yılında Deniz Piyadelerine yönelik Uzak Mesafe keskin nişancı eğitimi için atış okulu, 1987 yılında da Fort Benning’de Keskin Nişancı Atış Okulu kurulmuştur (Plaster, 1993;566).

⁹Alacakaranlık faktörü, mercek çapı ile dürbün büyütme oranının birbirine orantısıdır. 3-12X50 dürbünün $50/3=16,6$ ile $50/12=4,1$ arasında alacakaranlık faktörü hesaplanır. Faktör ne kadar yüksek olursa görüş o kadar rahat olur (Plaster,1993).

¹⁰ 25X50 ölçek; 25 büyütme oranı, 50 mm objektif çapını ifade etmektedir.

¹¹ İsrail Devleti toplumsal olaylarda tehdit değerlendirmesi yapamayıp taş atan çocuklara küçük çaplı .22 kalibre keskin nişancı silahı kullanmasından dolayı eleştirilmektedir (B'TSelem, 2015).

¹² Günde bir paket sigara içen atıcının karbonmonoksit seviyesi yükselir ve deniz seviyesinde gece görüşü %20 düşer, bu durum yüksekliğe bağlı artar 3300 metre yükseklikte %40 gece görüşünü kaybeder (Plaster ,1993, 8)

KAYNAKÇA

- Ali M.R.I, (2013). *Gunshot Wounds*. Maxillofacial Board. Erişim tarihi: 29 Mart 2018, <https://www.slideshare.net/mohamedrahilalhadithy/gunshot-wounds> ().
- Amerland, D. (2017). *The sniper mind*, New York: ST.Martin's Press.
- Barişık E., Baltacıoğlu G. (2014). The Employment of sniper in modern battlefield, *Journal of Military and Information Science*, 2(1).
- Battlefield. (2012). *Bullets to Kill Ratio*. Erişim tarihi: 5 Mart 2018, <https://battlelog.battlefield.com/bf3/forum/threadview/2832654347932982281/>.
- B'TSelem (2015). *Military steps up use of live 0.22 inch bullets against palestinian stone-throwers*. Erişim tarihi: 29 Mart 2018, https://www.btselem.org/press_releases/20150118_use_of_live_ammunition_in_wb.
- Cömert F. (2003). Değişen dünya düzeni, *Hava Savunma Okulu Dergisi*, 5(12).
- Cruceru, V. (2012). *The snipers -an important tactical capability in the equation of contemporary conflicts*. Military Art and Science.
- Dearolph, J. (2002) *Enemy inside the gates: snipers in support of military operations on urbanized terrain*. Kansas: School of Advanced Military Studies.
- Defenseindustrydaily, (2010). *USA fielding M110 7.62mm semi-auto sniper rifle*. Erişim tarihi: 21 Mart 2018, <https://www.defenseindustrydaily.com/xm110-srss-sniper-rifle-fielded-03268/>.
- Devil, W. (2018). Erişim tarihi: 4 Şubat 2018, <https://www.delinetciler.org/showthread.php?t=947>.
- Doughherty, J. (2013). SAS and elite forces. *Guide*. Amber Books Ltd.

- Fairburn, R. (2008). *Policeone, sniper ammunition choices*. Erişim tarihi: 25 Mart 2018, <https://www.policeone.com/archive/articles/1665837-Sniper-ammunition-choices/>.
- FM 3-0 Operations*. (2001). Erişim tarihi: 29 Mart 2018, <http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm3-0%2801%29.pdf>, Headquarters Department of the Army.
- FM 3-06.11. (2011). *Combined arms operations in urban terrain*, Department of the Army Headquarters.
- FN-26-2. (2006). *Management of stress in army operations*.
- Hobson E. (2017). *globalnews.ca Canadian sniper in Iraq makes longest confirmed kill shot in military history*. Erişim tarihi: 25 Mart 2018, <https://globalnews.ca/news/3549621/canadian-sniper-in-iraq-makes-longest-confirmed-kill-shot-in-military-history/>.
- Hutchison, H. (2017). *The army proved semi-auto sniper rifles could kick ass in Vietnam*. Erişim tarihi: 21 Mart 2018, <http://www.wearethemighty.com/articles/the-army-proved-semi-auto-sniper-rifles-could-kick-ass-in-vietnam>.
- Jardim, F. (2017). The Long road to recognition. *American Shooting Journal*. Erişim tarihi: 26 Mart 2018, <http://americanshootingjournal.com/history-sniper/>
- Metz S. ve Johnson D. (2001). Asymmetry and U.S. Military strategy: definition. *Background, and Strategic Concepts*, Erişim tarihi 29 Mart 2018, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/asymetry.pdf>.
- Norma, G. (2008). *Sniper*. Military History.
- Oetting, D. (2015). *Motivasyon muharebe değeri askerîn savaştaki davranış tarzları*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Pegler, P. (2001). *The Military sniper since 1914*. United Kingdom.

- Plaster, J. (1993). *The Ultimate sniper*. Paladin Press.
- Popenker, M. (2001). *Modern sniper rifles*. Erişim tarihi: 25 Mart 2018, <https://modernfirearms.net>.
- Rand. (1997). *Detecting snipers*. Erişim tarihi: 21 Mart 2018, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1187/MR1187.appc.pdf.
- Sniping ammunition, calibers, and cartridges*. (2018). Erişim tarihi: 29 Mart 2018, <http://www.Snipercentral.com/223-remington/>.
- Sniper Rifles/M24. (2010). Erişim tarihi: 21 Mart 2018, [http://www.remingtonmilitary.com/Firearms/Sniper %20Rifles/M24.aspx](http://www.remingtonmilitary.com/Firearms/Sniper%20Rifles/M24.aspx).
- Sparkes, L. A. (2005). *The Evolution of snipers and their implications on the modern day battlefield*.
- Spicer, M. (2003). *Sniper*. Bonds, Salamander Books. Ltd, London.
- Ultimate Sniper*. (2018). Erişim tarihi: 22 Şubat 2018, www.tabancatufek.com/forum2/showthread.php?tid=8948.
- USSOCOM Adopts 6.5 Creedmoor*. (2018). Erişim tarihi: 23 Mart 2018, <http://soldiersystems.net/page/3/>.
- White Andrew. (2015). *Sniper rifles and scopes*. Military Technology 3/2015.
- wiki-zero (2018). Erişim tarihi: 22 Şubat 2018, <http://www.wikizero.com/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvTG1zdF9vZl9zbmlwZXJz> ()
- Wojcik, C. (2017). *Counter sniper operations*. Guns& Ammo Sniper.

TRAFİK GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA DÜRTÜSEL SÜRÜCÜLÜĞÜN SÜRÜCÜ ÖFKE İFADESİ İLE İLİŞKİSİ*

Özgün ÖZKAN**, İbrahim ÖZTÜRK***, Bahar ÖZ****

Öz

Güvenlik, askerî güvenlik, ekonomik güvenlik gibi farklı boyutlarda ve bireysel, toplumsal seviye gibi farklı seviyelerde incelenebilen bir kavramdır. Trafik bağlamında güvenlik de farklı boyut ve seviyelerde kendini gösteren, günümüzde önemi azımsanan bir konu ve toplum sağlığı ve güvenliği problemidir. Bu durum, trafik ortamlarında suç sayılan veya suç oluşturma potansiyeline sahip davranış ve özelliklerin incelenmesinin önemini göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, bu özellikler arasında yer alan dürtüsel sürücülük ve sürücü öfke ifadesi değişkenleri arasındaki ilişkinin trafik ortamına özgü ölçümler kullanılarak araştırılmasıdır. Çalışmaya, 18-25 yaş aralığında 237 ehliyet sahibi üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılardan demografik bilgi formu, Dürtüsel Sürücü Davranışları Ölçeği ve Sürücü Öfke İfadesi Ölçeği'nden oluşan anketi yanıtlamaları istenmiştir. Dürtüsel sürücülük ve sürücü öfke ifadesi arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla cinsiyet ve hayat boyu gidilen yol miktarı değişkenlerinin istatistiksel etkileri kontrol edilerek hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır. Sonuçlar, genç sürücülerde dürtüsel sürücülük alt boyutlarının sürücü öfke ifadesiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle sürücü sıkışıklığı, sürücü öfkesinin saldırgan ifade boyutlarıyla pozitif ilişki gösterirken, uyum sağlayıcı/yapıcı ifadesi ile negatif ilişki göstermiştir. Bu çalışma kapsamında literatürde ilk defa sürücü dürtüsellüğünün sürücü öfke ifadesi ile ilişkisi, trafik ortamına özgü ölçümlerin kullanımı ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar trafik güvenliği ile ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürücü Öfkesi, Dürtüsel Sürücülük, Sürücü Davranışları, Trafik Güvenliği.

THE RELATIONSHIP BETWEEN IMPULSIVE DRIVING AND DRIVING ANGER EXPRESSION IN TRAFFIC SAFETY CONTEXT

Abstract

Safety and security have been studied under different dimensions, like military and economic security, or at different levels like individual and societal levels. At the present time, safety and security in traffic context is an issue manifesting itself on different dimensions and at different levels; in addition to being an underestimated societal health and security problem. This fact shows the importance of investigating the characteristics of the behaviors which can be accepted as offense or having the potential to constitute an offense. The aim of the present study is investigating the relationships between impulsive driving and driving anger expression, as two individual characteristics being related to risky driving, by using context-specific measures. A total of 237 licensed university students between the ages of 18 and 25 participated into the study. The participants were asked to complete a questionnaire including a demographic information form, the Impulsive Driver Behavior Scale, and the Driving Anger Expression Inventory. To investigate the relationship between impulsive driving and driving anger expression, hierarchical regression analyses were conducted after controlling for the statistical effects of gender and lifetime kilometer. The results showed that impulsive driving is related to the driving anger expression among young drivers. Especially, driver urgency is positively related to aggressive expression of driving anger, whereas it is negatively related to adaptive/constructive anger expression. In the present study, the relationship between impulsive driving and driving anger expression was studied for the first time in the literature by using context-specific measures. The results of the study were discussed in relation to safety and security in traffic context.

Keywords: Driving Anger, Impulsive Driving, Driver Behaviors, Traffic Safety.

* Bu çalışmanın bir kısmı 5-7 Eylül 2016'da İzmir'de gerçekleşen 19. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

** Araştırma Görevlisi, Ufuk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, ozgunozkan@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8769-6754>

*** Araştırma Görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Güvenlik Araştırma Birimi, ibrahmoztrk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5113-1225>

**** Dr. Öğr. Üyesi, Sorumlu yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Güvenlik Araştırma Birimi, ozbahar@metu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-5440-0948>

GİRİŞ

Genel olarak bakıldığında güvenlik, askerî güvenlik, ekonomik güvenlik, çevre güvenliği gibi farklı boyutlarda ve bireysel, ulusal, küresel seviyelerde incelenebilen bir kavramdır. Farklı güvenlik boyutlarını tehdit edecek unsurlar da farklı yaşam alanlarında farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Toplumunu oluşturan gruplar ve bireyler farklı özellikleriyle ve bu özellikleri yansıtan suçlar veya davranış şekilleriyle farklı alanlarda toplum güvenliğini tehdit edici sonuçların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedirler. Bu durum, hem güvenliği tehdit edecek potansiyeldeki bazı davranışların sergilendikleri ortamların, hem de bu davranışları sergileyen bireylerin özelliklerinin anlaşılmasının önemini göstermektedir. Birey ve ortam özelliklerinin güvenlik üzerindeki etkilerinin anlaşılması ve gerekli olan güvenlik ortamının sağlanması için öncelikli olarak güvenliğin tanımlanması, sonrasında da incelendiği boyut ve seviyenin belirlenmesi gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu (2018) güvenliği “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlama, güvenliğin toplum içinde bir arada, belirli kurallar ve düzen içinde korkusuzca yaşama durumuna değinmektedir. Trafik ortamları da “güvende” hissetme tecrübesinin yaşandığı veya sorgulandığı yaşam alanlarından biridir. Trafik ortamları, güvenlik tehdidinin sağlık, ekonomik, çevresel boyutlarda ve toplumsal, bölgesel ve bireysel seviyelerde çok net bir şekilde görülebileceği bir alandır. Bahsedilen kapsamlı doğası, trafik güvenliğinin bu ortamlarda görülen güvenliği tehdit edici davranışların uzun vade planlama, politika geliştirme ve zamana yayılmış, geniş kapsamlı bir bakış açısına dayanan uygulama-değerlendirme süreci gerektiren davranışlar veya durumlar olduğunu göstermektedir (Özkan ve Lajunen, 2011). Trafikte suç teşkil eden sapkın davranışlar, yıllar önce Evans (2004: 1) tarafından her zaman varlık gösteren; ancak fazlasıyla yok sayılan temel yol güvenliği unsurları olarak belirtilmiştir. Günümüzde bu vurgu hala devam etmektedir. Örneğin, Gebru

(2017:15-17) trafikte sapkın davranışların insan güvenliğini yüksek düzeyde tehdit ettiği gerçeğinin tam olarak farkında olunmadığını vurgulamıştır.

Genel olarak bakıldığında, toplumsal trafik güvenliği bireylerin davranışlarının birleşimi ve etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir durumdur ve trafik güvenliği ile ilgili suçların kanunen tanımlanması da bireylerin davranışları üzerinden yapılmaktadır. Karayolları Trafik Kanunu'nda (TCK md.179) “trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu”nu oluşturma potansiyeli olan davranışlara daha detaylı bakıldığında, sürücülükte insan faktörlerinin etkisi oldukça net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kural ihlalleri, saldırgan ihlaller ve çeşitli hatalı davranışlar bu suç kapsamına giren ve trafik güvenliği ile direkt ilgili kabul edilen faktörlerdir (Parker, Reason, Manstead ve Stradling, 1995: 1043-1044). Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre her yıl 180 farklı ülke genelinde ortalama 1,25 milyon insan trafik kazaları sebebiyle hayatını kaybetmektedir. Bununla birlikte milyonlarca insan, trafik kazalarının sonucunda meydana gelen ciddi yaralanmalardan ötürü uzun süreli veya kalıcı sağlık problemleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Diğer taraftan, trafik kazaları önlenabilir toplumsal sorunlar arasında öncelikli bir yere sahiptir (DSÖ, 2015: 2-8). Başka bir deyişle, trafik kazaları toplumsal iyilik hali ve güvenliğe olumsuz etkileri önlenabilir güvenlik problemleridir. Söz konusu veriler temel alındığında, daha güvenli bir trafik ortamı oluşturabilmek adına, trafik ortamında güvenliği tehdit eden ve kanunen suç kabul edilen davranış ve durumlarla ilgili faktörlerin içeriklerinin anlaşılması ve etki alanlarının araştırılması trafik güvenliği açısından kritik önem taşımaktadır.

Trafığe ilişkin çıktıların insanla ilgili faktörlerden etkilenmesinin kaçınılmaz olmasının yanında, insanların birbirlerinden farklı özelliklere sahip olduğunu belirtmek de yanlış olmayacaktır. Örneğin, trafikteki tek bir an bile düşünüldüğünde, muazzam çeşitlilikte sürücü stilleri, öğrenme deneyimleri, kaza geçmişleri, beklentiler ve yargılamalar bulunduğu gözlemlenebilir. Bu farklılıklar arasında kişilik özellikleri, trafik

psikologlarının oldukça ilgisini çekmektedir (Hennessy, 2011: 149). Kişilik özellikleri, sürücü davranışlarını ve sonuç olarak güvenlikle ilgili kaza gibi çıktıları şekillendiren bireysel değişkenler arasında öncelikli bir etki alanına sahiptir ve literatürde oldukça dikkat çekmiş unsurlardır. Örneğin, dürtüsellik ve öfke gibi bazı sürücü özellikleri, kaza gibi suç teşkil eden ve olumsuz sonuçları olan trafik olaylarıyla ilişkili bulunmuştur (Bıçaksız ve Özkan, 2016a: 215-218; Deffenbacher, 2009: 9).

Toplumsal anlamda şiddet ve şiddet sonrası yaşanan olaylar düşünüldüğünde, saldırganlığın toplum güvenliğini etkileyen problemlerden biri olduğu görülmektedir. Öfke ve saldırgan davranışlar tüm bireylerde farklı şekil ve seviyelerde gözlenebilen, aile, iş ve okul yaşamı gibi hayatın farklı alanlarında işlevsellikte bozulmalara yol açabileceği belirtilen durum ve davranışlardır (Lochman, Powell, Clanton ve McElroy, 2006: 117-119). Saldırganlık bir sürücülük tepkisi olarak da kendini göstermektedir (Săucan, Micle, Popa ve Oancea, 2012: 343). Saldırgan davranışların özellikle öfke ve dürtüsellik ile ilişkili olduğu görülmüş; saldırgan davranışlar gösteren bireylerin daha fazla öfke ve dürtüsellik gösterdiği bulgulanmıştır (Shorey, Brasfield, Febres, ve Stuart 2011: 2689-2691; Ramirez ve Andreu, 2006: 285). Aynı şekilde, trafik ortamı için de düşünüldüğünde öfkeli olmanın ve saldırgan davranışlar sergilemenin yol kullanıcılarının birbirleriyle olan etkileşimini direkt etkileyebileceği için trafik güvenliği üzerinde de etkileri olacağı görülmektedir. Bunu destekler şekilde, saldırgan ve suçlu sürücülerin daha dürtüsel tepkiler verdikleri ve yüksek öfke seviyesine sahip oldukları da bulgulanmıştır (Smith, Waterman ve Ward, 2006: 397-398).

1. SÜRÜCÜ ÖFKE VE DÜRTÜSELLİĞİ

1.1. Sürücü Öfkesi ve Öfke İfadesi

Sürücü öfkesi, sürekli öfke ile ilişkili bir kişilik özelliği olarak ele alınır fakat daha dar bir kalıpta, daha durumsal ve ortama bağlı olarak değerlendirilir. Sürekli öfke, durumdan duruma öfkeyi daha sık ve daha yoğun bir şekilde deneyimlemeye işaret eder (Spielberger, 1999). Aynı

zamanda bu kavram, kabalık, aşığılama, adaletsizlik, hayal kırıklığı gibi olumsuz durumlara daha kolay öfkelenme, daha fazla öfkeyle karşılık verme ve bu negatif durumları daha yoğun deneyimleyip fiziksel, sosyal, mesleki ve psikolojik bağlamda daha negatif çıktılara maruz kalma ile ilişkilidir (Deffenbacher, 1992).

Trafikte öfke, son yıllarda dikkat çeken ve özellikle büyük kentlerde ciddi sorun haline gelen bir olgudur. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sürücü öfkesi ve öfkenin ifadesi hem araştırmacıların hem de medyanın ilgisini çekmektedir. Son yıllarda sıkça kullanılan “trafik canavarı” ifadesi de aslında bu öfkeyi kontrol edemeyip ihlal yapan ve kazaya sebebiyet veren sürücüleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Eşiyok, Yasak ve Korkusuz, 2007: 232). Trafikte öfke, sürücü tarafından sergilenen her türlü öfke ifadesine işaret etse de sıklıkla sürücüler arasındaki anlaşmazlığın direkt sonucu olan fiziksel saldırı gibi saldırganlığın daha uç boyutları ile ilişkili olarak değerlendirilir. Her ne kadar gergin bir durumda sözel sataşmadan öteye gidilme de bazı durumlar bireyi fiziksel şiddete başvurmaya sevk edebilmektedir (Mizell, Joint ve Connell, 1997).

Yüksek öfkeye sahip olan sürücülerin bazı karakteristik özellikleri mevcuttur. Bu kişiler farklı durumlarda öfkeyi daha sık deneyimleme eğilimindedirler. Bununla birlikte, söz konusu sürücülerin daha saldırgan davrandıkları da gözlemlenmiştir. Sonuç olarak bu kişiler trafikte diğer yol kullanıcıları ile etkileşimlerinde daha fazla olumsuz durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Aynı zamanda trafikte daha fazla riskli davranış gösterme eğilimindedirler (Deffenbacher, 2009: 9). Deffenbacher, Deffenbacher, Lynch ve Richards'ın (2003: 711) yaptıkları bir çalışmada, yüksek öfke düzeyine sahip sürücülerin aynı zamanda daha fazla hız yapma eğiliminde oldukları bulgulanmıştır. Yine aynı çalışmada, öfke düzeyi yüksek sürücülerin, öfke düzeyi düşük sürücülere göre öfkelerini sözel ve fiziksel yollarla daha fazla ifade ettikleri, diğer sürücülere tepki vermeden önce davranışlarının sonuçlarını düşünme gibi yollara daha az başvurdukları

rapor edilmiştir. Buna ek olarak, düşük öfke düzeyine sahip sürücülerin, trafikte daha güvenli davranışlar sergileme eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir (Dahlen ve White, 2006: 909-910, Deffenbacher vd., 2003: 713).

Yapılan bazı çalışmalar, kişiden kişiye farklılık gösterebilen öfke düzeyinin hangi gruplarda daha yüksek olduğunu ve nasıl ifade edildiğini belirlemeye yöneliktir. Deffenbacher, Lynch, Oetting ve Swaim (2002: 722), sürücülerin öfkelerini dört farklı biçimde ifade ettiklerini öne sürmüşlerdir. Bu ifade biçimlerini öfkenin sözel ifadesi (diğer sürücüye bağırarak ve küfür etmek vb.), öfkenin bedenle ifadesi (diğer sürücüyü araçtan indirip kavga etmeye çalışmak vb.), öfkenin araçla ifadesi (araçla diğer sürücünün önünü kesmeye çalışmak vb.) ve uyum sağlayıcı/yapıcı ifade (olumsuz durumla baş edebilmek adına pozitif çözümler düşünmek vb.) olarak adlandırmışlardır. İlk üç ifade biçimi saldırganlık ve riskli davranışlarla pozitif ilişkiliyken, son ifade biçimi bu değişkenlerle negatif ilişkili olarak bulgulanmıştır. Bu ilk üç ifade biçimi genel olarak öfkenin saldırgan ifadesi olarak da ifade edilebilir.

Bu çalışmaya ek olarak, Eşiyok, Yasak ve Korkusuz (2007: 241) yaptıkları çalışmada 21-30 yaş grubuna dahil olan erkek bireylerin trafikte daha fazla sözel ve bedensel saldırgan ifade kullanma eğiliminde olduklarını; kadınların daha uyum sağlayıcı ve yapıcı öfke ifadesi gösterdiklerini göstermiştir. Buna ilaveten, Lajunen ve Parker (2001: 252) genç erkek sürücülerin daha fazla sürücü öfkesi ve trafikte saldırganlık gösterdiklerini bulgulamışlardır. Bu bulgularla da bağlantılı olarak, erkek ve genç olmanın trafik kazasına karışma riskini arttırdığı ve bu sürücülerin trafikte daha sık sapkın davranışlar (*aberrant behaviors*) gösterdiği de çeşitli çalışmalarla desteklenen bulgular arasındadır (örn, Elander, West ve French, 1993: 284; Parker ve ark., 1995: 1043-1044). Son olarak kadın sürücülerin, erkeklere göre trafik kurallarına ilişkin daha olumlu düşündükleri, kurallara uymamanın tehlike oluşturabileceğini belirttikleri ve bunun sonucunda da daha az ihlal yaptıkları görülmüştür (Berdoulat, Vavassori ve Sastre, 2013:

764-765). Bir bütün olarak değerlendirildiğinde yapılan bu çalışmalar, öfke düzeyinin ve bu öfkenin ifade ediliş şeklinin trafik güvenliği için büyük önem taşıdığını ve bazı demografik ve bireysel değişkenlere göre farklılık gösterdiğini gözler önüne sermektedir.

1.2. Sürücü Dürtüselliiği

Trafikte öfke ve öfke ifadesi ile ilgili davranışlarla ilişkilendirilebilecek bireysel değişkenlerden birisi de dürtüsellik, veya daha spesifik olarak sürücü dürtüselliiğidir. Genel anlamda dürtüsellik, harekete geçmeden önce diğer insanlardan daha az düşünerek ve yeteri kadar değerlendirme yapmadan, uygunsuz, uyumlu olmayan davranışlar sergileme eğilimi olarak tanımlanabilir (de Wit, 2009: 23; Dickman, 1990: 101). Dürtüsellik her ne kadar olumsuz bir özellikmiş gibi görünse de bazı araştırmacılar bu kavrama farklı bir bakış açısıyla yaklaşmışlardır. Örneğin, Dickman (1990: 95-96, 101) dürtüselliiği ele alırken bu kavramın işlevsel ve işlevsiz dürtüsellik olarak ikiye ayrılabilceğini öne sürmüş; dürtüselliiğin, bahsedildiği kadar patolojik bir olgu olsaydı evrimsel süreçte eleneceğini vurgulamıştır. Bu sebeple tüm dürtüsel davranışların olumsuz ve dezavantajlı sayılmaması gerektiğini savunmuştur. Ona göre işlevsel dürtüsellik heves, maceraperestlik ve pozitif sonuçları olan aktivitelerle ilişkiliyken, işlevsiz dürtüsellik düzensizlik, karar verme sırasında zorluklara sebep olabilecek durumları görmezden gelme gibi özelliklerle ilişkilendirilebilir. Dürtüselliiğin diğer kişilik özellikleri, bireysel farklılıklar ve çeşitli davranış tipleriyle ilişkisini inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Depue ve Collins (1999: 513) dürtüselliiğin heyecan ve yenilik arama, atılganlık ve risk alma eğilimi gibi özelliklerle pozitif yönde ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak, dürtüsellik seviyesi yüksek bireylerin daha düşük düzeyde öz denetime sahip olmalarının, bu kişilerin riskli davranışlar sergilemelerine yol açabileceğini belirtilmiştir (Barratt, 1994).

Trafik özelinde ve riskli sürücü davranışları bağlamında incelendiğinde dürtüselliğin trafik güvenliğiyle yakından ilişkisi de açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin, dürtüsellik düzeyi yüksek bireylerin kazaya daha yatkın olduğu (Hansen, 1988: 358) ve daha saldırgan şekilde araç kullandıkları bulunmuştur (Dahlen, Martin, Ragan ve Kuhlman, 2005: 345). Ayrıca, Ryb, Dischinger, Kufera ve Read'ın (2006: 571) yaptığı çalışmada risk algısı düşük ve dürtüsellik seviyesi yüksek bireylerin alkollü araç kullanma, alkollü bir sürücünün aracına binme, emniyet kemerini nadiren kullanma ve heyecan için hız yapma gibi riskli davranışlarda daha fazla buldukları gösterilmiştir. Buna ek olarak, erkeklerin, özellikle de genç erkek sürücülerin, kadın sürücülere göre dürtüsellik ve heyecan arama özelliklerinin daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (Arnett, 1994: 293-294). Bu bulguları destekler nitelikte, Bachoo, Bhagwanjee ve Govender'ın (2013: 74) çalışmasında da dürtüsellik, öfke ve heyecan aramanın genç sürücülerde riskli sürücülük davranışları ile pozitif ilişki içinde olduğu görülmüştür. Dürtüselliğin, sürücü öfkesi ve öfke ifadesi ile ilişkisini inceleyen bir çalışmada Kováčsová, Lajunen ve Rošková (2016: 295) işlevsel olmayan dürtüselliğin saldırgan araç kullanma ve sürücü öfkesi ile pozitif ilişki içinde olduğunu bulgulamışlardır.

Bıçaksız (2015: 254), 'sürücü dürtüselliği' kavramını hem işlevsiz hem işlevsel dürtüsellik kapsamında değerlendirmiş ve "araç kullanırken yapılan davranışların gelecekteki sonuçlarını düşünmeden hızlı ve hatalı ya da hızlı ama hatasız hareket etme eğilimi" olarak tanımlamıştır. Çalışma sonucunda dürtüsel sürücü davranışlarının dört alt boyutu olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutlar, sürücü işlevsel dürtüselliği, sürücü sıkışıklığı, sürücü tasarlama eksikliği ve sürücü sebatsızlığı olarak adlandırılmıştır. İlk alt boyut trafikteki işlevsel dürtüselliğe işaret etmekteyken, diğer üç boyut işlevsiz dürtüsellik kapsamında değerlendirilmektedir. Sürücü işlevsel dürtüselliği trafikte hızlı düşünme ve doğru tepki verme becerilerini göstermektedir. Sürücü sıkışıklığı düşünmeden, anlık karar verme olarak tanımlanmaktadır. Sürücü tasarlama eksikliği, trafik ortamında geleceği ve davranışların

sonuçlarını düşünmeden hareket etme olarak tanımlanabilir. Son olarak, sürücü sebatsızlığı sürücülerin yaptıkları işleme odaklanmalarında ve o işlemi tamamlamalarında zorlanmaları şeklinde tanımlanmaktadır. Bıçaksız (2015: 267-270), işlevsiz dürtüsellikğin olumlu sürücü davranışlarıyla ve negatif, sapkın sürücü davranışlarıyla (ihlal, hata, ihmal ve dikkatsizlikler) ve pozitif yönde ilişkili olduğunu rapor etmiştir. Bununla birlikte işlevsel dürtüsellikğin sürücü hata ve ihlalleriyle negatif; olumlu sürücü davranışlarıyla, algı-motor becerileri ve güvenli sürücülük becerileriyle pozitif yönlü ilişki gösterdiği bulgulanmıştır. Bahsedilen bu bulgular, trafik ortamlarında dürtüsel sürücü davranışlarının işlevsel ve işlevsiz olarak iki boyutta ve ilgili alt boyutlarda incelenmesinin önem ve gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI

Trafik güvenliğini tehdit eden ve trafikte suç teşkil eden saldırgan davranışların ve bunların sonuçlarının incelenmesi trafik güvenliğini ve güvenli ulaşımın devamlılığını sağlamak açısından kritik değer taşımaktadır. Bu davranış ve sonuçlarla ilişkili değişkenlerin belirlenip incelenmesi trafik ortamında suça giden veya gitme potansiyeline sahip olan faktörlerin anlaşılması açısından kapsamlı ve yönlendirici bilgiler sağlayacaktır. İnsanların trafikte öfkelerini dürtüsellikle bağlantılı olarak nasıl sergiledikleri, bu ortamdaki negatif davranışların ve bu davranışların sonuçlarının anlamlandırılması açısından önemli bir adımdır. Bugüne kadar yapılan dürtüsellik ve sürücü öfkesi ile ilgili çalışmalar, yukarıda bahsedildiği gibi anlamlı bulgular sunmuş ve bu iki değişken arasındaki ilişkinin trafik güvenliği açısından önem taşıdığını göstermiştir (örn. Bachoo vd., 2013: 75; Kovácsová vd., 2016: 297). Daha önce de belirtildiği üzere bu temel kavramların çalışıldıkları ortamda, bu çalışma kapsamında trafik ortamında, incelenmesinin direkt o ortamdaki ilişkilerin anlamlandırılması, o ortama yönelik önlem ve planlamaların oluşturulması açısından kritik bir

değeri vardır. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu kapsamındaki davranışlarla bağlantılı tepkiler ve özellikler içeren öfke ifadesi ve dürtüsellik değişkenleri arasındaki ilişkinin önceki çalışmalarda dürtüsellik kavramının trafik bağlamında değil genel bağlamda ele alınmış olduğu (Bıçaksız ve Özkan, 2016a: 286); trafik güvenliği açısından önem arz eden bu ölçümlerin her iki değişkenin de trafik ortamına özgü bir şekilde incelendiği çalışmalarla daha detaylı ve ortam özelliklerine uygun bir şekilde çalışılmasının trafik güvenliği açısından gerekliliği görülmektedir. Bahsedilen gereklilik temelinde bu çalışma, Bıçaksız ve Özkan (2016b: 342) tarafından literatüre kazandırılan ve daha önce sürücü davranışları ve becerileriyle ilişkisi kanıtlanan dürtüsel sürücülüğün literatürde ilk defa sürücü öfke ifadesi ile ilişkisinin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda ve dürtüsellik, saldırgan davranışlar, öfke ve trafik güvenliği ilişkisini gösteren önceki çalışmalara dayanarak bu iki değişken arasında öngörülen temel ilişkiler aşağıda hipotez edilmiştir:

H1: Sürücü dürtüselliliği ile öfkenin saldırgan ifadeleri arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki vardır.

H2: Sürücü dürtüselliliği ile öfkenin uyum sağlayıcı/yapıcı ifadesi arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki vardır.

3. YÖNTEM

3.1. Katılımcılar

Araştırma örneklemini, 18-25 yaş aralığında, 105'i kadın (%44.3), 132'si erkek (%55.7) toplam 237 ehliyet sahibi üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem grubunun yaş ortalaması 21.58'dir ($SS = 1.76$). Ayrıca, sürücüler tarafından hayat boyu ortalama 19115.04 ($SS = 28134.97$) kilometre kat edildiği raporlanmıştır. Katılımcılar tarafından hayat boyu kat edilen kilometre miktarı ise 100 ile 150000 km arasında değişmektedir (bk. Tablo 1).

3.2. İşlem

ODTÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan gerekli izinlerin alınmasının ardından araştırma verisi toplanmaya başlamıştır. Katılımcılar, çalışmaya gönüllü olarak katılmışlar ve işlem başlamadan önce çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgilendirilmiş, gönüllü katılım formunu onaylamışlardır. Çalışma, katılımcılara web tabanlı veri toplama sistemi üzerinden ulaştırılmıştır. Buna ek olarak, anketin kağıt-kalem formu sınıflarda gönüllü öğrencilere bonus puan karşılığında uygulanmıştır. Web tabanlı veri toplama sisteminde olduğu gibi katılımcılar, uygulama öncesinde ön bilgi formu ile çalışmanın amacı, çalışmayı kimin yürüttüğu, katılımcılardan beklenenler ve araştırmacıların iletişim adresleri hakkında bilgilendirilmişlerdir. Anketin uygulama süresi genel olarak 15-25 dakika arasında değişmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, Sürücü Öfke İfadesi Ölçeği ve Dürtüsel Sürücü Davranışları Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Bu formda katılımcılardan yaş, cinsiyet ve hayat boyu kat edilen km bilgileri alınmıştır.

3.3.2. Sürücü Öfke İfadesi Ölçeği

Bu ölçek, sürücülerin trafik ortamlarındaki sürüş öfkelerini nasıl ifade ettiklerini ölçmek amacıyla Deffenbacher vd. (2002: 719) tarafından geliştirilmiştir. Katılımcılardan ölçek maddelerini “Neredeyse hiçbir zaman” ve “Neredeyse her zaman” arasında değişen 4'lü Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Sürücü Öfke İfadesi Ölçeği 49 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Çalışmada, ölçeğin Eşiyok vd. (2007: 236) tarafından Türkçe'ye uyarlanan versiyonu kullanılmıştır. İlk alt boyut olan “öfkenin sözel ifadesi”, 12 maddeden oluşmaktadır (örn. Yüksek sesle diğer sürücüye söylenirim). İkinci alt boyut “öfkenin bedenle ifadesi” 11 maddeden oluşmaktadır (örn. Diğer sürücüye parmak hareketi yaparım).

Üçüncü alt boyut olan “öfkenin araçla ifadesi” ise 11 maddeden oluşmaktadır (örn. Diğer sürücünün tamponuna oldukça fazla yaklaşıyorum.). Son alt boyut “uyum sağlayıcı/yapıcı ifade”, 15 maddeden oluşmaktadır (örn. Karşılık vermeden önce sonuçlarını düşünürüm.). Ölçeğe ait alt boyutların Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .90, .88, .87 ve .90’dır.

3.3.3. Dürtüsel Sürücü Davranışları Ölçeği

Bıçaksız ve Özkan (2016b: 342) tarafından, sürücülerin dürtüsel davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen Likert tipindeki ölçek, “beni hiçbir şekilde yansıtmıyor” ve “beni tamamen yansıtıyor” arasında 1’den 5’e kadar derecelendirilmiştir. Ölçek, toplam 42 madde ve dört alt boyut içermektedir. Ölçeğin ilk alt boyutu olan “sürücü işlevsel dürtüsellliği” 13 maddeden oluşmaktadır (örn. Tehlike anında hızlı karar verebilirim). İkinci alt boyut olan “sürücü sıkışıklığı” 11 maddeden oluşmaktadır (örn. Hiç acelem olmasa bile araç kullanırken sabırsız davranırım). Üçüncü alt boyut “sürücü tasarlama eksikliği” 10 maddeden oluşmaktadır (örn. Araç kullanırken güvenlik zafiyeti oluşturabilecek davranışlardan kaçınırım). Son alt boyut olan “sürücü sebatsızlığı” 8 maddeden oluşmaktadır (örn. Araç kullanırken tehlike anında dalgınlık nedeniyle boş bulunabilirim). Ölçeğin alt boyutlarının bu çalışma kapsamındaki Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla, .88, .84, .74, ve .79’dur.

3.4. Veri Analizi

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan analizlere başlanmadan önce Dürtüsel Sürücü Davranışları Ölçeğinin ve Sürücü Öfke İfadesi Ölçeğinin alt boyutları ilgili maddelerin ortalaması alınarak oluşturulmuştur. Daha sonra veri analizine geçilmiş ve ilk olarak tüm araştırma değişkenlerinin ilişki örüntülerini incelemek amacıyla ikili korelasyon analizi yapılmıştır. Ardından, sürücü dürtüsellliği ile sürücü öfke ifadesi arasındaki ilişkinin daha detaylı bir şekilde incelenmesi amacıyla hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır. Tüm bu analizlere ilişkin bilgiler bulgular bölümünde raporlanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. İkili Korelasyon Analizleri

Değişkenler arası korelasyon değerlerine bakıldığında (bkz. Tablo 2) sürücü işlevsel dürtüsellіđi öfkenin sözel ifadesi ($r = .15$) ve hayat boyu kat edilen yol ($r = .24$) ile pozitif yönde ilişkilidir. Bununla birlikte sürücü sıkışıklığı da öfkenin sözel ifadesi ($r = .47$) ve hayat boyu kat edilen yol ($r = .26$) ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Öfkenin bedenle ifadesi incelendiğinde, tüm işlevsiz dürtüsellik boyutlarıyla pozitif ilişkili olduğu bulgulanmıştır; korelasyon değerleri sürücü sıkışıklığı için .40, sürücü tasarlama eksikliği için .36 ve sürücü sebatsızlığı için .33 olarak bulgulanmıştır. Diğer taraftan, öfkenin araçla ifadesi hayat boyu kat edilen yol miktarı ($r = .26$) ve sürücü işlevsel dürtüsellіđi ($r = .21$), sürücü sıkışıklığı ($r = .57$), sürücü tasarlama eksikliği ($r = .38$) ve sürücü sebatsızlığı ($r = .24$) ile pozitif olarak ilişkilidir. Son olarak, uyum sağlayıcı/yapıcı ifadenin sürücü sıkışıklığı ($r = -.38$), sürücü tasarlama eksikliği ($r = -.27$) ve hayat boyu gidilen yol ($r = -.22$) ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yaş değişkeni sürücü dürtüsellіđinin veya sürücü öfke ifadesinin herhangi bir alt boyutuyla ilişkili bulunmamıştır.

4.2. Hiyerarşik Regresyon Analizleri: Sürücü Dürtüsellіđi ile Sürücü Öfke İfadesi İlişkisi

Sürücü dürtüsellіđi alt boyutları ile sürücü öfke ifadesi alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 4 ayrı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Her bir analizde farklı bir sürücü öfke ifadesi alt boyutu bağımlı değişken olarak incelenmiştir. Analizler sırasında cinsiyet ve hayat boyu kat edilen yolun kilometre değişkenlerinin ilişkiye etkisinin istatistiksel olarak kontrol edilmesi amacıyla bu değişkenler modelin ilk basamağına, kontrol değişkeni olarak dâhil edilmiştir. Sürücü öfke ifadesi ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanan dürtüsel sürücü davranışlarına ait boyutlar ise bağımsız değişken olarak analizlerin ikinci aşamasında yer almıştır.

İlk regresyon analizinde sürücü öfke ifadesinin, öfkenin sözel ifadesi alt boyutu bağımlı değişken olarak incelenmiştir. Tablo 2’de görüldüğü üzere, demografik kontrol değişkenleriyle beraber dürtüsel sürücü davranışlarının öfkenin sözel ifadesi üzerinde açıkladığı toplam varyansın %24.9 olduğu ($R^2=.249$, $F(6,229) = 12.66$, $p < .001$), bununla birlikte, tek başına demografik değişkenlerin modele anlamlı bir katkı yapmadığı bulgulanmıştır. Dürtüsel sürücü davranışları alt boyutları incelendiğinde yalnızca sürücü sıkışıklığı alt boyutunun öfkenin sözel ifadesi ile pozitif yönde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir ($\beta = .477$, $p < .001$). Başka bir deyişle, trafikte araç kullanırken sürücü sıkışıklığı arttıkça, sürücülerde öfkenin sözel ifadesinin de arttığı görülmektedir. Bununla birlikte işlevsel dürtüsellik, sürücü tasarlama eksikliği ve sürücü sebatsızlığı alt boyutlarının öfkenin sözel ifadesiyle anlamlı bir ilişkisinin olmadığı bulgulanmıştır.

İkinci regresyon analizinde sürücü öfke ifadesinin, öfkenin bedenle ifadesi alt boyutu bağımlı değişken olarak incelenmiştir. Öfkenin bedenle ifadesi ile ilgili değişkenler incelendiğinde (Tablo 2), modelin toplam varyansın %24’ünü açıkladığı görülmektedir ($R^2 = .24$, $F(6,229) = 12.03$, $p < .001$). İlk basamakta modele dâhil edilen demografik değişkenlerin modele anlamlı bir katkı yapmadığı bulgulanmıştır. Dürtüsel sürücü davranışları alt boyutları incelendiğinde sürücü sıkışıklığının ($\beta = .247$, $p < .001$), sürücü tasarlama eksikliğinin ($\beta = .198$, $p = .01$) ve sürücü sebatsızlığının ($\beta = .220$, $p < .001$) öfkenin bedenle ifadesi ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Bununla birlikte, işlevsel dürtüsellüğün öfkenin bedenle ifadesi ile ilişkisi anlamlı düzeyde değildir. Daha ayrıntılı ifade edilecek olursa, trafikte araç kullanırken sürücü sıkışıklığı, sürücü tasarlama eksikliği ve sürücü sebatsızlığı arttıkça, öfkenin bedenle ifadesi de artmaktadır.

Üçüncü regresyon analizinde sürücü öfke ifadesinin, öfkenin araçla ifadesi alt boyutu bağımlı değişken olarak incelenmiştir. Model toplam varyansın %44.1’ünü açıklamaktadır ($R^2=.441$, $F(6,229) = 30.12$, $p < .001$). İlk aşamada analize dâhil edilen cinsiyet ($\beta = -.269$, $p < .001$) öfkenin araçla ifadesi ile negatif ilişkiyken, hayat boyu gidilen yol ($\beta = .216$, $p < .001$) pozitif ilişkilidir. Başka bir deyişle erkek sürücülerin ve daha fazla araç

kullanma tecrübesine sahip sürücülerin trafikte öfke ifade ederken araçlarını daha çok kullandıkları bulunmuştur. Demografik değişkenlerin bu etkileri kontrol edildiğinde, sürücü işlevsel dürtüselliliğinin ($\beta = .199, p < .001$), sürücü sıkışıklılığının ($\beta = .374, p < .001$), sürücü tasarlama eksikliğinin ($\beta = .175, p < .001$) ve sürücü sebatsızlığının ($\beta = .167, p = .01$) öfkenin araçla ifadesi ile pozitif ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Trafikte araç kullanırken sürücü işlevsel dürtüselliliği, sürücü sıkışıklılığı, sürücü tasarlama eksikliği ve sürücü sebatsızlığı arttıkça, sürücülerde öfkenin araçla ifadesinin de arttığı bulgulanmıştır.

Son regresyon analizinde sürücü öfke ifadesinin, uyum sağlayıcı/yapıcı ifadesi alt boyutu bağımlı değişken olarak incelenmiştir. Model toplam varyansın %19.5'ini açıklamaktadır ($R^2=.195, F(6,229) = 9.26, p < .001$). Modelin ilk basamağında yer alan demografik değişkenler incelendiğinde, hayat boyu kat edilen yol miktarının uyum sağlayıcı/yapıcı ifade ile negatif yönde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir ($\beta = -.196, p < .001$). Bu sonuca göre, sürücüler daha fazla araç kullanma tecrübesi kazandıkça daha az yapıcı veya uyum sağlayıcı oldukları bulunmuştur. Kat edilen kilometre demografik değişkeninin bu etkisi analiz sırasında bir sonraki basamakta kontrol edilmiş ve sadece sürücü sıkışıklılığının, uyum sağlayıcı/yapıcı ifade ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur ($\beta = -.334, p < .001$). Trafikte araç kullanırken sürücü sıkışıklılığı arttıkça, uyum sağlayıcı/yapıcı ifadenin azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte son regresyon analizine göre, işlevsel dürtüsellik sürücü tasarlama eksikliği ve sürücü sebatsızlığı alt boyutları, uyum sağlayıcı/yapıcı ifade ile anlamlı olarak ilişkili değildir.

Sonuçlar genel olarak yorumlandığında, istatistiksel olarak anlamlı olan ilişkilerin çalışmanın hipotezlerinde ön görüldüğu şekilde bulgulanığı, başka bir deyişle H1 ve H2'nin desteklendiği, görülmektedir. Bununla birlikte alt boyutlar temelinde incelendiğinde sonuçlar, sürücü dürtüselliliğinin farklı alt boyutlarının farklı öfke ifadesi alt boyutları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçları ilgili literatüre ve uygulamaya potansiyel etki ve katkıları açısından tartışılmıştır.

5. TARTIŞMA

Trafik kazaları bireylerin can ve mal güvenliğini doğrudan etkileyen toplumsal bir halk sağlığı problemidir. Karamanoğlu ve Akdi (2015: 56)'nin de belirttiği gibi eğer toplumun güvenlik ihtiyacı karşılanamazsa gelişimin elde edilmesi ve devam ettirilmesi mümkün değildir. Ayrıca toplumsal huzurun sağlanması için de her ortamda olduğu gibi trafik ortamında da suç ile ilgili faktörlerin belirlenip anlaşılması ve bu faktörlerin kontrol altına alınabilmesi için çeşitli önlemlerin uygulanması gerekmektedir. Bu çalışmada trafik güvenliği ve trafikte suç sayılabilecek tepki ve davranışlarla ilişkili iki faktörün, sürücü dürtüselliklerinin ve sürücü öfke ifadesinin ilişkisinin genç sürücü örnekleminde incelenmesi amaçlanmıştır. Önceki çalışmalar, dürtüsellik ile trafik güvenliğini risk altında bırakabilecek bireysel özelliklerin, sapkın davranış ve kaza gibi bazı çıktılarla ilişki içerisinde olduğunu göstermiştir. Örneğin, sürücü öfkesinin dürtüsellik ile (Barratt, 1994; Bıçaksız ve Özkan, 2016a: 209; Dahlen vd., 2005: 345); dürtüsellik, trafik ihlalleri ve kazalarla, özellikle de hız ihlali davranışı ile pozitif yönde ilişkili olduğu vurgulanmıştır (Bıçaksız ve Özkan, 2016a: 212). Trafik güvenliği ile bağlantılı olabilecek çeşitli yol kullanıcısı özelliklerine bakıldığında, bu popülasyona özgü geliştirilen ölçeklerin ilgili ortamın özelliklerini yansıtarak daha geçerli bilgi sağlayacağı görülmektedir. Bu doğrultuda geliştirilmiş olan Dürtüsel Sürücü Davranışları Ölçeği de (Bıçaksız, 2015: 261) bu amaçla bu çalışmada kullanılmış ve dolayısıyla sürücü odaklı dürtüsellik ve öfke ifadesi ilişkisi literatürde ilk olarak bu çalışma kapsamında incelenmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan ikili korelasyon analizi sonuçlarında çeşitli demografik özellikler, dürtüsellik ve öfke ifadesi alt boyutları ile ilişkili çıkmış; daha sonra bu ilişkilerin daha ileri düzey incelemesi ve ayrıntılı yorumlarının yapılması için hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır. Bu analizler sonucunda çalışmanın hipotezlerini destekler nitelikte bulgular elde edilmiştir. Bulgular, farklı dürtüsel sürücülük tiplerinin farklı öfke ifadesi şekilleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Daha açık bir ifadeyle,

sürücü sıkışıklığı dürtüsellik alt boyutunun, öfke ifadesinin tüm alt boyutlarıyla anlamlı olarak ilişkili olduğu görülmektedir. Sürücü dürtüselliliğinin bu alt boyutu, öfkenin sözel ifadesi, öfkenin bedenle ifadesi ve öfkenin araçla ifadesi ile pozitif; uyum sağlayıcı/yapıcı ifade ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Bununla birlikte, sürücü tasarlama eksikliği ve sürücü sebatsızlığı da öfkenin hem araçla hem de bedenle ifadesi ile pozitif ilişkilidir. Başka bir deyişle, araç kullanırken güvenlik zafiyeti oluşturabilecek durumları önceden planlamadıklarını ve bu konuda dikkatsiz davrandıklarını rapor eden sürücüler de hem sözel hem de araçla öfke ifade etmeye daha yatkın olduklarını bildirmişlerdir. Yüksek dürtüsellik düzeyine sahip bireylerin düşük öz denetime sahip olup bununla birlikte riskli davranışlar sergilemelerinin daha olası olduğu bilinmektedir (Barratt, 1994); bu kişiler daha saldırgan şekilde araç kullanmaktadırlar (Dahlen vd., 2005: 345). Ayrıca dürtüselliliğin, sürücü öfkesi ve trafikte saldırgan davranışlarla pozitif ilişki içerisinde olduğu da düşünöldüğünde (Kovácsová vd., 2016: 295), bu çalışmanın sonuçlarının da anlık karar veren veya geleceği ve davranışlarının sonuçlarını düşünmeden hareket eden sürücülerin öfkelerini sözel, beden dilini kullanarak veya araçlarını kullanarak ifade etmesi; özellikle düşünmeden ve anlık karar veren kişilerin daha az uyum sağlayıcı ve yapıcı tepkiler vermesi şeklinde ortaya çıkması beklendik bir durumdur. Beklenildiđi gibi, özellikle diğer sürücülere bağırmak, küfür etmek, el kol hareketi yapmak, acelesi olmasa bile korna çalmak gibi öfke belirtisi olabilecek durumlar içeren sürücü sıkışıklığı alt boyutunun sürücü öfkesinin saldırgan ifadesine ait tüm boyutlar ile pozitif ilişki göstermesi ve uyum sağlayıcı/yapıcı öfke ifadesiyle negatif ilişki göstermesi sürücü sıkışıklığının öfkenin ifadesindeki önemli ve tutarlı etkisini de göstermektedir. Yani, trafikte acelesi olmasa bile beklemeye ve güvenli araç kullanmaya sabrı olmadığını bildiren bireyler, trafikte söylenmek, küfür etmek gibi sözel, diğer sürücüye parmak hareketi yapmak gibi bedensel, gereksiz korna çalmak gibi araç ile öfke ifadelerine daha çok başvurduklarını; bununla

birlikte sakinleşmeye çalışmak ve durumla ilgili çözüm üretmek gibi yapıcı ifadeleri daha az gösterdiklerini bildirmişlerdir.

Bunlara ek olarak, sürücü işlevsel dürtüselliğinin sadece öfkenin araçla ifadesi ile pozitif ilişki göstermesi araştırmanın ilginç bulguları arasında sayılabilir. İşlevsel dürtüsellik alt boyutunun tehlike anında seri ve doğru hareket etmek, hızlı manevra kabiliyetine sahip olmak, trafik ortamlarında tehlikeli durumlarda güvenli ortamı sağlayabilmek gibi genel olarak sürücü becerileriyle de alakalı maddeler içerdiği görülmektedir. Bu alt boyutun beceri temelli bu yönünün öfkenin araçla ifadesi ile anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkisinin olması, işlevsel dürtüselliği yüksek sürücünün öfke anında bu ‘özellik ve becerilerine’ güvenip, öfkesini de araçla ifade etmesini beraberinde getirebileceği düşünülebilir. Buna ek olarak, öfkenin araçla ifadesinin işlevsiz sürücü dürtüselliği alt boyutlarıyla pozitif ilişkili olması genç sürücülerde sürücü dürtüselliğinin öfke ifadesi ile ilişkilendirildiğinde daha fiziksel bir formda ortaya çıkması şeklinde değerlendirilebilir.

Türkiye’de trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu kapsamına giren, trafik ortamını ve yol kullanıcılarını tehlikeye sokacak şekilde araç kullanma durumuna yönelik önleyici çalışmalar göz önüne alındığında yıllardır süregelen “trafik canavarı” kavramının toplum nezdinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. “Trafik canavarlarının” özellikleri düşünüldüğünde saldırgan davranışlarda ve kural ihlallerinde bulunarak yol kullanıcılarının güvenliğini tehlikeye atan ve trafik kazalarına sebep olan bireyler olduğu düşünülebilir. Bu yüzden de saldırgan davranışların toplumsal güvenlik anlamında trafikte sadece o an, o ortamda etkileşimde bulunulan yol kullanıcılarını değil, daha büyük bir kesimi doğrudan ve dolaylı yollarla etkileyebileceğini değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda çalışmanın bulguları incelendiğinde sürücü dürtüselliğinin, özellikle de sürücü sıkışıklığının, genç sürücülerde öfkenin saldırgan yollarla ifade edilmesi ile ilişkisi anlam kazanmaktadır. Bu bulgunun, güvenli olmayan şekilde araç kullanan bu tür sürücülerin özelliklerini belirlemede ve bu konuda önlem almakta önem teşkil ettiği görülmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, özellikle sürücü sıkışıklığı odaklı eğitim ve diğer karşı önlem programlarının kişilerin kendi sürüşleri ve kişisel özellikleri açısından da farkındalık yaratacağı ve bu müdahalenin trafik güvenliği açısından büyük önem taşıyacağı düşünülmektedir. Ülkemizin yüksek genç nüfus oranı ve gençlerin trafikte daha uzun yıllar sürücü ve/veya farklı yol kullanıcıları şeklinde bulunacağı düşünüldüğünde, çalışmanın bulgularının uzun vadede toplumsal güvenlik açısından da önemi ortaya çıkmaktadır.

Çalışma ile ilgili bahsedilmesi gereken bazı metodolojik konular mevcuttur. Örneğin, çalışma verisi öz bildirim yoluyla toplanmıştır. Her ne kadar Lajunen ve Summala (2003: 105)'nin çalışmasında sürücü davranışlarıyla ilgili ölçüm araçlarının sosyal istenirlikten minimum düzeyde etkilendiği bildirilmiş olsa da, bu veri toplama şekli genel olarak farklı tip değişkenlerin dâhil olduğu bir araştırmada katılımcıların ölçeklerde kendilerinden istenilen bilgileri hatırlamamasından (Chapman ve Underwood, 2000: 41) veya sosyal istenir bilgi vermesinden kaynaklanabilecek veri problemlerine yol açma potansiyeline sahiptir (Lajunen, Corry, Summala ve Hartley, 1998: 547). Bunun yanında, çalışmanın kesitsel (*cross-sectional*) doğası da elde edilen sonuçları nedensel ilişkiler temelinde açıklamayı ve genellemeyi mümkün kılmayan bir durumdur.

Bu çalışma, birey, toplum ve ülke güvenliğinin dikkat çekilmesi gereken trafik güvenliği boyutuyla direkt bağlantılı olan dürtüsellik, öfke ve öfke ifadesi kavramlarını ilk defa tüm ölçümleri trafik ortamı için geliştirilmiş ölçme araçlarının kullanımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu ölçeklerin kullanımı, bahsedilen kavramların detaylı alt boyut ve davranış örnekleri temelinde incelenmesine olanak vermesi bakımından değerlidir. Bu özelliğiyle literatüre anlamlı sonuçlar sunmuş olan bu araştırmanın teorik bulgularının, aynı değişkenlerin ve farklı özelliklere sahip yol kullanıcılarının dâhil olacağı detaylı ilişki örüntülerinin incelenebileceği sonraki çalışmalar için

yol gösterici özellik taşıdığı görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarının uygulama açısından da değeri yüksektir. Dürtüsellik ve öfke ifadesi gibi trafik güvenliğiyle direkt ilgili iki özelliğin trafik ortamlarına yansıma şeklinin anlaşılması; bu özelliklerin trafikte oluşturduğu güvenlik tehdidine yönelik müdahalelerin geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu kapsamındaki davranışlarla ilişkilendirildiğinde, belirli dürtüsellik özelliğine sahip bireylerin öfkelerini trafikte sözel, beden dilini veya araçlarını kullanarak ifade etme potansiyelinde olma durumlarına etki edebilecek çeşitli suç önleme programları uygulanabilir; bu programların etkisi kanun ve yaptırımlar desteğiyle artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Arnett, J. J. (1994). Sensation seeking: a new conceptualization and a new scale. *Personality and Individual Differences*, 16, 289–296.
- Bachoo, S., Bhagwanjee, A. ve Govender, K. (2013). The influence of anger, impulsivity, sensation seeking and driver attitudes on risky driving behaviour among post-graduate university students in Durban, South Africa. *Accident Analysis and Prevention*, 55, 67–76.
- Barratt, E. S. (1994). Impulsiveness and aggression. İçinde J. Monahan ve H. J. Steadman (Ed.) *Violence and Mental Disorder: Developments in Risk Assessment* (10, ss. 61–79). Chicago, IL, US: University of Chicago Press.
- Berdoulat, E., Vavassori, D. ve Sastre, M. T. M. (2013). Driver anger, emotional and instrumental aggressiveness, and impulsiveness in the prediction of aggressive and transgressive driving. *Accident Analysis and Prevention*, 50, 758–767.
- Bıçaksız, P. (2015). *The differential associations of functional and dysfunctional impulsivity with driver behaviors and skills, accidents and offences* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Bıçaksız, P. ve Özkan, T. (2016a). Impulsivity and driver behaviors, offences and accident involvement: A systematic review. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 38, 194–223.
- Bıçaksız, P. ve Özkan, T. (2016b). Developing the impulsive driver behavior scale. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 43, 339–356.
- Chapman, P. ve Underwood, G. (2000). Forgetting near-accidents: the roles of severity, culpability and experience in the poor recall of dangerous driving situations. *Applied Cognitive Psychology*, 14(1), 31–44.

- Dahlen, E. R. ve White, R. P. (2006). The big five factors, sensation seeking, and driving anger in the prediction of unsafe driving. *Personality and Individual Differences*, 41, 903–915.
- Dahlen, E. R., Martin, R. C., Ragan, K. ve Kuhlman, M. M. (2005). Driving anger, sensation seeking, impulsiveness, and boredom proneness in the prediction of unsafe driving. *Accident Analysis and Prevention*, 37(2), 341–348.
- de Wit, H. (2009). Impulsivity as a determinant and consequence of drug use: a review of underlying processes. *Addiction Biology*, 14(1), 22–31.
- Deffenbacher, J. L. (1992). Trait anger: Theory, findings, and implications. İçinde C. D. Spielberger ve J. N. Butcher (Ed.), *Advances in personality assessment* (9, ss. 177–201) Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Deffenbacher, J. L. (2009). Angry drivers: Characteristics and clinical interventions. *Revista Mexicana de Psicología*, 26(1), 5–16.
- Deffenbacher, J. L., Lynch, R. S., Oetting, E. R. ve Swaim, R. C. (2002). The driving anger expression inventory: A measure of how people express their anger on the road. *Behaviour Research and Therapy*, 40(6), 717–737.
- Deffenbacher, J. L., Deffenbacher, D. M., Lynch, R. S. ve Richards, T. L. (2003). Anger, aggression, and risky behavior: a comparison of high and low anger drivers. *Behaviour Research and Therapy*, 41(6), 701–718.
- Depue, R. A. ve Collins, P. F. (1999). Neurobiology of the structure of personality: Dopamine, facilitation of incentive motivation, and extraversion. *Behavioral and Brain Sciences*, 22(03), 491–517.
- Dickman, S. J. (1990). Functional and dysfunctional impulsivity: personality and cognitive correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(1), 95–102.

- Dünya Sağlık Örgütü (2015). Global Status Report on Road Safety 2015, Erişim tarihi: 15 Ağustos 2017, http://www.who.int/violence_injury_prevention/road_safety_status/2015/en/.
- Elander, J., West, R. ve French, D. (1993). Behavioural correlates of individual differences in road-traffic crash risk: an examination of methods and findings. *Psychological Bulletin*, 113, 279–294.
- Eşiyok, B., Yasak, Y. ve Korkusuz, İ. (2007). Trafikte öfke ifadesi: sürücü öfke ifadesi envanteri'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 231–243.
- Evans, L. (2004). Traffic safety. *Bloomfield Hills MI: Science Serving Society*.
- Gebru, M. K. (2017). Road traffic accident: Human security perspective. *International journal of peace and development studies*, 8(2), 15-24.
- Hansen, C. P. (1988). Personality characteristics of the accident involved employee. *Journal of Business and Psychology*, 2(4), 346–365.
- Haukeland, J. V. (1996). Welfare consequences of injuries due to traffic accidents. *Accident Analysis and Prevention*, 28(1), 63–72.
- Hennessy, D. (2011). Social, personality, and affective constructs in driving. İçinde B. E. Porter. (Ed.), *Handbook of Traffic Psychology* (ss. 149-163). Amsterdam: Elsevier.
- Karamanoğlu, Y. E. ve Akdi, Y. (2015). Regional crime analysis of Turkey: a time series approach. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 4(1), 55–85.
- Kovácsová, N., Lajunen, T. ve Rošková, E. (2016). Aggression on the road: Relationships between dysfunctional impulsivity, forgiveness, negative emotions, and aggressive driving. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 42, 286–298.
- Lajunen, T. ve Summala, H. (2003). Can we trust self-reports of driving? Effects of impression management on driver behaviour questionnaire

- responses. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 6(2), 97–107.
- Lajunen, T., Corry, A., Summala, H. ve Hartley, L. (1998). Cross-cultural differences in drivers' self-assessment of their perceptual-motor and safety skills: Australians and Finns. *Personality and Individual Differences*, 24(4), 539–550.
- Lewin, I. (1982). Driver training: a perceptual-motor skill approach. *Ergonomics*, 25(10), 917–924.
- Lochman, J. E., Powell, N., Clanton, N., ve McElroy, H. (2006). Anger and aggression. G. Bear ve K. M. Minke (Ed.) *Children's Needs III*, içinde 115–133. Washington, DC: National Association of School Psychology.
- Mizell, L., Joint, M. ve Connell, D. (1997). Aggressive driving: Three studies. *AAA Foundation for Traffic Safety*, 1–13.
- Özkan, T. ve Lajunen, T. (2011). Person and environment: Traffic culture. B. E. Porter (Ed.), *Handbook of Traffic Psychology* içinde 179-192. Elsevier: New York.
- Parker, D., Reason, J., Manstead, A. ve Stradling, S., (1995). Driving errors, driving violations and accident involvement. *Ergonomics*, 38, 1036–1048.
- Ramirez, J. M. ve Andreu, J. M. (2006). Aggression, and some related psychological constructs (Anger, hostility and impulsivity) some comments from a research project. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 30(3), 276-291.
- Ryb, G. E., Dischinger, P. C., Kufera, J. A. ve Read, K. M. (2006). Risk perception and impulsivity: Association With Risky Behaviors And Substance Abuse Disorders. *Accident Analysis and Prevention*, 38(3), 567–573.
- Săucan, D. Ş., Micle, M. I., Popa, C. ve Oancea, G. (2012). Violence and aggressiveness in traffic. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 33, 343–347.

- Shorey, R. C., Brasfield, H., Febres, J. ve Stuart, G. L. (2011). The association between impulsivity, trait anger, and the perpetration of intimate partner and general violence among women arrested for domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(13), 2681-2697.
- Smith, P., Waterman, M. ve Ward, N. (2006). Driving aggression in forensic and non-forensic populations: relationships to self-reported levels of aggression, anger and impulsivity. *British Journal of Psychology*, 97(3), 387-403.
- Spielberger, C. D. (1999). *State-trait anger expression inventory-2: professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Türk Dil Kurumu (2018). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi: 15 Şubat 2018, <http://www.tdk.gov.tr/>.

EKLER

EK A										
Tablo 1. Değişkenler Arası İkili Korelasyonlar.										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Yaş	-									
2. Hayat boyu km	.26**	-								
3. Sürücü işlevsel dürtüsellliği	.07	.24**	-							
4. Sürücü sıkışıklığı	.07	.26**	.14*	-						
5. Sürücü tasarlama eksikliği	.00	.09	-.24**	.43**	-					
6. Sürücü sebatsızlığı	.02	-.02	-.40**	.29**	.41**	-				
7. Öfkenin sözel ifadesi	.01	.14*	.15*	.47**	.11	.17*	-			
8. Öfkenin bedenle ifadesi	-.12	.04	.00	.40**	.36**	.33**	.52**	-		
9. Öfkenin araçla ifadesi	.00	.26**	.21**	.57**	.38**	.24**	.48**	.60**	-	
10. Uyum sağlayıcı/yapıcı ifade	.05	-.22**	-.01	.38**	.27**	-.08	-.22**	-.10	-.33**	-
Ort.	21.58	22.382	3.73	2.75	1.85	2.35	27.60	13.38	17.77	38.39
SS	1.76	45436.07	.58	.71	.46	.65	7.95	4.07	5.90	8.88

* $p < .05$. ** $p < .01$.

EK B																
Tablo 2. Sürücü Dürtüsellliği ve Sürücü Öfke İfadesi arasındaki Hiyerarşik Regresyon Analizleri																
Değişkenler	Öfkenin Sözel İfadesi				Öfkenin Bedenle İfadesi				Öfkenin Araçla İfadesi				Uyum Sağlayıcı Yapıcı İfade			
	R ²	FΔ	β	p	R ²	FΔ	β	p	R ²	FΔ	β	p	R ²	FΔ	β	p
1. Demografik Değişkenler	.020	2.319			.005	.587			.140	19.034			.062	7.641		
Cinsiyet			-.036	.587			-.056	.400					-.000		.121	.063
Hayat Boyu Kilometre			.129	.052			.034	.607					.216	.001		.003
2. Dürtüsel Sürücü Davranışları	.249	17.502			.240	17.669			.441	30.791			.195	9.504		
İşlevsel Dürtüsellik			.106	.134			.120	.091					.199	.001	.099	.177
S. Sıkışıklığı			.477	.000			.247	.000					.374	.000		.000
S. Tasarlama Eksikliği				.132			.198	.006					.175	.004		.090
S. Sebatsızlığı			.110	.116			.220	.002					.167	.006	.102	.161

Df, F-test: 1. Aşama = 2, 233; 2. Aşama = 6, 229.

TSK'NİN İHA GÖRÜNTÜLERİNİ SORUN YÖNETİMİ BAĞLAMINDA SİYASAL İLETİŞİM ARACI OLARAK KULLANMASI: AFRİN OPERASYONU ÖRNEĞİ

Konur Alp DEMİR*
Kurthan DEMİR**

Öz

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Türkiye'nin güney kesiminde konumlanan terör örgütlerinin hem Türkiye'nin ulusal bağımsızlığına hem de Türklere ve bölgede yaşayan diğer insanlara yönelik terör saldırılarına son vermek, Türkiye'nin güney sınırında oluşmuş ve ileri bir zaman diliminde daha fazla gelişmesi olasılıklar dâhilinde olan terör yapılanmasının önüne geçebilmek ve nihai aşamada bölgede güven, huzur ve istikrarı sağlayabilmek amacıyla Zeytin Dalı Harekâtı adı altında askerî bir harekât düzenlemiştir. Bu harekât içerisinde nokta atışı yapabilmek ve terörün yoğun bir biçimde yaşandığı Afrin kentini terör unsurlarından temizleyebilmek amacıyla Afrin Operasyonu adı altında özel bir operasyon gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen operasyonda yalnızca terör örgütleri hedef alınmış, sivillerin, tarihi eserlerin, kamu binalarının ve terörle ilgisi olmayan diğer unsurların zarar görmemesi için gerekli hassasiyetler gösterilmiştir. Ancak terör örgütleri ve teröre destek veren diğer unsurlar TSK'nın bu hassasiyetlerini karalayıcı propaganda yaparak dünyaya yanlış aktarmaya çalışmışlardır. TSK, karalayıcı propagandanın önüne geçebilmek için sorun yönetimi bağlamında halkla ilişkiler faaliyetlerine hız vermiş ve süreç içerisinde siyasal iletişim aracı olarak İnsansız Hava Aracı (İHA) görüntülerini sosyal medya (Twitter) üzerinden etkin bir biçimde kullanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında sayılan içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmadan beklenen nihai sonuç TSK'nın, sorun yönetimi bağlamında İHA ve sosyal medya (Twitter) araçlarını kullanarak, düzenlemiş olduğu askerî operasyonunun içeriğini, gerekliliğini ve meşruluğunu İHA görüntüleri ile tüm dünyaya anlatmasını ve sorun yönetimi açısından yeni bir uygulamayı hayata geçirmiş olmasını görüntü ve açıklamalar ile analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Afrin Operasyonu, Sorun Yönetimi, Siyasal İletişim, TSK, Terör, İHA.

THE USE OF IMAGES OF THE TAF AS A MEANS OF POLITICAL COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF ISSUE MANAGEMENT: THE CASE OF AFRIN OPERATION

Abstract

Turkish Armed Forces (TAF) was carried out a military operation under the name of Zeytin Dalı Operation which is a military operation to provide confidence, peace and stability, in the final stage, for the purpose of putting an end to the terror attacks of the terrorist organizations situated in the South of Turkey and both as for the national independence of Turkey and other people living in the region, to prevent further development of the embodiment of terror which was formed in the region of South of Turkey. A special operation was carried out under the name of Afrin Operation in order to be able to make a point shot in this operation and to clear the Afrin city from the elements of terror where terror was experienced intensively. Only the terrorist organizations were targeted in the operation and the necessary sensitivities were shown to prevent damage to civilizations, historical monuments, public buildings and other elements irrelevant to terrorism. However, the terrorist organizations and other elements supporting terrorism tried to misrepresent these sensitivities of the TAF to the world by making black propaganda. In order to prevent the black propaganda, TAF accelerated activities of public relations in the context of issue management and actively used the images of Unmanned Aerial Vehicle (UAV) as a means of

* Dr.Öğr.Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, konuralpdemir@yahoo.com.tr <https://orcid.org/0000-0003-1199-930X>

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, kurthandemir@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0001-8067-9356>

political communication in this process through social media (Twitter). In this study, content analysis method which is one of the qualitative research methods is used. The final conclusion expected from this study is to analyze the effort of the TAF sharing the content, necessity and legitimacy of the military operation to the whole world for the purpose of having a new application by using images and explanations, which is obtained by means of UAV, on social media (Twitter) tools in the context of issue management.

Keywords: Afrin Operation, Issue Management, Political Communication, TAF, Terror, UAV.

GİRİŞ

İletişim paylaşılmış bilgi yaratma sürecidir (Barker, 2016: 10). Siyasal iletişim ise siyasal amaçlı eylemlerin sonuca ulaşabilmesi için siyasetçiler ve diğer siyasal aktörler tarafından kullanılan siyasi bir araçtır. Bu araç sözlü, yazılı, görsel ve işitsel unsurlar kullanılarak eylemli bir hale getirilmektedir (Özer, 2014: 176).

İletişimin siyasi basamağını oluşturan siyasal iletişim, siyasi liderlerin seçim dönemlerinde kullandıkları bir araç niteliğinden daha fazla bir anlama sahiptir. Siyasal iletişim kavramını başat çalışma unsuru haline getiren siyasetçiler, siyaset ve iletişim bilimciler, basın mensupları, reklamcılar ve bürokratlar kendi uzmanlık alanlarına göre siyasal iletişime farklı anlamlar yüklemektedirler. Siyasal iletişime farklı kesimlerden hangi anlam yüklense de varılmak istenen temel hedef, iletişim kurmak ve ardından ortaya çıkan süreci yönlendirmektir (Onay, 2012: 31).

1984 yılında Howard Chase tarafından çıkartılan “Issue Management: Origins Of The Future” adlı kitap sorun yönetimi alanında bir ilk olma özelliğini taşımaktadır (Jaques, 2007: 147). Chase sorun yönetimini “karar almak için hazır olan çözümlenmemiş bir konu” şeklinde tanımlamıştır (Chase, 1984: 38, akt. Jaques, 2007: 147).

Modern dünyanın imkânlarından faydalanarak sorun yönetimine teknolojik bir yaklaşım sergilemek mümkündür. Bu çalışmanın özünü oluşturan amaç sorun yönetimi bağlamında TSK’nın İnsansız Hava Aracı (İHA) görüntülerini siyasal iletişim aracı olarak kullanmasının analizini yapmaktır. Bu kapsamda İnsansız Hava Aracı Sistemi (İHAS) içerisinde yer alan İHA’nın ne olduğunu açıklamak önem taşımaktadır.

İHA, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan “İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı (SHT-İHA)”nın 4. Maddesi'nin (j) Fıkrası'nda “İHAS'ın bir bileşeni olarak işletilen, aerodinamik kuvvetler aracılığıyla sürekli uçuş yapma yeteneğinde olan, üzerinde pilot bulunmaksızın uzaktan İHA pilotu tarafından kontrol edilerek veya otonom operasyonu İHA pilotu tarafından planlanarak uçurulan ya da havada kalabilen hava aracı...” şeklinde tanımlanmıştır (İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı (SHT-İHA), Erişim Tarihi: 03.09.2018).

İHA'ların askerî amaçlı kullanılması özellikle 2000'li yıllardan sonra yaygınlık kazanmıştır. Üzerlerinde silah taşıyan İHA teknolojileri olmasına rağmen, ordular genellikle İHA'ları gözetleme, keşif ve istihbarat toplama amaçlı kullanmaktadırlar (Akyürek vd., 2012: 1).

Bu çalışmada TSK'nın Afrin'e düzenlediği terör örgütlerine yönelik askerî operasyonun, terör örgütleri ve yandaşlarının yanlış yansıtması sonucunda sivil halka yönelik olduğu ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne zarar verdiği yönündeki karalayıcı propagandaya karşı geliştirdiği İHA destekli siyasal iletişimin analizi yapılacaktır. Çalışmada kurgulanan hedefe ulaşabilmek için nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. TSK'nın kendisi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti hakkında başlatılan karalayıcı propagandaya cevap verebilmek amacıyla kullandığı İHA görüntülerini içeren sosyal medya (Twitter) mesajları dikkatli bir biçimde incelenmiş, özetlenmiş, yorumlamaya tabi tutulmuş ve bulgular okuyucuya tarafsız bir biçimde yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın temel amacı TSK'nın Afrin Operasyonu süresince askerî bir teknoloji olan İHA görüntülerini siyasal bir iletişim aracı olarak sorun yönetimi bağlamında kullanmasının irdelenmesidir. Bu amaçla ilk önce siyasal iletişime değinilecek, siyasal gündemin belirlenmesinde görev alan unsurlara yer verilecek, makalenin özünü oluşturan sorun yönetimi konusu değerlendirildikten sonra Afrin Operasyonu incelemeye alınacaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: İLETİŞİM, ENFORMASYON VE HALKLA İLİŞKİLER

İletişim karşı taraf ile en az bir duygu veya düşünceyi paylaşabilmek için bir mesaj göndermek ve yorumlamak için girişilen çabaların genel adıdır. İletişim sözlü bir biçimde yapılabileceği gibi mektup, elektronik posta, rapor veya pusula gibi yazılı şekillerde de yapılabilmektedir. Bununla birlikte üstü örtülü şekilde bir şarkı ile de karşı tarafa mesaj verilerek iletişim kurmak mümkündür. İletişim duygu ve düşüncelerin paylaşılması için önemli bir araç niteliğindedir (Means, 2010: 4).

İletişim bir başka zihnin anahtar kavramını etkilemeye veya değiştirmeye yönelik bir eylem bütünüdür. Bu bütünlük içerisinde dil ana aktör olarak varlık kazanırken, somut görsellikler sessiz iletişimin zeminini oluşturmaktadır. Örneğin, bir resmin anlatabileceklerini bazı durumda söz ile ifade etmek oldukça zordur. Bunun için de iletişimin “teknik”, “anlamsal” ve “etkisel” değerlerini iyi bir biçimde analiz etmek gerekmektedir. İletişimin teknik boyutu gönderici ile alıcı arasındaki mesajın doğruluğu ile ilgilidir. İletişimin anlamsal değeri ise genel anlamda bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü göndericinin vermek istediği mesaj ile alıcının kendisine ulaşan mesajı yorumlayış biçimi arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu durumda iletişim sürecinde engeller ortaya çıkmakta ve süreç kesintiye uğramaktadır. Son aşamada yer alan iletişimin etkisel değeri ise göndericinin mesajlarının teknik ve anlamsal boyutunda yaşanan sorunlardan dolayı alıcıya yanlış ulaşması veya beklenen etkiyi göstermemesi ile ilgilidir (Weaver, 2008: 27-28). Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde gönderici belirli bir içerik taşıyan bir mesajın alıcıya ulaşmasını istemektedir. Dolayısıyla bu noktada bir bilgi aktarımı söz konusudur. Ancak çalışmanın içeriği ile uyumlu olması amacıyla enformasyon kavramının kullanılması uygun görülmektedir. Çünkü enformasyon kelimesinin sözlüksel anlamının çalışmanın içeriğini daha iyi bir biçimde yansıtmaya yeteneğine sahip olduğu düşünülmektedir.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'ne göre enformasyon “Haber alma, haber verme, haberleşme” anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Enformasyon, Erişim Tarihi: 01.09.2018). Oysaki bilgi aynı sözlükte “İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Bilgi, Erişim Tarihi: 01.09.2018). Bu sebepten dolayı çalışmanın içeriği ile uyumlu olmasından dolayı enformasyon kelimesinin kullanılması tercih edilmiştir.

Enformasyon bilgi, veri, haber ve fikir kavramları ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin, bir harita bir bölgenin genel şeklinin ne olduğu hakkında fikir vermektedir. Bu fikir belirli bir bilginin özel olarak tasarlanmış halinin alıcıya ulaştığı nihai şeklidir. Enformasyon bilginin değişik bir aktarım ve kullanım biçimidir (Gammack vd., 2007: 1-2). Bu süreç içerisinde enformasyon elde edilen bilgilerin evrimleştiği bir olayı da tarif etmektedir. Enformasyonun alıcıya aktarmak istediği mesajın çerçevesi belirlidir. Bu açıdan değerlendirildiği takdirde enformasyon bilgidен ayrılmaktadır. Çünkü enformasyon mesaj aktarımında daha seçici davranmakta ve bilgi gibi genel kavramlar üzerine yoğunlaşmamaktadır. Gönderici var olan bilgiyi işlemde geçirip yorumlaya tabi tuttukten sonra alıcıya iletmektedir. Enformasyon, bu bakımdan, işlenmiş bilgidir. Enformasyonun akıl ile işlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ham bir bilgi kaynağından başka bir sonuç elde edilememektedir (Aktan ve Vural, 2005: 7-8).

Enformasyon kavramsal içeriği itibarıyla kurumsal bir kimliğe sahiptir. Çünkü enformasyon genel anlamda birey veya kurum tarafından değerlendirmeye alınan bir sorunun çözümüne odaklanmakta ve sorunlaştırılan konunun başlangıç noktasından bitiş aşamasına kadar olan sürecin yönetilmesi için kavramsal bir zemin hazırlamaktadır. Bu zemin genel olarak işlenmeye gereksinim duyan bilgilerden oluşmaktadır (Odabaş, 2005: 65).

Enformasyon anlamlı sonuçların üretilmesi için bulguların yorumlanmasını zorunlu bir hale getirmektedir. Enformasyonda mutlaka bir amaç bulunmaktadır. Enformasyon genel olarak elektronik ortamda paylaşılan verilerden oluşmaktadır. Enformasyonun yorumlama sürecine sahip olmasından dolayı olaylara, yaşantılara ve nesnel varlıklara farklı bir açıdan bakabilmek için imkân yaratmaktadır (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 353).

Elde edilen bulguların yorumlanarak enformasyon haline dönüştürülmesinin ardından ilgili mesaj alıcıya (konu itibarıyla halka) ulaştırılması gerekmektedir. Bu gerekliliği çözümsel noktaya taşıyan anahtar kavram ise halkla ilişkilerdir.

Halkla ilişkiler herhangi bir konu hakkında halkla iletişim kurma sürecinin kavramsal adıdır. Bu süreç içerisinde kurum hem iç hem de dış alıcılar (halk) ile iletişim halinde olmaktadır. Halkla ilişkiler kavramına yönetim fonksiyonları içerisinde yer vermek yanlış olmayacaktır. Çünkü halkla ilişkiler kurum ve halk arasında kurulan karşılıklı iletişim sürecinde ölçülebilen, planlanan ve sürdürülebilen çabaların bütünüdür (Kitchen, 2006: 2-7). Bu çabalar aşağıdaki yeterlilikleri zorunlu hale getirmektedir (Baines vd., 2004: 5):

- İletişim kurmak,
- Örgütlenme veya organize etmek,
- İnsanlarla iyi anlaşmak (insanları yönetebilmek),
- Kişisel bütünlük,
- Hayal gücü (düşünebilme yeteneği),
- Öğrenmeye isteklilik.

Halkla ilişkiler süreci sonucunda elde edilmesi beklenen değer toplum içerisinde bir anlayış veya fikir birliği yaratabilmektir. Halkla ilişkiler bir

bakıma reklam yapmaktan farksızdır. Çünkü reklam toplum içerisinde bir farkındalık yaratmak, bilinirliğini arttırmak, propaganda yapmak ve taraftar toplamak için yapılmaktadır. Halkla ilişkiler de amaçsal olarak benzer faaliyetleri içermektedir. Halkla ilişkiler süreci hem halka iletimlerde bulunmak hem de halktan geri bildirimleri toplamak üzere çift taraflı işlemektedir (Baines vd., 2004: 6-7).

Halkla ilişkiler süreci üç temel unsuru içermektedir. Birincisi, ortaya çıkan ihtiyaçların niteliğini yorumlayarak ileri bir aşamadaki çözümsel önerilere zemin hazırlamaktır. Bunu yaparken halkın görüş, fikir, beklenti ve konu hakkında aldıkları tavır dikkate alınmaktadır. İkincisi, bu ihtiyaçlardan, beklentilerden, tavırlardan ve görüşlerden anlamlı bir sonuç elde edebilmek için bu unsurların halk, toplumsal gruplar ve organizasyonlar arasında iletişime açılması gerekmektedir. Üçüncüsü ise iletişim sürecinden oluşan halkla ilişkiler halkın ihtiyaçlarını, bakış açısını ve gösterdikleri tepkileri değiştirebilmek için yönetilmelidir. Farklı bir ifade ile bu unsurları halkla ilişkiler süreci yönetmelidir (Lubbe, 2000: 41).

Halkla ilişkiler faaliyetleri sürdürülürken girişilen çabaların önemli bir kısmı karşıdaki bireyi veya topluluğu etkileyerek bir “düşünce veya inancı” benimsetme üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu etkileme ve benimsetme işi “propaganda” olarak adlandırılmaktadır (Cunningham, 2002: 11; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Propaganda, Erişim Tarihi: 05.09.2018). Propaganda alışık olunmayan bir kavram değildir. Çünkü özellikle medyada sıklıkla karşılaşılan bir kavramdır. Propaganda, gazeteciler ve yorumcular tarafından siyasal bir süreci etkilemek, siyasi açıklamaları yorumlamak, hükümet faaliyetlerini değerlendirmek, küresel niteliği bulunan olayları incelemek için kullanılan siyasal bir iletişim aracıdır (Cunningham, 2002: 11).

2. SİYASAL İLETİŞİM VE ORDU

Siyasal iletişimin klasik tanımı yapılırken genel olarak bilgi/haber kaynağına ve bu kaynakları harekete geçiren nedenler üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eksen üzerinde hareket edilmesi sonucunda siyasal iletişimin ana kaynağının yalnızca siyasi arena ve varmak istediği hedefin ise siyasal amaçlar olduğu yönünde yanlış bir algı ortaya çıkmaktadır. Oysaki yapılması gereken tanım bundan daha fazla derinlik içermektedir. Bir ülkede siyasal iletişime atfedilmesi gereken anlam medyaya verilen değer üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda siyasal iletişimin tanımlanabilmesi için üç önemli başlık gerekmektedir. Bu başlıklardan bazıları siyasal ve devlet sınırları dışına çıkabilmekte ve kendilerine özgür bir alan yaratabilmektedirler. Birincisi devletin kendisidir. Devlet siyasal organlar ile halk arasında iletişim aracı görevini üstlenmektedir. İkincisi siyasal sürece dışarıdan müdahale etmeye ve süreci yönlendirmeye çalışan sivil toplum örgütleridir. Son başlık ise görsel, işitsel ve yazılı medyadır (Lilleker, 2006: 1). Siyasal iletişim, bir çalışma alanı olarak, bilgi döngüsünü üretme ve tüketme üzerine odaklanmaktadır (Savigny, 2017: 3). Bu noktada siyasal iletişimin genel bir tanımının verilmesi gerekmektedir. Aziz (2017: 3) siyasal iletişimi “Siyasal aktörlerin belli ideolojik amaçlarını, politikalarını belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere çeşitli iletişim tür ve tekniklerini kullanmaları” şeklinde tanımlamaktadır.

Siyasetin varlığı iletişime dayanmaktadır. İletişim sahip olduğu bütün kanalları ile siyasetçiyi ve vatandaşı aynı ortamda buluşturabilmektir. Bu bağlamda düşünüldüğü takdirde siyasal iletişim siyaset sürecinin devam ettirilebilmesi için gerekli bir alanı oluşturmaktadır. Siyasal iletişim siyasal içerikli mesajların üretilmesini ve ilgili mesajların siyasetçilerin kendi aralarında ve nihai aşamada ise siyasetçi ile vatandaş arasında aktarılmasını tarif etmektedir. Siyasal iletişim yukarıdan aşağıya doğru hükümet ile vatandaş arasında, yatay olarak siyasetçiler arasında ve aşağıdan yukarıya doğru vatandaştan siyasal kurumlara olacak biçimde yönlendirilebilmektedir (Small vd., 2014: 4-5).

Siyasal iletişimin kaynağını doğrudan temsil yönteminin kullanılabilirdiği Antik Yunan'a kadar geri götürmek çabası içerisinde girmenin gereksizliği ortadadır. Bu sebepten dolayı siyasal iletişimin resmî bir biçimde kabul edildiği gerçek bir tarih vermek daha doğru bir yaklaşım biçimini oluşturacaktır. Bu bağlamda siyasal iletişimin, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Amerika Birleşik Devletleri'nde varlık kazanmış olduğu ifade edilebilmektedir. 1960'lı yıllarda ise siyasal iletişim kavramı Batı Avrupa'da incelenir bir hale gelmiştir (Özkan, 2007: 23).

Siyasal iletişimin etkileri yalnızca içeriğinde taşıdığı ve topluma verilmeye çalışılan mesaj ile sınırlı değil, aksine günlük gelişen olaylar ve tarihi gerçekler ile örülmüş siyasi çevrenin varlığı ile ilgilidir. Verilmeye çalışılan mesaj ne kadar yoğun ve kaliteli olursa olsun alıcının (vatandaşın) ilgi alanına girmesi ve mesajı almaya hazır olması gerekmektedir. Bunu başarabilmek için de siyasal iletişim yeteneğinin varlığı zorunludur (McNair, 2011: 29).

Siyasal süreç, seçkin sınıf siyaseti ve toplum siyaseti olmak üzere iki etken unsur tarafından yönlendirilmektedir. Seçkin sınıf siyaseti, siyasal süreci oluşturmaya yönelik bir faaliyettir. Toplumsal siyaset ise, genel olarak, seçkin sınıf tarafından oluşturulan siyasete toplumu razı etmek üzerine kurgulanmaktadır. Toplumsal siyaset halkı siyasete katılım açısından pasif bir konuma geriletmektedir. Bu süreç içerisinde halk yönlendirilen ve dikkati farklı bir yöne çekilen bir ortamda bulunmaktadır (Louw, 2010: 16).

Medya sahip olduğu yayılcılık yeteneği ve yönlendirme gücü ile gelecek bir zaman diliminde yaşanabilecek olası bir olayın ana kurgusunu yapabilmekte ve bu amaç doğrultusunda kendi kurgusunu savunabilecek grupları destekleyebilmektedir. Ancak medyanın kendi gelecek senaryolarına uygun biçimde taraftar bulamadığı veya iktidarın not defteri ile kendi not defteri arasında farklılıkların bulunduğu durum(lar)da yapay gündemler oluşturarak hem toplumsal hareketliliği kendi istediği yöne

doğru evrimleştirmeye çalışmakta hem de iktidarın not defterindeki karalamaları kendi istediği düzenli yazılar ile değiştirmeye çalışmaktadır (Kamanlıoğlu ve Göztaş, 2010: 88).

Siyasal süreç içerisinde tartışmaya açılacak konular, genel anlamda, medyanın günlük tartışma başlıklarından etkilenebilmektedirler. Medyanın gündeme taşıdığı konu başlıkları siyasal süreç için ilgi çekici veya tetikleyici bir etken olmaktadır. Çünkü medyanın iletileri toplumsal hafızada kendisine yer etmekte ve vatandaşların zihinlerinde her ileti yeniden yorumlanarak ayrı birer başlık açmaktadır. Toplumun yeniden modernize edilmesi aşamasında ise medyanın yönlendirmesi siyasi liderlerin algılarında bir takım değişikliklere sebep olabilmektedir (Kamanlıoğlu ve Göztaş, 2010: 52).

Algıda değişkenliğin var olduğu bir düzlem üzerinde siyasal sürecin diğer yönlendirici oyuncusundan (Aziz, 2017: 25) da söz etmek hem konu bütünlüğünün sağlanması hem de siyasal iletişim sürecinin yönlendirici unsurlarının ana kurgusunun tamamlanması için gereklidir.

Ordu, “Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü”ne verilen isimdir (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Ordu, Erişim Tarihi: 05.06.2018). Ancak ordu, özellikle gelişme gösterememiş ülkelerde, teknolojik yeniliklere, modern bir örgütlenmeye ve düzenli bir yönetim biçimine geçiş yapılabilmesi için kendisinden faydalanılan önemli bir taşıyıcı kolon görevini üstlenmektedir (Kışlalı, 2011: 320). Bu durum da ordunun gerçekte bir kalkınma aracı niteliğine vurgu yapmaktadır.

Heywood (2007: 534) konuya farklı bir açıdan yaklaşmakta ve orduyu belirli niteliklere sahip siyasal bir kurum olarak nitelemektedir. Bu içerik kapsamında değerlendirildiği takdirde orduyu diğer siyasal kurumlardan ayıran nitelikler dört ayrı başlık altında toplanabilmektedir. Birincisi, ordu, silahlı bir savunma yapılanması olmasından dolayı, uluslararası alanda diğer ordulara karşı kuvvet uygulama yeterliliğine sahiptir. İkincisi, ordunun kendisine özgü ayrı bir disiplin anlayışı ve kurumsallaşma gelenekleri mevcuttur. Bu farklı yapılanma türü orduyu diğer sivil kurumlardan

ayırmaktadır. Üçüncüsü, ordu personeli, görevlerinin koşulları ve nitelikleri dolayısıyla, her an harekete ve olası olumsuzluklar ile yüzleşmeye hazır bir psikoloji içerisindedir. Dördüncüsü ve son niteliği ise ordunun devletin içten ve dıştan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı savunucusu kimliği ile açıklanabilmektedir. Bu sebepten dolayı ordunun siyasetin içerisinde ve hatta üzerinde konumlandığı yönünde farklı görüşlere yer verilebilmektedir (Heywood, 2007: 534-535).

Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyet yönetiminde ordunun siyasal bir unsur, oyuncu veya aktör olarak varlık kazandığı genel olarak kabul gören bir görüştür (Çitçi, 2006: 19-20). Konuyu bu açıdan genelleştirmek gerekirse bir ülkenin milli savunma gücünün veya ordusunun siyasal iletişimin önemli bir yönlendiricisi konumunda bulunduğu ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde ordu ülkedeki önemli "siyasal aktör"lerden biri olarak kabul edilebilmektedir (Aziz, 2017: 25).

3. SORUN YÖNETİMİ

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'nde sorun, "Araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, problem" ve "Çözümü, yaratıcı düşünmeyi gerektiren önemli ve güç durum" olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Sorun, Erişim Tarihi: 05.06.2018). 1970'lerde ortaya atılan sorun yönetimi kavramı ise bir kuruluşu ve hedef kitesini gelecekte etkilemesi muhtemel problemlerin önceden algılanması ve bu bağlamda önleyici tedbirler oluşturulması için kullanılan yönetim fonksiyonunu ifade etmektedir. Sorun yönetiminin proaktif bir süreç olduğunu da vurgulamak gerekir (Okay ve Okay, 2016: 370-372).

Kuruluşlar, sorunları değerlendirirken öncelikle ne ölçüde önemli olduğunu ve kendilerine olan potansiyel etkilerini belirlemelidirler. Birçok sorunun ortaya çıkma ihtimali mevcuttur fakat kuruluşların kendilerini en

fazla etkileme ihtimali olan sorunlara öncelik vermeleri gerekmektedir. Muhtemel sorunların doğru ve eksiksiz bir şekilde tespit edilmesi, kuruluşun uygulayacağı en mantıklı yol haritasının tespitini ve sonunda başarılı bir sonuç elde etme ihtimalini arttıracaktır (Çakmak Karapınar ve Öcal, 2017: 105).

Sorun yönetimi ve kriz yönetimi birbirleri ile sık sık karıştırılmalarına rağmen, aynı kavramlar değildirler ve birbirlerinin yerine kullanılmaları hata olarak değerlendirilebilmektedir. Sorun yönetiminin, kriz yönetiminden en önemli farkı olayın ortaya çıkış süreci ile ilgilidir. Sorun yönetimi olay meydana gelmeden öncesi ile ilgilenmektedir. Bir diğer ifade ile sorun yönetimi olay meydana gelmeden önce olası olumsuzlukları önceden öngörerek konuyu değerlendirme sürecini içermektedir. Böylece sorun yönetimi olay meydana gelmeden teşhisi koyup önlem alabilme imkânı sunmaktadır. Sorun yönetiminin temel hedefinde içinde bulunulan zaman diliminde kayda değer mesele olarak görünmeyen ancak ilerleyen zamanda potansiyel bir probleme dönüşebilecek bir olayı teşhis etmek için geleceğe dönük faaliyetlerde bulunma çabası yer almaktadır (Sohodol Bir, 2006: 21). Sorun yönetiminin başarılı bir şekilde uygulanması için sadece dış çevreyi izlemek yeterli olmayabilir, aynı özen ile hem iç hem de dış çevre izlenmelidir. Özellikle sorun yönetiminde başarı sağlanması için medyanın doğru yönetilmesi büyük önem taşır. Olayın krize dönüşmeden önlenmesi sorun yönetiminin temel felsefesidir (Bulduklu ve Yazar, 2018: 130).

Sorun yönetimi, başlıca faydalarının yanı sıra, kuruluşlara çevrenin gerçek beklentilerini anlama, değişimlere karşı duyarlı ve hazır olma gibi üstünlükler sağlamaktadır. Aynı zamanda sorun yönetimi sayesinde olay meydana geldikten sonra tepkisel bir tutum içerisinde olmak yerine, kuruluşun, kendisini, meydana gelebilecek her türlü olaya göre yeniden konumlandırması için bir fırsat yaratılmış olmaktadır (Sohodol Bir, 2006: 22). Bu durum kuruluşların manevra sahasının genişletilmesi şeklinde de yorumlanabilmektedir.

Birer halka ilişkiler uzmanı olan W.Howard Chase ve Barrie L.Jones sorun yönetimi alanında çalışmış ilk uygulayıcılar arasında yer almaktadırlar. Sorun yönetimi süreci ile ilgili W.Howard Chase ve Barrie L.Jones tarafından 5 aşamalı bir model geliştirilmiştir. Modele göre kuruluşlar, pasif bir konumda kalmak yerine kendi söylemlerini geliştirebilmelidirler. Modelin 5 aşaması şu şekilde sıralanabilmektedir (Wilcox, Cameron & Reber, 2015: 288; Özel ve Sert, 2014: 97-98):

- **Sorunun Belirlenmesi:** Gündemde yer alan tartışmaların izlenmesi ve sorunların belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada kuruluşlar hangi konunun güncel bir biçimde tartışıldığını öğrenebilmek için farklı ve yaygın basın yayın organlarının haberlerini takip etmekte, internet iletişim kanallarını kontrol etmekte, sivil toplum eylemcilerinin köşe yazılarını veya blogları incelemektedirler.

- **Sorunun Analizi:** Belirlenen sorunun kuruluşa zarar verme potansiyelinin incelenme aşamasıdır. Bu aşamada belirlenen sorunun kuruluşa yapacağı etkiler ve olası bir zaman diliminde geçerli olabilecek tehditler analiz edilmektedir. Bu süreç içerisinde kuruluşlar ilgili sorundan kaynaklanabilecek olumsuzluklar açısından tehdit altında olup olmadıklarına karar vermektedirler.

- **Sorunun Strateji Seçenekleri:** Kuruluşun karşılaştığı sorunla ilgili hareket planının ve stratejik adımların belirlendiği aşamadır. Bir kuruluşun analiz süreci sonucunda tehlike altında olduğuna karar vermesi durumunda atılacak adımlar ve alınacak tedbirler bu aşamada belirlenmektedir. Sorunun çözümü için girişilecek her eylem artı ve eksileri ile detaylandırılmakta ve bir eylem planına karar verilmektedir.

- **Sorunun Eylem Planı:** Belirlenen stratejiyi uygulamaya sokma, hedef kitle ve diğer etkili gruplarla iletişim kurma aşamasıdır.

• **Sorun Yönetiminin Değerlendirme Sonuçları:** Bu aşamada kuruluşun ilk 4 aşamadaki yaklaşımları değerlendirilmektedir. Sorunun krize dönüşmeden engellenmesi izlenen yolun başarılı olduğunun göstergesidir. Bir kuruluş çözülmesi bir sorun ile karşılaştığında, sorun ile mücadelesindeki en büyük başarı göstergesi veya ölçütü ilgili sorun ile medyada yer almamak veya adının sorun ile medyada anılmamış olmasıdır. Böyle bir sonucun varlığında, kuruluş sorun yönetimini başarılı bir biçimde tamamlamış olmaktadır.

4. ZEYTİN DALI HAREKÂTI

Zeytin Dalı Harekâtı, Türkiye'nin güney kesiminde konumlanan, bölgede huzursuzluk, terör ve anarşi yaratan terör örgütlerinin (PKK/KCK/PYD-YPG) temizlenmesi ve hem bölge insanının hem de Türk sınırlarının güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla TSK tarafından 20 Ocak 2018 tarihinde başlatılan askerî operasyona verilen isimdir. Zeytin Dalı Harekâtı, uluslararası hukukun hükümleri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) terör ile mücadele edilmesi konusunda 2005 tarihli 1624, 2014 tarihli 2170, 2014 tarihli 2178 sayılı kararları ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 51. Maddesi'nde yer alan "Meşru Müdafaa Hakkı"nın kullanılması hükümleri kapsamında ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne zarar vermeyecek bir biçimde ve özenle yerine getirilmiştir (Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2018: 2).

Afrin Operasyonu, Suriye'nin kuzeyini kontrolünde bulunduran PYD ve YPG başta olmak üzere bölgede yapılanmaya çalışan bütün terör örgütlerinin Türkiye'ye ve bölge halkına karşı giriştikleri terör eylemlerine son verebilmek için TSK tarafından Afrin Bölgesi'nde yürütülen askerî bir harekâttir. Afrin Operasyonu, Zeytin Dalı Harekâtı içerisinde gerçekleştirilen askerî bir hedef vurma ve yok etme operasyonudur. Dolayısıyla Türkiye'nin Suriye'nin kuzeybatısında terör örgütlerine karşı başlattığı mücadelenin çatı adı Zeytin Dalı Harekâtı, bu harekât içerisinde gerçekleştirilen ve terör unsurlarına karşı nokta atışının yapıldığı operasyonun adı ise Afrin Operasyonu'dur. Afrin Operasyonu yalnızca

Afrin kenti ile sınırlı askerî bir müdahalenin adıdır. Afrin, Suriye Kürtleri'nin yoğun bir biçimde yaşadığı bir coğrafyadır. 2012 yılında Suriye Ordusu'nun çekilmesi sonucunda bu coğrafyada terör örgütleri yapılanmaya başlamıştır (5 Soruda Türkiye'nin Afrin'e Yönelik Zeytin Dalı Harekâtı, Erişim Tarihi: 29.03.2018). Bu bağlamda çalışma içerisinde Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanabilmesi için başlatılan askerî müdahalenin adı olan Zeytin Dalı Harekâtı ile bu harekât içerisinde terör örgütlerinin yoğun bir biçimde konumlandığı Afrin kentinde gerçekleştirilen özel operasyonun adı olan Afrin Operasyonu bir bütün olarak değerlendirilmiştir.

Afrin'e yönelik operasyonun sinyallerini Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 13 Ocak 2018 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (Ak Parti) Elazığ İl Kongresi'nde vermiştir (5 Soruda Türkiye'nin Afrin'e Yönelik Zeytin Dalı Harekâtı, Erişim Tarihi: 29.03.2018).

PKK uzantılı YPG terör örgütünün Afrin'i terör merkez üssü haline getirmesi ile bölgede huzurun kalmaması ve terör örgütlerinin ortak çabası ve güdümü altında Afrin merkezli bir devletin kurulmaması için bölgeye askerî müdahalenin yapılması önemli bir zorunluluğu gündeme getirmiştir (Zeytin Dalı Harekâtı: Türkiye'yi Afrin'de ne bekliyor?, Erişim Tarihi: 30.03.2018).

Türkiye'nin, yukarıda sayılan mevzuat çerçevesinde, meşru müdafaasını sağlamak hakkının gündeme gelmesinde PKK, KCK ve PYD-YPG terör örgütleri tarafından Afrin Bölgesi'nden son bir yıl içerisinde yaklaşık 700 terör saldırısının gerçekleştirilmiş olması tetikleyici etken unsur olmuştur (Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2018: 2).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sosyal medya üzerinden yapmış olduğu paylaşım ile Türkiye'nin, Suriye'nin topraklarını ele geçirmek gibi bir amaç taşımadığını, aksine temel amacın Afrin Bölgesi'nden Türkiye'ye yapılan terör saldırılarına karşı mücadele içerisine girmek olduğu belirtilmiştir. Erdoğan bu düşüncelerini şu sözleri ile gündeme taşımıştır: “Türkiye'nin hiç kimsenin bir karış toprağında gözü

yoktur.” Erdoğan sözlerini şu şekilde açıklığa kavuşturmuştur (Cumhurbaşkanı Erdoğan, Zeytin Dalı Harekâtı’na İlişkin Twitter Hesabından Paylaşımında Bulundu, Erişim Tarihi: 29.03.2018):

“Bu operasyonlardaki temel amacımız, milli güvenliğimizin yanında Suriye'nin toprak bütünlüğüyle, Suriye halkının can ve mal emniyetine de katkıda bulunmaktır. İdlib'de ve Afrin'de de huzur ve güven iklimi tesis edildiğinde, yüzbinlerce Suriyeli kardeşimiz kendi yurtlarında, kendi evlerinde hayatlarını sürdürme imkânına kavuşacaklar. Bölge, Türkiye için bir terör tehdidi olmaktan çıkana kadar, insanların huzur içinde yaşayabilecekleri bir yer haline gelene kadar operasyonlarımız sürecektir. Türkiye bu konuda kimseden icazet almak durumunda değildir.”

5. AFRİN OPERASYONU’NUN SONUÇLARI

26 Mart 2018 tarihinde belirlenen hedeflerin başarılı bir biçimde gerçekleştirilmesi ile birlikte toplamda 65 gün süren Zeytin Dalı Harekâtı sonlandırılmıştır. Bu harekât ile birlikte terör örgütlerinin konumlandığı yerleşim yerleri terör unsurlarından temizlenmiş ve Türkiye'nin güneyinde güvenli bir alan oluşturulmuştur (Arşivden Notlar: Türkiye'nin Ortadoğu'ya Düzenlediği Sınır Ötesi Operasyonlar, Erişim Tarihi: 30.03.2018).

Afrin Operasyonu süresince, TSK, masum insanların ve çevrenin zarar görmemesi için gerekli özeni göstermiş, dinî, kültürel, tarihî ve arkeolojik yapıların korunmasına dikkat etmiştir. Operasyonun başlangıcından bitimine kadar geçen süre içerisinde Kara ve Hava Kuvvetleri uluslararası hukuk ve anlaşmalar tarafından yasaklanmış hiçbir savaş gereci kullanmamışlardır. Bununla birlikte, mevcut durumda, yasaklı hiçbir savaş gereci TSK'nın envanterinde bulunmamaktadır. Operasyon sonucunda toplamda 3733 terörist etkisiz hale getirilmiştir. Terör örgütleri ile girilen sıcak çatışmalar sonucunda 49 asker şehit olmuş ve 228 asker yaralanmıştır. Yaralanan 228 askerden 157'sinin tedavileri tamamlanmış ve görevlerine dönmeleri sağlanmıştır. Geriye kalan 71 askerın tedavilerinin zaman içerisinde tamamlanacağı belirtilmiştir (Türk Silahlı Kuvvetleri Basın Bilgi Notu (17-23 Mart 2018), Erişim Tarihi: 30.03.2018).

6. AFRİN OPERASYONU SÜRESİNCE TSK'NIN SOSYAL MEDYA PAYLAŞIMLARI

Bu bölümde TSK'nın Afrin Operasyonu süresince sosyal medya (Twitter) hesabı (@TSKGnkur) üzerinden yaptığı İHA görüntülerini içeren paylaşımlar incelenmiştir. Bu amaçla TSK'nın sosyal medya (Twitter) hesabı incelenmiş ve paylaşımların TSK'ya karşı başlatılan karalama çabalarına karşı birer cevap olabilecek nitelikte olanları analizi edilmeye çalışılmıştır. Böyle bir uğraş içerisinde girilmesindeki temel amaç, Afrin Operasyonu'nun, özellikle terör örgütleri ve terör örgütlerini destekleyen çevrelerce, temel hedeflerinden saptırılarak, operasyonu bir işgal ve zulüm saldırısı gibi gösterilmeye çalışılmasına karşı TSK'nın sorun yönetimi bağlamında başarılı bir şekilde halka ilişkiler faaliyetlerini yürüttüğü öngörüsüdür. Bu amaçla, aşağıda, TSK'nın sosyal medya (Twitter) üzerinden gerçekleştirdiği paylaşımlara yer verilmiştir (@TSKGnkur, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 1.Cinderes'te Teröristlerin Etkisiz Hale Getirilmesi (@TSKGnkur, 13.02.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 1’de TSK’nın hedef olarak belirlediği teröristlerin vurulma ve öncesinde de takip anları yer almaktadır. Bu görsel ile birlikte TSK’nın temel hedefinde yalnızca Afrin bölgesinde terör eylemleri içerisine giren unsurların yer aldığı ve bu unsurların vurulma anında çevrede sivillerin bulunmadığı ispatlanmaktadır.

Resim 2. Teröristlere Silah ve Mühimmat Taşıyan Konvoyun Vurulması (@TSKGnkur, 23.02.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 2’de Afrin’e silah ve benzeri unsurları taşıyan terör örgütüne ait araç konvoyuna yönelik operasyonun görseli yer almaktadır. Bu görsel ile birlikte teröristlerin Afrin’e silah taşıdıkları ispatlanmış olmaktadır.

Resim 3. Teröristlerin Sivil Halka Uyguladığı Engeller (@TSKGnkur, 12.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 3’de Afrin’i araçlarıyla konvoy halinde terk etmeye çalışan sivil halkın teröristler tarafından yollarının kesilerek engellenmesinin görseli yer almaktadır. Bu görsel üzerinden sivil halkın terör gruplarının baskılarına ve engellerine maruz kaldıkları görülmektedir. Dolayısıyla yapılan karalayıcı propagandanın vermek istediği mesajın aksine sivil halka TSK’nın değil, bölgede konumlanan ve TSK’nın temizlemeye çalıştığı terör unsurlarının zarar verdiği gözler önüne serilmektedir.

Resim 4. Sivil Halka Geçit Vermeyen Terörist Engellerinin Ortadan Kaldırılması (@TSKGnkur, 15.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 4’de Afrin’den kaçmak isteyen sivil halkın kaçışlarını engellemek isteyen terör örgütlerinin çıkış yoluna yerleştirdikleri ağır iş makinesinin TSK tarafından vurulma anı yer almaktadır. TSK’nın bu noktadaki temel amacı terör örgütlerinden kaçan sivil halkın kaçış yolunu açmak ve güvenli bölgelere ulaşmasını sağlamaktır. Çünkü Afrin’den çıkmaya çalışan sivil halkın önlerine konulan engelleri kendi çabaları ile aşmaları oldukça zordur. Resim 5’de sivil halkın ilgili zorlukları kazma ve kürek gibi ilkel aletlerle aşmaya çalıştıkları gösterilmiştir. Bu sebepten dolayı TSK terör ile mücadele ederken, aynı zamanda sivil halkın terörden zarar görmemesi, güvenli bölgelere ulaşması ve önlerine yerleştirilen engellerin kaldırılması için de çaba sarf etmektedir.

Resim 5. Sivillerin Teröristlerden Kaçma Çabaları (@TSKGnkur, 16.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 6. Afrin Hastanesi'nin 17 Mart 2018 Tarihindeki Sağlam Durumu (@TSKGnkur, 17.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018)

Resim 7. Afrin Hastanesi'nin Fotoğrafları (@TSKGnkur, 17.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 6 ve 7'de PKK/KCK/PYD-YPG ve DEAŞ terör örgütlerinin TSK'nın askerî operasyonuna engel olmak, kendilerine hareket alanı kazanmak, yerel ve uluslararası alanda destekçi bulmak için operasyonların sivil halka ve hastane gibi hayati önemi bulunan noktalara yönelik olduğunu iddia eden karalayıcı propaganlarına cevap olarak 17 Mart 2018 tarihinden önce vurulduğu öne sürülen hastanenin İHA'lardan alınan fotoğraf ve video görüntüleri ile 17 Mart 2018 tarihindeki sağlam yapısı gözler önüne serilmiş ve ilgili görüntüler ile TSK'nın hastaneye yönelik bir operasyonunun olmadığı ispatlanmıştır.

Resim 8. Afrin Şehir Merkezinde Teröristlerin Faaliyetleri
(@TSKGnkur, 17.03.2018, Erişim Tarihi: 06.06.2018).

Resim 8’de Afrin şehir merkezinde teröristler tarafından olası amaçlar dâhilinde sayılabilecek olan mala zarar vermek, şehir merkezini enkaza çevirmek, yıkıntılar ile şehrin genel görüntüsünü bozarak korku ortamı yaratmak, sivil halkın kullanabileceği olanakları ortadan kaldırmak için araçları yakmasının görseline yer verilmiştir. Bu görsel ile birlikte bir kez daha teröristlerin sivil halkı ve sivil unsurları hedef aldığı ispatlanmış durumdadır. Sonuç olarak İHA görüntüleri ile de ispatlandığı üzere Afrin kentinde yaşayan sivil halk terör örgütleri tarafından hedef alınmıştır. Yapılmaya çalışılan karalayıcı propagandanın gerçekleri (sivillerin öldürülmesi, sivillerin kaçış yollarının kapatılması, sivil unsurlara zarar verilmesi) TSK tarafından değil, terör unsurları tarafından yapılmış olduğu görülmektedir.

7. RUS VE AMERİKAN SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN SOSYAL MEDYA HESAPLARINA KISA BİR BAKIŞ

Bu bölümde daha önceden iletişim ve halkla ilişkiler kavramlarının anlatımında çizilen genel çerçeve kapsamında dünyada Türk Silahlı Kuvvetleri'nin operasyon gücü ile kıyaslandığında aynı bölgede görev yapan ve hatta aynı coğrafyada operasyon geçmişi bulunan Rus ve Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin sosyal medya (Twitter) hesaplarını sorun yönetimi bağlamında nasıl kullandıkları incelenecektir.

Amerikan Silahlı Kuvvetleri (ASK) (@USArmy) adlı sosyal medya (Twitter) hesabı üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır. İlgili hesap incelendiği takdirde ASK'nin aktif operasyonlar yürütmesine rağmen, sorun yönetimi bağlamında TSK kadar etkin bir halkla ilişkiler faaliyeti yürütmediği kanaatine varılmıştır. Yapılan paylaşımlar genel olarak askerlerin sıradan günlük askerî hayatları ve bireysel hikâyeleri ve silahlı kuvvetlerin tanıtım faaliyetleri üzerine yoğunlaşmıştır.

21 Ağustos 2018 tarihinde 14 Temmuz 2018 tarihine ait olan ve bir Amerikan askerinin Suriye'nin Menbiç kentinde devriye görevi sırasında Suriyeli çocuklara şeker dağıttığının görüntüsü paylaşılmıştır (@USArmy, 14 Temmuz 2018, Erişim Tarihi: 01.09.2018).

18 Temmuz 2018 tarihinde yapılan paylaşımda "Irak ve ABD silahları DAEŞ'e çelik yağmur getirdi" sözlerine yer verilmiştir (@USArmy, 18 Temmuz 2018, Erişim Tarihi: 01.09.2018).

Rusya Federasyon Silahlı Kuvvetleri (RFSK) ise Rusya Federasyonu Savunma Bakanlığı'nın (@mod_russia) adlı sosyal medya (Twitter) hesabı üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır.

Bu paylaşımlarda özellikle farklı tarihlerde Suriye hakkında yapılan kısa toplantıların (briefing) haberlerine yer verilmiştir. Bununla birlikte yapılan paylaşımlar genel olarak RFSK'nin devir teslim törenleri, silah, teçhizat ve askerî araç tanıtımı, törenler ve farklı konularda gerçekleştirilen basın toplantıları üzerine yoğunlaşmıştır.

Her iki silahlı kuvvetin de yürüttükleri operasyonlar hakkında proaktif bir tutum ile bilgi vermek yerine güncel olayların takibi, sıradan bilgilerin paylaşımı ve kendi ordu mensuplarının kısa hikâyelerinin anlatıldığı paylaşımlarda bulunduğu görülmüştür. Bununla birlikte ASK'nin ve RFSK'nin aktif operasyonlarda kullanılan İHA görüntülerini siyasal iletişim aracı olarak kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Sonuç itibarıyla aynı bölgede aktif operasyonlar yürüten ve benzer tecrübeleri bulunan Rus ve Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin yürüttüğü faaliyetlere kıyasla TSK'nın halkla ilişkiler faaliyetlerinin öncü bir nitelik taşıdığı ifade edilebilmektedir.

8. TSK'NIN SORUN YÖNETİMİ

Bu bölümde TSK'nın Zeytin Dalı Harekâtı süresince sosyal medya (Twitter) üzerinden yaptığı İHA görüntülerini içeren paylaşımların W.Howard Chase ve Barrie L. Jones tarafından ortaya atılan Sorun Yönetimi Modeli'ne göre incelenmesine yer verilecektir.

- **Sorunun Belirlenmesi:** Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllardır terör sorunu ile karşı karşıyadır. Yıllarca devam eden bu süreç içerisinde TSK'nın özellikle terörle mücadele ve askerî operasyon düzenleme konusunda önemli oranda bilgi ve tecrübe edindiği bir gerçektir. TSK'nın edindiği bu bilgi ve tecrübelerin sadece askerî alanda kalmadığı Zeytin Dalı Harekâtı'nda bir kez daha ortaya çıkmıştır. Teröristlerin sürekli olarak yalan haber yayma çabaları ve sivilleri kendilerine kalkan yapmaları artık TSK tarafından yeterince tecrübe edilmiştir. TSK ise bu noktada Afrin Operasyonu'nda sadece sahadaki faaliyetleri yürütmekle yetinmemiş, aynı zamanda teröristler ve destekçileri tarafından yapılan kara propagandaya karşı da mücadele vermek durumunda kalmıştır. Farklı bir ifade ile TSK askerî operasyonlar yaparak terör ile mücadele ederken aynı zamanda da siyasal anlamda karalayıcı propagandaya karşı da faaliyetler yürütme

zorunluluğu içerisine girmiştir. Bu durum da TSK'yı hem askerî hem de iletişim konusunda çalışmak zorunda bırakmıştır. Bu askerî mücadele ve yürütülen iletişim faaliyetleri değerlendirmeye alınan konunun ruhunu oluşturmaktadır.

Örneğin, *The Independent* gazetesinin 16 Mart 2018 tarihli sayısında “Türk askerî kuvvetleri Kuzey Suriye’de konumlanan Kürt kontrolündeki Afrin bölgesinde 18 sivil öldürdü” haberi yer almıştır. İlgili gazete bu haberi bölgede bulunan Kürt silahlı birliklerine dayandırmıştır (*The Independent*, Erişim Tarihi: 31.08.2018).

Bir diğer örnek ise TSK'nın Afrin’de yer alan bir hastaneyi vurarak sivillerin ölümüne sebep olması (yalan) haberidir. Çeşitli haber kaynaklarına göre “Türk hava saldırısı sonucunda Suriye’nin Afrin bölgesindeki bir hastane vuruldu” (*TOLO News*, Erişim Tarihi: 31.08.2018), “Türk hava saldırısında Suriye’deki Afrin’de bulunan bir hastane vuruldu ve 16 sivil öldürüldü” (*Hindustantimes*, Erişim Tarihi: 31.08.2018) ve “Türk hava saldırısı sonucunda Suriye’nin Afrin bölgesinde bir hastane vuruldu ve en az 9 ölü var” (*The Indian EXPRESS*, Erişim Tarihi: 31.08.2018) gibi somut delillerden uzak karalayıcı haberler yapılmıştır.

İlgili haber kaynağının isabetsiz ve karalayıcı haberine göre hastaneye yapılan Türk hava saldırısında iki hamile kadının da aralarında bulunduğu 16 sivil öldürülmüştür (*TOLO News*, Erişim Tarihi: 31.08.2018). Bu noktada ulaşılmaya çalışılan hedef bu gibi asılsız ve somut delillerden uzak haberlerin TSK'nın terörle mücadelesini amaçlı bir biçimde karalamak isteyen çevreler tarafından yapılması üzerine TSK'nın siyasal iletişim aracı olarak sosyal medya (Twitter) hesabını kullanmasının ve bu bağlamda olayın olası bir krize dönüşmesini engellemesinin içeriğini analiz etmektir.

• **Sorunun Analizi:** Terör unsurları ve destekçileri tarafından sürekli olarak yapılan, sivillerin katledildiği ve aslında kendilerinin saldırıya uğradığına yönelik söylemlerden oluşan kara propaganda özellikle Batı kökenli medya kuruluşlarında sık sık karşılık bulmaktadır. Bu tür haberlerin sürekli ve sistematik bir şekilde yayılması ise olmayan olayların bile bir süre

sonra olmuş gibi gösterilmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu durum bir bakıma insanların algıları ile oynamak anlamına gelmektedir. TSK'da bu durumun bilincinde olarak başta kendisine daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelebilecek iftiralara karşı önlem olarak etkin halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmüştür.

TSK'nın askerî operasyon haricinde kendisini ve Türkiye Cumhuriyeti'ni savunmasına, yalan haberleri belgelerle çürütmesine, karalayıcı eylemlere karşı halkla ilişkiler yeteneğini etkin bir biçimde kullanmasına güzel bir örnek oluşturan Afrin Operasyonu paylaşımları çalışmada sorunlaştırılan konunun analizi için yeterli bir veri kaynağını oluşturmaktadır.

• **Sorunun Strateji Seçenekleri:** TSK, terör örgütünün iftiralarına sessiz kalmayarak olayların istenmeyen boyutlara evrilmesine engel olmuştur. Bu noktada TSK hızı ve aracısız olma özelliği ile ön plana çıkan sosyal medya (Twitter) aracını kullanmıştır. Sadece yazılı basın bültenlerinden faydalanmayan TSK bu noktada görsel ve işitsel kanıtları kendi sosyal medya hesaplarında kamuya sunmuştur. Yeri geldiğinde yabancı dilde de paylaşımlar yapan TSK'nın operasyon süresince proaktif bir tutum takındığı görülmektedir.

TSK, Afrin Operasyonu'nun öncesinde, sırasında ve sonrasında yalnızca askerî yönden değil, aynı zamanda psikolojik açıdan da kendisini hazırlamış, yurt içi terörle mücadele tecrübesini sınır dışı bir operasyonda kullanmış ve kendisine gelebilecek olası askerî ve psikolojik baskılara karşı tedbirlerini almıştır. Bu sonucu TSK'nın operasyon sürecindeki ve sonrasındaki duruşundan ve gerçekleştirdiği faaliyetlerden okumak mümkündür. TSK'nın kendisine ve girdiği terörle mücadele eylemine karşı yürütülen karalayıcı propagandalara anlık ve belgelerle cevap vermesi stratejik bir yol izlediğinin kanıtı niteliğindedir.

• **Sorunun Eylem Programı:** Operasyonun başlaması ile birlikte TSK yapılan faaliyetler hakkında bilgileri şeffaflık çerçevesinde sık sık kamu ile paylaşmıştır. Bu noktada TSK'nın kendi faaliyetlerini anlatmasının yanında iç ve dış medya kuruluşlarını da izlediği, bu alanlarda yer alan haberleri takip ettiği anlaşılmaktadır. TSK sosyal medyada yaptığı paylaşımlar ile bölgede yürüttüğü faaliyetlerde sivillerin canına ve malına hiçbir şekilde zarar verilmediğini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra hem bölgede yaşayan halkın mağduriyetini gözler önüne sermek hem de operasyonun meşruluğunu vurgulamak adına teröristlerin sivillere uyguladıkları engelleri de İHA görüntüleriyle tüm dünyaya iletmiştir. Ayrıca vurulan bazı hedeflerin İHA görüntülerinin yayınlanması da TSK'nın operasyon süresince hedef seçiminde ne kadar hassas davrandığının göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Yukarıda yer alan Resim 6 ve Resim 7 konu ile ilgili olarak en önemli paylaşımlar arasında yer almaktadırlar. Operasyon süresince yalan haberler yaymaya çalışan terör unsurlarının TSK'nın Afrin'deki hastaneyi vurduğuna yönelik iddiaları özellikle dış basında ve yabancı haber ajanslarında büyük yankı uyandırmıştır. Bu asılsız iddia karşısında sessiz kalmayan TSK ise ivedi bir şekilde iddiaları çürüten İHA görüntülerini yer ve zaman vererek video ve fotoğraf şeklinde yayınlamıştır. Paylaşımlarında sivillerin ve vurulduğu öne sürülen hastanenin hiç bir şekilde zarar görmediği bilgisini veren TSK aynı zamanda bu paylaşımları İngilizce olarak da tekrarlamıştır. TSK'nın bu tutumu ile olayın potansiyel bir krize dönüşmesi engellemiştir. Aynı zamanda operasyonların meşru bir çerçevede yapıldığı, hedeflerin sadece bölgedeki terör unsurları olduğu, terör unsurlarının yalan haberleri kasıt ile yaydığı da bu paylaşımlar sayesinde dünya kamuoyuna bir kez daha anlatılmıştır.

TSK'nın bu noktadaki tutumu akılcı ve stratejik bir yaklaşımı ortaya çıkartmaktadır. Paylaşımların hızlı bir biçimde yapılması ve her iddiaya bir cevap verilmesi TSK'nın profesyonel bir biçimde operasyona hem askerî hem de psikolojik olarak hazırlandığının göstergesidir. TSK operasyon süresince atacağı her adımı önceden planlamış, olası sorunları tespit etmiş

ve öngörülerini kapsamında meydana gelen her olumsuz duruma anlık müdahale ederek operasyonu başarılı bir biçimde tamamlamıştır. Afrin Operasyonu hem askerî hem de psikolojik bir mücadele olması ve TSK'nın bu süreci iyi bir biçimde yönetmiş olması açısından terörle mücadele literatürüne girebilecek bir arşiv niteliği kazanmıştır.

• **Sorun Yönetiminin Değerlendirilmesi:** TSK operasyon süresince yürüttüğü halkla ilişkiler faaliyetleriyle operasyonun meşruluğunu bütün dünyaya başarılı bir şekilde anlatmıştır. Bu noktada yapılan faaliyetler şeffaflıkla sergilenmiş, hassasiyetler sık sık dile getirilmiştir. Terör unsurlarının yalan haberler ile yerli ve yabancı yayın kuruluşlarını etkilemesine fırsat verilmemiş, asılsız iddialar kesin kanıtlarla çürütülmüştür. Araştırmamız kapsamında sadece İHA görüntüleri ele alınmaya çalışıldığından TSK'nın sosyal medya üzerinden yaptığı yazılı, sesli ve görsel diğer paylaşımlara değinilmemiştir. Ancak araştırmamız dışında kalsa da halkla ilişkiler faaliyetleri açısından diğer paylaşımların da büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu noktada birkaç konuda saptama yapmak gerekirse operasyon süresince yapılan paylaşımlar ile TSK'nın şu sonuçları elde ettiği ifade edilebilmektedir:

- TSK sorun yönetimi bağlamında başarılı bir halkla ilişkiler faaliyeti yürütmüştür.
- TSK krize sebep olabilecek iftiralara karşı etkin savunma yapmıştır.
- TSK kendisini ve operasyonun içeriğini hem iç hem de dış kamuoyuna başarılı bir şekilde anlatmıştır.
- TSK olası bir gelecekte Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli asılsız iddialarla karşı karşıya kalmasına ve sorun yaşamasına engel olmuştur.
- TSK terör ve terör unsurları ile yalnızca askerî açıdan mücadele edilemeyeceğini ve bunun halkla ilişkiler ayağının olduğunu somut bir biçimde göstermiştir.

- TSK'nın sosyal medya (Twitter) hesabı üzerinden uygulamaya geçirdiği sorun yönetimi faaliyetinin aynı sorunlar ile olası bir biçimde gelecekte karşılaşılabilecek diğer devletlerin silahlı kuvvetleri için örnek alınabilecek bir niteliği bulunmaktadır.

TSK'nın Afrin Operasyonu süresince sorun yönetimi yeteneğinin ne kadar gelişkin olduğu gözlemlenmiştir. TSK diğer silahlı kuvvetlere ve güvenlik güçlerine örnek olabilecek bir tavır sergilemiş ve onlara yeni bir yöntem ve yol göstermiştir. Şöyle ki herhangi bir askerî operasyon yalnızca silahlı mücadele ile değil, aynı zamanda halkla ilişkiler faaliyetlerini ve medya araçlarını etkin bir biçimde kullanarak kazanılmaktadır. Bunun için de odak noktasına insanı yerleştiren akıl ile yoğunlaşmış bir strateji belirlemek gerekmektedir.

SONUÇ

Sorun yönetimi, kuruluşlar için kendisini etkileme potansiyel olan, olayları, süreçleri, haberleri, gelişmeleri izlenmeyi ve bu doğrultuda önlemler alınmasını gerektirir. Kuruluşlar gelişen olayların kendilerini etkileme ihtimallerine göre tavır alarak ve strateji hazırlayarak potansiyel krizlerin çıkmasını engelleyebilirler. TSK'da Zeytin Dalı Harekâtı süresince halka ilişkiler faaliyetlerini sorun yönetimi çerçevesinde ele almış ve kendisini oluşabilecek çeşitli zararlardan başarılı bir şekilde korumuştur.

Afrin Operasyonu'nun ilk gününden itibaren, sistemli bir şekilde, terör örgütünün yayın organları ile birlikte Batı medyası tarafından yalan ve yanlış haberler servis edilmeye başlanmıştır. Bu haberler; sivillerin zarar gördüğü, hastanelerin vurulduğu ve insan haklarına aykırı uygulamaların yapıldığı gibi asılsız iddiaları içermektedir. Terör örgütü kaynaklı yayın yapan sosyal medya hesapları sürekli olarak sivillerin katledildiği yalanını yaymaya çalışmış ve Batı medyası da bunlardan yoğun bir şekilde etkilenmiştir. Fakat bu asılsız iddialara karşı etkin bir halkla ilişkiler faaliyeti yürüten TSK bütün iftiralara sosyal medya hesaplarından kanıtlar göstererek cevap vermiş ve kötü amaçlı haberlerin hedefine ulaşmasına engel olmayı başarmıştır.

1915 yılına ait olan, tarihî kaynaklardan destek alınamayan, hiçbir şekilde ispatlanamayan ve isabetsiz iddialarla gündeme getirilmeye çalışılan (Sözde) Ermeni Soykırımı Senaryosu benzeri girişimler Afrin Operasyonu'nda da terör örgütleri ve terör yanlısı çevreler tarafından uygulamaya konulmuştur. TSK'nın operasyon sürecinde gösterdiği özverili hakla ilişkiler faaliyetleri sayesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Milleti'nin benzer türden yeni karalama faaliyetleri ile karşılaşmasının da önüne geçilmiştir. Kullanılan İHA görüntüleri terör örgütlerinin ve Türkiye karşıtı yabancı basının karalayıcı iddialarının çürütülmesinde önemli rol oynamıştır.

Günümüz dünyasında sosyal medyanın etki gücünün giderek arttığı düşünülürse; TSK'nın halkla ilişkiler faaliyetlerinde proaktif tutumunu devam ettirmesinin gerekliliğini söylemek mümkündür. Ayrıca TSK'nın tarih ve saat içeren görüntüleri paylaşması da askerî operasyonlarda yeni bir döneme geçildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Bundan sonraki süreçte bu tür büyük operasyon faaliyetleri yürüten diğer ülke ordularından da terör unsurları haricinde hiçbir canlıya ve nesneye zarar verilmediğini gösteren kanıtlar sunmasının isteneceği düşünülmektedir. TSK'nın bu uygulaması gelecekteki muhtemel savaş suçlarının önlenmesi ve sivillerin can güvenliğinin sağlanması için de önemli bir dönüm noktası olmuştur. Gelecek bir zaman diliminde terör örgütleri ve zararlı yayın kuruluşları tarafından kendisine asılsız iddialar ile saldırılan ordular, gerçekleştirmiş oldukları faaliyetleri tarih ve saat içeren görsel ve işitsel kanıtlarla çürütemediği takdirde, gerçekleştirmedikleri faaliyetlerden bile sorumlu tutulabileceklerinin farkına varmak zorundadırlar. Bu noktada TSK tüm dünyaya yeni bir yöntem öğretmiş ve uygulamasını da göstermiştir. Bunlara ilave olarak günümüz dünyasında, yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği imkânlar sayesinde, yaşanan iletişim çağına TSK'nın başarılı bir şekilde uyum sağladığı ve kendisini çağın gerekleri doğrultusunda güncel tuttuğu anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2005). *Bilgi yönetimi sistemi. Bilgi çağında bilgi yönetimi*. Konya: Çizgi Kitabevi, ss. 6-22.
- Akyürek, S., Yılmaz, M. A. ve Taşkiran, M. (2012). *İnsansız hava araçları muharebe alanında ve terörle mücadelede devrimsel dönüşüm*. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No: 53, Ankara.
- Arşivden Notlar: Türkiye'nin Ortadoğu'ya düzenlediği sınır ötesi operasyonlar*, Erişim tarihi: 30.03.2018, <http://www.milligazete.com.tr/haber/1524425/arsivden-notlar-turkiyenin-ortadoguya-duzenledigi-sinir-otesi-operasyonlar>.
- Aziz, A. (2017). *Siyasal iletişim. Geliştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 7. Basım*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Baines, P.; Egan, J. & Jefkins, F. (2004). *Public relations contemporary issues and techniques*. First Edition, Italy: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Barker, A. (2016). *Improve your communication skills*. Fourth Edition, New York: KoganPage.
- Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (2018). *Zeytin Dalı Harekâtı'na karşı yürütülen dezenformasyon faaliyetleri*. Erişim tarihi: 29.03.2018, <http://www.bik.gov.tr/wp-content/uploads/2018/01/Zeytin-Dal%C4%B1-Harekat%C4%B1na-Kars%C4%B1-Dezenformasyon-Faaliyetleri.pdf>.
- Bulduklu, Y. ve Yarar, A. E. (2018). Halkla ilişkilerde konu yönetimi ve sosyal medya: Ülker “1 Nisan reklamı” örneği. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 124-133.
- Chase, W. H. (1984). *Issue management-origins of the future*. Stamford, CT: Issue Action Publications.

- Cumhurbaşkanı Erdoğan, Zeytin Dalı Harekâtı'na İlişkin Twitter Hesabından Paylaşımında Bulundu, Erişim tarihi: 29.03.2018, <https://www.akparti.org.tr/site/pdf/cumhurbaskani-erdogan-zeytin-dali-harekatina-iliskin-twitter-hesabindan-pay/96640>.
- Cunningham, S. B. (2002). *The idea of propaganda: a reconstruction*. USA: Praeger Publisher.
- Çakmak Karapınar, D. ve Öcal D. (2017). Halkla ilişkilerde konu yönetimi: şikayetvar sitesi üzerinden bir inceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, 13, 103-124.
- Çitçi, O. (2006). Ordu-siyaset ilişkileri: 1920-1938. *Amme İdaresi Dergisi*, 39 (4), 17-44.
- Gammack, J., Hobbs, V. ve Pigott, D. (2007). *The book of informatics*. China: Cengage Learning.
- Güçlü, N. ve Sotirofski, K. (2006). Bilgi yönetimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(4), 351-371.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.
- Jaques, T. (2007). Issue management and crisis management: an integrated, non-linear, relational construct citation. *Public Relations Review*, 33 (2), 2007, 147-157.
- Kamanlıoğlu, E. B. ve Göztaş, A. (2010). *Politik gündem odağında halkla ilişkiler ve gündem yönetimi*. 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kışlalı, A. T. (2011). *Siyaset bilimi*. 15. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kitchen, P. J. (2006). *Public relations: principles and practice*, Croatia: International Thomson Business Press.
- Lilleker, D. G. (2006). *Key concepts in political communication*. London: SAGE Publications.

- Lubbe, B. (2000). Functions and issues of public relations, *Introduction to Public Relations and Advertising*. (Editor: DF du Plessis), Cape Town: Juta Academic, pp. 39-78.
- Louw, P. E. (2010). *The Media and political process*. Second Edition, London: SAGE Publications.
- Means, T. L. (2010). *Business communication*, USA: South-Western Cengage Learning.
- McNair, B. (2011). *An introduction to political communication*, Fifth Edition, New York: Taylor & Francis or Routledge.
- Odabaş, H. (2005). *Bilgi yönetimi sistemi. bilgi çağında bilgi yönetimi*, Konya: Çizgi Kitabevi, ss. 64-75.
- Okay, A. ve Okay, A. (2016). *Hakla ilişkiler kavram strateji ve uygulamaları*. 9. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.
- Onay, A. (2012). Siyasal iletişimin tanımı ve temel kavramları. İçinde F. Uztuğ ve Y. Özgün, *Siyasal İletişim*, (ss. 31-51), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayını No: 2630, Açıköğr. Fak. Yayını No: 1598.
- Özel, A. ve Sert, N. (2014). Halkla ilişkilerde stratejik sorun yönetiminin işlevi üzerine bir değerlendirme. *E-journal of Intermedia*, 1 (1), 88-106.
- Özer, M. A. (2014). Siyasal iletişimin etkinliğinde algılama yönetiminin rolü. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3 (7), 165-197.
- Özkan, A. (2007). *Siyasal iletişim stratejileri*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Savigny, H. (2017). *Political communication: a critical introduction*. London: PALGRAVE.
- Small, T. S., Giasson, T. ve Marland, A. (2014). The triangulation of Canadian political communication, İçinde A. Marland, T. Giasson, T. A. Small. (Ed.), *Political Communication in Canada: Meet the Press and Tweet the Rest*. (ss. 3-24), Canada: UBC Press, Vancouver.

- Sohodol Bir, Ç. (2006). Konu yönetimi sürecinde iletişim ve halkla ilişkiler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 25, 17-29.
- Hindustantimes, (Turkish air strike hits hospital in Syria's Afrin, 16 civilians killed), Erişim tarihi: 31.08.2018, <https://www.hindustantimes.com/world-news/turkish-air-strike-hits-hospital-in-syria-s-afrin-16-civilians-killed/story-X6w2keCBC9HSKnQ0qtLjmJ.html>.
- İnsansız hava aracı sistemleri talimatı (SHT-İHA), Erişim tarihi: 03.09.2018, https://iha.shgm.gov.tr/public/document/SHT-IHA_REV1.pdf.
- The Independent, (Turkish forces fire on Kurdish-controlled Afrin in northern Syria killing 18 civilians), Erişim Tarihi: 31.08.2018, <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/afrin-latest-turkey-shelling-civilian-deaths-operation-olive-branch-kurds-syria-ypg-pkk-a8258641.html>.
- The Indian EXPRESS, (Turkish air strike hits hospital in Syria's Afrin, at least 9 dead), Erişim tarihi: 31.08.2018, <https://indianexpress.com/article/world/syrian-kurdish-ypg-observatory-say-strike-on-afrin-hospital-kills-nine-5100599/> ().
- TOLO News, (Turkish Air Strike Hits Hospital in Syria's Afrin), Erişim tarihi: 31.08.2018, <https://www.tolonews.com/world/turkish-air-strike-hits-hospital-syrias-afrin>.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü*, Bilgi, Erişim tarihi: 01.09.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b8a757c89f2b6.64788897.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü*, Enformasyon, Erişim tarihi: 01.09.2018 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b8a66249283d5.42290479.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Ordu, Erişim tarihi: 05.06.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1d4ca62e8cc3.62360477.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Propaganda, Erişim Tarihi: 05.09.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime &guid=TDK.GTS.5b8fc54d3f7c91.73703164.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Sorun, Erişim tarihi: 05.06.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1a90f195f5e8.27648474.

Türk Silahlı Kuvvetleri Basın Bilgi Notu. Erişim tarihi 17-23 Mart 2018, http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BN_42.

Zeytin Dalı Harekatı: Türkiye'yi Afrin'de ne bekliyor?, Erişim tarihi: 30.03.2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42702911>.

Weaver, Warren (2008). *The Mathematics of communication, Communication Theory*, Second Edition, (Ed.: C. David Mortensen), New Jersey: Transaction Publisher, pp. 27-38.

Wilcox, L. D., Cameron, G. T. & Reber, B. H. (2015). *Public relations strategies and tactics*. Eleventh Edition, England: Pearson Education Limited.

5 Soruda Türkiye'nin Afrin'e Yönelik Zeytin Dalı Harekâtı, Erişim tarihi: 29.03.2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42766283>.

@TSKGnkur, (13 Şubat 2018; 23 Şubat 2018; 12 Mart 2018; 15 Mart 2018; 16 Mart 2018; 17 Mart 2018), Erişim Tarihi: 31.03.2018, <https://twitter.com/tskgnkur>.

@USArmy, (14 Temmuz 2018; 18 Temmuz 2018), Erişim tarihi: 01.09.2018, <https://twitter.com/usarmy>.

@mod_russia, Erişim tarihi: 01.09.2018 https://twitter.com/mod_russia.

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ YAYIN İLKELERİ VE YAZIM KURALLARI

1. YAYIN İLKELERİ

1.1. Genel İlkeler

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi tarafından 2012 yılında yayımlanmaya başlayan Güvenlik Bilimleri Dergisi, “güvenlik” alanındaki kuramsal ve uygulamalı özgün araştırma, inceleme, derleme türündeki yazılar ile kitap incelemelerinin yayımlandığı ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranan ulusal hakemli ve basılı olarak yayımlanan bilimsel bir dergidir. Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere yılda 2 (iki) kez basılı ve online olarak yayımlanmaktadır.

Derginin yayın dili Türkçe olmakla birlikte, Yayın Kurulunun kararına bağlı olarak yabancı dilde yazılan makaleler de derginin genel ilkeleri çerçevesinde yayımlanabilir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı, bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide “**güvenlik**” konusuna odaklı olmak şartı ile siyasi bilgiler, hukuk, kamu yönetimi, işletme, coğrafya, tarih, iletişim, ekonomi, bilişim, psikoloji ve sosyoloji vb. sosyal, beşeri, idari bilimler alanında özgün eserler ve daha önce yayınlanmamış veya herhangi bir yayın sürecine girmemiş araştırma, inceleme ve derleme türünde yazılar ile kitap incelemeleri yayımlanır. Ancak, bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış olan bildiriler, sunulduğu yer ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun güncel dilbilgisi kurallarına (imla, noktalama, açıklık, anlaşılabilirlik vs.) uygun olmalıdır. Bu nedenle oluşabilecek sorunlardan ve eleştirilerden tamamen yazar sorumludur. Yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu Yayın Kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir.

Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hakeme gönderilmez. Yayın Kurulu yazıyı bilimsel yönden değerlendirmek üzere hakeme veya düzeltilmek üzere yazarına geri göndermek, yazının şekil ve formatıyla sınırlı kalmak kaydıyla düzeltme ve kısaltma yapmak, yayın ve etik kurallara uymayanları yayımlamamak yetkisine sahiptir.

Kör hakem sisteminin uygulandığı Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler, hakem değerlendirmesinden ve kitap incelemeleri de editör değerlendirmesinden geçtikten sonra yayınlanır. Dergiye gönderilecek yazıların en az iki hakemden kabul alması gerekmektedir. Hakem değerlendirmeleri olumlu bulunduğu halde, makale sayısının fazla olması nedeniyle yayımlanmayan makaleler bir sonraki sayıda yayımlanmak üzere editör tarafından değerlendirilir. Bu şekilde 1 (bir) yıldan fazla bekleyen makale güncelliğini yitirdiği için yayımlanmaz.

Yayımlanan makalelerin ve kitap incelemelerinin bütün yayın hakları dergiye, yayımlanan yazıların içerik sorumluluğu ise yazara aittir. Makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmi görüşü niteliğini taşımaz.

Yayın Kurulu ile hakem ve yazarlardan gelen bilgi, belge ve değerlendirme sonuçları 5 (beş) yıl süreyle saklanmaktadır.

Güvenlik Bilimleri dergisi ücretsiz bir dergi olup, yazarlara telif ücreti ödenmemektedir.

1.2. Etik İlkeler

Güvenlik Bilimleri Dergisi, bilimsel bilginin gelişimi açısından yayın etiğine büyük önem atfetmektedir. Bu açıdan, Yayın Etiği Komitesi (COPE) (<https://publicationethics.org/>) ve Açık Erişim Dergiler Dizini (DOAJ) (<https://doaj.org/publishers#licensing>) gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık ve Örnek Uygulama İlkeleri'ne bağlı kalınmaktadır.

Bu dergi açık ve ücretsiz akademik yayıncılık ilkesine bağlı olduğundan, yazarlardan makale işleme ve gönderme ücretleri talep edilmez. Tüm içeriğe internet sayfası üzerinden herhangi bir kısıtlama ve gecikme olmaksızın yayın tarihinden itibaren tam metin olarak erişilebilir.

2. HAK VE SORUMLULUKLAR

2.1. Yayın Kurulunun Hak ve Sorumlulukları

Güvenlik Bilimleri Dergisi Yayın Kurulu, dergiye gönderilen makalelerden hangilerinin yayımlanacağına karar vermekten kolektif olarak sorumludur. Yayın Kurulu, COPE tarafından tanımlanmış İyi Yayın Uygulaması Kılavuzu'nun (<https://publicationethics.org>) uygulanmasını önererek akademik dürüstlüğü teşvik etmektedir.

Yayın Kurulu, etik kuralları ihlal ettiğini değerlendirdiği ve intihal önleme yazılımı taramasında benzerlik oranı yüksek çıkan makaleleri geri çekme hakkını kendinde saklı tutar. Yayın Kurulu, yayınlanmış makalelere ilişkin intihal ve suiistimal iddialarını her zaman incelemeye alma hakkına sahiptir.

Yayın Kurulu, dergimize gönderilen bir makalenin bir başka derginin hakem sürecine de sokulmamış olmasını zorunlu bir başvuru koşulu olarak değerlendirir. Makalenin yayın kurulunca hakem sürecine alınması bir yayın taahhüdü anlamına gelmez. Yayın için hakem süreci olumlu sonuçlansa bile mutlaka yayın kurulunun kararı gerekir.

2.2. Yazarın Hak ve Sorumlulukları

Yazarlar hazırladıkları özgün çalışmalarla dergimize başvurmalıdırlar. Yazarlar, aynı çalışmayı aynı zamanda birden çok derginin hakem sürecine göndermemelidirler. Yazarlar kaynakların orijinalliğinden ve teyidinden de sorumludurlar. İntihal hangi şekilde yapılırsa yapılsın etik dışı bir davranış oluşturur ve kabul edilemez.

Yazarın makalesini, yayın kararı alınıncaya kadar, dergi yayın kuruluna bildirmek koşuluyla geri çekme hakkı saklıdır.

Çeviri olsa dahi yayımlanan tüm yazıların dil, üslup, içerik, etik gibi konularda fikrî, ilmî ve hukukî sorumluluğu eseri yazan ve çevirisini yapan yazarlara aittir.

Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin en geç 2 ay içerisinde yapılarak Yayın Kurulu'na ulaştırılması gerekmektedir.

Yazarın hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştiri, değerlendirme ve düzeltmelerinden katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

2.3. Hakemlerin Sorumlulukları

Dergide kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır. Hakemler kendilerine ulaşan makaleleri gizli tutmak ve hakemlik sürecinden elde ettikleri bilgileri kişisel menfaatleri için kullanmamakla yükümlüdürler. Hakemlerin değerlendirmelerini 20 gün içinde yapmaları beklenmektedir.

Hakemler raporlarını veya makale hakkındaki bilgileri başkalarıyla paylaşmamalı ve editörün izni olmadan yazarlarla doğrudan iletişim kurmamalıdırlar.

Hakem makaledeki potansiyel etik meseleler konusunda özenli olmalı ve bunları editörün dikkatine sunmalıdır. Hakemlik nesnel bir şekilde yapılmalıdır. Yazar(lar)a dair kişisel eleştiriler uygunsuz olarak kabul edilir.

3. YAZIM KURALLARI

3.1. Genel Esasları

- Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını, e-posta adreslerini ve ORCID (Open Researcher ve Contributor ID) numarasını bildirmelidir (<http://orcid.org>).

- Bilimsel yayınlar Türkçe veya İngilizce olarak hazırlanabilir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

- Dergiye gönderilen makaleler, dipnotlar dâhil en az 4000 en fazla 7000 kelime olmalıdır. Kitap incelemeleri 1000-1500 kelime olmalıdır.

- Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 150-250 kelimelik Türkçe “öz” ile İngilizce “abstract” ve makale başlığı içermelidir. İngilizce çalışmalarda önce İngilizce “abstract”, Türkçe çalışmalarda ise önce Türkçe “öz” yazılmalıdır. “Öz” ve “abstract” tek aralık, 8 punto ve italik olarak yazılmalıdır. Ayrıca her iki dilde de üç-yedi adet “anahtar kelime” eklenmelidir.

- Yazarın akademik unvanı, görevi ve bağlı bulunduğu kuruluş e-posta adresi ile ORCID numarası ilk sayfanın altına dipnotta (footnote) (*) işareti ile 8 punto ile yazılmalıdır. (Örnek; Dr. Öğr. Üyesi, JSKA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:...)

- Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli; başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ise altında yer almalıdır.

- Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayraç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

- Yazılarda dipnotlara yer vermektten olabildiğince kaçınılmalı ve burada söylenecekler metin içinde ifade edilmelidir. Zorunlu olarak verilecek dipnotlar ise numaralandırılarak sayfa sonunda verilmelidir.

- Teknik terimler tırnak içinde yazılmalı veya açıklanmalıdır. Kavramlar için kısaltma kullanımından kaçınılmalıdır.

3.2. Sayfa Düzenine İlişkin Esaslar

• Yazılar, Microsoft Word’de, tek satır aralığı, Times New roman ve 12’lik punto; marjlar üst 4,6; sol 4; alt 4,6; sağ 4; cilt payı 0, üst bilgi 4,6, alt bilgi 5, kâğıt ölçüsü A4 olacak şekilde hazırlanmalıdır.

• Yazı “GİRİŞ” bölümüyle sayfa başından başlamalı ve uygun bölümlere ayrılmalıdır. Son bölüm, “SONUÇ” bölümü olmalı ve bu bölümü takiben “KAYNAKÇA” ile varsa “EKLER” yer almalıdır. Ekler başlıklandırılırken; “EK-A”, “EK-B” şeklinde sıralanmalı ve ek içinde “Başlıklar” bölümünde ifade edilen başlıklandırma kurallarına uyulmalıdır.

• Giriş, sonuç ve kaynakçaya numara vermeden; bölümler, ardışık olarak numaralandırılmalıdır. 3’ncü seviye başlıktan sonra (*, - vb) imleçler kullanılmalıdır. Bölüm başlıkları;

1. BİRİNCİ SEVİYE (Sola yaslanmış, kalın, büyük harflerle)

1.1. İkinci Seviye (Sola yaslanmış, kalın, ilk harfleri büyük)

1.1.1. Üçüncü Seviye (Sola yaslanmış, italik, ilk harfleri büyük)

• Her tablo ve şekil için sıra numarası verilmeli (Tablo-1., Şekil-2. gibi); tabloların başlığı üstte, şekillerin başlığı ise altta yer almalı, başlıklar tablo veya şekle ortalanmış olarak ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

• Tablo ve şekil içeriği Times New Roman 10 punto olarak yapılandırılacaktır (Sayfa durumuna göre 9 veya 11 punto da kullanılabilir). İstatistikler için virgülden sonra üç haneden fazlası yazılmamalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

• İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

3.3. Atıf ve Göndermelere İlişkin Esaslar

• Metin içinde yapılacak atıflar ayrıca içinde gösterilecektir. Kaynakça da bu atıf sistemine uygun olarak hazırlanacaktır. Aşağıda farklı nitelikteki kaynaklara yapılan atıf örnekleri gösterilmiştir:

- Walsh (1998) aile yılmazlığını, ailenin başa çıkma ve fonksiyonel bir birlik olarak aktarmaktadır (s. 108).

- İlişki içerisinde özgünlük, dürüstlük, kişinin tam olarak kendisini açmasıdır (Lopez ve Rice, 2006, ss. 13-14).

- Kessler’in 2003’te yaptığı çalışmaya göre ise ruh sağlığını güvence altına alan en önemli etken sıcak bir aile ortamıdır (s. 146).

- Örgütsel nitelikteki öncüller, örgütsel adalet algısı (Brewer ve Kramer, 1986: 45; Cremer, 2005a, ss.33-45; Lipponen, 2001, s. 24) gibi faktörlerden...

- Mael ve Ashforth (1992: 88) tarafından geliştirilen...

• Aynı yazar veya yazarların farklı çalışmalarında, çalışma tarihi daha eski olan önce yazılmalıdır. Aynı yazarın veya yazarların aynı tarihlerdeki çalışmalarında “a”, “b” şeklinde harfler, çalışmanın yapıldığı yılın yanına yazılmalıdır.

• Üç, dört ve beş yazarı olan çalışmalarda ilk atıfta tüm yazarların isimleri verilmeli, müteakip atıflarda “vd.” şeklinde kısaltılarak verilmelidir. Beşten fazla yazar varsa ilk yazarın soyadından sonra “vd.” şeklinde ifade edilebilir.

• Bir yazarın düşüncelerinin yeniden ifade edilmesi zorsa veya anlamını yitirecekse 40 kelimedenden daha fazla olmayan atıflarda kaynaktan alınan ifade tırnak işareti içinde belirtilerek yazılmalı ve o ifadenin bulunduğu sayfanın numarası belirtilmelidir. Örneğin: (Öztürk, 2003, s. 147). Eğer 40 kelimedenden daha fazla atıf yapılması gerekiyorsa alıntı yapılan kısım, iki sekme içeriden, tırnak içinde yazılmalı, en sonuna alıntı yapıldığı yerdeki paragraf (para. 15) veya sayfa numarası (s. 25) belirtilmelidir.

• Yazar ismi belirtilmemiş bir çalışmaya atıf yapılması gerekiyorsa ve bu çalışma süreli bir yayındaysa yayının ismi, yazar olarak belirtilebilir. Örneğin; (Wall Street Journal, 2009), (Ticaret Bakanlığı, 1999).

• Aynı parantez içinde birden fazla çalışmaya atıf yapılacaksa çalışmalar alfabetik sıraya göre ve aralarına noktalı virgül konularak yazılmalıdır. Örneğin: (Abrams, 2000; Sullivan ve Hellman, 1999).

• İkincil kaynaklar, (Blau, 1964’ten akt. Tamer, 2003). Tamer’in (2003), Blau’dan (1964) aktardığına göre... şeklinde ifade edilerek ikincil kaynaklardan atıf yapıldığı belirtilmelidir.

• Elektronik kaynaklara atıf yaparken genel atıf kuralları geçerlidir (Yazar soyadı, yıl). Bu bilgi mevcut değilse, kaynağa ulaşılan web adresi parantez içinde verilmelidir. Yani yazarı belli olmayan bir elektronik kaynağa atıf yapmak gerektiğinde web sitesi parantez içinde verilmelidir. Şayet profesyonel bir web sitesine, veri tabanına veya bir projenin web sitesine atıf yapmak gerekiyorsa, elektronik adres parantez içinde verilmeli, kaynakçada da aşağıda ilgili bölümde verilen örnekte görüldüğü gibi belirtilmelidir. (Örneğin: UNICEF web sitesi dünya çapında çocukların iyiliği için çalışan çeşitli yararlı kaynaklara bağlantılar sunmaktadır (<http://www.unicef.org>).

• Eğer mali destek veya diğer yardımları için teşekkür etmek istediğiniz kişi veya kurumlar varsa, çalışmanın sonuna bir not ekleyerek teşekkürlerinizi iletebilirsiniz.

3.4. Kaynakça Yazımında Uygulanacak Esaslar

- Kaynakça 12 punto olarak düzenlenecek ve soyad alfabetik sırasına göre tasniflenerek verilecektir. Ayrıca bir kategori yapılmayacaktır.
- Kitaplarda sayfa numaraları belirtilmeyecek, makalelerde derginin ilgili sayfa aralığı belirtilecektir.
- İnternet kaynaklarında erişim tarihi belirtilecektir.
- Kaynakça ile ilgili ayrıntılı hususlar için APA'nın (American Psychology Association) bilimsel yazı kriterlerine, Publication Manual of American Psychological Association (<https://www.apastyle.org/manual>) veya Dergi Park Yazım Kuralları'na (<http://dergipark.gov.tr/busad/page/2914>) bakınız.
- Kaynakçada yazar soyadının baş harfi büyük, adının ise ilk harfi olacak şekilde aşağıda verilen örneklerde olduğu şekilde yazılacaktır. DOI numarası mevcutsa referansın en son kısmına eklenecektir.

Kitaplar

- Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Yayınevi.
- Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2.Basım). (Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Avcı, E. (2017). Türkiye'de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (ss. 287-314). Ankara: Jandarma Basımevi.

Makaleler

- Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Ansiklopedi

- Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (c. 21, ss.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Yayımlanmamış Çalışmalar

- Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kongre Bildirileri

- Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* içinde (ss. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Elektronik Kaynaklar

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Erişim tarihi: 18 Ağustos 2011, <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Yazarı belli olmayan web sitesi makalesi

New child vaccine gets funding boost. (2001). Erişim tarihi: 21 Şubat 2012, http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, 10 Ekim). Information literacy in work place contexts. Erişim tarihi: 22 Ekim 2008, <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Kitap İncelemelerinde Uygulanacak Esaslar

Kitap incelemesi bir kitapta yer alan temel iddialar ve konular çerçevesinde yapılan kapsamlı ve detaylı bir araştırmadır. İnceleme akademik bir yazı kurgusu içerisinde giriş, tartışma (yöntem, kapsam ve içerik) ve sonuç gibi hususları içermelidir. Giriş kısmında kitaptaki tezler ve ana hususlar ile kısa bir özete yer verilmelidir. Tartışma kısmında kitabın ilgili sayfalarına ve gerekiyor ise başka eserlere de atıf vermek suretiyle yöntem, kapsam ve içerikte yer alan konular bir bütünlük içerisinde irdelenmelidir. Sonuç kısmında ise kitaba ilişkin temel düşünceler ve yazarın alana yaptığı katkılar değerlendirilmeli ve eleştirel bir şekilde ortaya konulmalıdır.

Kitap incelemelerinde başlık bilgilerinde inceleme yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı kent ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır. Sayfa altında özel işarete karşılık olarak inceleme yapan yazarın akademik unvanı, mensup olduğu kurum ve e-posta adresi yazılır.

GUIDELINES

1. PUBLISHING PRINCIPLES

1.1. General Principles

The Journal of Security Sciences (JSS) is a biannual journal indexed in both national and international indexes which offers theoretical and applied research, analysis and articles on “Security” and published by Gendarmerie and Coast Guard Academy since 2012. The JSS is published twice in a year, May and November, as in print and online accessible journal.

The main publishing languages of the journal are Turkish and English. The title, keywords and the abstract of the articles submitted to the journal must be both in Turkish and English.

The JSS publishes original articles and book reviews focused on security aspect from different fields including but not limited to politics, law, public administration, geography, history, communication, economy, management, informatics, psychology, sociology, human sciences and public sciences. Submitted articles must not be published nor submitted to any other publications before. Conference/congress/ seminar papers are accepted only if they are not previously published as full text and certain info such as presentation date and place provided.

Submitted manuscripts must follow the grammar rules. The authors are responsible of problems arising from the breaches of grammar rules of their articles.

Articles which fail to follow the Journal principles and guidelines may not be accepted for reviewing process. Editorial Board has the authority to send articles to reviewers, to send back articles to authors after reviews, to change articles formats, to abbreviate it or to decide not to accept articles which fail to follow the academic integrity and publishing standarts.

The submitted manuscripts undergo a double-blind reviewing process; articles are reviewed by referees whereas book reviews are reviewed by editorial board. To be accepted for publication in the JSS, articles need to be positively peer reviewed at least by two referees. After articles are accepted for publishing, if there are more articles than the quota for the immediate volume, the articles are automatically shifted for the next volume. If an article is not published this way within a year, it is withdrawn from publishing list.

The copyright for the published articles and book reviews belongs the JSS however authors remain responsible for the contents of publications. The JSS is under no circumstances responsible for the contents of the articles/book reviews. Feedbacks and all relevant information about the articles/book reviews are stored by the JSS for 5 years.

Journal of Security Sciences is free of charge, hence no money is paid to the authors for the copyrights.

1.2. Ethical Principles

Journal of Security Sciences, puts great importance on academic integrity therefore it is strictly committed to follow the publishing principles stated at COPE (<https://publicationethics.org/>) and DOAJ (<https://doaj.org/publishers#licensing>)

3. RIGHTS AND RESPONSIBILITIES

2.1. Rights and Responsibilities of the Editorial Board

The Editorial Board of Journal of Security Sciences has the right and responsibility to decide the publication of articles and book reviews by taken into accounts feedbacks received from referees. The Editorial Board recommends publishing guides on (<https://publicationethics.org>) and promotes academic integrity.

Editorial Board has the right to decline articles and book reviews which contain plagiarised materials or breach principles on academic integrity.

Submitted manuscripts must not be published or scheduled to appear in any other publications. Accepting a manuscript for peer reviewing process does necessarily mean a confirmation for publication.

2.2. Rights and Responsibilities of Authors

Articles and book reviews submitted to the JSS have to be original works of the authors. Submitted manuscripts should not be in any kind of submitting process in any other publishing platforms. The authors are responsible for the validity and confirmation of the bibliography. Plagiarism is not tolerated.

Authors have the right to withdraw submitted manuscripts at any time before Editorial Board approves publication. In such cases, authors must inform the Editorial Board as early as possible.

In case of translated manuscripts, authors who write the original work and translators are both responsible for the contents and any breaches of academic integrity principles.

In cases where the manuscripts are sent back to authors for corrections after peer reviewed, the corrected manuscripts need to be submitted within 2 months.

In cases where the authors disagree with the feedbacks given by referees and Editorial Board they have a right to object. In such cases, authors need to submit their own thoughts and critics regarding the feedbacks given by referees and Editorial Board in written for re-consideration..

2.3. Responsibilities of Referees

The Journal ensures that manuscripts are reviewed by using a double-blind peer-review method. Referees are responsible for keeping the manuscripts confidential and not using the knowledge and information they encounter via manuscripts for personal gain.

All reviews and information on manuscripts are strictly confidential and must not be shared with others. Referees are not allowed to contact with the authors unless allowed otherwise by the Editorial Board.

Referees are expected to inform the JSS immediately in case of breaches arising from academic integrity during the review process if they determine any. Referees are expected to be objective and personal criticism towards authors are not allowed.

3. GUIDELINE ON WRITING STYLE

3.1. General Principles

- Authors are required to submit the workplace info, contact addresses/numbers/email addresses and ORCID (Open Researcher and Contributor ID) number.

- Manuscripts can be Turkish or English. Submitted manuscripts should be clear and understandable.

- Articles should be between 4000 and 7000 words including the footnotes. Book reviews are required to be between 1000-1500 words.

- Article manuscripts should include abstracts both in Turkish and English between 150 and 200 words in the beginning of the manuscripts. Turkish abstracts are titled as “Öz” and English abstracts are titled as “Abstract”. “Öz” and “Abstract” are written with single line spacing, 8 points font size and italic.

- Author’s academic title, position, institutional email address and ORCID number should be stated in a footnote in the first page starting with a “*” 8 points font size. (Assoc. Prof., Gendarmerie and Coast Guard Academy Security Sciences Institute, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:... i.e.)

- Tables, figures and illustrations should be numbered consecutively, captioned and cited in the text in sequential order. Captions should be before the table and after the figures/illustrations.

- Equations should be numbered consecutively. That number should be in parenthesis on the right side of the page.

- Authors need to refrain using footnotes and incorporate them with the main body.

- Technical terms need to be used with quotation marks and authors need to refrain from using abbreviations without providing the full form of them at first appearance in the text.

3.2. Principles Regarding Page Layout

- Manuscripts should have single line spacing, Times New Roman font, 12 font size, (Top 4.6 mm, bottom 4.6 mm, left and right indent 4 mm, gutter 0, header 4.6 mm, footnote 5 mm, paper size A4).

- Manuscripts should start with an introduction section, be separated into proper sections afterwards and following with a conclusion section. Bibliography needs to continue with the conclusion section and the last section should be the attachments section.

- Without numbered to introduction, conclusion and bibliography; sections should be numbered consecutively. Symbols such as (*, -) can be used after the 3rd level segment. Section headings;

1. FIRST LEVEL SEGMENT (ALIGN LEFT, BOLD, CAPITAL LETTERS)

1.1. Second Level Segment (Align Left, Bold, First Letters are Capital)

1.1.1. Üçüncü Seviye (Align Left, Italic, First Letters are Capital)

- Tables, figures and illustrations should be numbered (Table-1., Chart-2. ie.). Tables names should be on top of the tables and centered; names of the figures should be under the figures and centered as well.

- Contents of the tables and figures should be Times New Roman and 10 points font size (can be used as 9 or 11 according to the page layout). Statistical numbers are expected to have no more than 3 digits after decimal point. Tables, figures and illustrations should be cited if needed.

- After the first page, authors name should be in the header in even number pages and name of the manuscript should be on the odd page headers in 9 points font size.

3.3. Guideline for Citations

- References in the body of your manuscripts should be in (Author, Date) format. When directly quoting from a text, you must include a page number in the citation as well.

- If you are using more than one reference by the same author/authors, the earlier dated publications should be listed first in the bibliography. If it is published in the same year, authors need to assign letter suffixes after the year i.e.: "Pala (1981a) makes similar claims...".

- Citations for the publications with 3 and more authors should have their full names written for the first citing and then use "(The first authors surname) et al. for subsequent entries. If there are more than 5 authors, first author's name should be followed with "et al."

- If author is directly quoting from a work, then it will need to include the author, year of publication, and page number for the reference (preceded by "p."). Introduce the quotation with a signal phrase that includes the author's last name followed by the date of publication in parentheses.

- If the author is quoting more than 40 words, it is required to start the quotation on a new line, indented two tabs from the left margin, i.e., in the same place one would begin a new paragraph.

- In case of citing a periodic publication without a specific author name, the name of the publication can be used instead of author name. (Wall Street Journal, 2009 i.e).

- In case of parenthetical citation including two or more authors, it is required to order them alphabetically, separated by a semi-colon. (Abrams, 2000; Sullivan and Hellman, 1999).

- In case the source quotes or refers to another source, indirect sources should be cited as (Blau, 1964 cited in Tamer, 2013)

- Online articles follow the same guidelines for printed articles. Citations should include all information the online host makes available.

- Authors may add an acknowledgement section at the end of the manuscripts to express thanks and pay their tribute.

3.4. Guideline for Reference List

- Reference list should be 12 points font size and written alphabetically. There should not be any other kind of categorization in the reference list.

- Book references won't be having page numbers but the articles will show the pages of the article in where it is published.

- Online sources should show the access date.

- This Journal utilizes APA 6th Reference Style with some minor differences. Please advise the manual for further info and details. (<https://www.apastyle.org/manual>)

- Authors surnames first letter should be capitalized and include only the first letter of the name. If there is any DOI number of the reference, it should be included in the reference as well. Please find the below examples of common references.

Books

Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Publishing.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2nd Edition). (Ü. Şensoy, Trans.) İstanbul: İş Bankası Publishing.

Avcı, E. (2017). Türkiye'de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (pp. 287-314). Ankara: Jandarma Publishing.

Articles

Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Encyclopedia

Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (Vol. 21, pp.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Unpublished Papers

Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Unpublished Doctoral Thesis). Gazi University, Ankara.

Conference Proceedings

Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. In H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* (pp. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Electronic Sources

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Retrieved August 18, 2011, from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Unknown Authored Online Articles

New child vaccine gets funding boost. (2001). Retrieved February 21, 2012, from http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, October 10th). Information literacy in work place contexts. Retrieved October 22, 2018, from <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Guideline for Book Reviews

Book reviews are detailed reviews of claims and subjects of the books. The review should include an introduction, discussion (method, scope and contents) and conclusion. Introduction section is a summary of the claims and main arguments in the book. In the discussion sections, book reviewers are expected to discuss the method, scope and contents of the book in a whole. The conclusion section talks critically about the general impressions of the reviewer on the book and the contribution the book makes.

Book Review titles should include the name of the book, author, in which city it is published, publication year and ISBN. At the bottom of the first page the book reviewers need to include their title, the institution they work and email address corresponding to an asterisk.